

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTAL DAVASI

Funda Şahin

11906006

Danışman

Doç. Dr. Nihat Taşdelen

Diyarbakır 2019

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTAL
DAVASI**

Funda Şahin
11906006

Danışman
Doç. Dr. Nihat Taşdelen

Diyarbakır 2019

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “**KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTAL DAVASI**” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin/projemin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Dicle Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı erişime açılabilir.

12/04/2019

Funda ŞAHİN

T.C
DİCLE UNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DİYARBAKIR

Funda ŞAHİN tarafından yapılan “Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası” konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Özel Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir

Jüri Üyesinin

Ünvanı Adı Soyadı

Başkan: Doç. Dr. Nihat TAŞDELEN

Üye : Doktor Öğretim Üyesi Nejat AZARKAN

Üye : Doktor Öğretim Üyesi Sadullah ÖZEL

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 12/04/2019

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../...../20

Prof. Dr. Nazım HASIRCI

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ

(MÜHÜR)

ÖNSÖZ

Kıymetli evrakın en temel niteliklerinden biri, kıymetli evrakta mündemiç olan hak ile senet arasında kuvvetli bir bağ bulunması ve bunun sonucu olarak bu hakkın senetten ayrı olarak ileri sürülememesidir. Ancak senedin çalınması, yanması, tanınamaz ve kullanılamaz hâle gelmesi, kaybolması gibi durumlarda senette mündemiç olan hakkın senetten ayrı olarak ileri sürülememesi ilkesinin mutlak bir şekilde uygulanması, senet hamilinin senette mündemiç olan haktan mahrumiyetine, senet borçlusunun ise sebepsiz yere zenginleşmesine yol açar. İşte hakkaniyete aykırı olan bu sonuçların önüne geçmek için “kıymetli evrakın iptali” müessesesi devreye girmektedir. Tez konusu olarak “kıymetli evrakın zayi olması ve iptal davası”nı seçmemin nedeni, bu konunun uygulamada oldukça sık rastlanan bir alan olması ve kıymetli evrakın ziyayı, önleyici tedbir, iptal ve iade davalarına ilişkin yargılama süreçlerinde ortaya çıkan bazı girift noktalarda Yargıtay ve doktrin tarafından ortaya konulan farklı çözüm önerileri ve son tahlilde bu sorunlara yönelik kendi bakış açımı akademik alanda ortaya koyma isteğiydi.

Tezimin oluşum sürecinde sabır ve desteğini her zaman hissettiren kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Nihat TAŞDELEN’e ve tüm hayatım boyunca yalnız olmadığımı hissettiren ve pes ettiğim her noktada beni cesaretlendirerek yeniden adım atmamı sağlayan anneme, babama ve kardeşlerime şükranlarımı sunarım.

Funda ŞAHİN

Diyarbakır 2019

ÖZET

Kıymetli evrakın zayi olması ve iptali, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 661 vd. maddeleri arasında düzenlenmiş olan ve uygulamada sık rastlanan bir alandır. Bu çalışmamızda genel olarak kıymetli evrakın zayi olması hâlinde iptali için izlenmesi gereken yollar ile Kanun'da açıklık bulunmayan bazı noktalarda doktrinde ortaya konulan farklı görüşler ve bu sorunlara Yargıtay'ın bakış açısı ele alınmıştır. Çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kıymetli evraka ilişkin genel bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, zayi kavramı, kıymetli evrakın ziyayı hâlinde mahkemece verilen önleyici tedbirlere ilişkin bilgiler, iptal davası ve bu davanın şartları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde kıymetli evrakın türlerine göre iptal davası aşamaları; dördüncü bölümde iptal kararının sonuçları ve davaya konu senetle ilgisi olan kişilere etkisi; beşinci ve son bölümde ise istirdat davasının şartları ve yargılama süreçleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, kıymetli evrakın zayi olması, önleyici tedbir, iptal davası, istirdat davası.

ABSTRACT

Loss and loss of negotiable documents is an area that is regulated between 661 and more of the Turkish Commercial Code numbered 6102. In this study, the ways to be followed for the cancellation of the negotiable documents in general, and the different opinions put forth in the doctrine at some points which are not clear in the Law and the points of view of the Supreme Court are discussed. Our study consists of five parts. In the first part, general information about the negotiable documents is given. In the second part, the concept of loss, information on the preventive measures given by the court in case of the loss of the negotiable documents, the cancellation case and the conditions of this case are discussed. In the third part of the negotiation process according to the type of negotiable documents; in the fourth section, the effect of the cancellation decision and the effect on the persons concerned with the bill; in the fifth and last chapter, the conditions of the extradition case and the process of proceedings are emphasized.

Keywords

Turkish Commercial Code no. 6102, loss of valuable documents, preventive measure, cancellation case, extradition case.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KIYMETLİ EVRAKA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	4
1.1. Kıymetli Evrak Kavramı.....	4
1.1.1. Genel Olarak	4
1.1.2. Kıymetli Evrakın Tanımı	5
1.1.3. Kıymetli Evrakın Nitelikleri	6
1.1.3.1. Kıymetli Evrak Bir Senettir.....	6
1.1.3.2. Kıymetli Evrak Bir Hak İçerir	11
1.1.3.2.1. Kıymetli Evrakın İçerdiği Hak Özel Hukuktan Doğan Bir Hak Olmalı	12
1.1.3.2.2. Kıymetli Evrakta Yer Alan Hak Tedavül Niteliği Olan Bir Haktır	13
1.1.3.2.3. Kıymetli Evrakın İçerdiği Hak Parasal Bir Değer Taşımalıdır.....	14
1.1.3.3. Kıymetli Evrakta Hak ile Senet Arasında Kuvvetli Bir Bağ Vardır	15
1.1.3.4. Kıymetli Evrakta Mücerretlik (Soyutluk) İlkesi Geçerlidir	17
1.1.3.5. Kıymetli Evrak Kanunun Öngördüğü Belirli Şekil Şartlarına Bağlıdır	19
1.1.3.6. Kıymetli Evrakta Sınırlı Sayı (Numerus Clausus) Sorunu.....	21
1.2. Kıymetli Evrakın Çeşitli Ölçütlere Göre Tasnifi	24
1.2.1. Genel Olarak	24
1.2.2. Temsil Ettikleri Hakkın Türü Bakımından Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması.....	24
1.2.2.1. Alacak Senetleri	24
1.2.2.2. Eşyayı Temsil Eden Senetler.....	25

1.2.2.3. Ortaklık Senetleri	26
1.2.3. Hakkın Senetten Önce Var Olup Olmaması Bakımından Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması.....	28
1.2.3.1. Kurucu (İhdasî) Kıymetli Evrak.....	29
1.2.3.2. Açıklayıcı (İhbarî) Kıymetli Evrak	29
1.2.4. Düzenlenmelerine Sebep Olan Hukukî İlişki ile İlgisi Olması Bakımından Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması.....	30
1.2.4.1. Soyut (Mücerret) Kıymetli Evrak.....	30
1.2.4.2. Sebebe Bağlı (İllî) Kıymetli Evrak.....	31
1.2.5. Kamu Güvenliğini Haiz Olup Olmamaları Bakımından Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması.....	32
1.2.5.1. Kamu Güvenliğini Haiz Olan Kıymetli Evrak	32
1.2.5.2. Kamu Güvenliğini Haiz Olmayan Kıymetli Evrak	35
1.2.6. Devir Şekli Bakımından Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması	36
1.2.6.1. Nama Yazılı Kıymetli Evrak	37
1.2.6.1.1. Tanımı ve Unsurları	37
1.2.6.1.2. Nama Düzenlenebilecek Senetler	39
1.2.6.1.3. Nama Yazılı Senetlerde Borcun İfası	40
1.2.6.1.4. Nama Yazılı Senetlerin Devri.....	42
1.2.6.1.5. Nama Yazılı Senetlerde Def'iler.....	44
1.2.6.2. Emre Yazılı Kıymetli Evrak.....	45
1.2.6.2.1. Tanımı ve Unsurları	45
1.2.6.2.2. Emre Düzenlenebilecek Senetler	47
1.2.6.2.3. Emre Yazılı Senetlerde Borcun İfası	48
1.2.6.2.4. Emre Yazılı Senetlerin Devri.....	50
1.2.6.2.5. Emre Yazılı Senetlerde Def'iler	52
1.2.6.2.5.1. Mutlak Def'iler.....	52
1.2.6.2.5.1.1. Senet Metninden Anlaşılabilen Def'iler.....	53
1.2.6.2.5.1.2. Senedin Hükümsüzlüğüne (Senetteki Taahhüdün Hükümsüzlüğüne) İlişkin Def'iler.....	54
1.2.6.2.5.2. Nisbî Def'iler	57
1.2.6.2.5.2.1. Şahsî Def'iler.....	57

1.2.6.3. Hamile Yazılı Senetler	60
1.2.6.3.1. Tanımı ve Unsurları	60
1.2.6.3.2. Hamiline Düzenlenebilecek Senetler	62
1.2.6.3.3. Hamile Yazılı Senetlerde Borcun İfası	63
1.2.6.3.4. Hamile Yazılı Senetlerin Devri	64
1.2.6.3.5. Hamile Yazılı Senetlerde Def'iler	65
1.3. Kıymetli Evrakın Türünün Değiştirilmesi	67
1.3.1. Genel Olarak	67
1.3.2. Kanunî Tür Değiştirme	69
1.3.3. İradî Tür Değiştirme	71

İKİNCİ BÖLÜM

2. KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTALİ	74
2.1. Genel Olarak	74
2.1.1 Zayi Kavramı	75
2.1.1.1. Genel Anlamı	75
2.1.1.2. Hukuksal Anlamı	76
2.1.1.2.1. Mutlak Anlamda Zayi	76
2.1.1.2.2. Nisbî Anlamda Zayi	77
2.1.2. Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali Hükümlerinin Uygulanma Sırası	78
2.2. Kıymetli Evrakın Zayi Olması Hâlinde Hamilin Hakları	80
2.2.1. Önleyici Tedbir Alınmasını Talep Etme Hakkı	80
2.2.1.1. Önleyici Tedbirin Hukukî Niteliği	81
2.2.1.2. Ödeme Yasağı Kararı ile İhtiyatî Tedbir Kararının Mukayesesi	82
2.2.1.3. Önleyici Tedbir Talebinde Bulunabilecek Kişiler	84
2.2.1.4. Önleyici Tedbir Talebinde Teminat Gösterme Sorunu	86
2.2.1.5. Önleyici Tedbir Talebinde Görevli ve Yetkili Mahkeme	87
2.2.1.6. Önleyici Tedbir Talebinde Şekil	90
2.2.1.7. Önleyici Tedbir Kararı ve Sonuçları	92
2.2.1.8. Önleyici Tedbir Kararına Karşı Kanun Yolu	94
2.2.1.9. Senet Bedelinin Tevdii	96

2.2.1.10. Haksız Önleyici Tedbirden Dolayı Tazminat Davası Açılması	97
2.2.2. İade (İstirdat) Davası Açma Hakkı	100
2.2.3. İptal Davası Açma Hakkı	101
2.3. Kıymetli Evrakın İptali	103
2.3.1. İptalin Şartları.....	103
2.3.1.1. Senedin Zayi Olması	104
2.3.1.2. Senette Yer Alan Hakkın Varlığını Sürdürmesi.....	106
2.3.1.3. İptal Talebinde Bulunanın Hak Sahibi Olması.....	108
2.3.1.4. Senet Zilyetliğini Yeniden Kazanmanın Mümkün Olmaması	112
2.3.1.5. Zayi Edilen Senedin Kanunen İptali Mümkün Senetlerden Olması ..	113
2.4. Kıymetli Evrakın İptalinin Diğer Kurumlardan Farkları	119
2.4.1. Adî Senetlerin Ziya Nedeniyle İptalinden Farkları	119
2.4.2. Bedelsizlik Nedeniyle İptal Davasından Farkları	121
2.5. İptal Davasının Açılması ve Yargılama Süreci.....	124
2.5.1. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	124
2.5.2. İptal Davasında İspat Yükü.....	132
2.5.3. İptal Davasında Senedin Ferdileştirilmesi	134
2.5.4. İptal Davasında Mahkemenin Yapacağı İnceleme.....	136
2.5.5. İptal Davasında İlân Aşaması.....	138
2.5.5.1. İlânın Yapılması	138
2.5.5.2. İlânın Sonuçları	140
2.5.6. İptal Kararı ve Niteliği	143
2.5.7. İptal Davasında Yargılama Giderleri	146
2.5.8. İptal Kararına Karşı Kanun Yolu	147

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KIYMETLİ EVRAK TÜRLERİNE GÖRE İPTAL USULÜ	151
3.1. Emre Yazılı Senetlerin İptali	151
3.1.1. Genel Olarak	151
3.1.2. Önleyici Tedbirler	153
3.1.3. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmesi	155
3.1.4. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmemesi.....	157

3.1.5. İptal Kararının Niteliği ve Sonuçları.....	159
3.2. Hamile Yazılı Senetlerin İptali	163
3.2.1. Genel Olarak	163
3.2.2. İptal Usulü.....	165
3.2.2.1. Önleyici Tedbir Safhası.....	165
3.2.2.2. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmemesi.....	167
3.2.2.3. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmesi.....	169
3.2.3. Özel Hükümler	170
3.2.3.1. Münferit Kuponların İptali	170
3.2.3.2 Devlet Tarafından Çıkarılan Hamile Yazılı Tahvillerin İptali	172
3.2.3.3. Hamile Yazılı İpotekli Borç Senedi ve İrat Senedi	172
3.3. Nama Yazılı Senetlerin İptali	173
3.3.1. Genel Olarak	173
3.3.2. Nama Yazılı Senetlerin İptalinde Usul	174
3.3.3. Yasanın Saklı Tuttuğu Hükümler	177
3.3.4. Borçluya Tanınan İmkânlar.....	178
3.3.4.1. Basitleştirilmiş İptal Usulü.....	179
3.3.4.2. Özel İptal Usulü.....	180

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. İPTAL KARARININ HÜKÜMLERİ.....	183
4.1. Genel Olarak	183
4.1.1. İptal Kararının Olumlu Sonucu.....	183
4.1.2. İptal Kararının Olumsuz Sonucu.....	185
4.2. İptal Kararının Senetle İlgisi Olan Taraflar Arasındaki İlişkilere Etkisi	186
4.2.1. İptal Kararının Karar Hamili ile Senet Borçlusu Arasındaki İlişkiye Etkisi	187
4.2.1.1. İptal Kararı Hamilinin Hakları	187
4.2.1.2. Borçlunun İleri Sürebileceği Def'iler.....	191
4.2.2. İptal Kararının Senet Borçlusu ile Senet Zilyedi Olan Üçüncü Kişi Arasındaki İlişkiye Etkisi	192
4.2.3. İptal Kararının İyiniyetli Zilyet ile İptal Kararı Hamili Arasındaki İlişkiye Etkisi	194

4.3. İptal Kararı Sonucunda Meydana Gelen Zarara Kimin Katlanacağı Meselesi 197

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. İSTİRDAT (İADE) DAVASI.....	201
5.1. Genel Olarak	201
5.2. İstirdat (İade) Davasının Hukukî Mahiyeti	202
5.3. İade Davasının Şartları.....	203
5.3.1. Senedin Hak Sahibinin Rızası Hilâfına Elden Çıkması	203
5.3.2. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmesi	203
5.3.3. Senedi Eline Geçiren Kişinin Kötü Niyetli veya İktisabında Ağır Kusurlu Olması	204
5.3.4. İade Davasının Mahkemece Verilen Uygun Süre İçinde Açılması	205
5.4. İade Davasının Tarafları	207
5.5. İade Davasında Yetkili ve Görevli Mahkeme.....	209
5.6. İade Davasında İspat Yüğü	210
5.7. İade Davasının Sonuçları	211
SONUÇ.....	213
KAYNAKÇA.....	222

KISALTMALAR

A.Ş.	Anonim Şirket
B.	Baskı
BK	Borçlar Kanunu
bkz.	Bakınız
Batider	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
c.	Cümle
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
dn.	Dipnot
E.	Esas
HD.	Hukuk Dairesi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBGK	İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
İİK	İcra İflas Kanunu
İsv.	İsviçre
K.	Karar
Ltd.	Limited
m.	Madde
RG	Resmi Gazete
s.	Sayfa
S.	Sayı
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
T.	Tarih
TAA	Türkiye Adalet Akademisi
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TD.	Ticaret Dairesi
Teb.	Tebliğ
TMK	Türk Medenî Kanunu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
vd.	Ve devamı
Y.	Yıl

GİRİŞ

Toplum hâlinde yaşayan insanların, birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenleyen, uyulması kamu kudreti ile korunan ve müeyyide altına alınan kurallar bütünü olarak tanımlanan “*Hukuk*”un bir dalı olan ve özel hukuk içinde incelenen “*Ticaret Hukuku*”, diğer hukuk dallarında olduğu gibi yaşayan toplum ihtiyaçlarını karşılamak üzere doğmuş ve ticarî hayatın müşterekliği ilkesi sonucu zamanla gelişmiş, koymuş olduğu kuralların genel geçerliliği itibariyle evrenselliğe doğru yönelmiştir ¹.

Kıymetli evrakın ortaya çıkış sürecine bakıldığında ise, insanın sosyalleşmesinin ticaretin gelişmesini hızlandırdığını, ticaretin gelişmesinin ise çeşitli araçların yanında kıymetli evrakın ortaya çıkmasını zorunlu hâle getirdiğini, ilerleyen zaman içerisinde ise, kıymetli evrakın çeşitlenmesine yol açtığını görmekteyiz. Kıymetli evrak ilk önce para ve mal senetleri olarak düzenlenirken, daha sonra işletme ve şirket fikrinin gelişmesi ile bunların sahip oldukları sermayenin halka yayılması gereği karşısında pay/ hisse senetleri, sonuçta yine şirketlerin aktiflerinde bulunan hareketsiz değerlere hareket kazandırmak amacı ile menkul kıymet tipleri olarak ortaya çıkmıştır ². Ticarî hayatın gelişmesine paralel olarak para yerine kullanılan tedavül araçlarının önemi, her geçen gün artarak devam etmiş ve ticarî hayatın özelliği gereği el değiştirmede kolaylık, hız ve güvence sağlamak için ortaya çıkan ve ödeme aracı olarak kullanılan kıymetli evrak, uluslararası ticaret sonucu ülke sınırlarını da aşarak büyük bir gelişme göstermiş ³, sonuç olarak ticaretin globalleşmesi, Kıymetli Evrakı temel hukuk dallarından biri hâline getirmiştir.

Doktrinde “Kıymetli evrak” kavramını karşılayan genel bir kıymetli evrak teorisi kurma girişimi ilk olarak XIX. yüzyılda Almanya’da görülmüştür. Ancak kıymetli evrakı bir bütün olarak ele alma süreci her ne kadar ilk defa Almanya’da başlamış olsa da, bu çalışmalar ülke mevzuatına yansımamıştır. Buna karşılık, İsviçre (1936 BK

¹ Özkan Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, B. 8, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 23.

² Hüseyin Ülgen/ Mehmet Helvacı /Abuzer Kendigelen/ Arslan Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 9, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2014, s. 1.

³ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 23.

değişikliğiyle), İtalya (1942 Medenî Kanunu ile) ve Türkiye (İsv. BK'dan alınmak suretiyle TK'nın 3. kitabının 1, 2, 3 ve 5. kısımlarında) kanunlarına kıymetli evrak hakkında genel hükümler koymuşlardır ⁴.

Türk Hukukundaki merî kıymetli evrak düzenlemelerine bakıldığında, kıymetli evrakın, 13/01/2011 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilen ve 14/02/2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı TTK'nın üçüncü kitabında ve 645-849 maddeleri arasında düzenlendiği görülmektedir. Üçüncü kitabın birinci kısmı “Genel Hükümler” (TTK m. 645-657), ikinci kısmı “Nama Yazılı Senetler” (m. 654-657), üçüncü kısmı “Hamile Yazılı Senetler” (TTK m. 658-669), dördüncü kısmı “Kambiyo Senetleri” (TTK m. 670-823), beşinci kısmı “Kambiyo Senetlerine Benzeyen Senetler ve Diğer Emre Yazılı Senetler” (TTK m. 824-831), altıncı kısmı ise “Makbuz Senedi ve Varant”a (TTK m. 832-849) ilişkin hükümlerden oluşmaktadır. Çalışmamızın konusunu oluşturan “kıymetli evrakın zayi olması ve iptal davası” ise mülga TTK'nın aksine, 6102 sayılı TTK'da dağınık olarak düzenlenmiştir. Şöyle ki, genel iptal hükümleri TTK'nın 651 ve 652., nama yazılı senetlerin iptali TTK'nın 657., hamile yazılı senetlerin iptali TTK'nın 661-679., poliçenin iptali ise TTK'nın 757-765. maddelerinde hüküm altına alınmıştır.

Kıymetli evrakın sel, deprem gibi katastrofik olaylar veya çalınma, yanma, yırtılma, vb. gibi beşerî eylemler sonucunda zayi olması her zaman ihtimal dâhilindedir. Bu gibi durumlarda hamilin başvurusu üzerine mahkemece verilen önleyici tedbir ve iptal kararları ile senedin nisbî ziyayı hâlinde senedi eline geçiren kişinin baştan bilinmesi veya iptal davası devam ederken yapılan ilânlar sonucunda senedin yeni hamilinin ortaya çıkması durumlarında açılması gereken istirdat davaları ve bu davaların yargılama süreçleri ile verilen hükümlerin etki ve sonuçları yukarıda belirtilen maddelerde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

⁴ Reha Poroy/ Ünal Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, B. 22, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, s. 4.

Bu alışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kıymetli evrakın tanımı, nitelikleri, kıymetli evrakta sınırlı sayı sorunu, bazı ölçütlere göre kıymetli evrakın tasnifi ve tahvil konuları ele alınmıştır. İkinci bölümde ise kıymetli evrakın zayı olması ve iptali konusuna giriş yapılarak zayı kavramı, kıymetli evrakın zayı olması hâlinde yasanın hamile tanıdığı haklar (nleyici tedbir, iptal davası ve iade davası), bu hakların kullanım şartları ve yargılama süreçleri, bu haklar ile benzer müesseseler arasındaki farklar ayrıntılı olarak incelenmiştir. nc bölümde ise kıymetli evrak türlerine göre iptal usulleri ele alınmıştır. Dördüncü bölümde iptal kararının sonuçları ve senetle ilgisi olan kişiler arasındaki ilişkilere etkisi ile iptal kararı sonucunda meydana gelen zarara kimin katlanacağı meselesi tahlil edilmiştir. Beşinci ve son bölümde ise iade davasının hukukî mahiyeti, yargılama süreci ve sonuçları ele alınmıştır. Çalışmamızın genelinde özellikle ihtilaflı olan bazı konu başlıkları, mümkün olduğunca çok farklı görüş ve Yargıtay içtihatları çerçevesinde ele alınarak kanaatimizce en doğru görüş ve uygulamanın hangisi olduğu gerekçeli bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KIYMETLİ EVRAKA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

1.1. Kıymetli Evrak Kavramı

1.1.1. Genel Olarak

“Kıymetli Evrak” terimi, Alman Hukukunda (Wertpapier) olarak kullanılmış⁵ ve daha sonra İsviçre Hukukunda kullanılmaya başlamıştır. 1881 ve 1911 tarihli İsviçre Borçlar Kanunu’nun 224, 333, 430, 444 ve 485. maddelerinde “*Wertpapier = Kıymetli Evrak*” terimi kullanılmaktadır. Yine İsviçre Borçlar Kanunu’nun Fransızca metninde “*papier valeur = kıymetli evrak*” deyimini kullanılmakta ve bu terim nama, emre ve hamiline yazılı tüm senet tiplerini içermektedir. Kıymetli evrak terimi, Türk Hukukuna tercüme yolu ile İsviçre Hukukundan geçmiş bulunmaktadır⁶.

Kıymetli Evrak Hukuku, tamamen tarihî sebeplerle ayrı bir hukuk alanı olarak ele alınmıştır; bünyesindeki malzeme itibariyle, bu hukuk dalı, çok geniş kapsamlı Özel Hukukun bir parçasından ibarettir. Yalnızca bütünlüğü içerisinde Kıymetli Evrak Hukuku, hayatın, bilimin dikkatini üzerine çekebilecek ve kanunî düzenlemelere konu olabilecek bir tezahürünü teşkil eder⁷.

Kıymetli Evrak Hukuku, öte yandan, Özel Hukukun sistemi içinde tam anlamıyla sınırdan kalan bir alandır; öyle ki, bir yandan Borçlar Hukuku ile, bir yandan Şirketler Hukuku ile, bir yandan da Eşya Hukuku ile bağlantılıdır ve bir alacak hakkını, ortaklıktan kaynaklanan bir hakkı veya Eşya Hukuku ile ilgili bir hakkı senede bağlamak konusunda gerekli bütün hukuk kurallarını içine alır. Hakkın senede bağlanması dolayısıyla, Kıymetli Evrak Hukuku, şeklî hukuk olarak nitelenir. Bu hukukun tam

⁵ “Wertpapier” kavramı ilk kez Carl Heinrich Ludwig Brinckmann tarafından 1853 tarihinde kullanılmıştır [(Lehrbuch des Handelsrechts mit Ausschluss der Lehren des Wechsel -, See- und Assekuranzrechtes (Heidelberg: Bangel & Schmitt, 1853-1860)]. Aktaran Changmin Chun, **Cross-Border Transactions of Intermediated Securities**, Springer Publisher, London 2012, s. 11-12, dn. 35. <https://books.google.com.tr> (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

⁶ Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, B. 6, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 1.

⁷ Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 22, Turhan Kitabevi, Ankara 2018, s. 1.

karşısında Borçlar, Şirketler ve Eşya Hukuku kuralları maddi hukuk kuralları olarak yer tutar ⁸.

Kıymetli evrak türlerinin her biri, ayrı ayrı ihtiyaçlara yanıt veren müesseseler olarak doğmuştur. Hukukçular, bu kıymetli evrak türleri arasında bir “Kıymetli Evrak Teorisi” oluşturabilmek için gayret sarf etmiş ve tüm türleri içeren bir tanımlama vermek istemişlerdir. Ancak, kıymetli evrak türlerinin farklı ihtiyaçları karşılamak üzere birbirinden çok farklı ve değişik gelişmeleri, nitelik ve nicelik ayrılıkları, bu çabaları çoğu zaman sonuçsuz bırakmıştır ⁹.

1.1.2. Kıymetli Evrakın Tanımı

Kıymetli evrak tanımına geçmeden önce evrak kelimesinin kökenine değinmekte yarar var. Buna göre evrak kelimesi, Arapça kökenli bir kelime olup “yapraklar, sayfalar” mânâsına gelmektedir ¹⁰. Kıymetli evrak kavramı ise TTK’nın 645. maddesinde şöyle tanımlanır: “*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi, başkalarına da devredilemez.*” ¹¹. Madde eski Ticaret Kanunu’nun dil yenileştirmesi dışında özdeşi olup, hükmün doğrudan kaynağı İsv. BK m. 965’tir ¹².

Kıymetli evrak kavramını Türk ve İsviçre Hukuklarındaki tanıma en yakın olarak ve ilk defa yapan ünlü Alman Hukukçusu Heinrich Brunner’dır. Brunner 1882 yılında “kıymetli evrak öyle bir senettir ki, bu senede bağlı sübjektif hak senedi elinde bulundurmak suretiyle dermeyeran edilebilir” şeklinde tanımlamıştır ¹³.

⁸ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 1.

⁹ Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri**, B. 9, Gür-Ay Matbaası, İstanbul 1991, s. 534.

¹⁰ Kelime mânâsı için bkz. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/evrak> (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

¹¹ 6102 sayılı TTK için bkz. 14/02/2011 tarih ve 27846 sayılı RG (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

¹² 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 645 Gerekçesi, <http://www.ticaretKanunu.net/turk-ticaret-Kanunu-madde-gerekceleri-ucuncu-kitap-kıymetli-evrakmadde-645-849> (Erişim Tarihi: 20/05/2018)

¹³ A. Lerzan Yılmaz, “Kıymetli Evrak Mevhumunu Değiştiren Gelişme-Evraksız Kıymetli Evrak”, **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Akademisi**, C. 15, S. 1, Cumhuriyetin 75. Yıldönümü Armağanı, İstanbul 1999, s. 443.

Prof. Dr. Hirsh ve Prof. Dr. Arslanlı'ya göre ise, hakkın senede bağılılığı yönünden “kıymetli evrak, hakkın senede bağı olduğu ve senetsiz dermeyanın ve devrinin mümkün olmadığı senetlerdir.”¹⁴. Von Tuhr'a göre, “kıymetli evrak, bir alacak veya diğer bir hakla (hissedarlık hakkı, gayri menkul rehnine müteallik hak) o derece bağı olarak tecessüm ettirilen bir senettir ki, hak ancak senet marifetiyle dermeyan edilir.”¹⁵

Kanun koyucu, kıymetli evrakı tanımlarken, “hakkın senede bağılılığı” özelliğine önem vermiştir. Gerçekten, kıymetli evrakta sayılan senetlerde en büyük özellik, hakkın senede bağı olması ve hakkın senetsiz olarak ileri sürülememesidir. Bunun yanı sıra kıymetli evrakta sayılan senetleri, diğer senetlerden ayıran başlıca özellikler de vardır. Tanımı yaparken bu özellikleri de belirtmek yerinde olur. Buna göre; “kıymetli evrak, Kanun'un emrettiği belirli şekil şartlarına bağı, sürüm yeteneği bulunan ve konusu para, mal, şirket pay senetleri olan öyle senetlerdir ki, bunlarda yerleşen özel hukuk hakkı, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi, başkasına da devredilemez”¹⁶.

1.1.3. Kıymetli Evrakın Nitelikleri

1.1.3.1. Kıymetli Evrak Bir Senettir

Kanunî tanım, kıymetli evrakın birincil kavramsal unsurunun senet olduğunu; senetsiz kıymetli evrakın düşünölemeyeceğini ortaya koymaktadır¹⁷. Senet kelimesi, Arapça kökenli bir kelimedir¹⁸. Senet kavramının tanımı, TTK'da yapılmamıştır. 6100 sayılı HMK'nın 199/1. maddesi, senet ile ilgili olduğu hâlde, bu Kanunda da herhangi

¹⁴ Ergun Tuna/ Diğdem Göç Gürbüz, **Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak**, B. 1, Beta Yayınevi, İstanbul 2018, s. 7; Halil Arslanlı, **Ticari Senetler Dersleri**, B. 3, Üniversite Kitabevi, İstanbul 1954, s. 3'ten aktaran Diğdem Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, B. 1, Beta Yayınevi, İstanbul 2017, s. 9.

¹⁵ Andreas von Tuhr, **Borçlar Hukukunun Umumî Kısmı**, C. 1-2, Cevat Edege (Çev.), İstanbul 1952, s. 129 vd.'dan aktaran Tuna/ Göç Gürbüz, **Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak**, s. 7.

¹⁶ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 9.

¹⁷ Fatih Bilgili/ Ertan Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 8, Dora Yayınları, Bursa 2018, s. 7.

¹⁸ Arapça kökenli “senet” kelimesi “dayanak, destek, bir iddia veya rivayetin dayanağı borç belgesi” anlamına gelmektedir. Bkz. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/senet> (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

bir tanıma rastlamamaktayız ¹⁹. Ancak senedin niteliği ve şekli dikkate alınacak olursa, borçlunun imzasını içeren, özellikle bir hak ve borç doğurmak veya bir hak ve borcu ispatlamak amacıyla meydana getirilen belge anlaşılmaktadır ²⁰. Böylece senet aracılığı ile yazılı bir belgede irade açıklanır ve bu belge, onu meydana getiren kişinin işaretini taşır ²¹. Bir belgenin senet olarak kabul edilebilmesi için, belirli nitelikleri taşıması gerekir. Bu nitelikler; cisimleşme, yazılı olma ve imza şeklinde sıralanabilir ²². Belgenin tanımının ise, 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu'nun "*Tanımlar*" kenar başlıklı 3. maddesinin 1. fıkrasının d bendinde yapıldığını görmekteyiz ²³. Kıymetli evrakın senet olmasından anlaşılan, kıymetli evrakın mutlaka yazılı bir metne ihtiyaç duyması gereğidir. "*Yazılı metin yoksa, kıymetli evrak da yoktur.*" sözü, bu gerçeği dile getirir ²⁴.

Senet, geniş anlamda bir kağıdı ve bunda açıklanmış bir irade beyanını (bir borcu) içerir. Senetteki belirli olgular (imza, borç miktarı ve alacaklı gibi), bu suretle "*devamlı bir durum*" olarak ortaya çıkmış olur. Bu olgular, maddi varlığı olmayan düşünce beyanıdır ve bu düşüncenin yer aldığı cisim de senettir. Yazılı cisim denildiğinde, belirli bir borcu somutlaştıran ve üzerine metin yazılmaya ve imza atılmaya uygun plastik, tahta, metal, mikrofilm, disket, yonga ve mikro fiş gibi araçlar anlaşılır ²⁵. Üzerine yazının yazıldığı cisim (genellikle kağıt) ise, senettir ve bu bilgi verici özelliktedir ²⁶. Böylece, bir düşünce kağıda bağlanmak ve "senetleştirilmek" suretiyle hak ile senet özdeşleştirilip devamlı hâle getirilerek, geçmişte kalan düşünce (yazılı olarak ortaya konulan düşünce açıklaması) arasında bir bağ kurulmuş olmaktadır.

¹⁹ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, s. 30.

²⁰ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali*, s. 10.

²¹ Baki Kuru/ Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz, *Medenî Usul Hukuku*, B. 25, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s. 372.

²² Sami Karahan/ Zekeriyya Arı/ Hayri Bozgeyik/ Tahir Saraç/ Mücahit Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku*, B. 2, Mimoza Yayınevi, Konya 2014, s. 5-6.

²³ Anılan düzenlemeye göre; "Belge; kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plan, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını ifade eder." 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu için bkz. 24/10/2003 tarih ve 25269 sayılı RG (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/10/20031024.htm#1>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

²⁴ Ergun Tuna, *Ticaret Hukuku- Kıymetli Evrak*, C. 3, B. 1, Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı, İstanbul 1986, s. 9.

²⁵ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 27-28.

²⁶ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 10.

Kişilerin düşünce açıklamalarının bir kağıtta belirlenmesi olgusu, bu açıklamaya katılmamış kişiler açısından önemlidir, çünkü böyle bir düşüncenin varlığı ancak bir senet, yani yazılı bir belge ile anlaşılabilir hâle getirilir ve olaya katılmayan kişiler tarafından da somut bir şekilde öğrenilmesi sağlanabilir ²⁷.

Senet, el yazısı ile doldurulabileceği gibi, bilgisayar ya da daktilo ile de doldurulabilir ancak borçlunun senet üzerine atacağı imzanın el ile atılması gerekir ²⁸. Görme engellilerin talepleri hâlinde imzalarında şahit aranır. Talep edilmezse görme engellilerin el ile attıkları imza yeterli sayılacaktır (TBK'nın 6111 sayılı Kanun'un 213. maddesi ile değişik 15/3. maddesi) ²⁹. Belirtelim ki; 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 668. maddesinin yazı yazabilen âmâların senede attığı imzaların; usulen tasdik şartı yerine getirildiği takdirde muteber kabul edileceğinin öngörüldüğü üçüncü fıkrası ³⁰, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na alınmamıştır ³¹. Bu düzenleme tarzı dikkate alınarak; yazabilen âmâların usulen tasdik şartı aranmadan da kambiyo senetlerini imzalayabilecekleri söylenebileceği gibi; onların artık bizzat bu senetlere imza atamayacakları değerlendirmesi de yapılabilir ³². Kanaatimizce, âmâların yeni düzenleme uyarınca bizzat kambiyo senetlerine imza atamayacakları fikri, amacı aşan daraltıcı bir yorum olur. Zîrâ, TTK'da açıkça bunu engelleyen veya tasdik şartı arayan herhangi bir düzenleme bulunmadığına göre, âmâların kambiyo senetlerine attıkları imzaların da geçerliliklerini muhafaza edeceklerini savunmak, daha isabetli bir değerlendirme olur.

²⁷ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 28.

²⁸ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 10.

²⁹ Bazı Kanunların Yeniden Yapılandırılması ve Sosyal ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun için bkz. 25/02/2011 tarih ve 27857 sayılı RG (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225M1-1.htm>) (Erişim Tarihi: 01/06/2018).

³⁰ 6762 sayılı mülga TTK için bkz. 09/07/1956 tarih ve 9353 sayılı RG (<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9353.pdf>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

³¹ Mülga 6762 sayılı TTK'nın 668. maddesine karşılık gelen 6102 sayılı TTK'nın 756. maddesinin gerekçesine göre, âmâlara ilişkin bu düzenleme, 01/07/2005 tarihli ve 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 50. maddesiyle yürürlükten kaldırıldığından tasarıya alınmamıştır. Gerekçe için bkz. <http://www.ticaretkanunu.net/ttk-madde-756/> (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

³² Mertol Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 3, İmaj Yayınevi, Ankara 2015, s. 61.

Teknik gelişmeler ve buna bağlı olarak yeniden düzenlenen mevzuat ile modern senet kavramının da ortaya çıktığı söylenebilir. Bu kavram, irade açıklamasının teknik bazı yöntem ve araçlarla ortaya konulduğu disket, mikrofilm, manyetik bantları ve benzerlerini kapsamaktadır ³³. Bu bağlamda Elektronik İmza Kanunu’ndan bahsetmekte yarar vardır. 23/01/2004 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu’nun “*Güvenli Elektronik İmzanın Hukukî Sonucu ve Uygulama Alanı*” kenar başlıklı 5. maddesinin 1. fıkrasına göre; “Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurur.” Aynı Kanun’un 5. maddesinin 2. fıkrasına göre ise; “*Kanunların resmi şekle veya özel bir merasime tâbi tuttuğu hukukî işlemler ile teminat sözleşmeleri güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez.*” ³⁴. 2004 sayılı İİK’nın 8/a maddesinin 2. fıkrasına göre, usulüne göre güvenli elektronik imza ile oluşturulan elektronik veriler, senet hükmündedir. Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı ispat gücünü haizdir. Güvenli elektronik imza, kanunlarda güvenli elektronik imza ile yapılamayacağı açıkça belirtilmiş olan işlemler dışında, elle atılan imza yerine kullanılabilir. Güvenli elektronik imza ile oluşturulan belge ve kararlarda, kanunlarda birden fazla nüshanın düzenlenmesi ve mühürleme işlemini öngören hükümler uygulanmaz ³⁵. Aynı şekilde TBK’nın 16. maddesinin 2. fıkrasında da kambiyo senetlerine ilişkin hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir ³⁶. Elektronik imza uygulaması, TTK’nın 1526. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin 1. fıkrasına göre; poliçe, bono, çek, makbuz senedi, varant ve kambiyo senetlerine benzeyen senetler, güvenli elektronik imza ile düzenlenemez. Bu senetlere ilişkin kabul, aval ³⁷ ve ciro gibi senet üzerinde

³³ Pınar Bahar Doğan, “Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Kıymetli Evrak Olarak Değerlendirilmesi Sorunu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 3, S. 27, Y. 2008, s. 38.

³⁴ 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu için bkz. 23/01/2004 tarih ve 25355 sayılı RG (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/01/20040123.htm#1>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

³⁵ 19/06/1932 tarih ve 2128 Sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe giren 2004 sayılı İİK’nın 6352 sayılı Kanun’un 3. maddesi ile değişik 8/a maddesi için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2004.pdf> (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

³⁶ 6098 sayılı TBK için bkz. 04/02/2011 tarih ve 27836 sayılı RG (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-1.htm>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

³⁷ Aval, kambiyo senedinin ödenmesini kısmen ya da tamamen temin amacına yönelik özellikli bir kambiyo taahhüdü olarak tanımlanabilir. Avalin özellikli bir kambiyo taahhüdü olmasının iki sebebi bulunmaktadır. İlki, avalin bir kambiyo taahhüdü olarak hem kambiyo taahhütlerine ilişkin genel kurallara hem de özel aval hükümlerine tâbi olmasıdır. İkincisi, avalin, bir başkasının borcu lehine verilen bir teminat niteliğinde olması sebebiyle, aval veren ile lehine aval verilen arasında bulunan teminat bağının, avalin hukukî sonuçlarına etki ederek avali diğer kambiyo taahhütlerine nazaran

gerçekleştirilen işlemler, güvenli elektronik imza ile yapılamaz. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre ise, koniştmentonun, taşıma senedinin ve sigorta poliçesinin imzası elle, faksimile baskı, zımba, ıstampı, sembol şeklinde mekanik veya elektronik herhangi bir araçla da atılabilir. Düzenlendikleri ülke kanunlarının izin verdiği ölçüde bu senetlerde yer alacak kayıtlar el yazısı, telgraf, teleks, faks ve elektronik diğer araçlarla yazılabilir, oluşturulabilir, gönderilebilir. TTK'nın düzenlemesi karşısında kıymetli evrak hukuku alanında elektronik imza kabul edilmemiştir ³⁸.

Kıymetli evrakın tanımını içeren TTK'nın 645. maddesindeki senet kavramı, sadece borç senetlerini ifade etmektedir. Bilindiği üzere, kıymetli evrak da bir borç senedir ancak alelâde bir borç senedi değildir ³⁹. Kıymetli evraktaki borç ilişkisi ile alelâde borç senetleri arasında bazı farklar vardır ⁴⁰. Buna göre;

-Kıymetli evrakta senet ile senette yer alan hak birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğu hâlde, alelâde borç senetlerinde böyle bir bağıllık yoktur.

-Kıymetli evrakta alelâde borç senetlerinin aksine sıkı sıkıya şekle bağıllık söz konusudur. Bu durum, özellikle birer kambiyo senedi olarak adlandırılan poliçe (TTK m.671), bono (TTK m. 776) ve çekte (TTK m.780) kendisini göstermektedir.

-TBK m.89 gereği alelâde borç senedinde yer alan para borcunun ödeme yeri, taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa, alacaklının ikametgâhının bulunduğu yerdir. Kıymetli evrakta ise borçlunun ikametgâhının bulunduğu yerde ödeme yapılır (TTK m.672, m.777).

özellikli bir hâlde getirmesidir (Raziye Aksu, **Aval Kurumu**, B. 1, Seçkin Yayınevi, Ankara 2015, s. 23).

³⁸ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 11-12.

³⁹ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali**, s. 33.

⁴⁰ Hanife Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali**, B. 1, Dokuz Eylül Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Ankara 1990, s. 5-6; Ahmet Sezer, "Kıymetli Evrakın Özellikleri", **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 2, S. 5, Y. 2007, s. 32-33.

-Alelâde borç senetlerinde mutlaka alacaklı kişinin adı bulunmalıdır. Kıymetli evrakın bir türü olan hamile yazılı senetlerde ise, bu durum gerekli değildir (TTK m. 658).

-Alelâde borç senedine bağlı hak, ancak alacağın temlikî hükümlerine göre devredilebildiği hâlde (TBK m.183), kıymetli evrak türleri olan emre ve hamile yazılı senetlerde devir usulleri farklıdır (TTK m.647).

-Alelâde borç senetlerinde borçlu, senedi elinde bulundurana karşı bütün def'ilerini ileri sürebilir (TBK m.188). Birer kıymetli evrak türü olan emre ve hamile yazılı kıymetli evrakın borçlusu ise, def'ilerini ancak belli bazı şartlarla senet hamiline karşı ileri sürebilir (TTK m.659, m.687).

Tüm bu açıklamalardan sonra; kıymetli evraka ilişkin bir hakkın kullanılabilmesinin, ancak ve ancak bir senedin varlığı hâlinde mümkün olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu nedenle; senet hakkın değerini ifade ettiğinden, senedi çeşitli nedenlerle kaybeden hak sahibi, senede bağlı olan hakkının yerine getirilmesini isteyemez. Hakkın senetsiz ileri sürülememesinin istisnası, hak sahibinin mahkemeye başvurması ve usulüne uygun olarak mahkemece senedin iptaline karar verilmiş olmasıdır ⁴¹.

1.1.3.2. Kıymetli Evrak Bir Hak İçerir

Kıymetli evrakın ikinci unsuru, senedin içerdiği haktır. Evrak, bu hak sayesinde kıymetli hâle gelmektedir. Ancak bir senedin kıymetli evrak olarak nitelendirilebilmesi için senedin içerdiği hakkın belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler ⁴²;

⁴¹ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 34.

⁴² Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 12.

-Özel hukuktan kaynaklanma,

-Devredilebilme,

-Para ile ölçülebilmedir.

1.1.3.2.1. Kıymetli Evrakın İçerdiği Hak Özel Hukuktan Doğan Bir Hak Olmalı

Senet üzerine yerleştirilen hak, özel hukuk alanına giren bir hak olmalıdır ⁴³. Kamusal nitelikteki bir hak senet üzerine yerleştirilemez. Örneğin 4283 sayılı Kanun'da düzenlenen “*yap- işlet*” hakkı veya benzeri kamusal haklar, imtiyazlar ⁴⁴, bir devletin vatandaşlığını veya belirli bir makamdan alınan izni gösteren bir ruhsat yahut seçme ve seçilme hakkı gibi haklar kıymetli evrakın üzerine yerleştirilemez ⁴⁵.

Borçlar hukukuna dâhil her türlü alacak hakkı, kıymetli evrakın konusu olabilir ⁴⁶. Alacak hakkının konusu, para alacağı olabileceği gibi, para dışında başka bir edimin ifası da olabilir ⁴⁷.

Ortaklık hakları da kıymetli evraka bağlanabilir. Ortaklık hakkı, sadece esas sermayenin gerçek anlamda bölündüğü ortaklıklar bakımından kıymetli evraka konu olabilir. Bu durumda, anonim şirketlerce çıkarılan pay senetleri, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin ortaklık senetleri ile limited şirketlerce çıkarılan nama

⁴³ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 32; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 17-19; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 29.

⁴⁴ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 32.

⁴⁵ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13

⁴⁶ 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun uyarınca çıkartılan ve mezkûr Kanun'un 3. maddesinin (c) bendinde “kamu kurum ve kuruluşlarına (Kamu İktisadî Kuruluşları ve İktisadî Devlet Teşekkülleri dâhil) ait altyapı tesislerinin gelirlerine hakikî ve hükmî şahısların ortak olması için çıkarılacak senetler” olarak tanımlanan gelir ortaklığı senetlerinin de bir alacak hakkı içerdiklerini ifade etmek gerekir. bkz. Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13; Zühtü Aytaç, “Gelir Ortaklığı Senetlerinin Hukukî Statüsü”, **Batider**, C. 13, S. 3-4, Y. 1986, s. 209.

⁴⁷ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13.

yazılı ortaklık senetleri, kıymetli evrak niteliğini haizdir. Kooperatif şirket pay senetleri, kıymetli evrak değildir ⁴⁸.

Bir eşya üzerindeki mülkiyet veya rehin hakkı da kıymetli evraka bağlanabilir ⁴⁹. Örneğin, serbest veya gümrüklenmemiş mal veya hububat, saklama sözleşmesi uyarınca, kabul edilerek tevdi edenlere verilen senetlerle tevdi olunan mal veya hububatı satabilme imkânı makbuz senedi ile rehnedebilme imkânı ise varant ile verilebilir (TTK m. 832) ⁵⁰.

1.1.3.2.2. Kıymetli Evrakta Yer Alan Hak Tedavül Niteliği Olan Bir Haktır

TTK m. 645'te kıymetli evrak tanımında bu özellik belirtilmemiş olmasına rağmen, piyasada dolaşmayan kıymetli evrakın bir önemi de yoktur. Zîrâ ticari hayatta senedin devri, içindeki hakkın da devri anlamına geldiğinden, hak kolaylıkla bir kişiden diğerine geçebilecektir ⁵¹. Bu hâliyle kıymetli evrakın tedavül edebilmesi için içerdiği hakkın da mutlaka devredilebilir hak olması gerekir. Birer malvarlığı hakkı olmalarına rağmen, devredilemeyen kullanma (intifa) hakkı veya oturma (sükna) hakkı veyahut herhangi bir şahısvarlığı hakkı devredilebilir hak olmadığı için kıymetli evraka konu olamaz ve dolayısıyla bu şekilde tedavülü de imkânsızdır ⁵².

Kıymetli evraktan sayılan senetlerden özellikle kambiyo senetlerinde, devredilme çok önemli olduğundan, bunlar kanunen emre düzenlenmiş sayılır, ciro ve zilyetliğin devri yolu ile kolayca devredilirler. Kıymetli evraktan sayılan senetlerde imzaların bağımsızlığı yani bir imzanın hüküm ifade etmemesi hâlinde, diğer imzaların bundan

⁴⁸ Limited şirketlerce çıkarılan nama yazılı ortaklık senetlerinin kıymetli evrak niteliğini haiz olup olmadığı hususunda doktrinde tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bu husustaki doktrinel tartışmalar, ileride “Ortaklık Senetleri” başlığı altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır (bkz. s. 27 vd.).

⁴⁹ 6102 sayılı TTK, bu tip senetleri ifade için, mülga TTK'daki (m. 744 vd.) emtia senetleri terimini terk etmiştir. 6102 sayılı TTK'da nadiren “eşyayı temsil eden senet” terimi kullanılmıştır (TTK m. 119/1; bkz. Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13).

⁵⁰ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13.

⁵¹ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 16.

⁵² Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 9.

etkilenmeksizin geçerliliğini devam ettirmesi, senetteki tekeffül yani garanti hükümleri, hep sürüm amacını gerçekleştirmek için konulmuştur ⁵³.

Tüm bu açıklamalara karşılık, düzenleyen cirantanın, emre yazılı bir senede, “*emre değildir*” veya “*ciro edilemez*” kaydını koyması hâlinde senet ancak alacağın temliki yoluyla devredilebilir ve bu devir alacağın temliki hükümlerinin hukukî sonuçlarını doğurur (TTK m. 681/2). Buna karşın, ciranta, emre yazılı senede “*emre değildir*” kaydını koyamazsa da senedin tekrar ciro edilmesini “iş bu senet ciro edilemez” kaydıyla yasaklayabilir. Bu hâlde, kıymetli evrakın tedavül niteliği ortadan kalkmasa da, kaydı koyan cirantanın, senet sonradan kendilerine ciro edilmiş olan kişilere karşı sorumluluğu söz konusu olmaz (TTK 685/2). Bu durumda, senedi “*ciro edilemez*” kaydıyla devralan hamil, bu hakkını kaydı koyan cirantaya karşı ileri süremez. Dolayısıyla tedavül, kıymetli evrakın ekonomik gerekliliğinin bir sonucu ve önemli bir niteliği olmasına rağmen, olmazsa olmaz unsuru değildir ⁵⁴.

1.1.3.2.3. Kıymetli Evrakın İçerdiği Hak Parasal Bir Değer Taşımalıdır

Kıymetli evrakta var olan hak, bir alacak hakkı, ortaklıktan doğan bir hak ⁵⁵ veya eşya hukukuna özgü bir hak olabilir. Burada önemli olan, bu hakların para ile ölçülebilmesi ve mameleki bir değere sahip olmasıdır ⁵⁶. Bu nedenle parasal olarak ifadesini bulamayan, ekonomik bir anlam ifade etmeyen ve her kişiye göre değeri öznel olarak değişen haklar, kıymetli evrak olarak düzenlenemezler ⁵⁷.

⁵³ Tuna/ Göç Gürbüz, **Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak**, s. 10; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 31.

⁵⁴ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 31.

⁵⁵ Kıymetli evrakta mündemiç olan hak, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerdeki ortaklık haklarını içeren pay senetlerinde yer alır. Pay senetleri, ortaklıktan doğan hakları içeren kıymetli evraktır. Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 30.

⁵⁶ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 29; Sezer, “Kıymetli Evrakın Özellikleri”, s. 33; Ahmet Battal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 1, Gazi Kitabevi, Ankara 2005, s. 12; Hayri Bozgeyik, “Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Def’ileri”, **Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul 2003, s. 481.

⁵⁷ Oğuz İmregün, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 1, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995, s. 535; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 9.

Burada sözü edilen alacak haklarına örnek olarak poliçeyi, bonoyu ve çeki; eşya hukukuna ilişkin haklara örnek olarak ipotekli borç senedi ve makbuz senedi ile taşıma senedi ve konişmento gibi emtia senetlerini; ortaklık haklarına örnek olarak ise anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerdeki pay senetlerini; ortaklık benzeri haklara örnek olarak da pay senetleri yerine çıkarılan ilmühaberleri, kurucu ve katılma intifa senetlerini verebiliriz ⁵⁸.

1.1.3.3. Kıymetli Evrakta Hak ile Senet Arasında Kuvvetli Bir Bağ Vardır

Kıymetli evraka konu olan hak, bazen senetle beraber yaratılır, bazen de senetten önce mevcuttur. Ancak hak, senetle yaratılmakla onunla birleşir ve ayrılmaz bir bütün teşkil eder. Böylece hak senede yerleşir, diğer bir anlatımla, âdetâ hak senede çivilenir. Bu nedenle, hakkın ileri sürülebilmesi için, senedin ibrazı veya devri için senet üzerindeki zilyetliğin devredilmesi gerekir. Hak ile senet arasındaki bu sıkı bağıllık, TTK m. 645 hükmünde “*hakkın senetten ayrı olarak ileri sürülmesinin mümkün olmadığı*” şeklinde açıkça ifade edilmiştir. Çünkü senedin içerdiği hak, senetle o derece sıkı bağlanmıştır ki, ancak senedin devriyle birlikte devralana geçer ⁵⁹. Aksi takdirde, senet olmaksızın hak sahibinin hakkını talep etmesi veya senedin zilyetliği el değiştirilmeksizin kıymetli evrakın içeriğini oluşturan hakkın devrinin gerçekleşmesi mümkün değildir ⁶⁰.

Hak ile senet arasındaki bu kuvvetli bağın doğal sonucu olarak; alacaklının senedi ibraz etme şartı ile ödeme yapılmasını talep edebilmesine (alacaklı bakımından ibraz koşulu), borçlunun da, ancak senedi ibraz ve teslim edene ödemekle yükümlü olmasına (borçlu bakımından ibraz koşulu), kıymetli evrakta ibraz kaydı denilmektedir ⁶¹. Karşılıklı olan bu ibraz kaydının birlikte var olması hâlinde, çifte ibraz kaydı söz konusu olur ⁶².

⁵⁸ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 34.

⁵⁹ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 32.

⁶⁰ Şaban Kayıhan/ Mustafa Yasan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, B. 4, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017, s. 25.

⁶¹ Yargıtay 11. HD., 25/04/1978 T., 1978/2055 E.-1978/2164 K. sayılı kararında şöyle denilmektedir: “TTK’da benimsenen kambiyo hukuku sisteminde bononun temelinde esas borç ilişkisinin varlığı kabul

Kıymetli evrak ibraz edilmeden borcu ödeyen borçlu, sonradan kıymetli evrakı ibraz edene bir kere daha ödeme yapmak zorunda kalabilir. Oysa adî yazılı bir senette, alacaklı senedi borçluya ibraz ve teslim etmese de, borçlu ödemedi kaçınmaz, ancak kendisine bir makbuz (6098 sayılı TBK m. 103) veya borcun ödendiğini gösteren bir belge verilmesini (6098 sayılı TBK m. 105) isteyebilir. Buna karşın, kıymetli evrakta borçlu ancak “*hile veya kusuru olmaksızın, vâdesi geldiğinde, senedin mâhiyetine göre, alacaklı olduğu anlaşılan kimseye borcunu ödemekle borcundan kurtulur.*” (TTK m. 646/2). Bu kural gereği, senet olmaksızın hak ileri sürülemez, senet olmaksızın da hak devredilemez. Temel ilke, senet nerede ise, hak da oradadır ⁶³.

Öte yandan, kıymetli evraka ilişkin hususlarda, senet iade edilmeksizin yapılan ibra, ancak bunu benimseyen alacaklıya karşı bir def’i hakkı doğurur. Dolayısıyla, senet iade edilmeksizin yapılan ibrada, bu senetten açıkça bahsedilmesi gerekir ⁶⁴. Ayrıca, kural olarak senedin koşulsuz olarak keşideciye iade edilmesi, senet bedelinin ödendiğine ilişkin karine teşkil eder. Ancak bu karinenin aksi kanıtlanabilir ⁶⁵.

*edilmiştir. Keşideci (düzenleyen) ve lehtar arasında temeldeki ilişkinin kambiyo senedine dönüştürülmesi yolunda yaptıkları ek bağit önceki alacak ve borçlunun biçimsel açıdan yeni bir görünümüne bürünmesi amacına yöneliktir. Yoksa temeldeki borç ilişkisini sona erdirmez ve yeniden ortaya çıkarmaz. Çünkü 818 sayılı BK’nın 114. maddesi (6098 sayılı TBK m. 133) hükmü gereğince, mevcut bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunmak, kural olarak tecdidi (borcun yenilenmesini) tazammun etmez. Böyle olunca, (6762 sayılı) TTK’nın 557. (6102 sayılı TTK m. 645) maddesindeki ana kural dışında kalan ve senede dayanma olanağı bulunmayan istisnai hâllerde alacaklı, kambiyo senedini bir tarafa bırakarak esas borç ilişkisini ileri sürebileceği gibi, hem de temel borç ilişkisine dayanmaya da hakkı vardır. Gerçekten (6762 sayılı) TTK’nın 557. (6102 sayılı TTK m. 665) maddesinde kıymetli evrakta yerleşik hakkın senetten ayrı olarak dermeyeran edilemeyeceğine ilişkin hüküm, senedin geçerliliğini koruduğu ona dayanma olanağı bulunduğu sürece temel borç ilişkisinin dava konusu yapılamayacağı anlamındadır. Çünkü bu durumda davalı senedin ibrazını istemek hakkına sahiptir...” (Erdoğan Moroğlu, **Notlu-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, B. 7, Beta Yayınevi, İstanbul 2001, s. 452).*

⁶² Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 32.

⁶³ Oğuz İmregün, **Kara Ticaret Hukuku Dersleri**, B. 5, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1979, s. 584’ten aktaran Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 33.

⁶⁴ Yargıtay 12. HD., 11/12/1986 T., 1986/3533 E.-1986/1414 K. sayılı kararı için bkz. Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 32.

⁶⁵ Yargıtay 19. HD., 09/05/1994 T., 1993/4620 E.-1994/4654 K. sayılı kararı için bkz. Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 32.

1.1.3.4. Kıymetli Evrakta Mücerretlik (Soyutluk) İlkesi Geçerlidir

Kıymetli evrakın tanımının yapıldığı TTK'nın 645. maddesinde yer almamakla birlikte, kıymetli evraka ait özelliklerden birisi de kıymetli evrakta mücerretlik (soyutluk) ilkesinin varlığıdır. Bu ilkeye göre; kıymetli evrak, doğumuna neden olan olaydan veya hukukî ilişkiden bağımsız ve soyuttur ⁶⁶. Kıymetli evrakın üzerindeki hak ile bu hakkın oluşturulmasına sebep olan işlem arasında bir bağlantı yoktur ⁶⁷. Başka bir anlatımla, kıymetli evraka dayanan taahhüt, temelde yatan asıl borç ilişkisinden bağımsız ve yalnızca bir miktar paranın ödenmesi borcunu ihtiva eden, renksiz bir borç taahhüdü olduğundan, bu ilişkiden bağımsız bir taahhüttür ve bunun sonucu olarak da temel ilişkideki geçersizlikler, bu taahhüdün geçersizliğine neden olmamaktadır ⁶⁸. Burada anlatılmak istenen; senedin bir temel ilişkiye dayanmaması hâli değildir, zîrâ kıymetli evraklar da mutlaka bir hukukî sebep doğrultusunda düzenlenirler. Ancak, bu ilişkinin, senet metninde tezahürü bulunmamaktadır ve temel ilişkiden tam bir bağımsızlık söz konusudur ⁶⁹.

Mücerretlik kavramı ve bu kavramın sonuçları Medenî Hukuk ve Kıymetli Evrak Hukukunda değişik görünümeler arz eder. Medenî Hukuk alanındaki “*ispat soyutluğu*”na göre; nedeni gösterilmeksizin bir borcun sebebinin olmadığını ya da sakat olduğunu ispatlamak borçluya yüklenmiştir ⁷⁰. Kıymetli evrak mücerretliği ise, Ticaret Hukukunda

⁶⁶ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 37; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 33.

⁶⁷ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24-25.

⁶⁸ Bu konudaki Yargıtay HGK. 17/12/2003 T., 2003/19-781 E.-2003/768 K. sayılı ilâmına göre; “...*Bütün mücerret alacaklarda olduğu gibi kambiyo senetlerinde de kural olarak bir borç ilişkisi, bir illî ilişki vardır. Kambiyo senedini düzenleyen, kambiyo senedini teslim alan herkes, hukukî ilişkilerin yapılmasına temel teşkil eden bir gayeye ulaşmak istemektedir. Bu gaye, kambiyo senedinde mündemiç olan hakkın doğumu ve devri açısından hukukî sebebi teşkil eder. Kambiyo senedi düzenlenmesi dolayısıyla ortaya çıkan ilişki “kambiyo ilişkisi” ismiyle anılmaktadır. Kambiyo ilişkisinin altında esas itibarıyla temel bir borç ilişkisi vardır. Kambiyo senedinden kaynaklanan talebin geçerliliği, temel ilişkiden kaynaklanan temel talebin ve bununla ilgili olarak taraflar arasında varılmış amaca ilişkin mutabakatın geçerliliğinden tamamen bağımsızdır. Kambiyo senedinden doğan talep hakkına kambiyo hukuku, temel talebe ise, bu talebin ait olduğu hukuk kuralları uygulanır.*” (Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 39).

⁶⁹ Merve Sarıkaya, **Kambiyo Senetlerinde Teminat Kaydı**, B. 1, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, s. 66-67.

⁷⁰ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 36; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 34.

kendine özgü bir kavramdır. Burada senede dayalı bir talep hakkı ile karşı karşıya kalan borçlunun, borçlanmasına neden olan temel borç ilişkisindeki sakatlığı ileri sürememesi, kıymetli evrakın mücerretliği ilkesinin sonucudur ⁷¹. Soyutluk ilkesi, tam olarak kambiyo senetleri olarak adlandırılan bono, poliçe ve çekte mevcuttur ⁷². Fakat kıymetli evraktan sayılan bütün senetlerde soyutluk ilkesi geçerlidir denemez. Örneğin, bir kıymetli evrak türü olan emtia senetlerinden konişmento (TTK m. 1228 vd.) ⁷³ ve hisse senetleri, illî kıymetli evraklardandır ⁷⁴.

Kıymetli evrakın mücerret olması sayesinde hamil, herhangi bir ilişkiye dayanmak zorunda kalmadan, kıymetli evrak üzerindeki hakkı her zaman ileri sürmekte serbesttir. Mücerret olan kıymetli evrak, hamilin alacağına karine oluşturur ve artık alacaklı hakkını talep ettikten sonra geçerli bir asıl ilişkinin bulunmadığını ispatlamak ve bundan doğacak def'i ve itirazları ileri sürmek yükünü borçluya bırakmaktadır ⁷⁵.

⁷¹ Erol Ertekin/ İzzet Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, B. 3, Turhan Kitabevi, Ankara 1998, s. 7.

⁷² Bono, poliçe ve çek, konusu belirlenmiş olan bir miktar paranın kayıtsız ve şartsız ödenmesini içeren kambiyo senetleridir. Senetlerde bu ibare, TTK'nın 671/1-b (mülga TTK m. 583/1-2), 776/1-b (mülga TTK m. 688/1-2) ve 780/1-b (mülga TTK m. 692/1-2) maddelerinde yer almıştır. Bu maddelerde yazılı kambiyo senetlerindeki kayıtsız ve şartsız olma özelliği, bu senetlerin mücerretlik niteliklerini ifade etmektedir (Hamit Dünder, "Kambiyo Senetlerinde Soyutluk (Mücerretlik) İlkesinin Yargıtay İçtihatlarıyla Birlikte İncelenmesi", **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 3, S. 26, Y. 2008, s. 37).

⁷³ Mehmet Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 16, Beta Yayınevi, İstanbul 2018, s. 17; Ali Bozer/ Celal Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 8, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (Türkiye İş Bankası A. Ş. Vakfı) Yayınları, Ankara 2018, s. 29; Mustafa Çeker, **Ticaret Hukuku**, B. 4, Karahan Kitabevi, Adana 2016, s. 347; Ahmet Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, B. 4, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 20; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 31. Ancak bazı yazarlar, konişmentonun yarı illî olduğu görüşünü savunmaktadır. Bu yönde görüş için bkz. Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 35; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 16; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 30; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 37-38. Poroy/ Tekinalp'e göre; konişmentonun içerdiği talep hakkı, temel ilişkiyi oluşturan navlun sözleşmesinden bağımsızdır; anılan sözleşmenin varlığından, geçerliliğinden ve hükümlerinden soyutlanmıştır. Ancak bir diğer yönden tesellüm konişmentosu, illî bir kıymetli evraktır. Şöyle ki, konişmentonun içerdiği talep hakkı yükün taşınmak üzere teslim alındığı ve yüklendiği sebebinden soyutlanmamıştır. Senedin içerdiği teslim yükümlülüğü yükleme olgusuna bağlı olup bu yönden illidir.

⁷⁴ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 29; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 35; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 38; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 16; Çeker, **Ticaret Hukuku**, s. 347; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 11; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 29.

⁷⁵ Dursun Faruk Öztürk, **Mücerret Kıymetli Evrak** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004, s. 43.

Kıymetli evrakın mücerret olması, senedin devri açısından da kolaylık sağlamaktadır. Öyle ki; alacaklı, asıl borç ilişkisine hiç dayanmadan hakkını talep edebilecek veya devredebilecektir ⁷⁶.

Mücerretlik ilkesinden bahsedebilmek için, mutlaka kıymetli evrakta yazılı bir hakkın söz konusu olması gerekir. Bu ilke, kıymetli evraka (poliçeye, çeke ve bono) iyiniyetle sahip olan hamili güçlendirir ve bu nedenle de kıymetli evraka güveni artırıp onun yoğun bir şekilde kullanılmasını, piyasaya tedavülünü sağlar. Çünkü, mücerretlik ilkesi nedeniyle, TTK'nın 659 (mülga TTK m. 571), 686 (mülga TTK m. 598), 687 (mülga TTK m. 599) ve 825. (mülga TTK m. 737). maddelerinde sayılan def'iler devre dışı kalacaktır ⁷⁷.

Soyut kıymetli evrakta senet, temel ilişkinin tarafları arasında kaldığı sürece mücerretlik kuralları uygulanmaz. Ancak alt ilişkinin tarafları arasında soyutluğun bazı etkileri vardır. Bunlardan birinci etki; mücerretliğin TBK'nın 78. (818 sayılı BK m. 62 ⁷⁸) maddesinden doğan alt ilişkiye ait zamanaşımı def'ini bertaraf etmesidir. Diğer bir anlatımla, zamanaşımına uğramış bir borç için, mücerret bir kıymetli evrak; örneğin bono, poliçe veya çek veren kişi, taraflar arasında dahi zamanaşımına dayanamaz. İkinci etki ise; kıymetli evrakın verilmesinin tecdit (borcu yenileme) kabul edildiği hâllerde, temel ilişkideki def'iler, taraflar arasında da ileri sürülemez hâle gelir ⁷⁹.

1.1.3.5. Kıymetli Evrak Kanunun Öngördüğü Belirli Şekil Şartlarına Bağlıdır

Diğer senetlerden ayrılabilmesi için kıymetli evrak, özel şekil şartlarına bağlı tutulmuştur. Sıkı şekil şartları, en katı biçimde kambiyo senetlerinde görülür. Bu şartlar,

⁷⁶ Naci Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 5, Nobel Yayıncılık, Ankara 1999, s. 86.

⁷⁷ Dündar, “Kambiyo Senetlerinde Soyutluk (Mücerretlik) İlkesinin Yargıtay İçtihatlarıyla Birlikte İncelenmesi”, s. 42.

⁷⁸ 818 sayılı mülga BK için bkz. 29/04/1926 tarih ve 359 sayılı RG (http://www.tim.org.tr/files/downloads/mevzuat/borclar_kanunu.pdf) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

⁷⁹ Dündar, “Kambiyo Senetlerinde Soyutluk (Mücerretlik) İlkesinin Yargıtay İçtihatlarıyla Birlikte İncelenmesi”, s. 42.

kambiyo senetlerinin tedavülünde senet alacaklısının aradığı güveni temin eder ⁸⁰. Kıymetli evraka hâkim sert şekil şartlarına bağlılık olgusu ortaya, “*senet nasılsa ve ne diyorsa ona göre işlem yapılır*”, yani kıymetli evrakta senet metni ve şekil şartları tarafların muhtemel iradelerine ve senet dışındaki olaylara göre yorumlanamaz ilkesini çıkarır ⁸¹. Bu ilke, def’ilerde ve takiplerde büyük etkiye sahiptir. Ancak bir şekil şartına aykırılık def’i, 4721 sayılı TMK m. 2’ye göre dürüstlük kurallarına aykırı olamaz ⁸². Bu husus, özellikle bir şekil şartının yerine getirilip getirilmediği hususundaki yorumda kendisini gösterir ⁸³.

Kıymetli evrak grubuna giren senetlerin düzenlenmeleri, devirleri, teminat verilmeleri ve kaybolmaları hâlinde iptalleri, kanunen belirli şekil şartlarına tâbi tutulmuştur. Söz konusu işlemler, aranılan şekillerde yapılmadıkları takdirde ya hüküm ifade etmezler veya istenilen sonucu sağlamazlar. Şekil çoğu kez geçerlilik şartıdır. Mesela, poliçelerde kanunen muayyen olan vâdelerden başka şekilde bir vâde konulamaz. Vâdesi kanunda gösterilenden başka şekilde yazılan poliçeler bâtıldır (TTK m. 703/2). Kambiyo senetlerinin yüzüne veya arkasına türlü kişiler tarafından atılacak imzalar devir ve teminat bakımından türlü sonuçlar doğurur. Kambiyo senetlerine konulacak imzalar muhakkak el yazısı ile olmalıdır (TTK m. 756/1). Bu hüküm karşısında, HMK m. 206’daki onaylı mühür şekli kabul edilemez ⁸⁴.

Kanun koyucunun öngördüğü şekil şartlarına uyulmamasının, senedin kıymetli evrak niteliğini kaybettirmesi sonucunun önüne geçmek için, uygulamada çoğu kıymetli evrak, yasal unsurları içerir matbu şekilde hazırlanır ve kişilere, sadece bedel, tarih ve imza gibi kısımları doldurmak suretiyle senedi tedavüle çıkarma olanağı verilir ⁸⁵.

⁸⁰ Zeynep Kandemir, **Kambiyo Senetlerinde İşlemlerin Ayakta Tutulması İlkesinin Görünüm Biçimleri ve Bu Senetlerde Bulunabilecek Zorunlu ve İhtiyarî Unsurlar** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011, s. 171.

⁸¹ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 45

⁸² 4721 sayılı TMK için bkz. 08/12/2001 tarih ve 24607 sayılı RG (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/12/20011208.htm#1>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

⁸³ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 45.

⁸⁴ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 45-46.

⁸⁵ Çeker, **Ticaret Hukuku**, s. 347.

Buna karşılık, kanun koyucu, kambiyo senetleri hukukuna hâkim olan şekle bağlılık esasına, hukukî işlemi, ihtiva ettiği bir takım şekil noksanlıklarına rağmen kurtarma çabası ile bir istisna getirmiştir. O da, kambiyo senetlerinden poliçe ve bonoda bulunması zorunlu olan “poliçe”, “bono” kelimelerinin senette yer almaması hâlinde, bunların, poliçe ve bono olarak hüküm ifade etmemekle birlikte, emre yazılı havale (TTK. m. 826) ve emre yazılı ödeme vaadi (TTK. m. 830/1) sayılmalarıdır. Böylece, kanun koyucu, senedi tamamen geçersiz saymaktan kaçınmış, mevcut hukukî işlemi kısmen de olsa kurtarmayı gerekli görmüştür. Kambiyo senetlerinin bazı unsurlarının belirli şartlarla mevcudiyetinin varsayılması da kanun koyucunun bu yaklaşımının bir uzantısı olarak değerlendirilebilir (TTK. m. 672, 777, 781) ⁸⁶.

1.1.3.6. Kıymetli Evrakta Sınırlı Sayı (Numerus Clausus) Sorunu

Kıymetli evrakın kanunda sayılmış senet tipleriyle sınırlı olup olmadığı, kanunlarda sayılanların dışında yeni kıymetli evrak türleri oluşturulup oluşturulamayacağı hususu tartışmalıdır. Tartışma, kıymetli evrakın devir şekli bakımından tâbi tutulduğu nama, emre ve hamiline yazılı olma ayırımına dayanarak yapılmaktadır ⁸⁷.

Kıymetli evrak hakkında genel hükümler içermeyen Fransız Hukukunda doktrin ve içtihatlar, adî alacak senetlerinin emre yazılı düzenlenebileceğini kabul etmekle birlikte; bu durumda şahsi def’ilerin ileri sürülmesi sorununu tartışmaya devam etmektedir. Alman Hukuk sisteminde ise, hangi senet tiplerinin emre düzenlenebileceği sınırlayıcı olarak sayılmıştır. İsviçre Hukukunda tartışma, sadece emre yazılı senetlere ilişkin olarak yapılmakta, nama ve hamiline yazılı senetler için “*sınırlı sayı*” veya “*kapalı adet*” (Numerus Clausus) esasına yer verilmemektedir ⁸⁸. İsviçre Hukukunda, İsv. BK. 1152/I hükmünde öngörülen şartları ve özellikle “*emre*” kaydını taşıyan

⁸⁶ Kandemir, **Kambiyo Senetlerinde İşlemlerin Ayakta Tutulması İlkesinin Görünüm Biçimleri ve Bu Senetlerde Bulunabilecek Zorunlu ve İhtiyarî Unsurlar** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 27-28.

⁸⁷ Karahan/ Arı/Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 32.

⁸⁸ Karahan/ Arı/Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 32-33; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 36.

senetlerin iradî olarak emre düzenlenmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir ⁸⁹. Buna karşılık, İsviçre Federal Mahkemesi, bir kararında, sınırlı sayı ilkesi ile ilgili açık bir nitelendirme yapmasa da zorunlu şekil şartlarını içermeyen bir çekin, kanunî kıymetli evrak tanımındaki şartları (İsv. BK. 965) taşısa bile kıymetli evrak sayılamayacağına, havale (İsv. BK 1102) olarak nitelendirileceğine hükmetmiştir ⁹⁰.

6762 sayılı mülga TTK'nın 743. maddesinin kaynağını teşkil eden İsv. BK'nın 1152. maddesinin 1. fıkrası, 743 maddeye alınmamıştı. Kanun koyucu, anılan hükmü, 6102 sayılı TTK'nın 831. maddesinin 1. fıkrasına almıştır. Bu yasa hükmüne göre; *“İmza edenin, yer, zaman ve tutar bakımlarından belirli miktarda misli eşyayı teslim etmeyi borçlandığı senetler, açıkça emre yazılı oldukları takdirde, ciro ile devredilebilirler.”* Pulaşlı'ya göre; bu hüküm uyarınca İsviçre Hukuku'nda, bu maddede öngörülen şartları ve özellikle “emre” kaydını içeren senetlerin iradî olarak emre düzenlenmesi mümkündür. Türk Ticaret Kanunu'nda artık bu hükmün yer almasıyla, emre yazılı senetlerin çevresini İsviçre Hukuku'na nazaran daha sıkı ve dar tutmuş olan mülga Ticaret Kanunu sisteminde, ancak kanunda emre yazılacağı kabul edilen senetlerin, emre düzenlenebileceğine ilişkin olarak ileri sürülen görüşün temeli de ortadan kalkmış bulunmaktadır ⁹¹. Öztan, “*kapalı adet esası*”nın, eski hukukun Kıymetli Evrak Hukuku yönünden artık lüzumu kalmamış köhne bir kuralı olduğunu ve ne TTK'da ne de yargı içtihatlarında bu hususta bir sınırlamanın mevcudiyetini işaret eden dayanak bulunduğunu belirterek, kanunda yasaklanmadıkça, ilgililerin diledikleri tipte kıymetli evrak düzenleyebileceklerini ifade etmiştir ⁹². Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, kambiyo senetleri bakımından sınırlı sayı ilkesinin hiç tereddütsüz kabul edilmesi gerektiğini, kambiyo senetleri dışındaki senetler (kıymetli evrak) bakımından ise kesin bir sınırlamanın bulunmadığını ortaya koymuşlardır ⁹³. Kanaatimizce; İsv. BK'nun 1152. maddesinin 6102 sayılı TTK'nın 831/1. maddesine iktibas edilmesi neticesinde; emre yazılı senetlerde sınırlı sayı ilkesine ilişkin tartışmalar da, anlamını yitirmiştir.

⁸⁹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 36.

⁹⁰ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 33

⁹¹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 36.

⁹² Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 53.

⁹³ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 55.

Hamiline ve nama yazılı senetler yönünden ise sınırlı sayı ilkesinin uygulama alanı bulunmamaktadır.

Bir kimsenin, kanundaki şartlara uygun olarak kıymetli evrak düzenleyebileceği düşüncesi, ticari hayatın gereklerine ve uygulamalara daha uygundur. Dolayısıyla, kıymetli evrak düzenlenebilmesi için sadece kanundaki şartlara uyulması yeterli olup, ayrıca kanundaki bir hükme dayanılmasına gerek yoktur ⁹⁴.

Son yıllarda ticaret hayatının gereksinimlerine uygun olarak “*ticari nitelikli senetler*” nedeniyle Yüksek Mahkeme içtihatlarında da, sadece kanundaki şartlara uyularak kıymetli evrak düzenlenebileceği, ayrıca kanundaki bir hükme dayanılmasına gerek olmadığı belirtilmektedir. Bu bağlamda Yargıtay, bankalarca çıkarılan “*mevduat sertifikalarını*” kıymetli evrak niteliğini haiz senetlerden saymıştır ⁹⁵. Aynı şekilde, genel finans ortaklıkları, bankalar ve bazı koşullara bağlı olarak finansal kiralama (leasing) şirketleri tarafından çıkarılan “*varlığa dayalı menkul kıymetler*” de, Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği’nde kıymetli evrak sayılmıştır ⁹⁶. Aynı şekilde, SPK’nın Seri III-58.1 sayılı “*Varlığa veya İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler Tebliği*” ⁹⁷ çıkardığı “*Varlık Teminatlı Menkul Kıymetler*” de bir kıymetli evraktır. Bu menkul kıymetlerin çıkarılmasının, Sermaye Piyasası Kanunu’nun SPK’ya verdiği yetkiye dayandığı göz önüne alınsa da, bankalarca çıkarılan mevduat sertifikalarında böyle bir durum söz konusu değildir. Yani bankaların bu sertifikaları çıkarabileceğine ilişkin yasal bir düzenleme yoktur ⁹⁸.

⁹⁴ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 37.

⁹⁵ Yargıtay 11. HD., 16/03/1982 T., 1981/5485 E.-1982/1092 K. sayılı ilâmı için bkz. Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 37.

⁹⁶ 31/07/1992 tarih ve 21301 sayılı Mükerrer RG. Bu tebliğ, SPK’nın “*Varlığa veya İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler Tebliği*” ile değiştirilmiştir (09/01/2014 tarih ve 28877 sayılı RG). Aktaran; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 37.

⁹⁷ 09/01/2014 tarih ve 28877 sayılı RG. Aktaran; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 37.

⁹⁸ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 37.

1.2. Kıymetli Evrakın Çeşitli Ölçütlere Göre Tasnifi

1.2.1. Genel Olarak

Kıymetli evrak türleri, bazı ölçütler kullanılarak çeşitli sınıflandırmalara tâbi tutulmaktadır. Bu sınıflandırmaların amacı, kıymetli evrak türlerinin daha rahat anlaşılabilmesi ve o kıymetli evrak türüne uygulanacak kuralların daha kolay tespit edilebilmesidir⁹⁹. Bu sınıflandırmalardan bazıları şunlardır:

1.2.2. Temsil Ettikleri Hakkın Türü Bakımından Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması

Kıymetli evrakın zorunlu unsurlarından birisi de “hak”tır. Bu nedenle her kıymetli evrak, mutlaka bir hak içerir. Dolayısıyla, her kıymetli evrak bir hakkı temsil etmektedir. Temsil ettikleri hakkın türü bakımından kıymetli evrak; alacak senetleri, eşyayı temsil eden senetler ve ortaklık senetleri olmak üzere üç ana başlık altında incelenebilir¹⁰⁰.

1.2.2.1. Alacak Senetleri

Bu senetler bir alacak hakkını içerirler. Bu alacak hakkının konusu para alacağı olabileceği gibi, olmayabilir de¹⁰¹. Konusu para olan alacak hakkı bir miktar paranın ödenmesine; konusu para olmayan alacak hakkı ise, bir miktar paranın ödenmesinden başka bir edimin yerine getirilmesi talebine yöneliktir. Bunlardan birinci gruba “para alacağı senetleri” ya da kısaca “para senetleri”; ikinci gruba ise “diğer alacak senetleri”

⁹⁹ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 69-70.

¹⁰⁰ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 70-71. Doktrinde bazı yazarlar, bu başlık altında farklı senet türlerine yer verebilmektedir. Örneğin; Poroy/ Tekinalp, temsil ettikleri hakkın türü ölçütüne göre yapılan sınıflandırmalarda yukarıda sayılan senet türlerine ek olarak katılma senetlerini, yedek edim yetkisi veren senetleri, bir hakkın kullanılması talebini içeren senetleri ve bedelsiz pay senetlerini istem hakkını içeren senetleri de ele almıştır (Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 51-52). Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya ise; temsil ettikleri hakkın türü bakımından kıymetli evrakları alacak senetleri, emtia senetleri, ortaklık hakkı veren senetler, ortaklığa katılma senetleri, karma nitelikli senetler olmak üzere beş alt başlık altında incelemiştir (Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 20 vd.).

¹⁰¹ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 21; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 71; İsmail Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 6, Detay Yayıncılık, Ankara 2013, s. 13; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13.

denilebilir. Bu hâliyle, alacak senetleri daha geniş bir kavram olup, para senetlerini de içermektedir ¹⁰². Ancak doktrinde bazı yazarlar, para alacağı dışında başka bir alacağın ifasını talep hakkını içeren senetlerin alacak senedi olmadığını, eşyayı temsil eden senetlerden olduğunu savunmaktadır ¹⁰³.

Para senetlerinin en tipik örnekleri kambiyo senetleri denilen poliçe, bono/ emre yazılı senet ve çeklerdir. Aynı biçimde belirli bir miktar paranın ödenmesine ilişkin alacak hakkı içeren anonim ortaklıkların çıkardıkları tahviller (TTK m. 504 vd.), emre yazılı havaleler (TTK m. 826), emre yazılı ödeme vaatleri (TTK m. 830) ¹⁰⁴, diğer borçlanma senetleri (TTK m. 504), faiz ve temettü kuponları ¹⁰⁵ para senetleri grubuna girerler. Diğer alacak senetlerine ise konişmento (TTK m. 1228 vd.) örnek olarak gösterilebilir ¹⁰⁶.

1.2.2.2. Eşyayı Temsil Eden Senetler

Bu tip senetler, Eşya Hukuku'na dâhil bulunan aynî hak türünden bir hakkı temsil ederler. Eşyayı temsil eden senetler, sahiplerine ya bir şeyin mülkiyeti veya o şey üzerinde sınırlı bir aynî hakkı sağlarlar ¹⁰⁷. Merî TTK, eşyayı temsil eden senetleri ifade etmek için mülga Ticaret Kanunu'ndaki (m. 744 vd.) emtia senetleri kavramını terk

¹⁰² Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 21

¹⁰³ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 32; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 28; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 15; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 27.

¹⁰⁴ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 21

¹⁰⁵ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 32; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 72; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 28; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 15; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 27.

¹⁰⁶ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 21; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13. Ancak doktrinde bir kısım yazarlar konişmentoyu eşya hukuku senetleri başlığı altında ele almışken (bkz. Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 15; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 32-33), diğer bir kısmı ise emtia senetleri başlığı altında ele almıştır (bkz. Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 28; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 38; Tamer Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 4, Kuram Yayınevi, Kocaeli 2017, s. 22).

¹⁰⁷ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 38.

etmiştir. Nadiren de olsa (TTK m. 119/1 ve dolaylı olarak 1234'ün kenar başlığı) “eşyayı temsil eden senet” kavramı kullanılmıştır ¹⁰⁸.

Eşyayı temsil eden senetler, eşya hukukuna özgü senetlerden olmayıp, eşya hukuku işlevi olan alacak hakkına ilişkin kıymetli evraklardır ¹⁰⁹. Söz konusu senetlerin içerdiği alacak hakkı, senedin yetkili hamiline, taşınan veya tevdi edilen (taşıyıcıda veya umumî mağazada bulunan) eşyanın teslimini isteme hakkı verdiği gibi taşıyıcıdaki veya umumî mağazadaki eşyanın dolaylı zilyetliğini de bahşeder. Dolayısıyla eşyayı temsil eden senetlerin teslimi ile söz konusu eşyanın zilyetliği de devredilmiş olur ¹¹⁰.

Eşyayı temsil eden senetlere örnek olarak, makbuz senedi (TTK m. 834), varant (TTK m. 835), taşıma senedi (TTK m. 856), ipotekli borç senedi (TMK m. 898) ve irat senedi (TMK m. 903) gösterilebilir ¹¹¹.

1.2.2.3. Ortaklık Senetleri

Ortaklık senetleri, sermayesi paylara bölünmüş şirketlerin çıkardığı, sermaye payı ve ortaklıktan doğan hakları temsil eden kıymetli evraklardır ¹¹². Anonim

¹⁰⁸ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 75.

¹⁰⁹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 38.

¹¹⁰ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s.52; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 38.

¹¹¹ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya; emtia senetlerini ve emtiayı temsil eden senetleri ayrı ayrı ele almış ve emtia senetlerinin, çeşitli emtialar üzerinde aynı hak türünden bir hak içerdiklerini, emtiayı temsil eden senetlerin ise sadece zilyetliğin geçirilmesi bakımından işlev gördüklerini (TMK m. 980, 957), bu bağlamda emtia senetlerine örnek olarak sadece makbuz senesi ve varantın (TTK m. 834 ve 835) gösterilebileceğini, konişmentonun ise emtiayı temsil eden senet olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 21-22. Kayıhan/ Yasan, Kayar ve Bozer/ Göle ise emtia senetleri ve eşya hukuku senetleri ayırımına gitmiş ve makbuz senedi, varant ve konişmentoyu emtia senetlerine; ipotekli borç senedi ve irat senedini ise eşya hukuku senetlerine örnek olarak göstermişlerdir. Bkz. Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 28; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26-27. Bilgili/ Demirkapı ise emtia senetleri ve karma nitelikli senetler ayırımına giderek makbuz senedi, varant ve emre yazılı taşıma senedini emtia senetleri; ipotekli borç senedi ve irat senedini ise karma nitelikli senetler başlığı altında ele almışlardır. Bkz. Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13-14. Öztan ise konuyu ele alırken “eşya hukuku senetleri” ibaresini kullanarak ipotekli borç senedi, irat senedi, makbuz senedi, varant, taşıma senedi ve konişmentoyu eşya hukuku senetlerine örnek olarak göstermiştir. Bkz. Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 32-33. Taşıma senedinin kıymetli evrak niteliğini haiz olmadığı yönündeki görüş için bkz. Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 21; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 13-14; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 15-16; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 28.

ortaklıklar ve sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklıkların çıkardığı nama ve hamiline yazılı pay senetleri ile bunların yerlerine çıkarılabilecek ilmühaberler, ortaklık hakkı veren kıymetli evrak niteliğini haiz senetlerdir ¹¹³.

Anonim şirket pay senetleri, payı temsil etmek üzere çıkarılan ve kıymetli evrak niteliği taşıyan menkul kıymet şeklindeki senetlerdir. Pay, anonim şirketin ticaret siciline tescil edilmesiyle kendiliğinden oluştuğu için payı temsil etmek üzere bastırılan pay senetleri, ihbarî ve illî kıymetli evraktır. İlmühaberler ise, anonim şirketlerde pay senetleri çıkarılana kadar, payı temsil etmek ve pay senedinin yerini tutmak üzere bastırılan senetlerdir. İlmühaberler, sahibine, paya bağlanmış tüm hakları kullanma imkânı verir ¹¹⁴.

Mülga TTK'nın 503/2. maddesi uyarınca limited ortaklıklarda ortaklar tarafından konulan sermaye için, anonim ortaklıklarda olduğu gibi hisse senedi çıkarılamayacağı, aynı Kanun'un 518/3. maddesinde de, pay hakkında tanzim edilecek senetlerin kıymetli evrak vasfını haiz olmayıp sadece bir ispat belgesi sayıldıkları düzenlenmiştir. Merî TTK'nın 593/2. maddesinde ise limited şirketlerde esas sermaye pay senetlerinin ispat aracı şeklinde veya nama yazılı olarak düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Her ne kadar doktrinde aksi yönde görüşler olsa da, bu pay senetlerinden nama yazılı olarak düzenlenenler, kıymetli evrak niteliğindedir ¹¹⁵. Nitekim, anılan Kanun maddesinin

¹¹² Cihat Alp Karaahmetoğlu, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016, s. 22.

¹¹³ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 23; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 33; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 14; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 15; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 73-74; Çeker, **Ticaret Hukuku**, s. 361.

¹¹⁴ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 74.

¹¹⁵ Bu senetlerin kıymetli evrak vasfında oldukları yönünde görüş için bkz. Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 6; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 15; Tuna/ Göç Gürbüz, **Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak**, s. 21; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 29. Aksi yönde görüş için bkz. Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 33; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 8; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 9; Çeker, **Ticaret Hukuku**, s. 361, dn. 224; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 23. Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya'ya göre; kanun koyucunun nama yazılı senede kıymetli evrak niteliği tanımak amacında olmadığı, madde gerekçesinden çok açık olmasa da anlaşılmaktadır. Kaldı ki, limited ortaklığın sermayesi paylara bölünmüş de değildir; TTK m. 581 ve 583'ün gerekçelerinde de, esas sermaye payının, gerçek anlamda sermayenin bölünmüş bir parçası olmayıp, sadece bazı hakların

gerekçesinde limited şirketler tarafından nama yazılı çıkarılacak pay senetlerinin kıymetli evrak niteliğinde olduğu açıkça vurgulanmıştır ¹¹⁶. Ancak limited şirketler tarafından çıkarılan nama yazılı pay senetlerinin devrini düzenleyen TTK'nın 595/1. maddesi uyarınca, devir ve devir borcunu doğuran işlemlerin yazılı olarak yapılması ve tarafların imzalarının noterce onanması gerekmektedir. Bu yönüyle limited şirketler tarafından çıkarılan nama yazılı pay senetleri, nama yazılı kıymetli evrakın devir usulünü düzenleyen TTK m. 647'den daha farklı hüküm ve usullere tâbi kılınmıştır.

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca kooperatiflerce çıkarılan ortaklık senetleri ise, kıymetli evrak niteliğini haiz değildir ¹¹⁷.

1.2.3. Hakkın Senetten Önce Var Olup Olmaması Bakımından Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması

Kıymetli evraklar, hakkın senetten önce var olup olmaması bakımından kurucu (ihdasî) ve açıklayıcı (ihbarî) olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. Kıymetli evrakta, hak ile senedin birbirine sıkı sıkıya bağlı olması, hakkın senetten önce var olmasını zorunlu kılmaz. Aksine, önceden var olan bir hak senet üzerine yerleştirilebileceği gibi, senedin düzenlenmesiyle birlikte yeni bir hak da ortaya çıkabilir ¹¹⁸.

belirlenebilmesi ve kullanılabilmesi (oy hakkı, temettü gibi) amacıyla hesabî olarak bölündüğü ifade edilmiştir.

¹¹⁶ 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 593 Gerekçesi; <http://www.ticaretKanunu.net/ttk-madde-593/> (Erişim Tarihi: 18/06/2018).

¹¹⁷ 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu için bkz. 10/05/1969 tarih ve 13195 sayılı RG (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1163-20110329.pdf>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

¹¹⁸ Doktrinde ağırlıklı görüş, açıklayıcı nitelikte kıymetli evrak olduğu gibi kurucu nitelikte kıymetli evrak da bulunduğu yönündedir. Bkz. Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 33-34; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 76 vd.; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 14-15; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24 vd.; Çeker, **Ticaret Hukuku**, s. 359; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 16; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 30; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 14-15; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 52-53; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 39; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 14; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 28-29; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 29. Oysa Domaniç, kıymetli evrakın kurucu niteliğe sahip olamayacağını, sadece genel hükümlere tâbi bir hakkı kendisine bağlayarak kıymetli evrak hükümlerine tâbi kılacağını, dolayısıyla kıymetli evrakın daima açıklayıcı nitelikte olduğunu, hatta hatır senetlerinde dahi açıklayıcı niteliğin belirgin olduğunu savunmuştur (Hayri Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması- TTK Şerhi**, C. 4, B. 1, Eskin Matbaası Temel Yayınları, İstanbul 1990, s. 10 vd.). Ancak kurucu

1.2.3.1. Kurucu (İhdasî) Kıymetli Evrak

Kurucu kıymetli evrakta mündemiç olan hakkın doğumu için mutlaka senedin düzenlenmesi gerekir. Yani, bu kategoriye giren kıymetli evrak türlerinde senette tecessüm ettirilen hak, senedin düzenlenmesinden önce mevcut olamaz. Örneğin, kambiyo senetleri kurucu kıymetli evraklardır. Zîrâ, bu senetlerde yazılı olan kambiyo alacağının doğabilmesi için senet düzenlenmiş olmalıdır ¹¹⁹. Örneğin, bir poliçenin düzenlenmesiyle, asıl borç ilişkisine dayanan talep hakkından tamamen bağımsız, yeni bir alacak doğar.

1.2.3.2. Açıklayıcı (İhbarî) Kıymetli Evrak

Açıklayıcı kıymetli evrakta, senedin içerdiği hak, kıymetli evrakın düzenlenmesinden önce de vardır; senedin düzenlenmesi, hakkın doğumu bakımından değil, sadece hakkın dışı vurulması bakımından işlevseldir ¹²⁰.

Anonim şirket pay senetleri ¹²¹, makbuz senedi ve konişmento ¹²², açıklayıcı kıymetli evraka örnek gösterilebilir. Nitekim, anonim şirkette paylar, kural olarak, kuruluşta ve sermaye artırımında tescille doğmaktadır. Daha sonra senede bağlanmamış bu çıplak payların pay senedine bağlanması ise, zaten var olan anonim şirketteki pay

kıymetli evrakın en belirgin örneğini oluşturan kambiyo senetlerinde kambiyo senedinin düzenlenmesi ile temel ilişkiden tamamen bağımsız olarak kambiyo ilişkisi meydana gelir ve bu ilişki çerçevesinde kambiyo hukukuna dayalı alacak hakkı doğar. Kambiyo senedinin düzenlenmesi ile yaratılan, işte bu kambiyo alacağıdır. Nitekim, TBK 133/2, “mevcut bir borç için kambiyo taahhüdünde bulunulması”nın yenileme anlamına gelmeyeceğini (tarafların yenileme yönünde açık iradeleri bulunmadıkça) hüküm altına alarak, taraflar arasında temel ilişkiden doğan eski borç ve alacak ile kambiyo ilişkisinden doğan yeni borç ve alacağın varlıklarını birlikte sürdüreceklerini vurgulamış; eski borç ve alacağın yanında yeni borç ve alacağın mevcudiyetine açıkça işaret etmiştir. O hâlde, bir kambiyo senedinin düzenlenmesi için önceden bir hakkın varlığı olağan olmakla beraber şart değildir. Örneğin, hatır senetlerinde taraflar arasındaki temel ilişkiden (hatır ilişkisi) doğan bir hak yoktur (Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 25-26).

¹¹⁹ Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 15.

¹²⁰ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 29; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 30.

¹²¹ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 29; Çeker, **Ticaret Hukuku**, s. 359; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 30; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 39; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 16; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 15.

¹²² Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 53.

sahipliğinin açıklanması işlevini görmektedir ¹²³. Pay sahipliği hakkının senede bağlanmasıyla birlikte hak, senetle sıkı sıkıya birbirine bağlanmakta ve artık ondan ayrı olarak ileri sürülememektedir. Örneğin, yazılı devir beyanı ve zilyetliğin geçirilmesi yoluyla devredilebilen çıplak paylar, hamiline yazılı pay senedine bağlanmalarıyla birlikte sadece zilyetliğin geçirilmesi yoluyla devredilebilir hâle gelirler ¹²⁴.

1.2.4. Düzenlenmelerine Sebep Olan Hukukî İlişki ile İlgisi Olması Bakımından Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması

Kıymetli evrak, düzenlenmesine sebep olan hukukî ilişki ile ilgisi olması bakımından soyut (mücerret) ve sebebe bağlı (illî) kıymetli evrak olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:

1.2.4.1. Soyut (Mücerret) Kıymetli Evrak

Kıymetli evrakın içerdiği hakkın hukukî nedeninin senette açıklanmamış olduğu hâllerde soyut (mücerret) kıymetli evrak karşımıza çıkar. Soyut kıymetli evrakta senet ile senedin düzenlenmesine neden olan temel ilişki arasında bağ bulunmamakta; senede bakılarak alttaki ilişki tespit edilememektedir. Soyut kıymetli evrakta, senet, temel ilişkiden bağımsız olduğu için temel ilişkideki sakatlıklar, kural olarak, senedi sakatlamamaktadır ¹²⁵. Soyut kıymetli evrakın tipik örneğini kambiyo senetleri oluşturur.

Soyut kıymetli evrak ile temel borç ilişkisinin hukuken birbirinden ayrılmasının sonuçları şunlardır ¹²⁶;

-Temel borç ilişkisini gösteren kayıtların bu tip kıymetli evraka konulması caiz değildir.

¹²³ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24.

¹²⁴ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 78.

¹²⁵ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 79; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 29; Çeker, **Ticaret Hukuku**, s. 362-363; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 15-16; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 14; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 40; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 27; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 17.

¹²⁶ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 40.

-Alacaklı, sadece soyut kıymetli evraka dayanarak dava açabilir; temel borç ilişkisinin varlığını ve geçerliliğini ispatlamakla yükümlü değildir. Geçerli bir temel münasebetin bulunmadığının veya buna ilişkin def'ilerin dermeyanı ve ispatı meselesi borçluya yüklenmiştir ¹²⁷.

-Soyut kıymetli evraktaki hak, temel borç ilişkisinden bağımsız olarak üçüncü kişilere devredilebilir ¹²⁸.

-Kıymetli evrak geçerli olduğu sürece temel borç ilişkisine gidilemez, yani temel borç ilişkisine dayanılarak dava açılmaz ¹²⁹.

Soyutluk, senedin düzenlenmesi ile kendiliğinden ortaya çıkan bir özellik değildir; ancak senedin ciro edilerek devredilmesi ile birlikte ortaya çıkar. Bu andan itibaren senet hamili, temel ilişki ile senet arasında bağ kurulmasına itiraz edebilir ve senet üzerindeki hakkın kendisine itirazsız ödenmesini talep edebilir ¹³⁰.

1.2.4.2. Sebebe Bağlı (İlfî) Kıymetli Evrak

Sebebe bağlı kıymetli evrakta senedin içerdiği hak, senedin düzenlenmesine dayanak oluşturan temel ilişkiye göre biçimlenmektedir. Bu biçimlenme, tarafların veya ilgililerin iradeleri ya da kanun gereği gerçekleşebilir ¹³¹. Sebebe bağlı kıymetli evrakta temel ilişki, senede etkilerini devam ettirmektedir. Bu nedenle sebebe bağlı kıymetli evrakta temel ilişkideki bir sakatlık, senedi de sakatlamaktadır ¹³².

¹²⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34-35; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 40.

¹²⁸ Yaşar Karayalçın, **Ticaret Hukuku III, Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)**, B. 4, Sevinç Matbaası, Ankara 1970, s. 21'den aktaran Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 40.

¹²⁹ Yargıtay 11. HD., 25/04/1978 T., 1978/2055 E.-1978/2178 K. sayılı kararını aktaran; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 40.

¹³⁰ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 79.

¹³¹ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 29.

¹³² Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 79-80; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 16; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 44; Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 23; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 28-29; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 40.

Pay senetleri, katılma intifa senetleri ve ödünç senetleri sebebe bağlı kıymetli evraka örnek verilebilir ¹³³. Pay senetleri ve katılma intifa senetlerinde hamilin hakları kanuna, esas sözleşmeye, genel kurul ve yönetim kurulu kararlarına göre biçimlenmektedir ¹³⁴.

1.2.5. Kamu Güvenliğini Haiz Olup Olmamaları Bakımından Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması

Bu ölçüte göre kıymetli evrak; kamu güvenliğini haiz kıymetli evrak ve kamu güvenliğini haiz olmayan kıymetli evrak olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.2.5.1. Kamu Güvenliğini Haiz Olan Kıymetli Evrak

Devralanın, senet metninde yer alan devredenin yetkili olduğuna (tasarruf yetkisine) ve senedin içeriğine ilişkin inancının korunduğu senetlere kamu güvenliğini haiz senetler denir. Diğer bir ifadeyle kamu güvenliğini haiz olan senetlerde, senedi devralan (iktisap eden), hem senetteki hakkın içeriği hem de devredenin tasarruf yetkisi açısından korunmaktadır ¹³⁵. Senedi devralanın, devreden kişinin (tasarruf) yetkisi açısından korunması demek, devralanın, devreden kişinin devretmeye yetkili olduğunu kabul etmesinin, devralana kanunen tanınmış bir güvence olması demektir. Devreden kişi yetkili, yani senedin meşru hamili olmasa bile devralanın bunu bilmemesi hâlinde, devredenin yetkisizliği devralana karşı ileri sürülemez. Devralanın senedin içeriğine göre korunması ise, devralanın, devraldığı hakkın varlığına duyduğu güvenin korunmasını ifade eder. İsterse, senedin içerdiği hak gerçekte var olmasın ya da talep edilemez veya son ermiş yahut geçersiz olsun, bu tür senetlerde, senedin “metninden”

¹³³ Doktrinde bazı yazarlar konişmentoyu da sebebe bağlı kıymetli evrak kapsamında ele almakta iken (bkz. Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 31; Çeker, **Ticaret Hukuku**, s. 363; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 17; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 29; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 40); diğer bir kısım yazarlar ise konişmentonun yarı illi olduğu görüşünü savunmaktadırlar (bkz. Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 16; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 37; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 30).

¹³⁴ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 30.

¹³⁵ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 80-81; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 54.

varlığı anlaşılan bu hakkın devralan açısından var, geçerli ve yasal olduğu ve senedi devralanın senetle bu hakkı devraldığı kabul olunur. Senedi devralan, senetle bu hakkı borçluya ileri sürebileceği gibi başkasına da devredebilir. Devralanın, devreden yetkili olduğuna ve senedin içerdiği hakkın varlığına inancı korunduğu için bu tür senetlere “*kamu güvenliğini haiz kıymetli evrak*” denir. Bu terimdeki “kamu güvenliği” ibaresi “dolaşım/ tedavül güvenliği” olarak da anlaşılabilir ¹³⁶.

Kamu güvenliğini haiz senetler için doktrinde “*yazıya göre sorumluluk esasının kabul edildiği senetler*” denilmektedir. Bu tâbir, hamilin, senedi kendisine devreden kimsenin haiz olduğu hakları değil, senette yazılı hakları iktisap etmesi esasının bir başka ifadesidir ¹³⁷.

Emre ve hamile yazılı kıymetli evraklar, kamu güvenliğini haiz kıymetli evraklardandır. Nama yazılı kıymetli evraklar ise, bu grup içerisinde yer almaz. Bu sonuç, kıymetli evrakın devri bakımından söz konusu olan farklılıklardan kaynaklanmaktadır ¹³⁸.

TTK m. 647’ye göre;

“(1) Mülkiyet veya sınırlı bir aynî hak kurulması amacıyla kıymetli evrakın devri için, her hâlde senet üzerindeki zilyetliğin devri şarttır.

(2) Bundan başka emre yazılı senetlerde ciroya, nama yazılı senetlerde yazılı bir devir beyanına da gerek vardır. Bu beyan, kıymetli evrakın veya ayrı bir kağıdın üzerine yazılabilir.

(3) Kanun veya sözleşme ile başkalarının bu arada, özellikle borçlunun da devre katılmaları zorunluluğu öngörülebilir.”

¹³⁶ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 54.

¹³⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 35.

¹³⁸ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 55; Karahan/ Arı/Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 81; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 32; Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 35; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 40.

Kıymetli evrak, sonuç itibariyle bir taşınır olduğu ve mülkiyet ya da diğer bir aynî hakkın kurulması için senet üzerindeki zilyetliğin devri zorunlu bulunduğu için taşınırın zilyedini onun maliki sayan TMK m. 985/1 burada da uygulanacak ve bunun sonucu olarak kendisinden kıymetli evrak üzerinde iyiniyetle mülkiyet ya da sınırlı bir aynî hak edinen kimsenin edinimi, zilyedin bu tür tasarruflarda bulunma yetkisi olmasa bile korunacaktır (TMK m. 988) ¹³⁹.

Emre yazılı senetlerde senedin zilyetliğinin geçirilmesinden başka ciro işlemine gereksinim olduğu; sonuç itibariyle bu senetler ciro+zilyetliğin geçirilmesi yoluyla devredildiği için (TTK m.648/2) bu tür senetlerde senedi düzgün bir ciro zincirine dayanarak elinde bulunduran, senedin yetkili (meşru) hamili sayılmıştır (TTK m. 686/1, 648/1, 778/1-a, 831/2) ¹⁴⁰.

Senet herhangi bir surette hamilin elinden çıkmış bulunursa, senedi düzgün bir ciro zincirine dayanarak elinde bulunduran (yeni) hamil, ancak senedi kötü niyetle iktisap etmiş olduğu ya da iktisabında ağır kusuru bulunduğu takdirde senedi geri vermekle yükümlüdür (TTK m. 686/2). Görülüyor ki, devreden kişi senedin yetkili hamili olmasa bile devralanın bunu bilmemesi hâlinde, devredeninin yetkisizliği devralana karşı ileri sürülemez. Bu hâliyle TTK m. 686/2 uyarınca senedi devralan yeni hamil korunmuş ve ancak kendisinin senedi kötü niyetle iktisap etmiş olduğu ya da iktisabında ağır kusuru bulunduğu hâllerde senedi geri vermekle yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır (TTK m. 686/2, 778/1-a, 792) ¹⁴¹.

Hamile yazılı kıymetli evraklarda devir, sadece zilyetliğin devri yoluyla gerçekleştiğinden, TTK m. 792 gibi spesifik bir düzenleme olmadığı sürece, TMK'da bulunan taşınırlara ilişkin hükümlere tâbidir. Bu hâliyle, hamile yazılı senetlerde senedin hamili kim ise, hak sahibi de odur (TTK 658/1, TMK 985/1). Bir hamile yazılı senedi, hamilinden iyiniyetle iktisap eden kimsenin bu edinimi, o hamil, senet üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmasa bile korunur (TMK m. 988). Hamilinin elinden rızası dışında

¹³⁹ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26-27.

¹⁴⁰ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 27.

¹⁴¹ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 27.

çıkan hamile yazılı bir senedi iyiniyetle iktisap eden kişiye karşı taşınır davası açılmaz (TMK m. 990).

Kamu güvenliğini haiz senetler başlığı altında, bir senedin bu nitelikte olmasının sonuçlarına da değinmek gerekir. Buna göre; kamu güvenliğini haiz senetlerde borçlu, iyiniyetli hamile karşı nisbî def'ilerini dermeyeran edemez. Doktrinde, zaman zaman, hatalı bir şekilde, nisbî def'i dermeyeran edilememesi keyfiyetinin, mücerretlikten ileri geldiği görüşüne yer verilmiştir. Hâlbuki, mücerret olduğu hâlde, nisbî def'ilerin dermeyeran edildiği senetleri gözden kaçırmamak gerekir. Keza, kamu güvenliği prensibinin uygulandığı senetlerin, mutlaka mücerret olması gibi bir zorunluluk da söz konusu değildir. Örneğin, emre veya hamile yazılı bir konişmento, illî bir senettir. Ancak konişmentoda, navlun mukavelesi ile ilgili ve senette yazılı olmayan hususlardan doğan def'iler, hamile karşı ileri sürülemez. İyi niyetle konişmentoyu devralan hamil, navlun mukavelesinin konişmentonun muhtevasına uygun olduğunu kabulde haklıdır; onun bu kabulü ve inancı korunur ¹⁴².

1.2.5.2. Kamu Güvenliğini Haiz Olmayan Kıymetli Evrak

Kamu güvenliğini haiz olan kıymetli evrakın aksine, devralanın, senet metnine ve devreden tasarruf yetkisine olan inancının korunmadığı senetlere, kamu güvenliğini haiz olmayan senetler denir ¹⁴³. Söz konusu senetlerde senet “metni”nin iktisap edende uyandırdığı inanç veya ona verdiği beklentiler korunmaz; senedin yazgısını maddi, hukukî gerçek belirler. Senedi devralan kişiye, kendisinden önceki kişilere yöneltilebilecek bütün def'iler ileri sürülebilecek olursa, böyle bir senet tedavül edemez ¹⁴⁴.

Kamu güvenliğini haiz olmayan senetler grubuna nama yazılı kıymetli evrak girmektedir. Nama yazılı senetlerin devrinde, senedin zilyetliğinin geçirilmesinden başka yazılı bir devir beyanına da ihtiyaç vardır (TTK m. 647/2). Bu nedenle bu

¹⁴² Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 36.

¹⁴³ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 81.

¹⁴⁴ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 55.

senetlerde borçlu, ancak senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan ya da onun hukukî hâlefi olduğunu kanıtlayan kişiye ödeme yapmak zorundadır (TTK m. 655/1). Nama yazılı senetler, alacağın devri yoluyla devredildiklerinden ve alacağın devrinde borçlu, devredene karşı haiz olduğu def'ileri devir alana karşı da ileri sürebildiğinden (TBK m. 188/1); bu senetlerin devrinde senetten doğan haklar değil, devredeninin sahip olduğu haklar intikal eder. Sonuç olarak nama yazılı senetlerde; senedin yeni hamili, senetten doğan hakkı, senette yazılı olduğu biçimde değil, kendisinden önceki hamilin sahip olduğu hakkı, onun sahip olduğu kapsamda elde ettiğinden, kamu güvenliğinin korunması söz konusu olmayacaktır ¹⁴⁵.

Kamu güvenliğini haiz olmayan kıymetli evrak grubuna gerçek nama yazılı hisse senetleri, yani emre yazılı olmaktan çıkarılmış, ciro ile değil temlikname ile devredilen nama yazılı pay senetleri de girer ¹⁴⁶.

1.2.6. Devir Şekli Bakımından Kıymetli Evrakın Sınıflandırılması

Kıymetli evrakın devir şekli, yapılan tasniflerde esas alınan en önemli kriterdir. Bu kritere göre kıymetli evraklar nama, emre ve hamiline yazılı kıymetli evrak olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. TTK sistematüğinde de esas alınan ölçüt, kıymetli evrakın devir şekilleridir. Yukarıda sayılan gruplar içerisinde yer alan her bir kıymetli evrak, ait olduğu grubun kendine özgü kurallarına göre devredilir.

Kıymetli evrakın devri bakımından eklenmelidir ki, kıymetli evrak niteliğinde olan senet aynı zamanda eşya hukuku anlamında bir taşınır olduğu için, kıymetli evrakın devrinde, taşınır mülkiyetinin nakli hükümlerinin de kıymetli evraka ilişkin özel hükümlerle birlikte dikkate alınması gerekir. Eşya hukuku ve kıymetli evrak hukuku birlikte ele alındığında, taşınır olarak senedin devri, “özellikli taşınır mülkiyeti nakli” olarak nitelenebilir ¹⁴⁷.

¹⁴⁵ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 28.

¹⁴⁶ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 56.

¹⁴⁷ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 57.

Devir şekli bakımından kıymetli evrak konusu incelenirken ilk olarak tanımlar üzerinde durulup ardından kıymetli evrak grubuna dâhil çeşitli senet tiplerinin hangilerinin nama, emre veya hamiline yazılabilecekleri konusunda bilgi verildikten sonra borcun ifası ve senedin devri konularına değinilecek ardından her bir türe özgü def'i konusu ele alınacaktır.

1.2.6.1. Nama Yazılı Kıymetli Evrak

1.2.6.1.1. Tanımı ve Unsurları

“Nama yazılı senet” ilk yaklaşımda, lehtarın adının senette yazılı olduğu senet anlamına gelir. Ancak bu tanım doğru olmakla birlikte aldatıcıdır. Emre yazılı senetler de lehtarın adını içerirler. İkisini ayıran özellik, kıymetli evrak kayıtlarında dayanağını bulur. Nama yazılı senetler sadece basit kıymetli evrak kaydını, yani çift yönlü ibraz şartını (TTK m. 655/1); emre yazılı senetler ise emre kaydını içerir veya kanunen böyle kabul olunur, dolayısıyla çift yönlü teşhis kaydını da ihtiva ederler. Ancak bazı hâllerde borçlu, senet kendisine ibraz edilmese de ödemede bulunabilme hakkını senette saklı tutabilir (TTK m. 657/2) ¹⁴⁸.

Nama yazılı senetler, TTK'nın 654. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre; *“Belli bir kişinin adına yazılı olup da, onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır.”* Bu tanıma göre bir senedin nama yazılı bir senet sayılabilmesi için şu şartların gerçekleşmesi gerekir;

-Belli bir kişinin adına yazılı olmalı,

-Senet metninde “emrine” kaydını ihtiva etmemeli,

-Kanunen emre yazılı senetlerden sayılmamış olmalı, ancak kanunen emre yazılı senetlerden ise emre yazılı olmadığı veya nama düzenlendiği belirtilmiş olmalıdır.

¹⁴⁸ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 78.

İlk olarak nama yazılı senetler, belli bir kişinin adına yazılı olmalıdır. Buradaki “kişi” gerçek veya tüzel kişi olabilir. “Ad” ile kastedilen ise; gerçek kişiler açısından gerçek kişinin ad ve soyadı; tüzel kişiler açısından ise ticaret unvanıdır ¹⁴⁹.

İkinci olarak nama yazılı senetlerin bir kişinin emrine düzenlenmemesi yani, “emrine” kelimesini veya bu kelimenin muadili olan başka bir kelimeyi ihtiva etmemesi gerekir.

Üçüncü olarak bir senedin nama yazılı senet olabilmesi için ilk iki unsurla birlikte o senedin kanunen emre yazılı senetlerden olmaması gerekir. Nitekim Kanun bazı senetleri, kanunen emre yazılı senet olarak kabul etmektedir. Bu senetler, senet metninde açıkça “emre” kelimesi veya aynı anlama gelebilecek başka bir ifade yer almasa da, kanun hükmü nedeniyle emre yazılı kabul edilmektedir. Örneğin, kambiyo senetleri, umumi mağazaların kendilerine tevdi edilen emtialar için verdikleri makbuz senedi (TTK m. 832/1) ve varant (TTK m. 832/1-2) kanunen emre yazılı senetlerdir ¹⁵⁰.

Kanunen emre yazılı olan senetlerin nama yazılı hâle getirilebilmesi için, senede onu emre yazılı olmaktan çıkaran ve nama yazılı hâle sokan bir menfî emre kaydının dercedilmesi gerekir (TTK 681/2). Örneğin, bunu sağlamak için senette adı yazılı olan kişinin adının yanına “namına” kelimesi eklenmeli veya senede onun namına yazılı olduğunu veya emre yazılı olmadığını gösteren bir şerh dercedilmelidir. Senedi düzenleyen kişi tarafından onun ciro yoluyla devredilemeyeceğinin yazılması (ciro yasağı) da senedi emre yazılı olmaktan çıkaran ve nama yazılı hâle sokan bir menfî emre kayıdır ¹⁵¹.

¹⁴⁹ Tüzel kişiler adına düzenlenecek nama yazılı senetlerde, senede tüzel kişinin ticaret unvanı yazılır. Ticaret unvanı, tacirin ticari işletmesine ilişkin işlemleri yaparken kullandığı addır. Bu açıdan ticaret unvanı, taciri tanıtmayı ve onun diğer tacirlerden ayırt edilmesini sağlar. Ticaret unvanını sadece tacirler kullanabilir; tacir olmayan kişi, örneğin esnaf, ticaret unvanı kullanamaz. TTK’nın m. 18/1 hükmüne göre; tacir, Kanun hükümlerine uygun olarak bir ticaret unvanını seçmek ve kullanmak zorundadır. Tacir, ticari işletmesine ilişkin işlemleri ticaret unvanıyla yapar; işletmesiyle ilgili senet ve diğer evrakı bu unvan altında imzalar (TTK m. 39/1). Ticaret unvanının da, ticaret siciline tescil ve ilânı gerekir (TTK m. 18/1, 39/1). Bkz. Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 43-44.

¹⁵⁰ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 44.

¹⁵¹ Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 19-20.

Belirtmek gerekir ki; ciro yasağı, senedi devreden bir ciranta tarafından da getirilebilir. Ancak cirantaların getirdiği ciro yasağının amacı ve hukukî sonucu tamamen farklıdır. Cirantalar tarafından getirilen ciro yasağı, senedi nama yazılı hâle getirmeyip, sadece ciro edilen kişi dışındaki kişilerin, ciro yasağı getirerek senedi devreden kişiye müracaat hakkını kullanan alacaklı hamil olarak dava açmasını veya takibe girişmesini engeller ¹⁵².

1.2.6.1.2. Nama Düzenlenebilecek Senetler

Kural olarak, tüm kıymetli evraklar nama yazılabilir. Kanun bazı kıymetli evrakların nama yazılabileceğini açıkça belirtmiştir: İpotekli borç senedi ve irat senedi (TMK m. 914), rehinli tahvil (TMK m. 930), konişmento (TTK m. 1228/3) gibi ¹⁵³.

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4/5. maddesine göre; *“Tüketicinin yapmış olduğu işlemler nedeniyle kıymetli evrak niteliğinde sadece nama yazılı ve her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde senet düzenlenebilir. Bu fıkra hükümlerine aykırı olarak düzenlenen senetler tüketici yönünden geçersizdir.”* ¹⁵⁴. Bu düzenleme ile taksitli satışlara ilişkin olarak düzenlenen kıymetli evrakın nama yazılı olarak düzenlenmesinin kanunî bir zorunluluk olduğu hüküm altına alınmıştır.

Menkul kıymetlerden banka bonoları ve finansman bonoları (SPK'nın II/22 sayılı Tebliği-RG. 21/01/2009, S. 27117) nama yazılı olarak düzenlenemezler ¹⁵⁵. Keza intifa senetleri (TTK m. 502/2), kuponlar, talonlar, borçlanma senetleri, alma ve değiştirme hakkını haiz senetler de (TTK m. 504) nama yazılı olarak düzenlenemez ¹⁵⁶.

¹⁵² Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 20.

¹⁵³ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 84.

¹⁵⁴ 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun için bkz. 28/11/2013 tarih ve 28835 sayılı RG (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/20131128-1.htm>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

¹⁵⁵ Mahmut Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 3, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016, s. 54; Çeker, **Ticaret Hukuku**, s. 367; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 22-23; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 35; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 23; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 30; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali**, s. 56.

¹⁵⁶ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 84; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 59; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali**, s. 56.

1.2.6.1.3. Nama Yazılı Senetlerde Borcun İfası

Nama yazılı senetlerde borçlunun borcunu ifası ve bu ifa ile borcundan kurtulmasına ilişkin düzenlemeler, TTK'nın 646 ve 655. maddelerinde yer almaktadır. TTK'nın 646. maddesine göre; (1) Kıymetli evrakın borçlusu, ancak senedin teslimi karşılığında ödeme ile yükümlüdür. (2) Hile veya ağır kusuru bulunmadıkça borçlu, vâde geldiğinde senedin niteliğine göre alacaklı olduğu anlaşılan kişiye ödemede bulunmakla borcundan kurtulur. TTK'nın 655. maddesine göre ise; (1) Borçlu, ancak senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan veya onun hukukî halefi ¹⁵⁷ olduğunu ispat eden kişilere ödemek zorundadır. (2) Bu husus ispat edilmediği hâlde ödemede bulunan borçlu, senedin gerçek sahibi olduğunu ispat eden bir üçüncü kişiye karşı borcundan kurtulmuş olmaz.

TTK m.646 ve 655 çerçevesinde değerlendirildiğinde nama yazılı senetlerde, senetteki borcun ödenebilmesi için alacaklı;

1) Senedi (veya senet zayi olmuşsa iptal kararını) ödeme için ibraz ederek borçluya teslim etmeli,

2) Adı senette yazılı kişi veya onun halefi olduğunu (devir beyanı, ticaret sicili kaydı, veraset ilâmı veya halefîyeti ispatlayan diğer belgelerin bulunduğunu) ispat etmelidir ¹⁵⁸.

Dolayısıyla, nama yazılı senetlerde borçlu senedi öderken, senedin gerçek hamilini, tüm devir işlemlerinin geçerliliğini, imza silsilesini inceleyerek ayrı ayrı doğrulamak durumundadır. Bu durumu incelemeyen ödemede bulunan borçlu, senedin yetkili hamili olduğunu ispat eden üçüncü kişiye karşı borcundan kurtulmuş olmaz; bu kişiye de ödeme yapmak zorunda kalır (TTK m. 655/2) ¹⁵⁹.

¹⁵⁷ Nama yazılı senetlerin devri, alacağın devri yoluyla gerçekleştiğinden, TTK m. 655/1'deki hukukî haleften kasıt; senedi, alacağın devri, miras veya bir mahkeme kararı ile iktisaptır. Bkz. Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 36.

¹⁵⁸ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 86.

¹⁵⁹ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26.

Öte yandan borçlunun da borçtan kurtulabilmesi için;

-Senedin kendisine teslimi karşılığında ödeme yapmalı,

-Ödemeyi vâdede yapmalı,

-Hile ve ağır kusuru bulunmadan ödeme yapmalı,

-Senedin niteliğine göre alacaklı olduğu anlaşılan kişiye ödeme yapmalıdır ¹⁶⁰.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında nama yazılı senetlerde borçlunun durumunun ağırlaştırıldığı sonucuna varılabilir. Kanun koyucu, borçluya kendisini böyle bir külfetten kurtarmak istediği takdirde, “eksik nama yazılı senet” düzenleme olanağı tanımıştır. “Eksik nama yazılı senetler” TTK’nın 656. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; “Nama yazılı senet içinde senet bedelini her hamiline ödemek hakkını saklı tutmuş olan borçlu, alacaklı sıfatının ispat edilmesini aramamış olsa dahi hamile iyiniyetle yapacağı ödeme sonucunda borcundan kurtulmuş olur.” Uygulamada nama yazılı senetlere “veya hamiline” kaydı konulmak suretiyle borçluya bu olanak sağlanmakta ve bu kaydı taşıyan senetlere “eksik nama yazılı senet” denilmektedir. Çeklerde ise durum farklıdır. Çeklere konulan “veya hamiline” kaydı, çeki hamile yazılı senet hâline sokar (TTK m. 785/2) ¹⁶¹.

Taşınır rehni karşılığında ödünç verme işiyle uğraşanların (TMK m. 962 vd.) düzenledikleri rehin makbuzu, eksik nama yazılı senetlere örnek gösterilebilir. Nitekim TMK m. 968/2’ye göre; “Ödünç veren, makbuzu kim getirirse taşınırı ona geri verme hakkını açıkça saklı tutmuşsa, makbuzun hamilinin bunu haksız olarak ele geçirdiğini bilmedikçe ve bilmesi gerekmedikçe bu yetkisini kullanabilir ¹⁶².”

Eksik nama yazılı senet borçlusu, dilerse tıpkı hamiline yazılı senet borçlusu gibi ifada bulunmaya yetkilidir. Mezkûr yetkinin, ifada bulunurken borçlunun yerine

¹⁶⁰ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 86.

¹⁶¹ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 33.

¹⁶² Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 87-88; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 82; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 58.

getirmesi gereken araştırma yükümünü hafifleteceği açıktır. Ancak nama yazılı senet borçlusu, dilerse tıpkı alelâde nama yazılı senet borçlusu gibi ifade bulunmaya da yetkilidir ve hamilin onu hamile yazılı senet borçlusu gibi ifade bulunmaya zorlaması kâbil değildir ¹⁶³.

Eksik nama yazılı senedin, alelâde nama yazılı senetler gibi devredilmiş olmasında fayda vardır. Yani, alelâde nama yazılı senetler için aranan devir şekline riayet etmeden sadece senet zilyetliğini devralarak senedi iktisap edenler; halef sıfatını ispat edemeyeceklerinden, senette yazılı olan hakka kavuşamama riski ile karşı karşıya kalabilirler ¹⁶⁴.

1.2.6.1.4. Nama Yazılı Senetlerin Devri

Belirli bir miktar para alacağını içeren nama yazılı senetlerin devri için, borçlunun onayına gerek olmaksızın yazılı devir (temlik) beyanında bulunulması (TTK m. 647/2) ve devir anlaşmasıyla senet zilyetliğinin devralana geçirilmesi gerekir (TTK m. 647/1). Çünkü senedin içerdiği hak, senetle o derece sıkı bağlanmıştır ki, senedin devriyle birlikte devralana geçer. Yazılı devir beyanının, “temlik beyanı” olarak anlaşılması gerekir. Buna göre, nama yazılı senetlerin devri, alacağın temliki (TBK m. 183 vd.) hükümleri uyarınca yapılır ¹⁶⁵. Temlik beyanı, senedin üzerine yazılabileceği gibi ayrı bir kağıda (alonj) da yazılabilir ¹⁶⁶. Ancak bu son hâlde, kıymetli evrak, alonj ile birlikte devredilmelidir ¹⁶⁷.

Nama yazılı bir senedin zilyetliğini, yazılı devir beyanı ile birlikte devralan kimse, o senedi iktisap etmiş olur. Nama yazılı senetler, kural olarak, iyiniyetli olarak iktisap edilemez (istisnası ipotekli borç senedi ve irat senedi). Çünkü nama yazılı

¹⁶³ Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 22.

¹⁶⁴ Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 22.

¹⁶⁵ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 46.

¹⁶⁶ Ek kağıt ve ilave belge anlamlarına gelen alonj; kambyo senetlerinde senedin arka yüzünde ciro işlemini yapmak üzere atılacak imzaya yer kalmaması hâlinde, üzerine imzanın atılması için senede eklenen ilave parçayı ifade etmektedir. Ancak bu durumda, alonj ile senedin birlikte olması şarttır. Diğer bir ifade ile, alonjun senetle birlikte olacak şekilde ona raptedilmesi gerekir. Bkz. Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 57, dn. 196.

¹⁶⁷ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 58.

senetlerde soyutluk ilkesi geçerli değildir. Ayrıca devralınacak nama yazılı senede ilişkin önceki devir beyanının ayrı bir kağıda yapılmış olması da her zaman mümkündür. Bu nedenle yetkisiz kişinin yaptığı devirde, senedi devralan kişinin iyiniyeti korunmaz. Diğer bir ifade ile nama yazılı senetlerde devralanın senet metnine olan inancı korunmamaktadır. Nitekim, nama yazılı senetler kamu güvenliğini haiz senetler değildir; ayrıca diğer kıymetli evrak türlerine göre tedavül gücü en düşük kıymetli evrak türüdür ¹⁶⁸.

TTK'nın 490/1,2 fıkralarında nama yazılı pay senetlerinin ciro ve zilyetliğinin geçirilmesi ile devri kabul edilmiştir. Bu senetlerin yalnız ciro ve zilyetliğin geçirilmesi ile mi yoksa nama yazılı senetlerin devrinde söz konusu olan alacağın devri yoluyla mı devredilebileceği konusu tartışmalıdır. Kıymetli evrak hukukunun temel ilkelerine göre ciro, emre yazılı senetlerin devrinde söz konusu olur; emre yazılı senetler ciro niteliğindeki yazılı bir devir beyanı ve zilyetliğin geçirilmesi ile devredilir. Bu açıdan, nama yazılı pay senetlerinin ciro edilebileceğini öngören TTK'nın 490/2. fıkrası, değişik yorumlara yol açmıştır ¹⁶⁹.

Öğretide bazı yazarlar, devir şekilleri itibariyle bu senetlerin kanunen emre yazılı senetlerden olduklarını ¹⁷⁰ dermeyan etmekte iseler de, bu senetlerin devir beyanı ve zilyetliğin geçirilmesi ile devredilebilmeleri olanağı devam etmekte olduğundan, nama yazılı olma özelliklerini korudukları, fakat kanunen bir istisna getirilerek emre yazılı senetlerin devir şekli ile de devredilebileceklerinin kabul edildiği söylenebilir ¹⁷¹. Nitekim pay senetlerinin nama veya hamiline yazılı olduklarını düzenleyen TTK'nın 484/1. maddesi hükmü de bu kanaati güçlendirmektedir.

¹⁶⁸ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 85; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 16; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 38; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 22; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 41; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 57; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 58; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 30.

¹⁶⁹ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 32.

¹⁷⁰ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 46; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 91-92.

¹⁷¹ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 59.

1.2.6.1.5. Nama Yazılı Senetlerde Def'iler

Def'i, davalının aslında borçlu olduğu edimi, özel bir sebeple yerine getirmekten kaçınma hakkıdır. Buna zamanaşımı def'i, ödemezlik def'i, tartışma def'i örnek gösterilebilir. Burada davalı, bir borç altındadır, ancak kanunun tanıdığı bir hak sebebiyle, örneğin borç zamanaşımına uğradığından, zamanaşımı def'ini ileri sürerek borcu yerine getirmekten kaçınabilir. İtiraz ise, bir hakkın doğumuna engel olan veya sona ermesini gerektiren vakılardır. Örneğin, sözleşme yapılırken taraflardan birinin fiil ehliyetinin bulunmaması veya geçerlilik şeklindeki şekil şartına uyulmaması, hakkın doğumuna engel olan bir itirazken, borcun ifa, ibra veya imkânsızlık sebebiyle sona ermesi, hakkı sona erdiren bir itiraz sebebidir. Kural olarak itiraz bir vakıa iken, def'i bir haktır. İtirazlarda hak (doğmaması veya sonradan ortadan kalması sebebiyle) mevcut değilken; def'ide hak esasen mevcuttur, fakat borçlunun onu yerine getirmemesi için kanunun tanıdığı özel bir sebep bulunmaktadır ¹⁷².

Kıymetli evrakta def'i kavramı, teknik anlamda def'i ve itirazları içeren bir üst kavram durumundadır. Burada def'i kavramı, teknik olarak def'i ya da itiraz olsun borçlunun bütün savunma olanaklarını ifade eder. Buna göre; kıymetli evrakta kullanılan def'i kavramı, hem teknik anlamdaki borcu ifadan kaçınmayı hem de hakkın mevcut olmamasına dayanan itirazı ihtiva etmektedir ¹⁷³.

Nama yazılı senetlerin devri TBK m. 183 vd. hükümlerine tâbi olduğundan, TBK m. 188 hükmü uyarınca borçlu, devri öğrendiği sırada devredene karşı sahip olduğu def'ileri devralana karşı da ileri sürebilecektir (TBK m. 188/1) ¹⁷⁴. Hatta, borçlunun senedi devredenden devre vâkıf olduğu zaman müeccel olan bir alacağı varsa,

¹⁷² Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özekes, **Medenî Usul Hukuku**, B. 6, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, s. 247-248; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, s. 304-305.

¹⁷³ Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24; Ülgen/Helvaci/Kendigelen/Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 59-60.

¹⁷⁴ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 60; A. Lerzan Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, B. 2, Aristo Yayınevi, İstanbul 2017, s. 153; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 21; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 89.

devredilen senette yazılı alacaktan sonra muacceliyet kesbetmemiş olması şartıyla bu alacağı dolayısıyla takas def'inde dahi bulunabilir (TBK m. 143/1, 188/2) ¹⁷⁵.

Def'ilerin ileri sürülmesi bakımından nama yazılı senetler, emre ve hamile yazılı senetlerden ayrılırlar. Emre ve hamile yazılı senetlerde borçlu ancak senedin geçersizliğine ilişkin veya senet metninden anlaşılan def'ilerle, alacaklı her kim ise ona karşı şahsen haiz olduğu def'ileri ileri sürebilir. Borçlu ile önceki hamillerden birisi arasında doğrudan doğruya var olan hukukî ilişkilere dayanan def'ilerin ileri sürülmesi, ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması hâlinde geçerlidir (TTK m. 659/1-2, 825/1-2). Ancak nama yazılı senetlerde def'iler, emre ve hamiline yazılı senetlerin aksine özellik arz etmez ve yukarıda da ifade ettiğimiz gibi def'i ve itirazlar (şahsi def'iler de dâhil olmak üzere) herkese karşı ileri sürülebilir ¹⁷⁶. Bu hâle göre, nama yazılı senetler, borçlunun korunduğu senetler olarak ortaya çıkar ¹⁷⁷.

1.2.6.2. Emre Yazılı Kıymetli Evrak

1.2.6.2.1. Tanımı ve Unsurları

Emre yazılı senetler, şekilce düzgün bir ciro zincirini içeren bir senetle hakkın ileri sürülebildiği ve borçlunun da şeklen düzgün bir ciro zincirini içeren senedin ibrazı hâlinde -hilesi veya ağır kusuru olmadan- (TTK m. 646/2) ödemede bulunarak borcundan kurtulduğu senetlerdir ¹⁷⁸.

Emre yazılı senetler, genel olarak TTK'nın 824-831. maddeleri arasında "kambyo senetlerine benzeyen senetler ve diğer senetler" başlığı altında düzenlenmiştir. TTK'nın 824. maddesinde ise emre yazılı senetler şu şekilde tanımlanmıştır: "Emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak emre yazılı

¹⁷⁵ Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 21.

¹⁷⁶ Yılmaz, **Kambyo Senetlerinde Def'iler**, s. 153.

¹⁷⁷ Ülgen/ Helvacı/Kendigelen/Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 60; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24.

¹⁷⁸ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 93.

senetlerdendir.” Bu tanımdan anlaşılacağı üzere, emre yazılı senetler; kanunen emre yazılı senetler ve iradî emre yazılı senetler olmak üzere ikiye ayrılır.

Kanunen emre yazılı senetler, “emrine” veya “emrühavalesine” gibi emre düzenlendiklerine ilişkin bir ifade içermeseler ve bir kişinin adına düzenlenmiş olsalar bile emre yazılı sayılırlar. Bu nedenle kanunen emre yazılı bir senette, bir kişinin ad ve soyadının yer alması, o senedi nama yazılı hâle getirmez. Kanunen emre yazılı senetlere kambiyo senetleri, makbuz senedi ve varant örnek gösterilebilir ¹⁷⁹.

Makbuz senedi ve varantın kanunen emre yazılı senetlerden sayılması TTK m. 838/1 hükmüne dayanmaktadır. Bu hükme göre; makbuz senedi ile varant emre yazılı olmasalar bile ciro ve teslim yoluyla devredilebileceğinden kanunen emre yazılı sayılmaktadırlar.

İpotekli borç senedi ve irat senedinin kanunen emre yazılı senetlerden olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre; TMK’nın 914. maddesinde, ipotekli borç senedi ve irat senedinin nama veya hamiline yazılı olabileceği belirtildiğinden bu senetler emre yazılı olarak düzenlenemezler ¹⁸⁰. Diğer görüşe göre ise; adı geçen senetlerin, def’iler bakımından getirilmiş düzenleme dolayısıyla kanunen emre yazılı senetler arasında kabul edilmesi gerekir (TMK m. 927, 931) ¹⁸¹.

Kanunen emre yazılı senetlerin metninde, zorunlu olmamakla birlikte, emre yazılı oldukları açıkça belirtilmiş olabilir. Ancak belli bir kişinin adına düzenlenmiş kanunen emre yazılı senedin metninde açıkça yer alan emre ifadesinin silinmesi ya da çizilmesi senedi nama yazılı hâle getirmez. Bu tür bir senedin nama yazılı hâle

¹⁷⁹ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 89.

¹⁸⁰ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 55; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 32; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 64; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 18; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 40; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 90.

¹⁸¹ Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 23.

getirilebilmesi için mutlaka menfî emre kaydının (rekta kaydı) veya ciro edilemez kaydının düzenleyen tarafından senede dercedilmesi gerekir ¹⁸².

Kanunen emre yazılı senetler dışında “iradî emre yazılı senetler”in de mevzuatımızda var olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bu tip senetlerde “emre kaydı”, kanunen emre yazılı senetlerin aksine, inşâî bir rol oynamaktadır. İradî olarak emre düzenlenebilecek senetlerde “emre kaydının” açıkça yer alması gerekir. İradî olarak emre düzenlenebilecek başlıca senetler; konişmento (TTK m. 1228 vd.), taşıma senedi (TTK m. 857 vd.) emre yazılı havale (TTK m. 826), emre yazılı ödeme vaadi (TTK m. 830)’dir ¹⁸³.

1.2.6.2.2. Emre Düzenlenebilecek Senetler

İradî olarak emre düzenlenebilecek senetlere konişmento (TTK m. 1228 vd.), emre yazılı havale (TTK m. 826), emre yazılı ödeme vaadi (TTK m. 830), TTK m. 504 kapsamındaki senetler, yatırım fonu katılma belgesi, banka bonoları, finansman bonusu örnek gösterilebilir. Kanunen emre yazılı senetlerin başlıcaları ise; kambiyo senetleri (poliçe-TTK m. 681/1, bono-TTK m. 778 ve çek-TTK m. 788/1), makbuz senedi ve varanttır (TTK m. 838) ¹⁸⁴.

Buna karşılık ipotekli borç senetleri ve irat senetleri (TMK m. 914) ¹⁸⁵, rehinli tahviller (TMK m. 930), intifa senetleri (TTK m. 502, 486), pay senetleri (TTK m. 484), kâra iştirakli tahvil, hisse senetleriyle değiştirilebilir tahvil, varlığa dayalı menkul

¹⁸² Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 89; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 94.

¹⁸³ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 44.

¹⁸⁴ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 39-40; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 25; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 18; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 25-26; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 90; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 59.

¹⁸⁵ Karşı görüş için bkz. Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 23; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 25; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43.

kıymet, kâr ve zarar ortaklığı belgesi (SPK Teb. III No. 27), katılma intifa senedi (SPK Teb. VII-128.1), ilmühaberler ve kuponlar emre yazılı olarak düzenlenemezler¹⁸⁶.

1.2.6.2.3. Emre Yazılı Senetlerde Borcun İfası

Emre yazılı senetlerde, senetteki borcun ödenebilmesi için önce alacaklı, senedi (veya senet zayi olmuşsa iptal kararını) ödeme için ibraz ederek borçluya teslim etmeli; ardından düzgün ciro zincirine göre şeklen meşru hamil olduğunu senet üzerinde yer alan cirolarla ispatlamalıdır¹⁸⁷.

Öte yandan borçlunun da borçtan kurtulabilmesi (ödemenin iyi bir ödeme olabilmesi) için¹⁸⁸;

-Senedin kendisine teslimi karşılığında ödeme yapmalı,

-Ödemeyi vâdede yapmalı,

-Hile ve ağır kusuru bulunmadan ödeme yapmalı,

-Senedin niteliğine göre alacaklı olduğu anlaşılan kişiye ödeme yapmalıdır.

Emre yazılı senetlerde borçlu, senetten şeklen hak sahibi olduğu anlaşılan ve senedi ibraz eden kimseye edada bulunmayı vaadetmektedir. Borçlu, senedi düzgün bir ciro zinciriyle devralmış gözüken hamilin gerçekte hak sahipliğini araştırmak zorunda değildir. Emre yazılı senet borçlusu sadece düzgün ciro zinciri bulunup bulunmadığını araştıracaktır. Bunun ötesinde bir araştırma yapmak zorunda değildir. İşte bu noktada emre yazılı senetler, nama yazılı senetlerden ayrılırlar¹⁸⁹.

¹⁸⁶ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 40; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 90; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 18; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 58; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 55; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 64.

¹⁸⁷ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 41.

¹⁸⁸ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 89; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 95-96.

¹⁸⁹ Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, s. 160.

“Düzgün ciro zinciri”, senedin kendisine ciro edildiği kimsenin bir sonraki ciroyu yapan kişi olması demektir. Hamilden maddi hukuk anlamında hamil olduğunu ispat etmesi için başka bir kanıt istenemez. Çünkü düzgün ciro zinciri hamil lehine/hamil yönünden tanıtma kaydı, mekanizmasıdır. Borçlu, ibraz edilen senet ve düzgün ciro zinciri ile meşru hamili teşhis eder. Bu teşhis ile iktifa edebilir. Borçludan hamilin alacaklı olduğunu araştırması, kanıt istemesi ve inceleme yapması istenemez. Borçlu sadece ciro zincirinin düzgün olup olmadığını tetkik eder ¹⁹⁰. Borçlu, düzgün bir ciro zinciri bulunup bulunmadığını araştırırken ve senette son hamil gözüken kimseye ödeme yaparken hüviyet tespiti yapabilir. Ancak hüviyet tespiti, gerçek hamil araştırması anlamına gelmez ¹⁹¹.

Hamilin, senette mündemiç hakkı talep edebilmesi için, senedin maliki olması gerekir; sadece senede zilyet bulunmak yeterli değildir. Ancak, burada, borçlu lehine Kanun’un verdiği bir ödün vardır. Şöyle ki; borçlu, senedin maddî anlamda maliki olmayıp, sadece zilyedi bulunan kişiye, yukarıda da belirttiğimiz gibi hile veya ağır kusuru bulunmadan ödemede bulunursa borcundan kurtulur (TTK m. 646/2). Diğer yandan, hamil TMK m. 985 uyarınca, zilyedin malik addolunması karinesinden yararlanır. Ancak TTK m. 646/2 hükmü, burada bu defa da başka bir yönden uygulama bulur. Şöyle ki; emre yazılı senet, önceki hamillerden birinin elinden rızası hilâfına çıkmışsa (örneğin çalınmış ya da tehdit ya da hile ile hamilden alınmışsa), borçlu TMK m. 985’e dayanarak, ödemede bulunamaz. Aksi hâlde, borçlunun ağır kusuru söz konusu olur. Hamilin, düzgün bir ciro zincirine istinaden meşru hamil olduğunu borçluya ispat etmesi gerekir. Düzgün bir ciro zinciri bu hâlde, tapu sicilinin taşınmazlarda oynadığı role benzer bir rol oynar. Düzgün ciro zinciri, hamilin meşruiyet sicilidir. Ciro zincirinin şeklen, yani görünüşte düzgün olması yeterlidir, yoksa borçlu ciroların sıhhatini incelemekle yükümlü olmadığı gibi maddî hukuk açısından yetkili bulunmayan kişilerin

¹⁹⁰ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 96.

¹⁹¹ Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def’iler**, s. 161.

yaptığı cirolardan da sorumlu değildir. Bu sonuçlar doğrudan doğruya TTK m. 646/2 ve 710/3'e dayanmaktadır ¹⁹².

1.2.6.2.4. Emre Yazılı Senetlerin Devri

Emre yazılı senetlerdeki hakkın devri, “ciro” ve “senet zilyetliğinin geçirilmesiyle” gerçekleşir. Zilyetliğin geçirilmesinden amaç, ciro edilen senedin devralana teslim edilmesidir. Ancak zilyetliğin teslimsiz iktisap hâlleri de “teslim” kavramına dâhildir. Örneğin, emre yazılı senetlerin üçüncü kişilerin elinde, vedia, ariyet, rehin, hapis hakkı vb. hakka müsteniden bulunmaları hâlinde, senetlerin devralana fiilen teslimi mümkün değildir ve bu durumda TMK m. 978-980 kuralları gereğince devir, zilyetliğin nakliyle gerçekleşir ¹⁹³.

Ciro işleminin senet üzerine (senedin ön veya arka yüzüne) ya da senede eklenen alonj üzerine yapılması zorunludur. Ciro alonja yapılırsa, alonj ile senedin ciro edilene teslim edilmesi gerekir. Senet veya alonj üzerine yapılmayan ciro işlemi geçersizdir ¹⁹⁴.

Ayrıca cironun kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Bu nedenle, “malların teslimi hâlinde ödeyiniz” şeklindeki ciro hükümsüzdür. Çünkü ciro, malların teslimi şartına bağlı tutulmuştur. Ciro, çifte yetki veren nitelikli bir havaledir. Senedi ciro eden kimseye “ciranta” denir. Ciranta, ciro ile senedi devralana senet bedelini tahsil, muhataba veya senet borçlusuna da senetteki bedeli ödeme yetkisi vermektedir ¹⁹⁵.

Emre yazılı senedin devri, gerçek bir hukukî sebebe dayanmasa bile geçerlidir. Emre yazılı senedin devri ile birlikte, senet dolayısıyla sahip olunan (rüçhan hakları ve fer’i haklar dâhil) tüm haklar devralana geçmektedir (TTK m. 649) ¹⁹⁶.

¹⁹² Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 96.

¹⁹³ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 55.

¹⁹⁴ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 91; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 55.

¹⁹⁵ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 55-56; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 25.

¹⁹⁶ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 91.

Bir emre yazılı senedi, emin sıfatıyla zilyet olan kimseden, iyiniyetle iktisap eden kimsenin iktisabı, devreden yetkili olmasa bile korunur (TMK m. 988). Buradaki iyiniyet subjektiftir. Yani, emre yazılı senedi devralan kişi, kendisine senedi devreden zilyedin buna yetkili olmadığını bilmemeli veya bilebilecek durumda bulunmamalıdır. İyiniyetli hamilin korunduğu hâllerde aranan iyiniyet, iktisap anındaki iyiniyettir. Senedi aldığı anda iyiniyetli olan, bu hususta gerekli özeni gösteren (TMK m. 3/2) kimsenin, zilyedin yetkisizliğine daha sonra vâkıf olması sonucu değiştirmez. Yetkisiz zilyetten iyiniyetle emre yazılı senedi iktisap eden kişiden, emre yazılı senedi devralan şahsın önceki zilyedin yetkisizliğini bilmesi de, senedin mülkiyetini kazanmasına engel olmaz ¹⁹⁷.

Cironun şekline ilişkin olarak ise, TTK'nın 648. maddesinde, poliçenin cirosuna ilişkin hükümlere atıf yapılmıştır. Bu maddenin kenar başlığının “şekil” olması sebebiyle, cironun yapılış şekli, poliçenin cirosu hakkındaki hükümlere tâbi tutulacak; ancak poliçenin cirosuna ilişkin ve şekle taallûk etmeyen hükümler, emre yazılı senetlerin cirosu hakkında, kanunda bu yolda hüküm bulunmadıkça, genel hüküm olarak uygulanmayacaktır (TTK m. 831) ¹⁹⁸.

Ciro yapılışındaki amaca göre, temlik, tahsil veya rehin cirosu olmak üzere üçe ayrılır. Temlik cirosu; hamilin, emre yazılı senetten doğan haklarının bir bütün olarak ciro edilene devri amacıyla nitelikli şekil şartlarına uyarak yaptığı, yani senet veya alonj üzerine yazı ile tespit ve imzasıyla teyit ettiği, kayıtsız-şartsız, sarih veya zımnî bir irade beyanıdır ¹⁹⁹. Senetteki hak devredilmeden, bu hakkın sadece talep olunabilmesi için üçüncü bir şahsa yetki vermek amacıyla yapılan ciroya “tahsil cirosu” denir. Senetteki hakkın rehni ise “rehin cirosu” ile sağlanır ²⁰⁰.

¹⁹⁷ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 97.

¹⁹⁸ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 44.

¹⁹⁹ Abdülhamid Oğuzhan Hacıömeroğlu, **Kıymetli Evrak Hukukunda Ciro**, B. 1, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 67.

²⁰⁰ Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, s. 166.

Ciro, ciro olunan şahsın isminin bulunup bulunmamasına göre tam ciro veya beyaz ciro şeklinde yapılabilir. Ciro edilen şahsın ismi yazılmadan, sadece imza atılarak yapılan ciroya “beyaz ciro”; isim zikredilerek yapılan ciroya ise “tam ciro” denir ²⁰¹.

Ciro, emre yazılı senetlerde temel devir usulü olmakla birlikte tek devir usulü değildir; cironun yanısıra alacağın temliki, cebri icra (İİK m. 120) ve miras (TMK m. 575 vd.) gibi yollarla bir başkasına devri de mümkündür.

1.2.6.2.5. Emre Yazılı Senetlerde Def’iler

Emre yazılı senetlerde def’iler konusu, TTK’nın 825. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan düzenlemeye göre; “(1) *Borçlu, emre yazılı bir senetten doğan alacağa karşı ancak senedin geçersizliğine ilişkin veya senet metninden anlaşılan def’ilerle alacaklı kim ise ona karşı, şahsen haiz bulunduğu def’ileri ileri sürebilir.* (2) *Borçlu ile önceki hamillerden biri veya senedi düzenleyen kişi arasında doğrudan doğruya varolan ilişkilere dayanan def’ilerin ileri sürülmesi, ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması hâlinde caizdir.*”

Def’iler öğretide, mutlak def’iler ve nisbî def’iler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Mutlak def’iler ise, senet metninden anlaşılan def’iler ve senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def’iler olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir. Nisbî def’iler ise şahsî def’iler ve şahsî olmayan nisbî def’iler olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmıştır.

1.2.6.2.5.1. Mutlak Def’iler

Mutlak def’iler, yukarıda da belirttiğimiz gibi öğretide, senet metninden anlaşılan def’iler ve senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def’iler olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmaktadır. Bu def’ilerin mutlak olarak adlandırılmalarının temel nedeni, herkese karşı ileri sürülebilir olmalarıdır.

²⁰¹ Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def’iler**, s. 164.

1.2.6.2.5.1.1. Senet Metninden Anlaşılabilen Def'iler

Senet metninden anlaşılan def'iler, kural olarak senedin ön veya arka yüzünde ya da alonj üzerinde bulunması gerekli bir kaydın bulunmamasından ya da bulunmaması gereken bir kaydın bulunmasından veya kaydın içeriğinden kaynaklanan def'ilerdir ²⁰². Senet metninden anlaşılan def'iler, senetle borç altına giren herkes tarafından herkese karşı ileri sürülebilir. Çünkü, senedin zilyetliğini elde eden herkes, senet metninde yer alan ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilecek her türlü eksiklik ve aksaklığa vâkıf olmaktadır ²⁰³.

Senet metninden anlaşılan def'ilerin ileri sürülmesi, bazen teknik anlamda itiraz olarak ortaya çıkıp hakkın varlığına yönelirken (örneğin, kambiyo senetlerinde zorunlu şekil şartlarının bulunmaması ²⁰⁴), bazen teknik anlamda def'i olarak ortaya çıkıp talep hakkına karşı talebin reddine yönelik bir savunma hakkı verir (örneğin, vâdenin henüz gelmemesi nedeniyle ödemeden kaçınma gibi) ²⁰⁵.

Senet metninden anlaşılan ve her hamile karşı ileri sürülebilen bu def'ilerin başlıcaları şunlardır: senedin kıymetli evraktan sayılan bir senet olmadığına ilişkin def'i, senedin zorunlu şekil unsurlarının eksikliğine ilişkin def'i, bedelin ödenmesinin senet metni üzerinde kayıt ve şarta bağlanmış olması, sorumluluk beyanının usulüne uygun

²⁰² Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 65.

²⁰³ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 102.

²⁰⁴ Poliçenin zorunlu şekil şartları TTK m. 671'de, bononun zorunlu şekil şartları TTK m. 776'da ve çekin zorunlu şekil şartları TTK m. 780'de düzenlenmiş olup, bu zorunlu şekil şartlarından birinin eksik olması hâlinde senet geçersizdir. Poliçe, bono ve çekte zorunlu şekil şartlarından birinin eksik olması, senedin zilyetliğini elde eden herkes tarafından görülebilir olduğu için, senet metninde anlaşılan bir def'idir ve herkese karşı ileri sürülebilir. *“Takip dayanağı çekte keşide yeri “A. Ova” olarak yazılmış olup belirgin bir yeri göstermediğinden keşide yeri unsuru bulunmamaktadır. Çek niteliğini taşımayan bu belge adı havale hükmünden olup İİK'nın 68. maddesinde yazılı belge niteliğinde değildir. Bu nedenle mercice alacaklının itirazın kaldırılması talebinin reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde kabulü isabetsizdir.”* Yargıtay 12. HD., 18/06/2002 T., 2002/11873 E.-2002/13006 K. sayılı ilâmından aktaran Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 102, dn. 3.

²⁰⁵ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 65.

yazılmamış olması ve ciro silsilesinde görülen ve hamilin meşruiyetine zarar veren kopukluklar, borcun muaccel olmadığına ilişkin def'i, zamanaşımı def'i ²⁰⁶.

Senet metninden anlaşılan def'iler, kolaylıkla diğer def'ilerden ayrılır; çünkü, bunlar yukarıda da belirttiğimiz gibi senet metninden kolaylıkla anlaşılabilirler. Bu nedenle de, herkes tarafından herkese karşı ileri sürülebilirler. Ancak bazı hâllerde, senet metnine konulan kayıtlardan doğan def'iler sadece bu kaydı koyan ilgili kişi tarafından ileri sürülebilir. Örneğin, TTK m. 685/1 uyarınca cirantanın koyduğu sorumsuzluk kaydı veya TTK m. 685/2'deki ciro yasağı gibi. Bu son durumda def'i, senet metninden anlaşılma ile beraber, istisnâ bir özellik arz eder ve herkes tarafından değil, sadece kaydı koyan ilgili kişi tarafından ileri sürülebilir. Burada söz konusu olan def'ilerin, senet metninden anlaşılan def'iler kategorisine dâhil edilmesinin nedeni ise, herkes tarafından kolaylıkla senet metninden anlaşılabilir olmalarındandır. Ayrıca bu kayıtlar, başkaları lehine bir def'i olanağı yarattıklarında, bu kişiler de, ilgili kayıt senet metninden anlaşıldığı için, def'iyi kullanabilme olanağı kazanmaktadırlar. Bu kapsamda belirtilmesi gereken diğer bir def'i de, senet metninin değiştirilmesinden kaynaklanan def'idir. Söz konusu def'i, eğer saptanabiliyorsa, değişikliğin yapılmasından önce ve sonra senedi devralanlar arasında farklı biçimde ileri sürülebilecektir. Şöyle ki, bir senet metni değiştirildiği takdirde, değiştirmeden sonra senet üzerine imza koymuş olan kişiler, değişmiş metne; ondan önce imzasını koyan kişiler ise, eski metne göre sorumlu olurlar (TTK m. 748) ²⁰⁷.

1.2.6.2.5.1.2. Senedin Hükümsüzlüğüne (Senetteki Taahhüdün Hükümsüzlüğüne) İlişkin Def'iler

Senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'iler, doktrinde “senetteki beyanın hükümsüzlüğüne taalluk eden def'iler”, “senedin geçersizliğine ilişkin def'iler” ve

²⁰⁶ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 42; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 27; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 102-103; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 25; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 46; Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, s. 198-199; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 105-106; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 58 vd.

²⁰⁷ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 66.

“senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def’iler” şeklinde de adlandırılmaktadır

208.

Senedin hükümsüzlüğüne (senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne) ilişkin def’iler, geçersizlik nedeni kendi şahsında doğan kişi tarafından, aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyen bazı def’i türleri hariç, herkese karşı ileri sürülebilen mutlak def’ilerdir. Bu tür def’ilerde geçersiz olan aslında, senedin kendisi değil, senette yer alan taahhüttür. Diğer bir ifade ile senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def’ilerde ortada şeklen geçerli bir senet olmasına rağmen, senette yer alan taahhüt geçersizdir ²⁰⁹.

Senedin hükümsüzlüğüne (senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne) ilişkin def’ilerde ortada şeklen geçerli bir senet olduğu için bu def’iler senet metninden anlaşılamamaktadır. Bu nedenle bu tür def’iler, senet zilyetliğini elde eden herkes tarafından görülememekte ve herkes tarafından ileri sürülememektedir. Bu hâliyle, senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def’iler, sadece hükümsüzlük nedeni kendi kişiliğinde doğan kişi tarafından herkese karşı ileri sürülebilir. Başka bir deyişle, bu tip def’ilerin ileri süreni sınırlı; ileri sürülebilecekleri ise sınırsızdır; yani herkeştir ²¹⁰. Bu def’iler teknik anlamda her zaman bir itiraz olarak ortaya çıkar ²¹¹.

Senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def’ilerde senette yer alan taahhüdü geçersiz olan, sadece geçersizlik nedeni kendi şahsında doğan kişidir. Bu kişi dışında, senette taahhüdü yer alan kişilerin taahhütleri ise geçerliliğini korur. Bunun nedeni kıymetli

²⁰⁸ Bu def’i türünü açıklamak üzere kullanılan “senetteki beyanın hükümsüzlüğüne taalluk eden def’iler” kavramı için bkz. Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def’iler**, s. 199 vd.; “senedin geçersizliğine ilişkin def’iler” kavramı için bkz. Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 66; “senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def’iler” kavramı için bkz. Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 57; “senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def’iler” kavramı için bkz. Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 46.

²⁰⁹ Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 30; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 46-47; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 66; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 31.

²¹⁰ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 103-104; Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 31.

²¹¹ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 67.

evraktaki “imzaların istiklali (bağımsızlığı)” ilkesidir ²¹² (TTK m. 677). Bu ilke uyarınca senette yer alan imzalar birbirinden bağımsız olduklarından bunlardan birinin geçersiz olması, diğer imzaların geçerliliğine hâlel getirmez. Diğer imzalar, geçerliliklerini korurlar.

İmza sahibinin ehliyetsizliği (TMK m. 8, 9, 10; TTK m. 670), temsil yetkisinin bulunmaması veya aşılması (TTK m. 670), imzanın sahte olması (TTK m. 747), imzanın şahsın fizikî varlığını doğrudan etkileyerek, doğrudan doğruya zorla attırılmış olması hâllerinde, borçlu bu hususu, bir mutlak def’i olarak herkese karşı dermeyeran edebilir. Zîrâ bu dört hâlde, borçlu durumundaki şahısların, sonuçlarını bilerek ve isteyerek hareket ettikleri yolunda bir isnada maruz kalmaları mümkün değildir. Dolayısıyla, senede karşı kamu güveni esasıyla, borçlunun menfaatini koruma esası, bu dört hâl dolayısıyla karşı karşıya geldiğinde, genel prensipten ayrılarak, borçlunun korunması esasına öncelik verilmiştir. Ehliyetsizlerin korunması, hukukun evrensel bir esasıdır ²¹³.

Senedin (senetteki taahhüdün) hükümsüzlüğüne ilişkin diğer bütün def’iler, “sonuçlarını bilerek, değerlendirerek ve isteyerek doğmasına sebebiyet verilen hukukî görünüş sebebiyle sorumluluk ilkesi” sonucu, iyiniyetli üçüncü şahıslara karşı dermeyeran olunamaz. Senedin verilmesine ilişkin anlaşmanın, hataen, hile sonucu veya ikrah ile yapıldığı hâllerde, muvazaalı işlemlerde, senedin kumar, bahis, evlenme tellâllığı, borsa oyunu dolayısıyla verilmesi durumlarında, senedin ahlâka aykırı bir amacın gerçekleştirilmesi için verilmesinde, kabul değişiminde, aşırı yararlanma hâlinde (gabin) durum böyledir ²¹⁴.

²¹² “Kambiyo senetlerinde imzaların istiklali ilkesi caridir. Diğer bir deyişle, beyanlar birbirinden bağımsızdır. Bu husus, TTK’nın 589. maddesinde açıkça ifade olunmuştur. Buna göre, bir poliçe, poliçe ile borçlanmaya ehil olmayan kimselerin imzasını, sahte imzaları, mevhum (gerçekte mevcut olmayan) şahısların imzalarını yahut imzalayan veya namlarına imzalanmış olan şahısları herhangi bir sebep dolayısıyla ilzam etmeyen imzaları taşırsa, diğer imzaların sıhhatine bu yüzden hâlel gelmez.” Yargıtay 11. HD., 02/03/1998 T., 1997/10471 E.-1998/1321 K. sayılı ilâmı için bkz. Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 104, dn. 2.

²¹³ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 46-47.

²¹⁴ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 47.

1.2.6.2.5.2. Nisbî Def'iler

Nisbî def'iler, sadece bir alacaklıya karşı, yalnızca ilgilisi tarafından ileri sürülebilen def'ilerdir ²¹⁵. Nisbî def'ileri mutlak def'ilerden ayıran en önemli özellik, nisbî def'ilerin herkese karşı ileri sürülememesidir. Nisbî def'iler, doğrudan doğruya hukukî ilişki içinde bulunan kimseler arasında ve kural olarak sadece ilişkinin karşı tarafına ileri sürülebilir. Ancak senedi devralırken bilerek borçlunun zararına hareket eden kişiye de, arada doğrudan bir ilişki olmasa bile, nisbî def'ilerin ileri sürülmesi mümkündür ²¹⁶. Nitekim bu durumun yansıması TTK'nın 687/1. maddesinde yer alan *“Poliçeden dolayı kendisine başvurulmuş kişi, düzenleyen veya önceki hamillerden biriyle kendi arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilere dayanan def'ileri başvuran hamile karşı ileri süremez; meğer ki, hamil, poliçeyi iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olsun.”* ve TTK m. 825/2'de yer alan *“Borçlu ile önceki hamillerden biri veya senedi düzenleyen kişi arasında doğrudan doğruya varolan ilişkilere dayanan def'ilerin ileri sürülmesi, ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması hâlinde caizdir.”* şeklindeki düzenlemelerde açıkça görülmektedir. Bu iki düzenleme nazara alınarak nisbî def'iler; şahsî def'iler alt başlığı altında detaylı olarak ele alınmıştır.

1.2.6.2.5.2.1. Şahsî Def'iler

Şahsî def'iler, emre yazılı senetlerdeki borç taahhüdünün objektif mevcudiyetine hiçbir etkisi olmayan, borçlunun, belli bir alacaklı ile arasındaki hukukî münasebetten doğan def'ilerdir; bu mâhiyetleri dolayısıyla da, esas itibariyle sadece doğrudan doğruya hukukî ilişkileri bulunan kimseler arasında dermeyan olunabilir. TTK'nın 687. maddesindeki anlamıyla “doğrudan ilişki” kavramı, bir poliçe alacaklısı ile bir poliçe

²¹⁵ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 67.

²¹⁶ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 48; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 36-37; Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 33; Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, s. 219; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 42; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 35; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 109; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 68.

borçlusunu, kendisi de bağımsız bir varlığa sahip poliçe borcundan tamamen müstakil bir şekilde, birbirine bağlayan, istisnâ bir hukukî ilişkidir ²¹⁷.

Şahsî def'ilerin varlığına dayanak oluşturan üç temel ilişki şunlardır;

-Taraflar arasındaki senedin düzenlenmesine veya devrine dayanak olan temel borç ilişkisi,

-Taraflar arasında kambiyo ilişkisiyle ilgili özel anlaşmalar,

-Taraflar arasında temel ilişki dışında kalan herhangi bir ilişki.

Bunlardan birinci tür ilişkiye dayanan def'ilere, temel ilişkide senedi düzenleyen ya da devreden karşı edimi hiç ya da gereği gibi elde edememesi örnek verilebilir. İkinci tür ilişkiden doğan def'ilere ise, vâdenin uzatılması ya da ödeme yerinin değiştirilmesi örnek gösterilebilir. Borçlunun kıymetli evrakın düzenlenmesine yol açan ilişki dışında başka bir ilişki nedeniyle sahip olduğu takas def'i ise, taraflar arasındaki temel ilişki dışında kalan herhangi bir ilişkiden doğan def'ilerdendir ²¹⁸.

Uygulamada şahsî def'iler daha çok temel borç ilişkisine dayalı olarak ileri sürülmektedir. Örneğin, temel borcun tabii borca dönüştüğü ifa, şarta bağlılık, senedin teminat olarak verildiği hâller, temel borç ilişkisinden kaynaklanan def'ilerdir. Ayrıca hatır def'ileri, yani ortada gerçek bir borç olmadan senedin hatır olarak lehtara verilmesi, gizli rehin, gizli tahsil cirosu, kefalet, ibra gibi durumlar da şahsî def'i olarak ileri sürülmektedir. Ancak senedin ciro ile iyiniyetle iktisap edilmesi hâlinde, bu şahsî def'ilerin iyiniyetli senet hamiline karşı ileri sürülmesi mümkün değildir ²¹⁹. Nitekim Yargıtay 11. HD'nin kararları da bu doğrultudadır ²²⁰.

²¹⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 47.

²¹⁸ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 68; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 28; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34.

²¹⁹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 63.

²²⁰ Yargıtay 11. HD., 04/04/2016 T., 2015/8718 E.-2016/3627 K. sayılı ilâmına göre; “Dava çekin iadesi istemine ilişkindir. Mahkemece, iddia, savunma ve dosya kapsamına göre, dava konusu çekin, lehtar şirketin cirosunun maktu imzalı kaşe cirosunun üzerine kurşun kalem yazının silik biçimde yazmış

Şahsî def'iler, emre yazılı senetlerdeki soyutluk ilkesinin ve ciro ile devredilmesinin bir sonucudur. Bu husus, senedin (vâde dolduktan sonra yapılan) temlik yoluyla devri ile ciro suretiyle devir arasındaki temel farkı teşkil eder. Ciro, temlik beyanı gibi temlik edenin sahip olduğu değil, senetten doğan hakları devreder. Dolayısıyla, ciro edene karşı haiz olunan şahsî def'iler, senedi devralana karşı ileri sürülemez. Dolayısıyla, şahsî def'iler, sadece ilgililer arasında mevcut bir hukukî ilişki nedeniyle ileri sürülebilen def'ilerdir ²²¹. Bu prensibin istisnası, TTK m. 687/1 ve 825/2'de düzenlenen hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmesi hâlidir ²²².

Şahsî def'ilerin doğrudan ilişkili olunmayan üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği kuralının diğer istisnaları ise şunlardır; TTK 687/2 maddesi uyarınca

olması durumunda bu durumun tam ciro sayılmayacağı, ciro edilen kişinin isminin gerçek veya tüzel kişinin tam olarak yazılmamış olmasının kabul edilemeyeceği, lehtar şirketin ilk cirosunun, "limited şirket emrine ödeyiniz" şeklinde yazılı olsaydı, tam ciro sayılacağı, cironun beyaz ciro olarak kabulünün gerektiği, davacının Asliye Ticaret Mahkemesi davası ile çek iptali kararının iyiniyetli hamili bağlamayacağı, ödemeden men yasağı kararının çıkartılmış olmasının da çeki alan iyiniyetli 3. kişiyi bağlamayacağı ve ileri sürülemeyeceği, 6102 sayılı TTK'nın 695/2. maddesine göre borçlu ile önceki hamillerden biri arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilere dayanan def'ilerin ileri sürülmesi ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması hâlinde geçerli olacağı, nisbî def'ilerin iyiniyetli 3. kişilere karşı ileri sürülemeyeceği, davacı tarafın ciro silsilesinde kopukluk olduğu iddiasının mümkün görünmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi yerindedir." Karar için bkz. Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 64.

²²¹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 63.

²²² Yargıtay 11. HD., 01/06/2015 T., 2015/2842 E.-2015/7369 K. sayılı ilâmına göre; "...Hamil bile bile borçlunun zararına hareket etmediği takdirde, borçlu, lehtarla arasındaki ilişkiye dayanan def'ileri hamile karşı ileri süremez. Somut olayda; ciro yoluyla dava konusu çeki edinen hamil 6762 sayılı TTK'nın 644. maddesi uyarınca çek bedelinin keşideci olan davalıdan tahsilini istemiştir. Davalı vekili, müvekkilinin Adapazarı Merkez Belediyesi'nin meclis salon seslendirme ve ışıklandırma işlerinin ihalesini aldığını, bu işi taşeron olarak dava dışı K...Elektrik Ltd. Şirketi'ne yaptırdığını, dava konusu çekin bu iş karşılığında K...Elektrik Şirketi'ne verildiğini, ancak dava dışı firmanın taraflar arasındaki sözleşmeye uygun olarak edimlerini ifa etmediğini, davacının bu şirketin ortağı olduğunu, dava konusu çekin tahsil amacıyla durumdan haberdar olan davacıya ciro edildiğini, bu nedenle dava dışı şirkete karşı ileri sürülebilecek tüm def'ilerin kötü niyetli davacıya karşı ileri sürülebileceğini savunarak davanın reddini istemiştir. Dosya kapsamındaki belgeler ve dava konusu çek üzerindeki cirolar davalının bu yöne ilişkin savunmalarını doğrular mahiyettedir. Kaldı ki; uyulan bozma ilâmında da somut olayda 6762 sayılı TTK'nın 599. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağının değerlendirilmesi hususuna da değinilmiştir. Davacı vekilinin 21/04/2009 tarihli celsedeki beyanı uyarınca davacının dava dışı K...Elektrik Şirketi'nin ortağı olduğu, dava dışı şirket ile davalı arasındaki hukukî ilişkinin mahiyetini bilebilecek konumda bulunduğu, dava konusu çekin iktisabı sırasında davacı tarafından bile bile borçlunun zararına hareket edildiği, bu nedenle davalının TTK'nın 599. maddesi uyarınca dava dışı K...Elektrik Ltd. Şirketi'ne karşı ileri sürebileceği tüm def'ileri davacıya karşı da ileri sürebileceği hususu gözetilmeksizin yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi doğru olmamış bozmayı gerektirmiştir." Karar için bkz. Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 148.

nama yazılı senetlerin devir şekli olan alacağın temlik yoluyla yapılan devirlerde, vâdeden sonra ya da poliçenin/senedin ödenmemesi hâlinde düzenlenmesi gereken ödememe protestosu düzenlendikten sonra ya da protesto düzenlenmesi için öngörülen sürenin (vâdeden itibaren iki iş günü) geçmesinden sonra yapılan cirolarda (bu tip cirolar TTK'nın 690/1 maddesi uyarınca alacağın devri hükümlerine tâbidir), tahsil cirosu yapılan hâllerde (senet bedelini tahsil için senet kendisine ciro edilen kişi, ciro edenin temsilcisi olduğundan, ciro edene karşı ileri sürülebilecek olan şahsî def'iler, senet kendisine tahsil için ciro edilmiş olup da senedi elinde bulunduran kişiye karşı da TTK'nın 688/2 maddesi uyarınca ileri sürülebilir) ve rehin cirosunda rehinle temin edilen alacağın miktarını aşan kısım için şahsî def'ilerin ileri sürülmesi mümkündür ²²³.

Borçlunun haiz olduğu def'ileri, onun hukukî halefi, iflas idaresi, vasiyeti tenfiz memuru ve emre yazılı senedi tahsil cirosu ile devralan da ileri sürebilir. Aynı durum, senedin bir kimseye bağışlanması hâlinde de geçerlidir ²²⁴.

1.2.6.3. Hamile Yazılı Senetler

1.2.6.3.1. Tanımı ve Unsurları

Hamiline düzenlenmesi kanunen mümkün olup da, metin veya şeklinden hamil kim ise onun hak sahibi sayılacağı anlaşılan kıymetli evraka hamile yazılı senet denir ²²⁵. TTK'nın 658/1. maddesinde ise hamile yazılı senetlerin tanımı şu şekilde yapılmıştır: “Senedin metninden ya da şeklinden, hamil kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak hamile ya da hamiline yazılı ²²⁶ senet sayılır.” Bu hükme göre; bir senedin hamile yazılı senet olabilmesi için ya senet metninde açıkça “hamile/

²²³ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 69.

²²⁴ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 201.

²²⁵ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 46.

²²⁶ 6762 sayılı mülga TTK'da uygulamada terim bakımından “hamile” yazılı senetler denildiği gibi “hamiline” teriminin de kullanılması nedeniyle 1956 yılında Kanun'da değişiklik yapan komisyon, parantez içerisinde (hamiline) kelimesini de Kanun metnine ekleyerek her iki terime de yasal nitelik kazandırmıştı. Ancak 6102 sayılı TTK'da parantez kaldırılmış ve her iki ibareye de yer verilmiştir. Bkz. Gönen Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, B. 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 108; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 65; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 59-60.

hamiline” ibarelerinden birinin yer alması ya da senet şeklinden hamile olduğunun anlaşılması gerekir.

Bu yasal tanım dikkate alındığında hamile yazılı senetlerde, senet düzenlenirken, senet metninde “hamile/hamiline” kelimelerinden biri yazılır. Bu maddi şartı ifade eder ve senette kullanılan kelime dizisinden ibarettir. Şekli hamiline şartında ise, senedi ilk alan kişi (lehtar) gösterilmez. Ayrıca, çekte ilk alacaklının adı yazıldıktan sonra “veya hamiline” kaydı eklenerek, hamile yazılı çek düzenlenebilir (TTK m. 785/2). Örneğin, “Taşbank A Tipi Yatırım Fonu Hamiline Yazılı Katılma Belgesi” veya “işbu çek ile hamiline 10.000 TL ödeyiniz” ya da “Hamiline yazılı Beheri 5.000 TL itibarı değerinde AS A.Ş.’nin Hisse Senedi” gibi. Bütün bu örneklerdeki senetlerde “hamiline” sözcüğü yer aldığından, senedin hamile yazılı olduğu “senet metninden” anlaşılmaktadır ²²⁷.

Öte yandan senet metninde yer alan “hamiline” ifadesi senedi her zaman hamiline yazılı hâle getirmez. Çünkü bazı senetler (örneğin poliçe ve bono) hamiline yazılı olarak düzenlenemez. Ayrıca nama yazılı senetlerde senet metninde lehtarın adı yanında yer alan “veya hamiline” ifadesi, nama yazılı senedi, eksik nama yazılı hâle getirir ²²⁸.

Senet metninde açıkça “hamile/hamiline” ifadesi yer almamakla birlikte, senette bir kişinin ad ve soyadı (veya unvanı) yoksa ve bu durum senedi geçersiz hâle getiriyorsa, kıymetli evrak niteliği taşımak şartıyla o senet hamile yazılı senet olarak kabul edilir ²²⁹. Örneğin, konser, sinema, tiyatro ve çeşitli maç biletleri “hamiline/hamile” sözcüklerini içermemelerine karşılık biletlerin şekilleri hamile yazılı olduklarını açıkça ortaya koyar. Şöyle ki, bileti ibraz eden içeriye girer, sinema veya tiyatro sahibi, biletin ihracı ve satışı ile her hamili içeriye sokmayı yükümlenmiştir ve bilete hak sahipliği sadece biletin hamili olmakla ispatlanır ²³⁰. Bu hâliyle metninde açıkça hamiline/hamile ifadesi yer almayan senetler de hamiline yazılı olabilir. Nitekim

²²⁷ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 65.

²²⁸ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 94.

²²⁹ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 94.

²³⁰ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 112.

hamiline yazılı senetlerin tanımının yapıldığı TTK m. 658 hükmü, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bir senedin hamiline yazılı olduğunun şeklinden de anlaşılabilceğini düzenlemiştir. Bununla birlikte üzerinde herhangi bir kişinin adı yazılı olmayan bono, hamile yazılı senet olarak kabul edilemez. Çünkü bonoda lehtarın adı zorunlu bir unsur olup (TTK m. 776/1-e), bononun hamile düzenlenmesi mümkün değildir. Nitekim lehtarın adının yer almadığı bono, kıymetli evrak özelliği de taşımaz²³¹.

Hamile yazılı senetler, senet ile hak arasındaki bağılılığın en yüksek düzeyde gerçekleştiği senetlerdir. Bunlar senet ile hakkın âdeta özdeşleştiği, senedin hakkı da ifade ettiği, yani senet=hak formülünün geçerli olduğu, kamu güvenliğini haiz senetlerdir. Bu senetlerde senet ile hak sadece iptal hâlinde birbirlerinden ayrılırlar²³².

1.2.6.3.2. Hamiline Düzenlenebilecek Senetler

TTK'da hamile yazılı senetlerin düzenlenmesi hususunda genel sınırlayıcı bir düzenleme bulunmamasına karşılık kanun koyucu bazı senet türlerinin hamile yazılabileceğini açıkça ortaya koymuş olup bazı senet türleri yönünden ise hamile düzenlenmeleri noktasında zımnen yasaklama yoluna gitmiştir. Örneğin; ipotekli borç senedi ve irat senedi (TMK m. 914), rehinli tahvilat (TMK m. 971/2), çekler (TTK m. 785/2), pay senetleri (TTK m. 484/1)²³³, konişmento (TTK m. 1228/3), intifa senetleri (TTK m. 502/2), TTK'nın 504. maddesi kapsamında kalan senetlerin hamile yazılı olarak düzenlenebileceklerine ilişkin açık düzenlemeler bulunmaktadır. Buna karşılık poliçe (TTK m. 671/1-f) ve bonoda (TTK m. 776/1-e) lehtar, bulunması gereken zorunlu unsurlardan olduğundan adı geçen senetler hamile düzenlenemezler²³⁴. Makbuz

²³¹ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 94.

²³² Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 112.

²³³ Pay senetlerinin hamile yazılı olarak düzenlenebilmeleri için bedellerinin tamamen ödenmesi ve esas mukavelede bu yönde hüküm bulunması gerekir. Aksi takdirde pay senetleri yalnızca nama yazılı olarak düzenlenebilir.

²³⁴ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 76; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 67; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 94; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 61; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 47; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 113; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 38; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**,

senedi (TTK m. 834/1-f) ve varantta (TTK m. 835/1 maddesi delâleti ile TTK m. 834/1-f) ise senedin kimin adına veya emrine düzenleneceğini gösteren ibare, zorunlu şekil şartı olduğundan bu senetler de hamile düzenlenemezler. Bu senetler hamile düzenlendikleri takdirde kıymetli evrak vasfını yitirirler.

1.2.6.3.3. Hamile Yazılı Senetlerde Borcun İfası

Hamile yazılı senedin hamili yani zilyet, senedin ve senedin içerdiği hakkın meşru hamili sayılır. TTK m. 658/1’de “hak sahibi”, “malik” ve hatta “zilyet” sözcüklerinden hukuken daha güçsüz olan “hamil” sözcüğüne bilerek yer verilmiş ve “hamili kim ise o kimsenin hak sahibi sayılacağı” ifadesiyle hamile, TMK m. 985’in taşınır eşya zilyedine tanıdığından daha güçlü bir hukukî durum sağlanmıştır. Taşınırlara ilişkin TMK m. 985 hükmü, hamile yazılı senetlere de uygulanır. Dolayısıyla senedin hamili onun maliki sayılır²³⁵. Hamilin, senetten doğan hakkı talep edebilmek için senedi ibraz etmesi yeterlidir. Ayrıca diğer kıymetli evrak türlerinde olduğu gibi gerçek hak sahipliğini (aslen veya halefiyet yoluyla) ispat etmek (nama yazılı senetler) veya düzgün ciro zincirini ispat etmek (emre yazılı senetler) mecburiyeti yoktur. Bu, hamile hakkını talep ederken büyük kolaylık sağlar ve senedin tedavül gücünü artırır²³⁶.

Hamile yazılı senetlerde duruma borçlunun penceresinden bakıldığında ise bu tür senetlerin borcun ifası noktasında borçluya oldukça kolaylık sağlayan bir senet türü olduğu sonucuna varılır. Şöyle ki; senet üzerinde zilyetlik, hak sahipliğini teşhis için yeterli olduğundan, borçlu, vâde geldiğinde senet zilyedine başkaca bir araştırma yapmaya gerek kalmadan borcunu ifa ederek borcundan kurtulur.

s. 49; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 30; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 19; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 33.

²³⁵ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 112.

²³⁶ Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def’iler**, s. 237.

Hamiline yazılı senetlerde senedi elde bulundurmak, hak sahipliğini ispat ettiği için borçlu ödeme yaparken senedi elinde bulunduran ve ödeme için ibraz eden kişiden kimlik isteyemez. Borçlu kimlik ibrazında ısrar ederse, temerrüde düşer²³⁷.

Borçlunun senedin ibrazına rağmen ödemediği imtina etmesi gereken durumlar yasada düzenlenmiştir. Bunlar; senedin ödenmesinin mahkeme kararı ile yasaklanmış olması (TTK m. 658/2)²³⁸ ve borçlunun senedi ödemede hilesi veya ağır kusurunun bulunmasıdır (TTK m. 646/2). Bu iki durumda borçlu, borcunu ifadan kaçınmalıdır. Aksi hâlde kötü ödeyen bir daha öder ve kötü ödemesinden dolayı da herhangi bir talepte bulunamaz²³⁹.

1.2.6.3.4. Hamile Yazılı Senetlerin Devri

Hamile yazılı senetler, kıymetli evrak türleri arasında en kolay ve en süratli devredilebilen senetlerdir²⁴⁰. Bu tür senetlerin devri için, devreden ile devralan arasında, geniş anlamda zilyetliğin devri konusunda varılan anlaşmaya dayanılarak, senet zilyetliğinin devralana geçirilmesi yeterlidir. Kısaca, senedin teslimi ile senetten doğan hakların devri gerçekleşmiş sayılır. Teslim, taraflar arasında aynî sonuçlar doğuran bir anlaşma niteliğindedir. Eğer hamile yazılı senet böyle bir anlaşma olmadan, örneğin senet yanlışlıkla veya emanet olarak verilmiş ise, devirden bahsedilemez. Fakat hamile yazılı senetlerde böyle bir rıza dışı elden çıkma durumunda dahi, senedin zilyedi, hukukî görünüm nedeniyle, senette yazılı alacağın sahibi olduğu yolunda bir karineden

²³⁷ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 45; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 111.

²³⁸ Hamile yazılı senedin ödenmemesi hususunda mahkemeden ödeme yasağı kararı alınmış ve bu karar borçluya tebliğ edilmiş ise borçlunun senetteki borcu ödememesi gerekir. Mahkemeden alınan ödeme yasağı kararına rağmen borçlu senette mündemiç olan borcu öderse, bu ödeme geçerli olmaz (TTK m. 658/2). Mahkemenin ödeme yasağı kararı borçluya tebliğ edilmemiş ve borçlu da iyiniyetli olarak senette mündemiç olan borcu ödemiş ise borçlunun bu ödemesi varittir. Bkz. Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 89.

²³⁹ Yargıtay HGK., 26/02/2003 T., 2003/19-135 E.-2003/105 K. sayılı ilâmından aktaran Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 89, dn. 162.

²⁴⁰ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 37; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 75; Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 48; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 18; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 30.

yararlanır. Bu karinenin çürütülmesi yükümü, senet borçlusuna aittir (TMK m. 985/1). Çünkü karinenin aksini iddia eden senet borçlusudur (TMK m. 6) ²⁴¹.

Hamile yazılı kıymetli evraklar yönünden taşınır eşya hükümleri varit olmasına karşılık, bu tip senetler bazı düzenlemeler itibariyle, taşınır eşyalardan ayrılmaktadırlar. Bunun en bariz örneği, TMK m. 989'daki düzenlemede görülmektedir. Anılan düzenlemenin birinci fıkrasına göre; *“Taşınırı çalınan, kaybolan ya da iradesi dışında başka herhangi bir şekilde elinden çıkan zilyet, o şeyi elinde bulunduran herkese karşı beş yıl içinde taşınır davası açabilir.”* Ancak TMK'nın 990. maddesi ile para ve hamile yazılı senetler yönünden istisnâ bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenlemeye göre; *“Zilyet, iradesi dışında elinden çıkmış olsa bile, para ve hamile yazılı senetleri iyiniyetle edinmiş olan kimseye karşı taşınır davası açamaz.”* Böylece hamilinin elinden rızası dışında çıkan (hamile yazılı) senedi iyiniyetle iktisap eden kişinin bu iktisabı, kendisine taşınır davası açılmasının önüne geçilerek koruma altına alınmıştır. Ayrıca bu durum, ileride def'i konu başlığı altında ayrıntılı olarak ele alacağımız üzere TTK'nın 659/3. maddesi hükmü ile pekiştirilmiştir. Anılan hükme göre; senedin, borçlunun rızası olmaksızın tedavüle çıkarıldığı yolunda bir def'i ileri sürülemez.

Hamile yazılı senetlerin devri için sadece zilyetliğin geçirilmesi yeterli olmakla birlikte, taraflar, zilyetliğin geçirilmesi işlemine ek olarak yapacakları devir beyanı veya ciro yoluyla da hamile yazılı senetlerin devri işlemini gerçekleştirebilirler. Çünkü hamile yazılı senetlerin devir şekli için öngörülen zilyetliğin devralana geçirilmesi, asgarî bir geçerlilik şartıdır ²⁴².

1.2.6.3.5. Hamile Yazılı Senetlerde Def'iler

“Emre yazılı senetlerde def'iler” başlığı altında yapılan tasnif ve açıklamalar hamile yazılı senetler yönünden de geçerli olduğundan tekrara düşmemek amacıyla bu başlık altında yapılan açıklamalara atıf yapmakla iktifa edilmiştir. Ancak hamile yazılı senetlerde def'iler, emre yazılı senetlerde def'ilerden iki noktada ayrılmaktadırlar.

²⁴¹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 67.

²⁴² Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 96.

Bunlar; hamile yazılı senetlerde, senedin borçlunun rızası dışında elden çıktığı def'inin ileri sürülememesi (TTK m. 659/3) ve hamile yazılı faiz kuponlarından doğan alacağa karşı anaparanın ödendiği def'inin ileri sürülememesidir (TTK m. 660/1).

Hamile yazılı senetlerde borçlunun ileri sürebileceği def'iler TTK'nın 659. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre; “(1) Borçlu hamile yazılı bir senetten doğan alacağa karşı, ancak senedin geçersizliğine ilişkin veya senedin metninden anlaşılan def'ilerle alacaklı her kim ise ona karşı şahsen sahip olduğu def'ileri ileri sürebilir. (2) Borçlu ile önceki hamillerden biri arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilere dayanan def'ilerin ileri sürülmesi, ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması hâlinde geçerlidir. (3) Senedin, borçlunun rızası olmaksızın tedavüle çıkarıldığı yolunda bir def'i ileri sürülemez.” TTK'nın 659. maddesinin son fıkrası ile Kanun, emre yazılı senetler ile hamile yazılı senetler arasında fark yaratmak ve hamile yazılı senetlere daha güvenli dolaşım olanağı sağlamak istemiştir. Bu istek hem amaca uygun, hem de zilyedinin rızası dışında elinden çıkan para ve hamile yazılı senetlerde taşınır davasının açılmayacağı hükmünü ihtiva eden TMK'nın 990. maddesi ile uyumludur ve iyiniyetli müktesibi korumaktadır. Buna karşılık iktisabında kötü niyeti veya ağır kusuru bulunan kişilerin kanun tarafından korunması imkânı yoktur ²⁴³.

Burada altı çizilmesi gereken diğer bir husus da, hamile yazılı faiz kuponları bakımından TTK m. 660 ile getirilen özel düzenlemedir. Buna göre; borçlu, hamiline yazılı faiz kuponlarından doğan alacağa karşı anaparanın ödendiği def'inde bulunamaz

²⁴³ Doktrinde ağırlıkta olan görüşe göre; her ne kadar Kanun'da açık olarak belirtilmemişse de TTK m. 659/3 hükmünün uygulanabilmesi için senedi iktisap edenin iyiniyetli olması şarttır. Bu görüş için bkz. Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 77; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 18; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 31; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 116; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 68; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 50. Doktrinde azınlıkta kalan diğer görüşe göre ise; kanun koyucunun TTK m. 659/3 hükmü ile getirdiği def'i yasağının amacı, hamile yazılı senedin tedavül kabiliyetini arttırmak ve güveni sağlamaktır. Yani hamile yazılı senedin alacaklısı bilmektedir ki, elindeki senet, “elimden rıza dışı çıktı” def'isiyle karşılaşmayacaktır. Bu durum doğaldır ki senet alacaklısı bakımından son derece güvenilir bir pozisyondur. Üstelik kanun koyucu bu hükmü borçluya getirirken, hamilin iyiniyetli veya kötü niyetli olmasına bakmaksızın bir def'i yasağı getirmiştir. Diğer bir deyişle hamil, iyiniyetli ise her hâlükârda korunacak ancak, gerçek hamil olmasa bile veya kötü niyetli olsa bile yine korunacaktır. Bu görüş için bkz. Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, s. 304-305.

(TTK m. 660/1). Anaparayı ödemeyi amaçlayan borçlu, kendisine asıl senetle birlikte teslim edilmeyen, ileride muaccel olacak olan faiz kuponlarının bedellerini ödemek zorunda değildir. Bu bedelleri eksik ödeyebilir. Eğer teslim edilmeyen kuponların iptaline karar verilmişse veya bu kuponlar karşılığında teminat gösterilmiş ise, borçlunun eksik ödeme hakkı yoktur (TTK m. 660/2) ²⁴⁴.

1.3. Kıymetli Evrakın Türünün Değiştirilmesi

1.3.1. Genel Olarak

“Senedin türünün değiştirilmesi” ibaresinden kastedilen; senedin devir şekli bakımından yapılan sınıflandırma içerisinde bir türden başka bir türe geçmesidir. Diğer bir deyişle nama, emre ya da hamile yazılı düzenlenen senetlerin kendi türlerinden (devir şekli bakımından) başka bir türe (nama, emre ya da hamile yazılı) geçirilmesi, tür değiştirme (mülga 6762 sayılı TTK’nın 562. maddesindeki karşılığıyla tahvil) olarak adlandırılmaktadır. Tür değiştirme, kıymetli evrakın tedavüle çıkarılmasından sonra söz konusu olur ²⁴⁵.

Her senet nama, emre, hamile yazılı olarak düzenlenmesine göre farklı bir biçimde devredilebilmektedir. Senedin devir şekli bakımından türü, hak sahipleri ile borçluların hukukî durumları itibariyle birtakım farklılıklar yaratması bakımından oldukça önem arz etmektedir ²⁴⁶. Bir senedin düzenlenmesinde tarafların başlangıçta ortaya koyduğu hukukî iradeye bağlı olarak oluşturdukları düzenleme şekli, sonradan senet tedavüle çıktıktan sonra umulan yararın elde edilmesine engel bir durum oluşturabilir. İşte bu nedenle kanun koyucu, bu senet dolayısıyla hak elde eden ve borç

²⁴⁴ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 77.

²⁴⁵ Bu yöndeki doktrinel görüşler için bkz. Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 114; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 36; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 117; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 38; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 20; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 48. Arslanlı ise emre yazılı bir senedin düzenlenmesi sırasında menfi emre kaydı konularak nama yazılı tedavüle çıkarılmasını da ihdastan önce tahvil olarak kabul etmektedir. Bkz. Halil Arslanlı, **Ticari Senetler Dersleri**, B. 3, Üniversite Kitabevi, İstanbul 1954, s. 25’ten aktaran Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 114, dn. 2.

²⁴⁶ Cengiz Kutlu, **Kambiyo Senetlerinin Devri** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2013, s. 52.

yüklenen tarafların ortak iradeleriyle senedin düzenlenme ve devir biçiminin, buna bağlı olarak da tâbi olunacak hukukî sonuçların değiştirilmesine olanak tanımıştır. Bu değiştirme işlemi, TTK'nın 650. maddesinde “senedin türünün değiştirilmesi” kenar başlığı ile düzenlenmiştir²⁴⁷. TTK'nın anılan düzenlemesine göre; “(1) *Nama veya emre yazılı senet, ancak kendisine hak verdiği ve borç yüklediği tüm kişilerin muvafakatiyle hamile yazılı senede dönüştürülebilir. Bu muvafakatin doğrudan senet üzerine yazılması gerekir. (2) Hamile yazılı senetlerin nama veya emre yazılı senede dönüştürülebilmesi hususunda da aynı kural geçerlidir. Bu son hâlde hak veya borç sahibi kişilerden birinin muvafakati bulunmazsa bu dönüştürme, ancak dönüştürmeyi yapan alacaklı ile onun haklarına doğrudan doğruya halef olan kişi arasında hüküm ifade eder.*”

Kıymetli evrak belirli bir tür olarak ilgililerce ortaya çıkarıldıktan sonra, türünün değiştirilmesi işlemi iki şekilde olmaktadır;

-TTK m. 650/1'de ifade edildiği gibi, varılan tür değiştirme anlaşması, değiştirilmesi kararlaştırılan senet veya onun devamı niteliğindeki alonj üzerine yazılmak suretiyle gerçekleştirilir. Bu amaçla, türü değiştirilen senedin içeriğine ek yazılar yazılır ve eski türe ilişkin bazı kayıtlar da çizilir ve sonra yapılan bu değişiklik ilgililerce (senedin tür değiştirmesi, düzenlenmesi ve devri dolayısıyla hak elde eden veya borç altına giren kişiler) imzalanır²⁴⁸. Yapılan değişiklikler, duruma göre ilgililerin hepsi (TTK m. 650/1) veya bazıları (TTK m. 650/2) tarafından imza ile doğrulanır.

- İkinci olarak da, eski tip senedin yerine, taraflarca anlaşılan tipte yeni bir senet düzenlenerek yapılır²⁴⁹. Doğal olarak eski senet imha edilir. Bu değiştirme şekline TTK'da yer verilmemiştir.

Senedin türünün değiştirilmesinin etkileri, nedeni ne olursa olsun, daima ileriye dönüktür²⁵⁰. Örneğin, nama yazılı hâle dönüştürülen bir hamile yazılı senedin alacaklısı,

²⁴⁷ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 79.

²⁴⁸ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 71.

²⁴⁹ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 51.

ileride eski iktisabını bir temlikname ile kanıtlamak zorunda değildir ve bu eski iktisabı konusunda senedin o zaman hâlâ hamile yazılı senet olduğuna dayanabilir. Buna karşılık borçlu, değiştirme sözleşmesinden itibaren senedi ibraz edenin hak sahipliği sıfatını araştırmakla yükümlüdür, çünkü tür değişikliği ile birlikte artık nama yazılı bir senedin borçlusu durumundadır ve buna uygun davranmak zorundadır ²⁵¹.

Kıymetli evrakın tür değiştirmesine ilişkin anlaşma, onu onaylayan kişilerin hukukî haleflerine, rehin alacaklısına ve intifa hakkı sahibine karşı, tür değiştirme işleminin senetten anlaşılması hâlinde ileri sürülebilir. Buna göre, ilgililer arasında herhangi bir şekil şartına uyulmaksızın gerçekleşen dönüştürmenin, üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için, mutlaka söz konusu tür değişikliğinin senet üzerine işaretlenmiş, yani dercedilmiş olması gerekir. Çünkü kıymetli evrakta ancak senette yazılı olan bir hak ileri sürülebilir ²⁵².

Tür değiştirme, kanunî tür değiştirme ve iradî tür değiştirme olmak üzere ikiye ayrılır.

1.3.2. Kanunî Tür Değiştirme

Bir kıymetli evrakın tedavüle çıkarıldıktan sonra kanun hükmü gereği başka bir türe dönüşmesine kanunî tür değiştirme denir. Kanunî tür değiştirmeye ilk olarak mülga 233 sayılı Yatırım Finansman Fonu Teşkil ve Tasarruf Bonoları İhracı Hakkında Kanun'un 15. maddesindeki düzenleme örnek gösterilebilir. Anılan düzenlemeye göre; *“Bu Kanun gereğince nama yazılı olarak ihraç edilecek tasarruf bonoları, ihraçlarını takip eden yıldan itibaren beş yıl sonunda hamile yazılı bono ad ve itibar olunur.”* Bu hükme göre, “nama yazılı” olarak ihraç edilen tasarruf bonolarının türü, beş yıl sonra

²⁵⁰ Can, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 37; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 72; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 52; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 114; Bilgili/ Demirkapı, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 33.

²⁵¹ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 72.

²⁵² Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 72.

“hamile yazılı” hâle dönüşmektedir. Bu dönüşüm ise Kanun’da yer alan bir hüküm nedeniyle gerçekleşmektedir ²⁵³.

Doktrinde bazı yazarlar, TTK’nın 690. maddesinde düzenlenen gecikmiş ciroyu da, kanunî tahvil olarak değerlendirmektedir ²⁵⁴. Ancak aksi görüşte olan bazı yazarlar da vardır. Bu görüş taraftarlarına göre, ödememe protestosu çekildikten veya bu protesto için öngörülen sürenin dolmasından sonra yapılan ciro, her ne kadar o senedi alacağın temlikî hükümlerine tâbi kılssa da, o senedin türü ve hukukî niteliğinde herhangi bir değişiklik meydana getirmediğinden, gecikmiş ciro kanunî tür değiştirme kapsamında değerlendirilemez ²⁵⁵. Bizim de katıldığımız bu görüş, kanaatimizce diğer görüşe nazaran daha isabetlidir. Her ne kadar ödememe protestosundan ya da bu protesto için Kanun’da öngörülen sürenin geçmesinden sonra yapılan ciro, o senedi alacağın temlikî hükümlerine tâbi kılssa da, ciro, ciro olma; senet de emre yazılı olma vasıflarını muhafaza etmeye devam eder.

²⁵³ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 114.

²⁵⁴ Bu görüşteki yazarlara göre; TTK m 690 uyarınca ödememe protestosu çekildikten veya ödememe protestosunun çekilmesi gereken sürenin geçmesinden sonra yapılan ciro “alacağın temlikî” hükümlerini doğurur. Dolayısıyla, bu senetler esasen emre yazılı olmalarına rağmen, vâdeden sonraki cirantalar ve hamil arasında artık nama yazılı senetlerin devir şekli olan alacağın temlikî hükümlerine tâbi olur. Yani, artık hükümleri açısından tür değiştirmiş sayılır. Bu görüşü ihtiva eden eserler için bkz. Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 50; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 21; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 32; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34-35.

²⁵⁵ Bu görüşü savunan Can’a göre; geç ciro hâlinde bir emre yazılı senedin nama yazılı senede dönüştüğünü söylemek, çok doğru değildir. Zirâ; senet hâlâ emre yazılıdır ve senet borçlusu, senedi düzenleyen kişi ile senedi vaktinde ciro yoluyla devretmiş kişilere karşı haiz olduğu şahsî def’ilerini ileri süremez. Borçlu, sadece senedi geç ciro yoluyla devralmış kişiye karşı haiz olduğu şahsî def’ilerini kullanabilir (bkz. Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 37-38). Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal’a göre ise gecikmiş ciro, tahvile örnek olarak gösterilemez. Çünkü, gecikmiş ciroda, senedin hukukî niteliği ve türü değişmemektedir (bkz. Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 114-115). Poroy/ Tekinalp’e göre; gecikmiş cironun kanunî tahvili gerçekleştirdiği görüşü sorgulanmalıdır. Çünkü, söz konusu ciro, türüne göre, temlik, tahsil ve rehin işlevlerini yerine getirmeye devam eder. Devir beyanı, şeklinde de olsa, zincir oluşturduğu için tahvil yoktur denilebilir. TTK m. 690 poliçeler hakkındadır. Ancak bu hüküm, bono (TTK m. 776) ve çeke (TTK m. 793) ve TTK m. 831 hükmü ile tüm emre yazılı kıymetli evraka uygulanır (bkz. Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 117- 118). Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya ise, TTK m. 690’da anılan durum, senedin devir biçiminin dönüşmesi sonucunu ortaya çıkarmaz, gecikmiş ciro sadece yapılan cironun alacağın devri hükümlerine tâbi olması sonucunu doğurur argümanından hareket etmektedir (bkz. Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 79-80).

Yargıtay 12. HD ise, gecikmiş cironun senedin kambiyo senedi vasfını değiştirmeyeceğini içtihat etmekle birlikte, senet türünün değişip değişmediği hususunu açıklığa kavuşturmamıştır²⁵⁶.

Hamile yazılı çekin ciro yoluyla devri hâlinde de, ciro işlemini yapmış kişiler, ciranta sıfatıyla müracaat borçluları arasına girmekle birlikte, yapılan ciro çekin mâhiyetini değiştirerek onu emre yazılı hâle getirmez (TTK m. 791)²⁵⁷.

Emre yazılı senedin beyaz ciro ile devredilmesi hâlinde de, bu senet, hamile yazılı senede dönüşmez²⁵⁸. Bilakis emre yazılı senet olarak kalmaya devam etmekle birlikte, hamile yazılı senet gibi tedavül gücü (sadece zilyetliğin devralana geçirilmesi yoluyla devredilebilme kabiliyeti) kazanır²⁵⁹.

1.3.3. İradî Tür Değiştirme

Kıymetli evrak vasfını haiz bir senedin, o senet dolayısıyla hak sahibi olan veya borç altına giren kişilerin muvafakatiyle türünün değiştirilmesi işlemine iradî tür değiştirme denir. İradî tür değiştirme, TTK'nın 650. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasında nama veya emre yazılı senetlerin hamile yazılı senede dönüştürülmesi düzenlemesine yer verilmiştir. Bu düzenleme uyarınca, nama veya emre yazılı senetlerin hamile yazılı senede senet hâline gelebilmesi için, bütün ilgililerin muvafakati ve bu muvafakatin de senet üzerine yazılması gerekir. Nama veya emre yazılı senetlerin hamile yazılı senet hâline dönüştürülmesi, ilgili senedin devir işlemi, senedin alacaklısının yetkili hamil olup olmadığının tespiti ve def'iler konusunda hukukî güvenliğini azaltabileceğinden, türünün bu şekilde değişebilmesi için senedin

²⁵⁶ “TTK'nın 602. maddesi (yeni TTK m. 690) gereği, vâdenin geçmesinden sonra yapılan ciro, vâdeden önce yapılan cironun hükümlerini ve alacağın temlikî sonuçlarını doğuracağından, senedin kambiyo senedi niteliğini etkilemez ve kambiyo senetlerine mahsus yolla takip yapılmasına da engel değildir.” Yargıtay 12. HD., 19/10/2001 T., 2001/15756 E.-2001/16758 K. sayılı ilâmi için bkz. Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 260.

²⁵⁷ Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 38.

²⁵⁸ Aksi yönde emre yazılı senedin beyaz ciro ile devrini, bir çeşit tahvil olarak kabul eden görüş için bkz. Arslanlı, **Ticarî Senetler Dersleri**, s. 28'den aktaran Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 115, dn. 4.

²⁵⁹ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 115.

hak verdiği ve borç yüklediği herkesin muvafakati aranmıştır. Bu muvafakatin de doğrudan senet üzerine yazılması zorunludur. Yalnız, bu nitelikteki bir tür değiştirmeye senedin hak verdiği ve borç yüklediği kişilerden biri muvafakat etmezse tür değiştirme gerçekleşmeyecektir ²⁶⁰.

Hamile yazılı senedin emre veya nama yazılı senede dönüştürülmesi ise TTK'nın 650. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre; bir hamile yazılı senedin emre veya nama yazılı senede dönüştürülebilmesi için senet dolayısıyla hak sahibi olan ve borç altına giren kişilerin buna muvafakat etmiş olmaları ve bu muvafakatlerini senet üzerinde yazılı olarak belirtmiş olmaları gerekir. Ancak, bir nama veya emre yazılı senedin hamile yazılı senede dönüştürülmesinden farklı olarak, mutlaka senet dolayısıyla hak sahibi olan ve borç altına giren herkesin tür değişikliğine muvafakat etmeleri şart değildir. Eğer senet dolayısıyla, alacaklı ve borçlu olan kişilerin bir kısmı tür değişikliğine muvafakat etmez ise; tür değişikliği sadece buna muvafakat edenler ile onların haklarına doğrudan doğruya halef olan kişiler bakımından hüküm ifade eder ²⁶¹. Kanun koyucunun burada daha esnek davranmasının sebebi, hamile yazılı bir senedin emre veya nama yazılı bir senet hâline dönüştüğü durumlarda, hukuken devir işlemleri, senedin alacaklısının yetkili hamil olup olmadığının tespiti ve def'iler konusunda daha güvenli bir konuma geldiğinin kabul edilmesidir ²⁶².

Türk Ticaret Kanunu'nda emre yazılı senetlerin nama yazılı senet, nama yazılı senetlerin de emre yazılı senet hâline dönüştürülmeleri düzenlenmemiştir. Ancak TTK'da buna ilişkin hüküm bulunmaması, mezkûr ihtimallerin söz konusu olmayacağı anlamına gelmez. Doktrinde benimsenen zm, bu ihtimaller vuku bulduğunda, mevcut düzenlemelerin (TTK m. 650) kıyasen uygulanmasıdır ²⁶³.

²⁶⁰ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 39-40.

²⁶¹ Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 39.

²⁶² Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 41.

²⁶³ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 49; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ nal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 117; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 41; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 39-40; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 37; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 22; ztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 52; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 28-29.

Bir nama veya emre yazılı senedin hamile yazılı senede dönüştürüldüğü hâllerde, devrin daha zor olduğu senetten, devrin kolaylaştığı ve borçlu bakımından hukukî emniyetin azaldığı bununla birlikte tedavül gücünün arttığı senede geçiş söz konusudur. Bir nama yazılı senedin emre yazılı senede dönüştürülmesi de; bu yönden bir nama veya emre yazılı senedin hamile yazılı senede dönüştürülebilmesine benzer. Zîrâ; bu ihtimalin gerçekleşmesi durumunda da, devir işlemi, senedin alacaklısının yetkili hamil olup olmadığının tespiti ve def'iler konusunda borçlu bakımından hukukî emniyetin azaldığı senede geçiş olur. Bu yüzden, bir nama yazılı senedin emre yazılı senede dönüştürülmesi için senet dolayısıyla alacaklı ve borçlu olan kişilerin hepsinin buna mutlaka muvafakat etmiş olmaları ve bu muvafakatlerini senet üzerinde yazılı olarak belirtmiş olmaları gerekir. Dolayısıyla bu ihtimalde kıyasen TTK m. 650/1 hükmü uygulanır ²⁶⁴.

Bir hamile yazılı senedin nama veya emre yazılı senede dönüştürüldüğü hâllerde ise, devrin daha kolay olduğu senetten, devrin zorlaştığı ve borçlu bakımından hukukî emniyetin arttığı dolayısıyla tedavül gücünün azaldığı senede geçiş söz konusudur. Bir emre yazılı senedin nama yazılı senede dönüştürülmesi de, bu yönden bir hamile yazılı senedin emre veya nama yazılı senede dönüştürülmesi ile benzerlik gösterir. Bu yüzden, bir emre yazılı senedin nama yazılı senede dönüştürülmesi için de kural olarak senet dolayısıyla hak sahibi olan ve borç altına giren kişilerin buna muvafakat etmiş olmaları ve bu muvafakatlerini senet üzerine yazılı olarak belirtmiş olmaları gerekir. Ancak, bir hamile yazılı senedin nama veya emre yazılı senede dönüştürülmesinde olduğu gibi, mutlaka senet dolayısıyla alacaklı ve borçlu olan herkesin tür değişimine muvafakat etmeleri şart değildir. Eğer senet dolayısıyla alacaklı ve borçlu olan kişilerin bir kısmı tür değişimine muvafakat etmeyecek olursa, bu işlem sadece muvafakat edenler ile onların haklarına doğrudan doğruya halef olan kişiler hakkında hüküm ifade eder (kıyasen TTK m. 650/2 hükmü uygulanır).

²⁶⁴ Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 40; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 41.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTALİ

2.1. Genel Olarak

Kıymetli evrakta hak ve senedin iç içe geçmişliği ve hakkın senetten ayrı devredilememesi ve ileri sürülememesi ilkesi, senedin zayi olması durumunda hak sahibi bakımından önemli sıkıntıları barındırır; çünkü senedin zilyetliği alacaklıda olmadığı sürece senetteki hakkını ileri sürmesi de mümkün olmaz. İşte adî senetlerde olmayan bu özellik dolayısıyla, kıymetli evrakın zayi olması veya kaybolması durumunda hak sahibinin senetteki hakkını yine de ileri sürebilmesi için özel bir iptal usulü öngörülmüştür ²⁶⁵. TTK’da bu konuda öncelikle genel düzenlemelere yer verilmiş; ardından nama, hamile ve emre yazılı senetler yönünden ayrı usuller düzenlenmiştir.

Kıymetli evrakın zayi olması hâlinde öngörülen özel iptal hükümleri, senet elinde iken zayi olan hak sahibinin haklarını koruduğu gibi, senet borçlusunun da haklarını koruyarak borçluya hukuken geçerli bir ödeme yapma imkânı sağlamaktadır ²⁶⁶.

TTK ile bazı senetlerin iptaline ilişkin hükümlerin saklı olduğu, bazı senetlerin ise iptal edilemeyeceği düzenlemelerine yer verilmiştir. Nitekim TTK m. 668/2 ile devlet tarafından çıkarılmış olan tahvillere ilişkin hükümlerin; TTK m. 669 ile de hamile yazılı ipotekli borç senedi ve irat senedine ilişkin hükümlerin ²⁶⁷ saklı olduğu belirtilmiştir. TTK m. 668/1’de ise iptali istenemeyecek senetler “*Banknot ve büyük miktarda çıkarılıp görüldüğünde ödenmesi gereken ve para yerine ödeme aracı olarak*

²⁶⁵ Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 39.

²⁶⁶ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 51-52.

²⁶⁷ TTK m. 669’da sadece hamile yazılı ipotekli borç senedi ve irat senedinin iptaline ilişkin hükümler saklı tutulmasına rağmen, nama yazılı ipotekli borç senedi ve irat senedinin iptaline de TMK m. 925 vd. hükümlerinin uygulanması gerektiği yönünde görüş için bkz. Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 46.

kullanılan ve belirli bedelleri yazılı olan diğer hamile yazılı senetlerin iptaline karar verilemez.” şeklinde düzenlenmiştir ²⁶⁸.

2.1.1 Zayi Kavramı

2.1.1.1. Genel Anlamı

“Zayi”, Arapça kökenli bir kelime olup “kaybolma, yitme, kayıp, yok olmuş, elden çıkmış, mahvolmuş” anlamlarına gelmektedir. TTK’da ise kıymetli evrakın zayi olmasından ne anlaşılması gerektiği açıkça belirtilmemektedir. Ancak gerek TTK’da gerekse TMK’da zayi olma durumuyla ilgili hükümlere yer verilmiştir. TTK m. 488’de, bir pay senedi veya ilmühaberın tedavülü mümkün olmayacak derecede yıpranmış veya bozulmuş olması ya da içeriği veya ayırt edici özellik ve niteliklerinin tereddüde yer bırakmayacak tarzda anlaşılmasından, TTK m. 757 ve diğer bazı maddelerinde senedin iradesi dışında kişinin elinden çıkmasından, TMK m. 990’da ise, hamile yazılı senedin zilyedinin iradesi dışında elinden çıkmasından söz edilmektedir. Bundan dolayı “ziya” ya da “zayi olma” kavramları ile ilgili doktrinde değişik tanımlar yapılmıştır ²⁶⁹.

“Ziya” ve “zayi olma” kavramları, TTK’nın 651. maddesinin gerekçesinde ayrıntılı olarak açıklanmış ve bu kelimelerin yerine neden Öztürkçe bir kelimeye yer verilmediği ortaya konulmuştur. Mezkûr gerekçeye göre; *“Madde aynen 6762 sayılı Kanun’un 563. maddesinden alınmış olup kaynak İsv. BK m. 563’tür. Maddede (ve Tasarının diğer maddelerinde yer alan) “zayi” ve “ziya” kelimeleri yerine Öztürkçe bir kelime konulmamıştır. Bunun sebebi, her iki kelimenin tüm anlamlarını içerecek uygun bir karşılığının bulunmamasıdır. “Zayi” ve “ziya” kelimelerine sözlükler esas itibarıyla “yitmiş, mahvolmuş” anlamlarını vermektedir. Yargıtay ise yiten (kaybolan), yırtılan, okunamayacak kadar tahrip olan, elden herhangi bir şekilde çıkan (meselâ, kuyuya düşen, çıkarılamayan, rüzgarda uçan) senetleri “zayi” olmuş senet olarak kabul ediyor. Bu kelime yerine “yiten” kelimesinin kullanılması hâlinde, kavramın dar yorumlanabileceğinden, “yiten, elden çıkan, harap olan” şeklinde birden çok kelimenin*

²⁶⁸ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 120.

²⁶⁹ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 52.

*bir arada kullanılmasının da kanun diline uymayabileceğinden endişe edilmiştir. “Zayi” bir kelime değil, anlambilim yönünden anlam yüklü bir kavram olarak değerlendirilmiştir. Medenî Kanun’da da bu tür kelimelerin aynen korundukları saptanmıştır*²⁷⁰.”

Tüm bu açıklamalardan sonra kıymetli evrakın ziyayı, kıymetli evraktaki senet unsurunun; deprem, sel, çalınma, yırtılma gibi nedenlerle hamilin rızası olmaksızın zilyetliğinin kaybedilmesi veya yıpranma, bozulma, silinme, karalanma gibi nedenlerle kullanılamaz hâle gelmesi olarak tanımlanabilir²⁷¹.

2.1.1.2. Hukuksal Anlamı

2.1.1.2.1. Mutlak Anlamda Zayi

Senedin mutlak anlamda zayi olması, senedin ibraz edilememe hâlinin yalnızca hamil bakımından değil başkaları bakımından da imkânsız olmasıdır. Başka bir deyişle, senedin mutlak anlamda zayi olmasından, ibrazının herkese karşı ve objektif olarak mümkün olmamasını anlamak gerekir²⁷². Örneğin senedin yanması²⁷³, yırtılması, vb. gibi hâllerde senedin zilyetliğinin başkaları tarafından iktisabı mümkün değildir. Borçlunun bulunamaması sebebiyle senedin ibraz edilememesi veya hak sahibinin

²⁷⁰ 6102 sayılı TTK m. 651 Gerekçesi; <http://www.ticaretKanunu.net/ttk-madde-651/> (Erişim Tarihi: 22/07/2018)

²⁷¹ Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 120-121; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 122; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 51; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 41; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 75, dn. 1; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 46; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 8; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 63; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 45; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 36; Umur Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, B. 1, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 27.

²⁷² Özkan Gültekin, “Kıymetli Evrakın Ziyayı Nedeniyle İptalinde İptal Kararı Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 2, S. 10, Y. 2007, s. 61-62.

²⁷³ “...Dava, zayı nedeniyle çek iptali istemine ilişkin olup, mahkemece davanın reddine karar verilmiştir. Ancak, davacı vekili müvekkilinin hamili bulunduğu çeklerin sehven yakılmak suretiyle imha edildiğini ileri sürerek iş bu davayı açmıştır. Bu durumda, mahkemece çeklerin davacının iradesi dışında ve rızası hilâfına elinden çıktığının kabulü gerekir.” Yargıtay 11. HD., 24/04/2013 T., 2012/9895 E.-2013/8123 K. sayılı ilâmı için bkz. Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 488-489.

görme engelli olması sebebiyle senedi bulamaması gibi durumlarda subjektif anlamda bir imkânsızlık söz konusudur, senedin zayi olduğundan söz edilemez ²⁷⁴.

2.1.1.2.2. Nisbî Anlamda Zayi

Senedin ibrazının sadece hak sahibi bakımından imkânsız olması hâlidir. Ancak başkaları için aynı şey söylenemez. Örneğin senedin çalınması, kaybolması gibi vakalarda senede başkaları zilyet olabilir ve borçluya ibraz edebilir ²⁷⁵.

Nisbî anlamda zayi, hamilin şahsından doğan ibraz imkânsızlığından da farklıdır. Örneğin, hamilin senedi koymuş olduğu yeri görme engelli olması nedeniyle bulamaması durumunda hamilin şahsından doğan bir imkânsızlık hâli söz konusudur. Bu gibi durumlar, TTK m. 651 anlamında zayi sayılamaz. Öte yandan, ibrazın herkese karşı imkânsız olması gerekir. Borçlunun ortadan kaybolması hâlinde olduğu gibi, sadece borçluya karşı ibrazın imkânsız olması, senedin zayi olduğunu göstermez ²⁷⁶.

Senedin hamilin elinde olmasıyla birlikte ağır hasar görmesi hâlinde iptal davasına konu olup olamayacağı, üzerinde durulması gereken bir diğer konudur. Örneğin senedin karalanması ya da üzerine bir şeyin dökülmesi nedeniyle senet metninin okunamaması hâlinde, hamilin senet üzerinde zilyetliği devam etmektedir. Buna rağmen, senet borçluya ibraz edildiğinde borçlu hasara dayalı olarak senet bedelini ödemekten kaçınabilecektir ²⁷⁷.

Doktrinde bir görüşe göre, senedin iyice yıpranmış olmasına rağmen esaslı unsurlarının tereddüde meydan vermeyecek şekilde anlaşılması hâlinde, kıymetli evrakın zayi olması ve iptali hükümleri uygulanamaz. Bu ihtimalde hamil, TTK m. 488 ve 743 hükümlerinden yararlanabilir ve senedi düzenleyen kişiden, masraflarını peşin ödemek

²⁷⁴ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 56; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 64-65.

²⁷⁵ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 9; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 56-57; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 25.

²⁷⁶ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 9.

²⁷⁷ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 57.

kaydıyla, yeni bir senet verilmesini talep ve dava edebilir ²⁷⁸. Ancak bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre; böyle bir ihtimalde öncelikle senedin, diğer senetlerden ayırt edilebilecek şekilde zarar görüp görmediğine bakılmalıdır. Eğer senet, diğer senetlerden ayırt edilebilecek şekilde zarar görmüş ise, hamil senedin iptali yoluna başvurmadan, TTK m. 488 ve 743 uyarınca kendisine yeni bir senet verilmesini talep ve dava edebilmelidir. Senedin, diğer senetlerden ayırt edilemeyecek derecede zarar görmesi durumunda ise hamil, söz konusu senedin iptalini talep edebilmelidir ²⁷⁹.

Yargıtay son dönemdeki içtihatlarında, senedin hem tanınamaz hem de kullanılamaz hâle geldiği durumlarda zayi nedeniyle iptalinin istenebileceğine karar vermiştir ²⁸⁰.

2.1.2. Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali Hükümlerinin Uygulanma Sırası

Hukukumuzda, kıymetli evrakın zayi olması ve iptali hükümlerinin uygulanma sırası şu şekildedir ²⁸¹:

-Eğer varsa, ilk olarak zayi olan senede mahsus hükümler tatbik edilir. Örneğin, bir poliçe, bono veya çekin zayi olması hâlinde, bunlara mahsus olarak sevk edilen

²⁷⁸ Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması**, s. 49; Tuna/ Göç Gürbüz, **Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak**, s. 51; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 984.

²⁷⁹ Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 40; Fahiman Tekil, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 1, Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi, İstanbul 1980, s. 77 vd.

²⁸⁰ Yargıtay güncel içtihadında, senedin hem tanınamaz hem de kullanılamaz hâle geldiği durumlarda zayi nedeniyle iptalinin istenebileceğini belirtmiştir. Yüksek mahkemenin kararına konu somut olayda; davacı tarafından, dava konusu çeklerin çamaşır makinesinde yıkanmak suretiyle tanınamayacak ve kullanılamayacak şekilde zayi olduğu ileri sürülmüş ve çeklerin içeriği hakkında bilgi sunulmuştur. Buna karşılık, iptal şartları oluşmadığından bahisle davayı reddeden ilk derece mahkemesinin kararını Yargıtay, “esasen hasımsız olarak açılan ve kesin hüküm niteliği de taşımayacak olan bu türden davalarda, davacının mahkemeye olumlu bir kanaat verecek kadar delil sunmasını yeterli saymak gereklidir. Aksinin kabulü ile davacının daha fazlasını ispata zorlanması, zayi nedeniyle kıymetli evrak iptali hükümlerinin uygulanmasını imkânsız hâle getirecektir. Kaldı ki, dava sırasında yapılacak olan ilânlar sonucunda, hak sahipleri varsa ortaya çıkabilecek ve kendilerine karşı istirdat davası açılabilir ya da hak sahipleri tarafından hasımlı olarak açılacak bir dava ile, çek iptali kararının iptali talep edilebilecektir. Dolayısıyla, mahkemeyi tereddüte sevk eden hususlar, esasen anılan davalarda tartışılacaktır.” gerekçesi ile bozmuştur (Yargıtay 11. HD., 03/07/2014 T., 2014/5623 E.- 2014/12782 K. sayılı ilâmı için bkz. Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 28).

²⁸¹ Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması**, s. 41 vd.

hususî hükümler tatbik edilir. Aynı şekilde ipotekli borç senedi ve irat senedinin iptali bakımından da TMK'nın 925. ve müteakip maddelerinde hususî hükümler getirilmiştir. Münferit faiz ve temettü kuponlarının ziyai ve iptali hakkında da özel bir düzenleme mevcuttur (TTK m. 667). Devlet tahvillerinin iptali hakkındaki özel hükümler TTK'nın 668/2. maddesinde saklı tutulmasına rağmen, bu konuda herhangi bir özel hüküm ihdas edilmediğinden, devlet tahvillerinin hamile yazılı senetlerin iptali hükümleri çerçevesinde (TTK m. 661 vd.) iptal edilebilecekleri kabul edilmektedir ²⁸².

-Zayi olan senede mahsus hükümler yoksa, tedavül kabiliyetine göre, bu senedin dâhil olduğu gruba mahsus hükümler uygulama sırası alır.

-Buna da imkân bulunamadığı takdirde, mer'î TTK'nın 651-653. maddelerindeki (mülga 6762 sayılı TTK'nın 563 ilâ 565. maddeleri) umumî hükümler tatbik edilir.

-TTK'nın 831. (mülga 6762 sayılı TTK m. 743) maddesinde varant ve makbuz senedi dışındaki emre yazılı senetlerin iptali, poliçe hükümlerine tâbi tutulmuştur.

İleride ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, makbuz senedi ile varantın zayi olmaları ve iptalleri, Kanun'da iki ayrı maddede (TTK'nın 831 ve 849. maddeleri) düzenlenmiştir. TTK'nın 831. maddesi, açıkça makbuz senedi ve varantı zikretmekle birlikte, emre yazılı senetlerin umumî hükümleri niteliğinde bulunan bir fasılda yer almıştır. Buna karşın, TTK'nın 849. maddesi, makbuz senedi ile varantın tanzim edildiği fasılda ve bu iki senede münhasır olarak sevk edilmiştir ve tamamen hususîdir. O hâlde, özel-genel düzenleme kıstasına göre daha özel düzenlemeler içeren TTK'nın 849. maddesi öncelikle uygulama alanı bulmalıdır ²⁸³.

²⁸² Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 124-125; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 81-82; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 28-29; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24.

²⁸³ Özkan Gültekin, "Kıymetli Evrakın Ziyai Nedeniyle İptalinde ve Önleyici Tedbir Yargılamasında Görevli Mahkeme Sorunu", **TAA Dergisi**, S. 15, Y. 2013, <http://www.taa.gov.tr/yayin/kategori/turkiye-adalet-akademisi-dergisi> (Erişim Tarihi: 25/07/2018), s. 386; Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması**, s. 43-44; Tuna/ Göç Gürbüz, **Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak**, s. 352; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 59; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 44; Kayıhan/ Yasan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 135-

2.2. Kıymetli Evrakın Zayi Olması Hâlinde Hamilin Hakları

2.2.1. Önleyici Tedbir Alınmasını Talep Etme Hakkı

Kıymetli evrakın çalınma, kaybolma gibi sebeplerle hamilin elinden rızası dışında çıkması, yani nisbî anlamda zayi olma hâlinde hamilin derhâl mahkemeye başvurarak, borçlu tarafından senette yer alan hakkın senedi ibraz edene ödenmemesi konusunda, bir karar aldırması gerekir. Mahkemece verilecek karara “önleyici önlem”, “ödemeden men” veya “ödeme yasağı” kararı denilmektedir ²⁸⁴. Ödeme yasağı, senedin borçlusunun ödeme yükümlülüğünü doğrudan etkileyen bir hukukî mekânizmadır ²⁸⁵. Senedi zayi edenin mahkemeden böyle bir karar aldırması hâlinde senedi eline geçiren kişinin, senedi borçluya ibraz ederek senette mündemiç olan hakkı talep etme riski her zaman vardır. İşte bunun önüne geçmek için meşru hamil, mahkemeden “ödeme yasağı” talebinde bulunmakta ve mahkemenin bunun üzerine verdiği karara “ödeme yasağı kararı” denilmektedir. Buna karşılık mahkemenin verdiği karar, emtia senetlerinde “emtianın teslimini yasaklama”, pay senetlerinde ise, “hissedarlıktan doğan hakların kullanılmasını yasaklama” şeklinde tezahür eder ²⁸⁶.

Senedin mutlak anlamda zayi olması hâlinde senedin ibrazı yalnızca hamil bakımından değil herkes bakımından imkânsız hâle geldiğinden bu ihtimalde hamilin, mahkemeden ödeme yasağı kararı aldırmasında hukukî yararı yoktur. Mutlak anlamda zayi durumunda, hak sahibi tarafından talep edilen ödeme yasağı kararının, mahkemece

136; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 223; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 336; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 447; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 122; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 45; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 414-415; Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 1119; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 29; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 115; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 45.

²⁸⁴ Ödeme (tediye); kelime olarak para borçlarının ifasını karşıladığı ve kıymetli evrakta yer alan hak, sadece bir para alacağına ilişkin olmadığı için, “ödemeden men kararı” yerine “önleyici tedbir” teriminin kullanılmasının daha uygun olacağı yönündeki görüş için bkz. Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 13.

²⁸⁵ Yeşim Aker, **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**, B. 2, Beta Yayınları, İstanbul 2008, s. 137.

²⁸⁶ Özkan Gültekin, “Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 2, S. 16, Y. 2007, s. 31; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 60.

re'sen reddi gerekir. Bu hâliyle, ödeme yasağı kararlarının yalnızca senedin nisbî anlamda zayı olması hâlinde söz konusu olabileceği sonucuna varılır.

Hamile yazılı senetlerde ödeme yasağı kararı, TTK'nın 662/1. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan düzenlemeye göre; “*Dilekçe sahibinin istemi üzerine mahkeme, senedin borçlusunu aksine hareket ettiği takdirde iki defa ödemek zorunda kalacağını ihtar ederek bedelini ödemekten yasaklar.*” Emre yazılı senetlerde ödeme yasağı kararı ise TTK'nın 757/1. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre; “*İradesi dışında poliçe elinden çıkan kişi, ödeme veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesinden, muhatabın poliçeyi ödemekten menedilmesini isteyebilir.*” Bu iki düzenleme mukayese edildiğinde şu sonuca varılmaktadır; hamil, emre yazılı senetlerde, iptal davası açmadan önce ödeme yasağı için mahkemeye başvurabilecektir. Oysa hamile yazılı senetlerde ödeme yasağı talebi, ancak iptal davası açılmış ise dinlenebilecektir. Dolayısıyla, iptal davası açılmadan, münferiden ödeme yasağı kararı talebinde bulunulamaz. Ancak Kanun'da aksine düzenleme bulunmadığı için iptal talebi ile ödeme yasağı talebi aynı anda yapılabilir ²⁸⁷. Nama yazılı senetlerin ziya sebebiyle iptalleri ise TTK'nın 657/1. maddesi uyarınca hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümlere tâbi kılındığından, hamile yazılı senetlerde ödeme yasağı hususunda yapılan açıklamalar, nama yazılı senetler yönünden de geçerlidir.

2.2.1.1. Önleyici Tedbirin Hukukî Niteliği

Ödeme yasağı kararı, talep üzerine mahkemece verilecek önleyici tedbir niteliğinde bir karardır ²⁸⁸. Ödeme yasağı kararı, ticarî nitelikte çekişmesiz yargı işi olup doktrindeki çoğunluk görüşü ²⁸⁹ ve Yargıtay'a ²⁹⁰ göre, HMK'nın 389 vd.'da

²⁸⁷ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 73; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 85.

²⁸⁸ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 60; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 125.

²⁸⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 40; Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 72, dn. 80, Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 98; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 71; Yahya Deryal, *Ticaret Hukuku Bilgisi*, B. 4, Derya Kitabevi, Trabzon 2009, s. 249; Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak*, s. 485; Vural Seven, “Çek Keşidecisinin TTK m. 711/3'e Göre Verdiği Ödemeden Men Talimatının Hukukî Niteliği ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi”, *TBB Dergisi*, C. 20, S. 70, Y. 2007, s. 286; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali*, s. 63; Caner Gürühan, *Çekin Zayı Olması ve İptali*, B. 2,

düzenlenmiş olan ihtiyatî tedbir niteliği taşır. Buna karşılık diğer bir görüşe göre, bu tür kararlar özel bir önleyici tedbir kararı niteliğindedir ²⁹¹. Kanaatimizce, ödeme yasağı kararının, TTK’da “önleyici önlemler” olarak nitelendirilmiş olması sebebiyle daha özel düzenleme niteliğinde olan TTK’daki nitelemeye daha uygun olması ve bir sonraki konu başlığı olan “Ödeme Yasağı Kararı ile İhtiyatî Tedbir Kararının Mukayesesi” başlığı altında açıklandığı üzere birçok esaslı noktada ihtiyatî tedbir kararlarından ayrılması sebebiyle ödeme yasağı kararlarının özel bir önleyici tedbir kararı olduğu sonucuna varmak daha yerinde bir tespit olur. Özel düzenleme bulunmayan ya da genel düzenlemelere atıf yapılan durumlarda ise HMK’nın ihtiyatî tedbir kararını düzenleyen 389-399. maddeleri uygulama alanı bulur ²⁹².

Mahkemece verilen ödeme yasağı kararı, ister “ihtiyatî tedbir” kararı olarak nitelendirilsin, ister “önleyici tedbir” kararı olarak nitelendirilsin, bu karar mâhiyeti itibariyle önleyici nitelikte bir karar olup, aynı amaca hizmet etmektedir ²⁹³.

2.2.1.2. Ödeme Yasağı Kararı ile İhtiyatî Tedbir Kararının Mukayesesi

Ödeme yasağı kararı ile ihtiyatî tedbir kararı arasında birtakım benzerlikler ve farklılıklar söz konusudur. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 31; Şafak Narbay, **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**, B. 2, Beta Yayınları, İstanbul 1999, s. 85; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 126.

²⁹⁰ “...TTK’nın 669. maddesinde öngörülen ödeme yasağı, senedin zayi nedeniyle açılacak iptal davasında istenebileceği gibi, bu davanın ikamesinden önce HUMK’nın 101 ve müteakip maddelerinde düzenlenmiş ihtiyatî tedbir yoluyla da talep edilebilir. Banka vekili iptal davası ikame etmeden önce ödeme yasağı talep etmiş bulunmasına göre, böyle bir istemin mahkemece yukarıda değinildiği gibi bir ihtiyatî tedbir kararı olduğu kabul edilerek, TTK’nın 669. maddesi uyarınca ödeme yasağı konulmakla birlikte yine aynı madde uyarınca, bono keşideci ve poliçe muhatabı ile diğer kıymetli evrak sorumlularını, bu sorumluluktan kurtarma amacıyla vâdenin gelmesi hâlinde poliçe veya bono bedelini belli bir yere tevdi etmeye müsaade etmesine karar vermelidir.” Yargıtay 11. HD., 27/05/1985 T., 1985/3596 E.-1985/3300 K. sayılı kararı için bkz. Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 118, dn. 199.

²⁹¹ Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 119. Sezer’e göre, daha özel bir düzenleme getiren TTK, bu tür kararları “önleyici tedbir” kararı olarak nitelendirdiğinden, bu tür kararları “önleyici tedbir” kararı olarak nitelendirmek daha isabetli olacaktır.

²⁹² 6100 sayılı HMK için bkz. 04/02/2011 tarih ve 27836 sayılı RG (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-2.htm>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

²⁹³ Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 119.

-HMK'nın 390/1. maddesi uyarınca ihtiyatî tedbir, dava açılmadan önce, esas hakkında yetkili ve görevli olan mahkemeden, dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir. Ödeme yasağı kararı verme yetkisi ise, delillerin tespiti ve yerinde değerlendirilmesi daha kolay olacağından ödeme veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesine aittir (TTK m. 757/1).

-HMK'nın 397/1. maddesi uyarınca ihtiyatî tedbir kararı dava açılmasından önce verilmişse, tedbir talep eden, bu kararın uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren iki hafta içinde esas hakkındaki davasını açmak ve dava açtığına ilişkin evrakı, kararı uygulayan memura ibrazla dosyaya koydurmak ve bir belge almak zorundadır. Aksi hâlde tedbir kendiliğinden kalkar. TTK'nın 758. maddesi uyarınca kıymetli evrakın ziyanda senedi eline geçiren kişinin bilinmesi hâlinde mahkeme, ödeme yasağı kararı talebinde bulunana, iade davası açması için uygun bir süre verir. Talepte bulunan verilen süre içerisinde iade davası açmazsa, mahkeme, muhatap hakkındaki ödeme yasağı kararını kaldırır. Dolayısıyla, ödeme yasağı kararlarında iki haftalık kesin süreden söz edilemez.

-TTK'da düzenlenen ödeme yasağı kararının konusu, kıymetli evraka bağlanan para, mal ve bazı şirket hisseleri olabilirken; HMK'nın 389 vd. maddelerinde düzenlenen ihtiyatî tedbirin konusu ise, başta taşınır ve taşınmaz mal, alacak, çocuk teslimi, nafaka, boşanma ve ayrılık davaları olmak üzere çok daha geniştir ²⁹⁴.

-İhtiyatî tedbir ve ödeme yasağı kararlarına yapılan itirazlar, bu kararların icrasını durdurmaz ²⁹⁵.

-Hem ihtiyatî tedbir talebinde hem de ödeme yasağı talebinde talepte bulunandan, müddeabihin değeri üzerinden teminat alınır.

²⁹⁴ Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*, s. 122.

²⁹⁵ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 64.

-Mahkemece aksine bir karar verilmiş olmadıkça, esas dava ve iptal davası ile ilgili kararların verilmesiyle, hem ihtiyatî tedbir kararı hem de ödeme yasağı kararı sona erer²⁹⁶.

2.2.1.3. Önleyici Tedbir Talebinde Bulunabilecek Kişiler

Önleyici tedbir kararını mahkemeden talep etme yetkisi, kıymetli evrak zayi olduğu anda senet üzerinde hak sahibi olan, senedi normal şartlarda borçluya ödeme için ibraz edecek olan kişilere aittir²⁹⁷. Bu kişi senedi devir yoluyla ya da rehin veya tahsil cirosuyla kazanmış olan son hamildir²⁹⁸.

Önleyici tedbir talebinde bulunabilmek için talebe konu olan senede sadece zilyet olmak yeterli değildir. Örneğin, bir senede hırsızlık yolu ile zilyet olan kişinin, o senet üzerindeki zilyetliğini kaybetmesinden dolayı ödeme yasağı talebinde bulunması kabul edilemez²⁹⁹. Dolayısıyla, ödeme yasağı talebinde bulunabilmek için senet üzerindeki zilyetliğin meşru yollarla kazanılmış olması gerekir.

Ödeme yasağı kararının verilebilmesi için, öncelikle bunu talep edenin buna hakkının bulunup bulunmadığının, yani senedin meşru hamili olup olmadığının ve bu senedin rızası hilâfına elinden çıkıp çıkmadığının araştırılması gerekir. Daha önce de belirttiğimiz gibi kıymetli evrakın zayi olduğu yahut ziyan meydana geldiği anda senet üzerinde hak sahibi olan şahsın ödeme yasağı konulmasını isteme hakkı vardır. Ödeme

²⁹⁶ Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 123.

²⁹⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 60; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 71; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 129; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 72; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 97-98; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 64.

²⁹⁸ “TTK’nın 660/1. maddesi uyarınca, tahsil cirosu ile hamil olan kişi, poliçeden doğan tüm hakları kullanabileceğine ve anılan hükmün, TTK’nın 690. maddesi gereğince, bonolarda da uygulanma olanağı bulunmasına göre bir karar verilmesi gerekirken...” Yargıtay 11. HD. 07/03/1979 T., 1979/1082 E.-1979/108 K. sayılı ilâmından aktaran; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 72, dn. 288.

²⁹⁹ Adnan Yaman, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004, s. 32.

yasağı talebinde bulunan şahsın, talebe konu olan senedin meşru hamili olma ve o senedin rızası hilafına elinden çıkması hususlarında inandırıcı olması şarttır³⁰⁰.

İntifa hakkı sahibinin veya rehin alacaklısının da ödeme yasağı ve iptal davası açma hakları vardır. Bu durumda alacaklı veya intifa hakkı sahibi ya da rehin alacaklısı sıfatları olmadan sadece senede zilyet bulunan bir kişi ödeme yasağı talebinde bulunamayacaktır³⁰¹. Aynı şekilde senedin devrini talep konusunda şahsi hak sahibi olan kişiler de ödeme yasağı talebinde bulunamaz. Örneğin, alıcı, senedin mülkiyeti kendisine geçmeden önce, satılanın ve senedin teslimi hususunda bir şahsî hakka sahip olmakla birlikte senedin mülkiyeti henüz kendisinde olmadığından o senet üzerinde aynı hakka sahip değildir. Bu nedenle söz konusu senedin ziyai hâlinde ödeme yasağı talebinde bulunma hakkı da yoktur³⁰².

Senedin aslî zilyedi ile fer'i zilyedi arasında, ödeme yasağı talebi konusunda bir fark bulunmamaktadır. Fer'i zilyet de, tıpkı aslî zilyet gibi senedin zayi olması nedeniyle hukukî menfaatlerinin zarar görmesi durumunda mahkemeden ödeme yasağı kararı verilmesini talep edebilir³⁰³.

Önleyici tedbir talebine konu olan senet üzerinde ister elbirliği mülkiyeti olsun ister paylı mülkiyet olsun her bir paydaş (TMK m. 693/3) veya ortak (TMK m. 702/4), münferiden ödeme yasağı kararı talebinde bulunabilir³⁰⁴. Ancak ileride açıklanacağı

³⁰⁰ Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 2, Turhan Kitabevi, Ankara 1997, s. 289'dan aktaran Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 33.

³⁰¹ "...Davacı temsilcisi, davacı şirkete ait olan çeklerin boş ve koçan hâlinde kaybolduğunu ileri sürerek, dava konusu çeklerin iptaline karar verilmesini istemiştir. Zayi nedeniyle çek iptal davası açma hakkı hamile tanınmış bir hak olduğu, keşidecinin bu hükme dayanarak iptal davası açma hakkı bulunmadığı, davacı şirketin iptalini istediği dava konusu çeklerin keşidecisi olduğu gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir. Karar hukuka uygundur." Yargıtay 11. HD., 31/01/2011 T., 2009/7835 E.-2011/901 K. sayılı ilâmını aktaran Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 34, dn. 33.

³⁰² Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 42; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 65; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 129; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 34.

³⁰³ Bir şeye malik sıfatıyla ya da malik olma iradesiyle zilyet olan kimsenin zilyetliği aslî zilyetlik; sınırlı bir aynı hakka ya da şahsî bir hakka dayanan kişinin zilyetliği ise fer'i zilyetliktir.

³⁰⁴ Elbirliği mülkiyetinde tüm ortakların müştereken talepte bulunmaları gerektiği yönündeki görüş için bkz. Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 97-98; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 129.

üzere elbirliği mülkiyetinde HMK'nın 59. maddesi uyarınca tüm malikler arasında zorunlu dava arkadaşlığı söz konusu olduğundan iptal ve istirdat davalarının tüm maliklerce müştereken açılması gerekir.

2.2.1.4. Önleyici Tedbir Talebinde Teminat Gösterme Sorunu

Önleyici tedbir talebinde bulunan kişiden mahkeme tarafından teminat alınıp alınmayacağı hususunda TTK'da açık bir hüküm bulunmamaktadır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi önleyici tedbire ilişkin olarak özel düzenleme bulunmayan durumlarda HMK'nın ihtiyatî tedbire ilişkin düzenlemeleri uygulama alanı bulacaktır. İhtiyatî tedbirde teminat konusu HMK'nın 391/2-ç ve 392. maddelerinde düzenlenmiştir. HMK'nın 392/1. maddesine göre; *“İhtiyatî tedbir talep eden, haksız çıktığı takdirde karşı tarafın ve üçüncü kişilerin bu yüzden uğrayacakları muhtemel zararlara karşılık teminat göstermek zorundadır. Talep resmi belgeye, başkaca kesin delile dayanıyor yahut durum ve koşullar gerektiriyorsa, mahkeme gerekçesini açıkça belirtmek koşuluyla teminat alınmamasına da karar verebilir. Adli yardımdan yararlanan kimsenin teminat göstermesi gerekmez.”*

Teminatın amacı, önleyici tedbir nedeniyle üçüncü kişilerin uğrayabilecekleri muhtemel zararı karşılamaktır. Senedin zayi olması hâlinde önleyici tedbir nedeniyle üçüncü kişilerin zarara uğramaları ihtimali her zaman vardır; zîrâ, önleyici tedbir alınmasına ilişkin karar borçluya tebliğ edildiği takdirde, borçlu senedi ibraz eden üçüncü kişiye borcu ifa edemeyecek, bu da üçüncü kişiyi zarara uğratacaktır. Senet, gerçekten zayi edilmiş olsa bile, yeni hamil bu senedi iyiniyetle iktisap etmiş olabileceği için, vâdesi gelmiş bulunmasına rağmen borcun ifa edilmemesi, iyiniyetli yeni hamili zarara uğratabilecektir ³⁰⁵. O hâlde, HMK'nın 391/2-ç ve 392. maddeleri kıyasen önleyici tedbir taleplerine de uygulandığında, mahkeme önleyici tedbir nedeniyle başkalarının uğrayabileceği muhtemel zararlara karşılık, önleyici tedbir talebinde

³⁰⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 42-43.

bulunan kişinin teminat yatırmamasına karar verebilir ³⁰⁶. Teminatın miktarı, tedbire konu kıymetli evrakın değerine göre hâkim tarafından belirlenir (HMK m. 87/1). Teminat; para, tahvil veya banka kefaleti olabileceği gibi taşınmaz rehni de olabilir ³⁰⁷. HMK'nın 87/2. fıkrasında ise kanun koyucu, teminatı gerektiren durum ve koşulların değişmesi hâlinde, hâkime teminatın azaltılması, arttırılması, değiştirilmesi veya kaldırılmasına karar verme yetkisi tanımıştır.

Daha önce de değinildiği üzere, HMK'nın 392/1. maddesi uyarınca, ödeme yasağı talebinde bulunan dilekçe sahibinin hak sahibi olduğuna ilişkin kuvvetli deliller bulunması veyahut durum ve koşulların gerektirmesi hâlinde, mahkeme dilekçe sahibini teminattan muaf tutabilir. Adli yardımdan yararlanan kimsenin ise teminat göstermesi gerekmez.

Uygulamada birçok mahkeme %15 oranında teminat aramakla birlikte; bu oran, bazı mahkemelerce %10, bazılarınca %5 olarak belirlenmekte iken, mahkeme hâkiminin takdirine göre, bazen teminatsız ödeme yasağı kararı verilebildiği de gözlemlenmektedir ³⁰⁸.

2.2.1.5. Önleyici Tedbir Talebinde Görevli ve Yetkili Mahkeme

Bir hukukî uyumsuzluğun adlî yargı hukuk mahkemelerinde çözümü, adlî yargıya dâhil olması ve medenî yargıyı ilgilendirmesine bağlıdır ³⁰⁹. Belirtilen şartlar gerçekleşmeden hukuk mahkemelerinde açılan bir dava HMK'nın m. 114/1-c bendinde yer alan dava şartının bulunmadığından bahisle reddedilebilecektir. Görev, belirli bir

³⁰⁶ Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 36; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 43; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 67; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 45; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 128; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 98;

³⁰⁷ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 128.

³⁰⁸ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 128-129; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 36.

³⁰⁹ Pekcanıtez/ Atalay/ Özkes, **Medenî Usul Hukuku**, s. 60; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, s. 117.

davaya o yerdeki mahkemelerden hangisi tarafından bakılacağını belirleyen kuraldır ³¹⁰. Görev kuralları kamu düzenine ilişkin olduğundan, mahkeme HMK'nın 115. maddesi uyarınca davanın her aşamasında görevli olup olmadığını re'sen inceler ve görevsiz olduğu kanısına varırsa görevsizlik kararı verir ³¹¹. Yine görev kurallarının kamu düzeninden olmasının bir sonucu olarak, tarafların aralarında anlaşmak suretiyle görev kurallarını değiştirmeleri yani "görev sözleşmesi" yapmaları mümkün değildir ³¹².

Görevli mahkeme belirlenirken ilk yapılması gereken, uyuşmazlık konusunun genel mahkemelerin mi, yoksa özel mahkemelerin mi görev alanına girdiğini tespit etmektir ³¹³. Çünkü, söz konusu uyuşmazlığa ilişkin görevlendirilmiş özel bir mahkeme varsa, bu mahkemenin görevi, genel mahkemenin görevinden önce gelir. Kanun hükmüyle açıkça özel bir mahkemenin görevli kılınmadığı durumlarda genel mahkemeler görevli olacaktır ³¹⁴.

Ödeme yasağı konusunda ise hangi mahkemenin görevli olduğuna ilişkin olarak mülga 6762 sayılı TTK'da açık bir düzenleme bulunmadığı için görevli mahkeme, aynı Kanun'un 5. maddesindeki genel kuraldan yola çıkılarak tespit edilmekteydi ³¹⁵. 6102 sayılı TTK'nın 757. maddesinde ise, ödeme yasağı kararlarında görevli mahkeme hususunda mülga 6762 sayılı TTK'da var olan boşluk doldurularak, bu alanda görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğu hükme bağlanmıştır. Asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde ödeme yasağı kararlarının hangi mahkemelerce alınacağı hususu ise TTK'nın 5/4. maddesinde açıklığa kavuşturulmuştur. Anılan

³¹⁰ Pekcanıtez/ Atalay/ Özkes, **Medenî Usul Hukuku**, s. 60; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, s. 117.

³¹¹ Pekcanıtez/ Atalay/ Özkes, **Medenî Usul Hukuku**, s. 64; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, s. 123.

³¹² Pekcanıtez/ Atalay/ Özkes, **Medenî Usul Hukuku**, s. 65; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, s. 123.

³¹³ Pekcanıtez/ Atalay/ Özkes, **Medenî Usul Hukuku**, s. 60; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, s. 117.

³¹⁴ Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 33.

³¹⁵ Buna göre; ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde, esas dava (iptal ya da istirdat davası) asliye hukuk mahkemesinin görevine giriyorsa, ödeme yasağı asliye hukuk mahkemesinden; esas dava sulh hukuk mahkemesinin görevine giriyorsa, ödeme yasağı sulh hukuk mahkemesinden istenmekte, 6762 sayılı TTK'nın 5. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, ticaret mahkemesi bulunan yerlerde ise, ödeme yasağı kararı verme görevi ticaret mahkemesine ait bulunmaktaydı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 34.

düzenleme uyarınca, asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde ödeme yasağı kararı taleplerine bakma görevi, (asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla) asliye hukuk mahkemelerine aittir.

Yetki ise; bir dava veya uyuşmazlığa hangi yerdeki görevli hüküm (hukuk) mahkemesi tarafından bakılacağını belirleyen kuraldır. Görevli mahkemeyi belirledikten sonra, davanın hangi yerdeki görevli mahkemede açılacağını tespit etmek gerekir. Bu tespit ise yetki kurallarına göre yapılır. Yetki kurallarını genel ve özel yetki kuralları olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bütün davalar için uygulanan yetki kuralı, genel yetki kuralı adını alır. Genel yetkili mahkeme, Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça her davanın açıldığı tarihte davalının yerleşim yeri sayılan yer mahkemesidir (HMK m. 6) ³¹⁶. Özel yetki kuralları ise, genel yetkiyi ortadan kaldırmayan ve yalnızca bazı dava veya dava çeşitleri için kabul edilen istisnâî nitelikteki yetki kurallarıdır ³¹⁷. Kanun'un ifadesinden, Kanun'da belirtilen yer veya yerler dışında başka bir yerde açılmayacağı anlaşılan davalarda söz konusu olan yetki kuralları, kesin yetki kurallarıdır ³¹⁸.

Ödeme yasağı kararlarında yetkili mahkeme ise emre yazılı senetler yönünden TTK'nın 757/1. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan düzenlemeye göre; ödeme yasağı kararlarını verme yetkisi; ödeme veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesine aittir. Bu yetki, hamile yazılı senetlerde borçlunun yerleşim yeri veya pay senetleri hakkında anonim şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesi şeklinde tezahür eder (TTK m. 661/2). Emtia senetleri veya taşıma senedinin söz konusu olduğu durumlarda ise, yetkili mahkeme, malın teslim edileceği yer mahkemesidir (TTK m. 890/1).

TTK'nın 757/1. maddesinin gerekçesine göre; 757. maddenin birinci fıkrasında, önemli bir ihtiyaca cevap vermek ve dava ekonomisini gerçekleştirmek amacıyla, iradesi

³¹⁶ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, **Medenî Usul Hukuku**, s. 69-70; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, s. 129-130.

³¹⁷ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, **Medenî Usul Hukuku**, s. 72; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, s. 137; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 35.

³¹⁸ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, **Medenî Usul Hukuku**, s. 75.

dışında poliçe elinden çıkan kişinin ödeme yerindeki asliye ticaret mahkemesinin yanı sıra, hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesinden de muhatabın poliçeyi ödemekten men edilmesini isteyebilme hakkı getirilmiştir. Çok sayıda hamile, nama veya emre yazılı kıymetli evrakın aynı hamilin nezdinde iken zayi olması, örneğin, çalınması veya üzerine su veya başka bir tahrip edici sıvının dökülmesi hâlinde her biri için borçlunun yerleşim yeri veya ödeme yerinde farklı davalar açılması ve bütün iptal işlemlerinin orada yapılması son derece zahmetli ve masraflıdır. Özellikle, uygulamadan gelen talepler, bu hâlde iptal davasının ziyan nezdinde vuku bulduğu hamilin yerleşim yeri mahkemesinde açılmasına imkân tanınması şeklindedir. Bu hâlde, tüm ilanlar bir arada yapılabilecek ve dava ekonomisi bakımından büyük bir kazanç sağlanabilecektir. Adalet Komisyonu, bu gerekçelerle fıkra “veya hamilin yerleşim yeri” ibaresini ekleyerek maddeyi kabul etmiştir ³¹⁹.

Devletler özel hukukuna giren bir ilişki söz konusu olduğunda, TTK’nın 766 ilâ 775. maddeleri arasındaki hükümler devreye girecektir. Yetkili mahkeme ise, ödeme yeri hukukuna göre tayin edilecektir (TTK m. 775).

İptale ilişkin hükümler emredici olduğu ve nizasız kazada yetki, kamu düzenine ilişkin sayıldığı için, hâkimin yetki konusunu re’sen incelemesi gerekir. Aksi takdirde, yetkisizlik itirazında bulunacak bir taraf da bulunmadığından, TTK’nın ödeme yasağında yetkili mahkemeyi düzenleyen maddelerinin bir anlamı kalmaz ³²⁰.

2.2.1.6. Önleyici Tedbir Talebinde Şekil

Önleyici tedbirlerin alınabilmesi için mutlaka ortada bir talep olmalıdır. Mahkemenin re’sen harekete geçerek, önleyici tedbir alması mümkün değildir. Çünkü, senedin iptali ve dolayısıyla önleyici tedbirlerin alınması, kamu düzenine ilişkin

³¹⁹ **Yeni Türk Ticaret Kanunu**, Libra Mevzuat Dizisi, B. 10, Seçkin Yayınevi, Ankara 2015, s. 676, dn. 11.

³²⁰ Burhanettin Esenkar, **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, B. 3, Adalet Yayınevi, Ankara 2007, s. 45; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 50; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 133-134; Gürühan, **Çekin Zayı Olması ve İptali**, s. 35-36; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 70. Ödeme yasağı talebinin dava konusu olduğu, çekişmesiz yargı işlerinden olmadığı yönünde görüş için bkz. Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 71-72.

değildir, alacaklının menfaatine hizmet eder. Bu nedenle, dilekçe sahibinin dilekçesini geri alması hâlinde, önleyici tedbir alınması işlemine derhal son verilir ³²¹. Nitekim TTK'nın m. 757/1 hükmü, bu kanıyı güçlendirmektedir. Anılan düzenleme uyarınca, mahkemenin ödeme yasağı kararı verebilmesi için, iradesi dışında senet elinden çıkan kişinin bu hususta talepte bulunması gerekir ³²².

TTK'nın 758. maddesine göre; “(1) *Poliçeyi eline geçiren kişi bilindiği takdirde, mahkeme, dilekçe sahibine, iade davası açması için uygun bir süre verir. (2) Dilekçe sahibi verilen süre içinde davayı açmazsa, mahkeme, muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır.*” Bu düzenlemede geçen “dilekçe sahibi” ibaresinden de anlaşılacağı üzere; ödeme yasağı talebi, mahkemeye sunulan bir dilekçe ile dermeyen edilir.

Ödeme yasağı kararı, hasım gösterilmeden talep edildiğinden, mahkemeye bir adet dilekçe verilmesi yeterlidir. Talebin hasım gösterilerek ya da tahsil talebinde bulunularak yapılması mümkün değildir ³²³.

Mahkemeye sunulan dilekçede HMK'nın 119. maddesinde belirtilen unsurların yanı sıra, ödeme yasağı isteminin gerekçesi, dilekçe ile beraber senedin rıza dışı elden çıktığı ve hak sahipliğini gösterir deliller ile ödeme yasağı kararının talep edildiği açıkça belirtilmelidir (HMK m. 390/3) ³²⁴.

Mahkemece karar verilmeden önce, talepte bulunan kişinin, senedin hamili olup olmadığının ve senedin rızası dışında elinden çıkıp çıkmadığının araştırılması gerekir. TTK m. 759/2 uyarınca, iptal isteminde bulunan kişi ise, senet elinde iken ziyaa uğradığını inandırıcı bir şekilde gösteren delilleri mahkemeye sağlamak ve senedi ferdileştirmekle yükümlüdür. Bunun için kıymetli evrakın varsa bir suretinin ya da

³²¹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 42.

³²² Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 60; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 85; Gürühan, *Çekin Zayi Olması ve İptali*, s. 29; Ertekin/ Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, s. 41; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 131-132; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 36-37; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 70.

³²³ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 70; Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*, s. 120.

³²⁴ Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 39; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 71; Gürühan, *Çekin Zayi Olması ve İptali*, s. 29-30.

fotokopisinin mahkemeye ibrazı uygun olacaktır. Bunların olmaması hâlinde ise, senedin ferdileştirilebilmesi için gerekli olan senedin muhtevası, numarası, serisi, keşide yılı ve miktarı hakkında açıklayıcı bilgiler mahkemeye sunulmalıdır ³²⁵.

Burada tam bir ispat aranmamaktadır. Talepte bulunanın ödeme yasağı talebine konu olan senet üzerinde hak sahibi olduğu ve senedin rızası dışında elinden çıktığı hususlarında hâkimde inandırıcı kanaat oluşturması gerekli ve yeterlidir.

2.2.1.7. Önleyici Tedbir Kararı ve Sonuçları

Önleyici tedbir kararı verilebilmesi bakımından göz önünde bulundurulacak şartlar, esas itibarıyla iptal davasına benzetilmektedir. Lakin ödeme yasağı talep edildiğinde, mahkemece aranacak hususlar, iptal davası bakımından nispeten iki bakımdan hafifletilmiştir. Öncelikle, mahkeme, o anki zilyedin kim olduğu bilinse dahi, ödemeyi menedebilir. Ayrıca, ödemenin men'indeki "koruyucu olma özelliği", senede zilyet bulunmak ve senedin rıza hilâfına elden çıktığı hususlarıyla ilgili ispat konusunda, iptal davasına oranla daha az talepkâr olmayı gerektirmektedir ³²⁶.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, mahkeme, ödeme yasağı talebinde bulunan dilekçe sahibinin iddialarını kuvvetle muhtemel görürse, ödemenin yasaklanmasına karar verir. Bu nedenle ödeme yasağı talebinde bulunan dilekçe sahibinin istemine, elinde bulunması hâlinde kıymetli evrakın suretini veya fotokopisini eklemesi gerekir. Bunların bulunmaması hâlinde ise, senedin ferdileştirilmesi amacıyla esaslı unsurları hakkında mahkemeye yeteri kadar bilgi verilmelidir ³²⁷.

³²⁵ Erhan Günay, **Uygulamalı Çek Rehberi**, B. 6, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017, s. 69; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 43; Yaman, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 34; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Ziyai Olması ve İptali**, s. 71; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 41; Gürühan, **Çekin Ziyai Olması ve İptali**, s. 29-30.

³²⁶ Karakaya, **Kıymetli Evrakın Ziyai Olması ve İptali**, s. 40.

³²⁷ "...Davacı banka, hamili bulunduğu bononun Yavuzlar Şubesi'nden Zincirlikuyu Şubesi'ne gönderilirken kaybolduğunu ileri sürmüş, bu konuda banka şubesi tarafından tutulan tutanağını, senet ekran görüntüsünü, kargo irsaliyesini, notere gönderilen senet protesto listesini delil olarak dosyaya sunmuştur. Esasen hasımsız olarak açılan ve kesin hüküm niteliği de taşıyamayacak olan bu türden davalarda, davacının aktif dava ehliyeti ehliyetinin bulunduğu konusunda, mahkemeye olumlu bir kanaat verecek kadar delil sunulmasını yeterli saymak gerekir. Aksinin kabulüyle davacının daha

Mahkeme, yargılama sonunda önleyici tedbir (ödemeden men) kararı vermiş ise, her ne kadar, TTK'da açık bir hüküm bulunmasa da, işin niteliği gereği bu kararın sonuç doğurabilmesi için, borçluya (havale niteliği taşıyan senetlerde muhataba) tebliğ edilmesi gerekir ³²⁸. Bu kararın borçluya tebliğ edilmesi ile senedin hak sahibini teşhis fonksiyonu ortadan kalkmış olur. Genel olarak önleyici tedbir (ödeme yasağı) kararı, sonuçları yönünden geçici ve sınırlı bir iptal kararına benzer ³²⁹. Bir başka deyişle, ödemeden men kararı devam ettiği sürece zayi olan senedin teşhis fonksiyonu ortadan kalkacağı için; borçlu, bir yandan senedi elinde bulunduran ve fakat hak sahibi olmayan kimseye borcunu ödediği takdirde borcundan kurtulamaz, diğer yandan herhangi bir zarara maruz kalmaksızın senedi zayi eden hakikî hak sahibine edada bulunmaktan kaçınabilir. Ancak borçlu, mevcut yasağa rağmen ödemede bulunur ve ödemenin yasaklanması için talepte bulunan şahsın hak sahibi hamil olmadığını ispat ederse, yaptığı bu ödeme ile borcundan kurtulur. Ancak bu hususu ispat edemezse, ikinci defa ödeme yapmak zorunda kalır ³³⁰.

Önleyici tedbir talebine ilişkin karar zamanaşımını kesmez. Çünkü; burada talep üzerine yapılan yargılama, bir dava olmayıp, çekişmesiz yargı örneği olduğundan, zamanaşımının kesilmesi söz konusu olmayacaktır. Kaldı ki, bu yargılamaya borçlu katılmamaktadır. Burada icraî bir işlem de olmadığından dava niteliğinde değildir ³³¹.

fazlasını ispata zorlanması, zayi sebebiyle bono iptali hükümlerinin uygulanmasını imkânsız hâle getirecektir.” Yargıtay 11. HD., 21/06/2011 T., 2009/15065 E.-2011/7532 K. sayılı ilâmı için bkz. Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 41, dn. 51.

³²⁸ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 72; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 61; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 43; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 72-73; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 39; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 137; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 51; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 43; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 120.

³²⁹ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 72-73; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 61; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 98; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 44; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 137; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 48; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 39.

³³⁰ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 44; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 137; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 73; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 39; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 43.

³³¹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 45; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 74; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 37; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 144; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 43-44; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 210.

Nitekim önleyici tedbir kararının zamanaşımını kesmeyeceği görüşü, Yargıtay tarafından da benimsenmektedir³³².

Zayi edilen hisse senetleri için ödeme yasağı kararı verildiği takdirde, anonim şirket genel kurulunun toplantı ve karar yeter sayısının hesaplanmasında, zayi edilen hisse senedinin temsil ettiği oylar hesaba katılmamalı ve bu oyların dışında kalan bütün oyların toplamı, tam sayı olarak kabul edilmelidir³³³.

2.2.1.8. Önleyici Tedbir Kararına Karşı Kanun Yolu

Mahkeme tarafından verilen ödeme yasağı kararlarına karşı başvurulabilecek kanun yolları TTK'da düzenlenmemiştir. Bu nedenle, ihtiyatî tedbir kararlarına karşı başvurulabilecek kanun yollarını düzenleyen HMK ilgili hükümleri burada uygulama alanı bulur. Ancak ödeme yasağı talebinin kabulü hâlinde, talepte bulunanın bu karar aleyhine kanun yoluna başvurmada hukukî menfaati bulunmadığından, bu karara karşı kanun yoluna başvurma hakkı yoktur. Ancak talebin reddi hâlinde talepte bulunanın (HMK m. 391/3), talebin kabulü hâlinde ise bu karar nedeniyle menfaatleri açıkça ihlal edilen üçüncü kişilerin ödeme yasağı kararı veren mahkemeye itiraz hakları vardır (HMK m. 394/3).

³³² "...TTK'nın 662, 663. maddeleri zamanaşımını kesen nedenleri sayılı ve sınırlı olarak göstermiş olmakla beraber, zamanaşımının hangi hâllerde duracağına dair bir hüküm ihtiva etmediğinden TTK'nın 1. maddesinin yaptığı yollama ile BK'nın 132. maddesi ticarî senetler hakkında da uygulanabilirse de, ödeme yasağı konulmuş olması, hamilin alacağını mahkemede iddia etmesine engel teşkil etmeyeceğine göre, zamanaşımını kesen sebep olarak kabulü mümkün değildir..." Yargıtay 11. HD., 15/12/1997 T., 1997/7707 E.-1997/9187 K. sayılı ilâmı için bkz. Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 144; "...TTK'nın 662. maddesinde zamanaşımını kesen sebepler, dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflas masasına bildirilmesi şeklinde sınırlı olarak sayılmıştır. Ticarî işlemlerin itimat, itibar ve sürat gibi özellikleri nedeniyle Türk Ticaret Kanunu'nda daha kısa süreli zamanaşımı süreleri belirlenmiş olup, Borçlar Kanunu'ndaki zamanaşımı süreleri burada uygulanmaz. Anılan maddede, dava açılması ile kastedilen, kambyo senetleri hukukuna ilişkin bir talep dolayısıyla yetkili mahkeme nezdinde, usulüne uygun bir davanın açılmış bulunmasıdır. Örneğin, senet borçlusunun açtığı senet iptal davası zamanaşımını kesmez. Keza ihtiyatî haciz, ihtiyatî tedbir, önceki davada fazlaya ilişkin hakların saklı tutulması, vs. davaları da zamanaşımını kesici nitelikte değildir. Zîrâ açılmış bulunan davanın, HUMK'nın 237. maddesindeki kesin hükme konu teşkil edecek biçimde nizalı kazaya konu edilmesi gerekir." Yargıtay 12. HD., 19/06/2012 T., 2012/2464 E.-2012/21280 K. sayılı ilâmı için bkz. Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 44, dn. 55.

³³³ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 44.

İtirazın reddi hâlinde, bu karara karşı kanun yolu açık mıdır? HMK'nın 391/3. maddesinde, ihtiyatî tedbir talebinin reddi hâlinde kanun yoluna başvurulabileceği ve bu başvurunun öncelikle incelenip karara bağlanacağı düzenlenmiştir. Ancak bu düzenlemede geçen “kanun yolu” ibaresinden ne anlaşılması gerektiği konusunda Yargıtay Daireleri arasında farklı içtihatlar ortaya çıkmıştır. Şöyle ki; bazı daireler, ihtiyatî tedbir kararına karşı yapılan itiraz üzerine verilen kararın tek başına temyizi kâbil kararlardan olmadığı yönünde karar verirken ³³⁴; diğer bir kısım daireler bu karara karşı yapılan temyiz başvurularını kabul etmekte ve sonuçlandırmakta idi ³³⁵. Yargıtay Daireleri arasında oluşan bu içtihat farklılıkları nedeniyle Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu 21/02/2014 tarihinde toplanarak ihtiyatî tedbir kararına yapılan itiraz üzerine verilen karara karşı başvurulması gereken kanun yolunun istinaf yolu olduğuna, bu kararlara karşı temyiz yolunun ise kapalı olduğuna karar vererek bu tartışmalara son noktayı koymuştur ³³⁶. Bu hâliyle, ödeme yasağı talebine ilişkin ilk

³³⁴ Yargıtay 16. HD., 27/06/2013 T., 2013/5462 E.-2013/7453 K.; Yargıtay 17. HD., 03/06/2013 T., 2013/6898 E.-2013/8269 K. sayılı ilâmları için bkz. Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali**, s. 140-141.

³³⁵ Coşkun Özbudak, “İhtiyatî Tedbire İlişkin Kararlar Tek Başına Temyiz Edilebilir mi?”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 9, S. 92, Y. 2014, s. 90.

³³⁶ “İhtiyatî tedbir, HMK’da “Geçici Hukukî Korumalar” üst başlığı altında taraflar arasındaki ihtilafın çözümüne katkı sağlayan ve asıl yargılamada verilen hükmün gerçekleştirilmesini temin eden ve hakların korunması bağlamında aynı zamanda hukuk devleti ilkesinin ayrılmaz bir parçası olarak hak arama hürriyeti kapsamında değerlendirilebilecek bir usul hukuku müessesesidir. 6100 sayılı Kanun’un geçici 3. maddesinin 3. fıkrası bağlamında, bölge adliye mahkemelerine görev verilen hâllerde 1086 sayılı Kanun’un 6100 sayılı Kanun’a aykırı olmayan hükümlerinin uygulanması öngörülmektedir. Bu kapsamda bir uygulama için öncelikle 1086 sayılı Kanun’da bir düzenleme yer almalı ve ikinci olarak da bu düzenleme HMK’ya aykırı düzenlemeler içermemelidir. Konu ihtiyatî tedbir bakımından değerlendirildiğinde, 1086 sayılı Kanun’da ihtiyatî tedbir kararlarına karşı kanun yoluna gidilmesine yönelik herhangi bir hüküm bulunmaması ve bu müessesenin HMK ile getirilmiş yeni bir müessese olduğu hususları gözetildiğinde anılan maddenin bu fıkrası hükmü uyarınca da ihtiyatî tedbirler hakkında temyiz yoluna gidilebileceği hususunda bir yorum ve uygulama yapılamayacağı açıktır. Aksinin kabulü hâlinde; temyiz incelemesine konu dava ve işlerin kapsamının 6100 sayılı Kanun; temyiz yöntemi ve inceleme sonucunda verilecek karar türünün belirlenmesinde ise; 1086 sayılı Kanun hükümlerinin dikkate alınması gibi tutarlı olmayan bir hukuksal yorum ve uygulamanın yolu açılmış olacaktır. Diğer bir ifadeyle, felsefî yorumlama faaliyeti bakımından realist bir yaklaşımla bağdaşmayacak şekilde bir hukukî müessesenin unsurları ile, sonuçlarının farklı konseptlerle hazırlanmış iki ayrı kanun hükümleri gözetilerek belirlenmesi ve uygulanması gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır. Bu itibarla HMK’nın 391 ve 394. maddelerinde geçen “kanun yolu” ibaresi ile kastedilenin istinaf yolu olduğu, Geçici 3. madde yollamasının sadece HUMK’un temyize ilişkin hükümlerini kapsadığı ve ihtiyatî tedbire ilişkin kararların nihai nitelikte kararlardan olmadığı, ayrıca bu konuda özel bir düzenlemenin de bulunmadığı gözetildiğinde bu tür kararların temyiz yolu kapsamında incelenemeyeceği kanaatine varılmıştır.”Yargıtay İBGK., 21/02/2014 T., 2013/1 E.-2014/1 K. sayılı ilâmını aktaran Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 42-43.

derece mahkemesince verilen karara karşı yapılan itirazın reddi hâlinde, bu karar aleyhine başvurulması gereken kanun yolu istinaf olup, temyiz yolu kapalıdır.

2.2.1.9. Senet Bedelinin Tevdii

TTK'nın 757/2. maddesi hükmü uyarınca mahkeme, ödemeyi men eden kararında muhataba, vâdenin gelmesi üzerine senet bedelini tevdi etmeye izin verir ve tevdi yerini tayin eder. Ancak bu hususun mahkemenin ihtiyarında olup olmadığı, doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre; mahkeme talep olmadan, re'sen tevdi yeri tayin etmekle yükümlüdür³³⁷. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise, tevdi yeri tayini ancak talep hâlinde mümkün olabilir, mahkeme buna re'sen karar veremez³³⁸. Tevdi yeri tayinini talep, muhataba tanınmış bir haktır ve bu hakkı kullanıp kullanmamak muhatabın ihtiyarındadır. Dolayısıyla, mahkeme muhatabın menfaatlerini korumak amacıyla re'sen harekete geçerek tevdi yeri tayinine karar veremez. Bu hususta bir talep

³³⁷ Poroy/ Tekinalp'e göre; mahkeme, ödemeyi men eden kararında, borçluya vâde geldiği takdirde borcunu tevdi etmeye izin vermek ve tevdi yerini tayinle yükümlüdür (Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 128). Kınacioğlu da TTK'nın 669. maddesine (yeni TTK m. 757) göre açılacak dava "hasımsız" olduğu ve borçlu "taraf" olmadığından, tevdi müsaade bakımından borçlunun özel bir talepte bulunmasına gerek olmadığını ortaya koymuştur (Kınacioğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 72). Domaniç ise; tevdi yerinin kararda gösterilmemesi hâlinde muhatap ya da müracaat sahibinin talebiyle ayrıca belirleneceğini belirterek, kuralın, kararda belirtilme olduğu görüşünü savunmuştur (Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması**, s. 52). Sezer ise; "Tevdi yeri tayini için borçlu ya da alacaklının bir talebinin olmasına gerek olmayıp mahkeme buna borçlunun durumunun ağırlaşmaması için karar verebilir." görüşünü ortaya koymuştur (Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 130-131). Göç Gürbüz de; maddenin (TTK m. 757/2) lafzına bakıldığında "tayin eder" ibaresinin yer aldığını ve bu ibarenin tevdi yerini tayine ilişkin kararın mahkemece re'sen verilebileceği anlamını taşıdığını belirterek bu görüşü savunmuştur (Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 79). Gürühan ise bu görüşü savunurken, özellikle çekler bakımından rıza dışı elden çıkma durumunda, bankanın da çek ilişkisine dâhil olmaması nedeniyle, mahkemenin meşru hamilin haklarını korumak ve mağduriyeti önlemek amacıyla re'sen tevdi kararı vermesi gerektiği, çünkü çekin zayi olması hâlinde ortada çeki elinde bulunduran bir hamil olmadığı gibi, çeki eline geçiren kimsenin meşru hamil olup olmadığının da bilinmediği, tevdi kararının talep üzerine verileceğine ilişkin kanunda herhangi bir düzenleme bulunmaması ve madde metninde geçen "poliçe bedelini tevdi etmeye izin verir ve tevdi yerini gösterir" şeklindeki düzenlemenin emredici nitelikte olmasının da bu görüşü desteklediği argümanından hareket etmektedir (Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 41-42).

³³⁸ Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 43; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 45; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 138; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 53.

olması gerekir. Nitekim, Yargıtay da mahkemenin tevdi kararını ancak borçlunun talebi üzerine verebileceğine karar vermiştir ³³⁹.

Mahkeme tarafından verilecek tevdi kararı, zayı olan senedin borçlusu veya diğer sorumlulara borçtan kurtulmaları için tanınmış bir imkândır. Bu kişileri bağlayıcı ve tahsil niteliği taşıyacak şekilde bir karar tesis edilmesi mümkün değildir ³⁴⁰.

2.2.1.10. Haksız Önleyici Tedbirden Dolayı Tazminat Davası Açılması

Kıymetli evrakın ziyayı hâlinde, mahkemeden önleyici tedbir kararı alan kişinin ileride açacağı istirdat veya iptal davasında haksız çıkması durumunda, üçüncü kişiler veya borçlu, bu önleyici tedbir kararından dolayı zarara uğrayabilir. Bu zarardan dolayı borçlu veya üçüncü kişilerin, haksız önleyici tedbir kararı alan kişi aleyhine tazminat talebinde bulunup bulunamayacaklarına ilişkin düzenleme TTK'da yer almamasına karşılık, HMK'nın 399. maddesinde haksız ihtiyatî tedbirden dolayı zarara uğrayan kişilerin talepte bulunan aleyhine tazminat davası açabilecekleri düzenlemesine yer verilmiştir. Bu nedenle, haksız ihtiyatî tedbirden doğan tazminat davalarını düzenleyen HMK ilgili hükümleri, kıyasen haksız önleyici tedbirden dolayı açılacak olan tazminat davalarında da uygulanır.

Haksız önleyici tedbirden dolayı açılacak olan tazminat davaları ve bu davalarda kusur şartının aranıp aranmayacağına ilişkin olarak doktrinde farklı görüşlerle karşılaşılmaktadır. Kınacıoğlu, dilekçe sahibinin, verilen süre içinde istirdat davası açmaması veya açılan istirdat davasının reddedilmesi hâlinde, dava konusu senedin mahkemeye ibraz edene geri verileceğini ve daha önce borçlu hakkında konulan ödeme yasağının hâkim tarafından re'sen kaldırılacağını, ancak senedi mahkemeye getiren kişinin, dilekçe sahibinin kusuru yüzünden zarara uğraması durumunda, bu zararın

³³⁹ Yargıtay 11. HD., 27/05/1985 T., 1985/3596 E.-1985/3300 K. sayılı ilâmı için bkz. Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 138, dn. 564.

³⁴⁰ Yargıtay 11. HD., 27/05/1985 T., 1985/3596 E.-1985/3300 K. sayılı ilâmından aktaran Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 45-46.

tazminini TBK m. 49 vd. (mülga BK m. 41 vd) maddeleri uyarınca dava edebileceğini savunmuştur³⁴¹.

Kuru/Arslan/Yılmaz³⁴² ve Pekcanitez/Atalay/Özekes³⁴³ ise, haksız ihtiyatî tedbirden doğan sorumluluğun, kusursuz sorumluluk olduğunu, dolayısıyla, haksız ihtiyatî tedbir koydurtmuş olan tarafın bundan doğan zarardan sorumlu tutulabilmesi için kusurlu davranmasının şart olmadığını, ihtiyatî tedbirin haksız olması ve bundan bir zarar doğmuş olması hâlinde, haksız ihtiyatî tedbir koydurtmuş olan tarafın kusuru bulunmasa bile, bundan zarar gören tarafa veya üçüncü kişiye tazminat ödemekle yükümlü olduğu fikrini benimsemişlerdir.

Öztürk Dirikkan da, haksız ihtiyatî tedbir nedeniyle, kusursuz sorumluluk esasına dayanan haksız fiil sorumluluğunun kabulünün daha uygun olacağını savunmuştur³⁴⁴.

Kanaatimizce; daha önce de ifade ettiğimiz gibi, özel düzenleme bulunmayan ya da genel düzenlemelere atıf yapılan durumlarda HMK'nın ihtiyatî tedbir kararını düzenleyen 389-399. maddeleri uygulama alanı bulacağından, haksız önleyici tedbirden dolayı tazminat davalarının TTK'da özel olarak düzenlenmemesi nedeniyle, haksız ihtiyatî tedbirden dolayı tazminat davalarını düzenleyen HMK'nın 399. maddesi, bu konuda yol gösterici olacaktır. Anılan maddenin birinci fıkrasına göre; "Lehine ihtiyatî tedbir kararı verilen taraf, ihtiyatî tedbir talebinde bulunduğu anda haksız olduğu anlaşılır yahut tedbir kararı kendiliğinden kalkar ya da itiraz üzerine kaldırılır ise, haksız ihtiyatî tedbir nedeniyle uğranılan zararı tazminle yükümlüdür." Görülüyor ki; haksız ihtiyatî tedbirden dolayı açılacak olan tazminat davalarında kusur şartı aranmamaktadır. Bu hâliyle, haksız önleyici tedbirden dolayı açılacak olan tazminat davalarında da kusursuz sorumluluk esasının benimsenmesi daha yerinde bir uygulama olacaktır.

Tüm bu açıklamalardan sonra haksız önleyici tedbirden dolayı tazminat davalarının şu şartlara bağlı olduğu sonucuna varılır³⁴⁵:

³⁴¹ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 75.

³⁴² Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, s. 565.

³⁴³ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **Medenî Usul Hukuku**, s. 575.

³⁴⁴ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali**, s. 48.

-Böyle bir tazminat davasının açılabilmesi için öncelikle, önleyici tedbir kararının borçluya tebliğ edilmiş olması gerekir. Zîrâ, bu karar ancak o zaman etkisini gösterecek, başka bir deyişle, önleyici tedbir icra edilmiş sayılacaktır.

-Tazminat davasının bir diğer şartı da, önleyici tedbirin haksız olmasıdır. Bu da, ancak, esas hakkında verilen kararla belli olur. Buna göre, eğer istirdat davası veya iptal talebine ilişkin yargılama, senedi zayi eden aleyhine sonuçlanırsa, bu, mahkemece daha önce verilen önleyici tedbir kararının haksız olduğu anlamına gelir. Bunun dışında, TTK'nın 763. maddesine göre, hâkimin tayin edeceği süre içerisinde istirdat davası açılmazsa, bu da, önleyici tedbir kararının haksız olduğu anlamına gelecektir.

-Tazminatın talep edilebilmesi için, talepte bulunanın zarara uğramış olması gerekir. Tazmin edilmesi gereken bir zarar yoksa, talepte bulunanın tazminat davası açmasında hukukî menfaati de yoktur.

-Ayrıca haksız önleyici tedbir kararının icrası ile zarar arasında uygun bir illiyet bağının bulunması gerekir.

Haksız önleyici tedbirden dolayı açılacak olan tazminat davaları, daha önce de belirttiğimiz gibi, kusursuz sorumluluk esasına dayandığından, yukarıda sayılan şartların varlığı yeterli olup, ayrıca haksız önleyici tedbir talebinde bulunan kişinin kusurunun varlığı aranmaz.

Haksız önleyici tedbir talebinde bulunan taraf, davacıya tazminat ödemeye mahkûm edilirse; davacının haksız ihtiyatî tedbir nedeniyle hükmedilen tazminatı, davalının ihtiyatî tedbir kararı alırken göstermiş olduğu teminattan (HMK m. 392) alacağına ilişkin hüküm, kıyasen haksız önleyici tedbirden doğan tazminat davalarına da uygulanır ve zarara uğrayan, bu davada hükmedilen tazminatı, gösterilen teminattan alabilir ³⁴⁶.

³⁴⁵ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 48-49.

³⁴⁶ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 144.

2.2.2. İade (İstirdat) Davası Açma Hakkı

Bir kıymetli evrakı zayi eden hamil, senet bir başkasının elinde bulunuyorsa, onun kendisine iade edilmesi talebiyle “iade davası” açabilir; zîrâ, senedin zayi edilmiş olması, zayi eden hamilin hakkını kaybetmesine neden olmaz. Senet üzerindeki hakkın üçüncü kişi tarafından iyiniyetle iktisabına kadar, zayi eden hamilin hakkı devam eder³⁴⁷.

İade davası, senedin nisbî anlamda zayi olması hâlinde açılabilir. Senedin mutlak anlamda zayi olması hâlinde hamilin iade davası açmasında hukukî menfaati bulunmamaktadır. Zîrâ, senedin artık bir başkasının eline geçme imkânı ortadan kalkmıştır.

İade davası, TTK’nın 763. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre; elden çıkan senet mahkemeye sunulursa, mahkeme iade davası açması için dilekçe sahibine uygun bir süre verir. Dilekçe sahibi bu süre içinde iade davası açmazsa, mahkeme, senedi, onu sunmuş olana geri verir ve muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır. TTK’nın 758. maddesinde ise istirdat davası şu şekilde düzenlenmiştir: “(1) *Poliçeyi eline geçiren kişi bilindiği takdirde, mahkeme, dilekçe sahibine iade davası açması için uygun bir süre verir. (2) Dilekçe sahibi verilen süre içinde davayı açmazsa, mahkeme, muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır.*”

İade davası, esas itibarıyla, taşınırın iadesini sağlamak için açılan “taşınır davası” mâhiyetindedir (TMK m. 989)³⁴⁸. Medenî Hukuk’ta bu dava, gasp, çalınma veya ziya hâllerinde, sadece kötü niyetli değil, iyiniyetli zilyede karşı da açılabilir. Ancak kambiyo senetleri yönünden bir sınırlama yapılmış ve aynî haklardaki genel prensipten farklı olarak, söz konusu davanın yalnızca, kötü niyetli veya senedi iktisabında ağır kusuru bulunan kimselere karşı açılabilceği esası benimsenmiştir (TTK

³⁴⁷ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 51.

³⁴⁸ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 61; Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 40; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 31-32; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 52; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 44; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 64; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 131; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 80; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 145.

m. 686/2, 778/1, 792). İade davası açılması konusundaki bu sınırlamanın nedeni, kıymetli evrakın, diğer menkul mallardan farklı olarak tedavülünün kolay olmasıdır. Böyle bir davanın açılması mümkün sayılıysaydı, iyiniyetli olmalarına rağmen, 5 yıl süreyle iade davası ile karşı karşıya kalabileceklerinden, üçüncü kişilerin kıymetli evraka duydukları güven sarsılacak, bu da kıymetli evrakın kendisinden beklenen faydayı sağlayamamasına neden olacaktı ³⁴⁹.

Bu davada, davacının, senedin rızası hilâfına elinden çıktığını ve senedi elinde bulunduran şahsın kötü niyetli veya iktisabında ağır kusurlu olduğunu ispat etmesi gerekir. Hamilin, senedi iyiniyetle devraldığı anlaşıldığı takdirde, iade yükümlülüğü yoktur (TTK m. 778/1, 792) ³⁵⁰.

Kıymetli evrakta iade davasının hangi hâllerde caiz olabileceği, bazı nev'i senetler için ayrıca tespit edilmiştir. Buna göre; para ve hamile yazılı senetlerde TMK m. 990, poliçe ve bonoda TTK m. 686/2, çekte ise TTK m. 792'de düzenlendiği gibi ³⁵¹.

2.2.3. İptal Davası Açma Hakkı

Kıymetli evrakın iptali, senedin ziyaı hâlinde (mutlak ziya ve senedin kimin elinde olduğunun bilinmediği hâllerde), zayi eden hamilin ve borçlunun menfaatlerinin korunması amacıyla, söz konusu senedin mahkeme tarafından hükümsüz kılınarak, senet ile onda mündemiç olan hakkın birbirinden ayrılmasını ve böylece, zayi eden hamilin şeklen hak sahibi olduğunu tespit ederek, hakkın senetsiz talep ve dermeyanı imkânını sağlayan bir müessesesidir. Başka bir deyişle, iptal, zayi edilen senedin hak sahipliğini teşhis fonksiyonunu ortadan kaldırarak, dilekçe sahibinin, söz konusu hakka sahip olduğu konusunda bir karine yaratmak suretiyle, vâdesi gelmişse bu hakkı senetsiz olarak talep etmesini, vâdesi gelmemişse masrafları kendisine ait olmak üzere yeni bir

³⁴⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 14.

³⁵⁰ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 61-62.

³⁵¹ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 75.

senet düzenlenmesini sağlamaya yönelik çekişmesiz yargı konusu bir işlemdir ³⁵². Bu hâliyle, senedin iptali kararı, bu kararı almış kişiyi re'sen hak sahibi yapmaz ³⁵³.

İptal kararı, talepte bulunanın maddi hukuk bakımından alacaklı olduğunu göstermez ³⁵⁴. Aynı şekilde, iptal kararı ile senedi elinde bulunduran üçüncü kişinin hakkının sona erdiği ve bundan böyle iptal talebinde bulunanın hak sahibi sayılacağı sonucuna da varılamaz. İptal kararı verildiğinde, senedi elinde bulunan üçüncü kişinin alacaklı sıfatı, iptal kararına rağmen devam eder. O hâlde; iptal kararı, sadece senedi ibraz edemeyen davacının asıl borçluya karşı hak sahibi gibi kabul edilmesi sonucunu doğurur ³⁵⁵. Bu durumda senedi elinde bulunduran kişi sonradan, senedin haksız iptal edildiği ve meşru hak sahibinin kendisi olduğunu ileri sürerek, lehine iptal kararı verilen kişiye karşı, senet bedelinin bu kişiye ödenmiş olması hâlinde sebepsiz zenginleşme davası, senet bedeli henüz ödenmemişse hak sahipliğine yönelik muarazanın men'i (çekişmenin önlenmesi) ile yeni senet düzenlenmiş olan hâllerde ayrıca bu senedin istirdadı davası açabilir ³⁵⁶.

İptali talep edecek olan hak sahibi, senet zayi olmasaydı, onu ibraz edecek olan şahıstır. Bu nedenle senedin temlik, rehin veya tahsil cirosu ile o şahsın eline geçmiş olması bir fark yaratmaz. Bütün bu ciro nev'ilerinde, senedi senet borçlusuna ibraz edecek olan şahıs, ciro edilendir. Yargıtay da, haklı bir yaklaşımla ticarî senedi rehin cirosu yoluyla devralmış bulunan rehin alan bankanın, senedin herhangi bir nedenle elden çıkması durumunda, zayi nedeniyle iptal davası açabileceğini duraksamadan kabul etmiştir ³⁵⁷. Tahsil veya rehin cirosu ile bankaya verilen senetlerin kaybolmaları hâlinde, senet alacaklısı veya bankanın senedin iptalini talep etmeleri imkânı varsa da senet

³⁵² Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 15; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 123; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 122-123; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 49.

³⁵³ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 75; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 53.

³⁵⁴ Gültekin, "Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Hamilin Hakları", s. 35.

³⁵⁵ Deryal, **Ticaret Hukuku Bilgisi**, s. 248.

³⁵⁶ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 53; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 81-82.

³⁵⁷ Yargıtay 11. HD., 21/03/1979 T., 1979/1436 E.-1979/1416 K. ve 10/11/1977 T., 1977/3606 E.-1977/4951 K. sayılı İlâmları için bkz. Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 45, dn. 23.

alacaklısı, senedin kaybolmasından dolayı banka aleyhine senet bedelinin tahsili için dava açamaz. Dava açabilmesi için, önce mahkemeden iptal kararı alması ve bu karara istinaden borçluyu takip etmesi gerekir. Eğer bundan bir sonuç alamazsa, bu takdirde, bankanın kusurlu hareketinden dolayı zarara uğramış olacağından, banka aleyhine dava açması gerekir ³⁵⁸. Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatları da bu doğrultudadır ³⁵⁹.

Üçüncü şahısların menfaati ve hukukî işlem güvenliğinin sağlanması için kıymetli evrakın iptali ağır şartlara tâbi kılınmıştır (TTK m. 663, 759, 760). İptal müessesesi bu hâliyle, iptal talebinde bulunan kişi ile üçüncü şahıslar arasındaki menfaat dengesinin sağlanmasına yardımcı olur.

TTK'da kıymetli evrakın iptaline ilişkin düzenlemelerin amacı, hakkın takibi ve tahsili bakımından gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayarak senedin meşru hamilini korumaktır ³⁶⁰.

2.3. Kıymetli Evrakın İptali

2.3.1. İptalin Şartları

İptal için bazı şartların varlığı gerekir. Bunlardan bazıları TTK'da düzenlenmiştir. Bazıları ise Kanun'da yer almamakla birlikte, işin niteliğinden çıkarılan şartlardır ³⁶¹. Bu şartların varlığını tespit etmesi hâlinde, hâkim, iptal kararını vermeye yetkili ve yükümlüdür ³⁶².

³⁵⁸ Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 44-45; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 76.

³⁵⁹ Yargıtay 11. HD., 20/02/1989 T., 1989/4073 E.-1989/990 K.; 02/07/1985 T., 1985/3163 E.-1985/4117 K. ve 03/02/1977 T., 1977/5774 E.-1977/427 K. sayılı ilâmları için bkz. Nazif Kaçak, **Bono-Poliçe-Çek**, B. 5, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010, s. 1027 vd.

³⁶⁰ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 82.

³⁶¹ Kıymetli evrakın iptaline ilişkin şartlardan bir kısmı TTK'nın 651. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; kıymetli evrakın zayı olması ve iptal talebinde bulunanın kıymetli evrakın zayı olduğu ya da ziyan ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olması bunlardandır. Diğer şartlar ise, kanunda yer almamakla birlikte işin niteliği gereği aranan şartlardır.

³⁶² Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 21.

Kıymetli evrakın iptaline ilişkin şartların farklı açılardan tasnifi mümkün olmakla birlikte, bu şartlar genel olarak şunlardır ³⁶³:

2.3.1.1. Senedin Zayi Olması

TTK'nın 651. maddesi uyarınca; kıymetli evrakın iptaline karar verilebilmesi için bulunması gereken başlıca şart, senedin zayi olmasıdır. Bu şartın gerçekleşmediği durumlarda talepte bulunanın iptal davası açmakta hukukî menfaati bulunmamaktadır. “Kıymetli evrakın zayi edilmiş olması” kavramı, sadece senede ilişkin bir durumu ifade eder; senette yer alan hakla bir ilgisi yoktur ³⁶⁴.

Zayi olma, esas itibariyle senedin hamilin elinden iradesi dışında çıkması nedeniyle ibraz edilemeyecek duruma gelmesidir ³⁶⁵. Senedin ibraz edilemeyecek hâle gelmesinden, ibrazın herkese karşı ve objektif anlamda mümkün olmaması anlaşılmalıdır ³⁶⁶. Bu nedenle, örneğin borçlunun seyahate ya da yurt dışına çıkması nedeniyle senedi ibraz edememesi hâli bu kapsamda değerlendirilemez. Aynı şekilde hamilin görme engelli olması sebebiyle senedi bulamaması da objektif anlamda imkânsızlık kapsamına girmez ³⁶⁷.

³⁶³ İptal şartlarını TTK'da belirtilen şartlar ve işin niteliğinden çıkarılan şartlar olarak tasnif edenler için bkz. Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 21 vd.; iptal şartlarını şekli ve maddi şartlar olarak ele alanlar için bkz. Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 55 vd.; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 87 vd.

³⁶⁴ Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 45; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 77; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 89; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 95; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 46; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 61; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 76; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 135; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43-44.

³⁶⁵ “...Kıymetli evrakın zayi nedeniyle iptali davalarının çekin kaybolması veya daha genel olarak ibraz edilemez hâle gelmeleri sebebiyle bu hâllerde açılan davalar olduğu...” Yargıtay 11. HD., 10/04/2014 T., 2013/18133 E.-2014/7116 K. sayılı ilâmı için bkz. Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 61, dn. 166.

³⁶⁶ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 37; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 125.

³⁶⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 125; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 46; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 983; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 96.

İptal davasına konu senet, gerçek ve meşru hamilin elinden rızası olmaksızın çıkmış olabileceği gibi, senet özelliğini kaybedecek derecede bozulmuş veya yıpranmış da olabilir. Senedin fotokopi veya kopyasının, hamilin elinde olması, iptal davasının açılmasına engel teşkil etmez ³⁶⁸. Çünkü kıymetli evrakın borçlusu, senedin aslının kendisine teslimi karşılığında senetteki borcu ödemekle yükümlüdür; hamilin senedin fotokopisini veya kopyasını senet borçlusuna ibraz ederek borçludan senetteki borcun ödenmesini talep etmesi hukuken mümkün değildir ³⁶⁹. Buna karşın, senedin bir nüshasının hamilin elinde olması hâlinde hamil, senedin bu nüshasını borçluya ibraz ve teslim ederek senet borçlusundan, senette mündemiç olan hakkı talep edebilir. Bu nedenle, böyle bir ihtimalde hamil, iptal davası açamaz ³⁷⁰.

Senedin, hak sahibi olmayan üçüncü kişinin elindeyken çalınması, kaybolması veya kullanılamaz hâle gelmesi gibi durumlarda da, senedin zayi olduğu kabul edilir ve hak sahibi, bu gibi zayi durumlarına dayanarak iptal davası açabilir ³⁷¹.

Senette mündemiç olan hakkın sahibi olan kişinin, o senedi bilerek ve isteyerek yırtması hâlinde, hak sahibinin hakkını talep etmekten vazgeçtiği, kendi rızası ile hakkını sonlandırdığı, senedi hükümsüz hâle getirdiği kabule edildiğinden TTK'da meşru hamili koruyan “senedin ziyaına” ilişkin hükümlerden yararlanmaması gerekir ³⁷².

³⁶⁸ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 77; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 37; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 38; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 135; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 46; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 95-96; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 983; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 76-77.

³⁶⁹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 77; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 135.

³⁷⁰ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 9; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 135; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 46.

³⁷¹ “...Davacının tahsil edilmek üzere davalı bankaya tevdi ettiği bononun zayi olması sebebiyle davacının, öncelikle TTK m. 566 ve müteakip, 669 ve müteakip maddeleri gereğince hasımsız olmak üzere zayi sebebiyle iptal davası açması ve alacağı zayi kararıyla önce keşideciye müracaat etmesi, alacağını ondan istihsal edemediği takdirde, zarara uğramış olacağından bankaya karşı bir tazminat davası açması gerekirken, doğrudan doğruya bankaya karşı dava açması bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 11. HD., 03/04/1990 T., 1990/5036 E.-1990/3989 K. sayılı ilâmı için bkz. Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 135-136, dn. 224.

³⁷² Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 983-984.

Senet üzerindeki zilyetliğin kaybı, katastrofik bir olay sonucunda meydana gelebileceği gibi, beşerî bir olay sonucunda da ortaya çıkabilir. Doktrinde, senedin, ehliyetsiz bir kimse veya hacir altına alında bulunmayan bir akıl hastası tarafından üçüncü bir kişiye verilmesi hâlinde de zayi hâlinin ortaya çıkacağı kabul edilmektedir ³⁷³. Yargıtay da, senedin ehliyetsiz kişilerce üçüncü bir kişiye verilmesi hâlinde, senedin meşru hamilinin zayi sebebiyle iptal davası açabileceği yönünde kararlar vermiştir ³⁷⁴.

Senedin mahkeme ya da icra dairelerine tevdi edilmesinden sonra kaybolması hâlinde ise iptal davası açılmaz ³⁷⁵. Keza, Yargıtay da, kıymetli evrakın iptali davasının senet hamilin elinde iken kaybolduğu takdirde açılması gerektiğine, resmi mercilerde kaybolan senetler için hamile dava açma külfetinin yükletilemeyeceğine hükmetmiştir ³⁷⁶.

2.3.1.2. Senette Yer Alan Hakkın Varlığını Sürdürmesi

Daha önce de belirttiğimiz gibi, kıymetli evrakın zayi olması ile kastedilen sadece senettir, senedin içerdiği hak değildir. Nitekim, kıymetli evrakın iptalinin amacı, senette mündemiç olan hakkı, senet olmadan ileri sürebilmektir. Bu nedenle, Kanun'da açık bir hüküm bulunmasa da, işin mahiyeti gereği bir senedin iptaline karar verilebilmesi için, senedi zayi eden şahsın senette mündemiç olan hakkının, iptal talebinde bulunulduğu anda varlığını sürdürmesi gerekir ³⁷⁷. Senette mündemiç olan hakkın herhangi bir nedenle sona ermesi, hiç doğmamış olması veya doğmasının

³⁷³ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 96; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 47; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 62; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 136; Esenkar, **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, s. 77.

³⁷⁴ Yargıtay 11. HD., 12/04/1983 T., 1983/1891 E.-1983/1919 K. sayılı ilâmı için bkz. Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 62, dn. 171.

³⁷⁵ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 96; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 47.

³⁷⁶ Yargıtay 11. HD., 23/12/1963 T., 1963/2663 E.-1963/4739 K. sayılı ilâmı için bkz. Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 47, dn. 66.

³⁷⁷ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56.

mümkün olmaması gibi durumlarda açılan iptal davası reddedilecektir ³⁷⁸. Çünkü, bu gibi durumlarda talepte bulunanın, senedin iptalinde herhangi bir hukukî menfaati bulunmamaktadır. Örneğin, senette mündemiç olan hak, ödeme sonucu ortadan kalkmış ise, senedin iptaline lüzum kalmaz ³⁷⁹.

Kıymetli evrakta mündemiç olan hakkın zamanaşımına uğraması veya dava konusu olması hâlinde, bu hususlar tek başlarına o senedin kıymetli evrak olma niteliğini ve hakkı sona erdirmeyecekleri için iptal davası açılabilir ³⁸⁰. Senette mündemiç olan hakkın şeklen mevcut olması hâlinde dahi iptal talebinde bulunulabilir ³⁸¹.

³⁷⁸ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 26; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 48; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 125; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 26; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 38; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 78; Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 46-47; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 89; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 986; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 79; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 138; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 47; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 62; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 97.

³⁷⁹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 26-27; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 78.

³⁸⁰ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 27; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 64; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 48; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 37; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 78; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 986; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 79; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 48; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 89-90; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 62; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 98. “...Zayi sebebiyle kıymetli evrakın iptalini isteyebilmek için gerekli olan şartlardan birisi de senette mündemiç olan hakkın varlığını sürdürmesidir. Bununla birlikte senetteki hakkın zamanaşımına uğramış olması iptal kararı verilmesine engel değildir. Somut olayda, iptali istenen çeklerin rıza hilâfına kaybedildiğinin ileri sürüldüğü ve zamanaşımına uğramış olsa dahi yukarıda yapılan açıklamalar uyarınca iptal isteminde hukukî yararı bulunduğu hususu gözetilerek, mahkemece işin esası incelenip iptal kararı verilebilmesi için diğer şartların bulunup bulunmadığının değerlendirilebilmesi ve sonucuna göre bir karar verilebilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, hükmün bu sebeple davacı yararına bozulması gerekmiştir.” Yargıtay 11. HD., 22/09/2014 T., 2014/7763 E.-2014/14244 K. sayılı ilâmını aktaran Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 90.

³⁸¹ Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 62; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 138; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 79.

Açık poliçelerin de (TTK m. 680) zayi edilmeleri hâlinde iptalinin mümkün olduğu doktrinde ³⁸² ve Yargıtay kararlarında kabul edilmektedir ³⁸³. Dolayısıyla açık senet verilen benzeri hâllerde de iptal imkânı vardır ³⁸⁴.

Zayi olan kıymetli evrak, hisse senedi ise ve TTK'nın 482/2. maddesine göre iptal edilmiş olsa bile, bu durum ziya nedeniyle iptali engellemez ³⁸⁵. Zîrâ, bu durum, şirketle ortak arasındaki iç ilişkiden kaynaklanmaktadır ve iyiniyetli üçüncü kişilerin senetteki hakkı iktisap etmelerine engel değildir ³⁸⁶.

2.3.1.3. İptal Talebinde Bulunanın Hak Sahibi Olması

Kıymetli evrakın zayi olması nedeniyle iptaline karar verilebilmesi için iptal talebinde bulunanın senedin zayi olduğu veya ziyam ortaya çıktığı anda senette mündemiç olan hakkın alacaklısı olması gerekir. Bu husus, TTK m. 651/2'de "*Kıymetli evrakın zayi olduğu ya da ziyam ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi, senedin iptaline karar verilmesini isteyebilir.*" şeklinde ifade edilmiştir.

TTK m. 651/2'de yer alan "senet üzerinde hak sahibi olan kişi" ibaresini dar yorumlamak ve yalnızca senet malikinin iptal talebinde bulunabileceğini kabul etmek hakkaniyete uymayacaktır. Hiç kimse hakkını aramaya zorlanamayacağına göre, senedin maliki olan kişi iptal talebinde bulunmuyorsa, o senet üzerinde mülkiyet dışında başka

³⁸² Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 78; Poroy/ Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s. 121-122; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 27; Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 37; Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 56; Ertekin/ Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, s. 47; Esenkar, *Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali*, s. 80; Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 81; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 90.

³⁸³ Yargıtay 11. HD., 11/02/1971 T., 1971/74 E.-1971/436 K. (Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 90, dn. 371); Yargıtay 11. HD. 17/03/1986 T., 1986/653 E.1986/1497 K. (Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 27, dn. 101); Yargıtay 11. HD. 18/03/2013 T., 2012/5461 E.-2013/5215 K. (Gürühan, *Çekin Zayi Olması ve İptali*, s. 63, dn. 179); Yargıtay 11. HD. 30/04/2014 T., 2014/2204 E.-2014/8113 K. (Karakaya, *Kıymetli Evrakın Ziyai Olması ve İptali*, s. 48, dn. 70).

³⁸⁴ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 90.

³⁸⁵ Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 56; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 27; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 90; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Ziyai Olması ve İptali*, s. 98.

³⁸⁶ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 27; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 90; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Ziyai Olması ve İptali*, s. 98.

bir hakka sahip olan kişiler bundan zarar görebilir ³⁸⁷. Bu nedenle, doktrinde malik yanında, senette mündemiç olan hakkın alacaklısı, zilyedi, intifa hakkı sahibi, senedi rehin alan hamil ya da bunların vekilleri ile komisyoncu gibi kişilerin de “hak sahibi” kavramı içinde değerlendirilebilecekleri ve dolayısıyla iptal talebinde bulunabilecekleri kabul edilmektedir ³⁸⁸.

İntifa hakkı sahibi, rehnalan, vekil gibi kişilere bu imkânın verilmiş olması, asıl hak sahibi durumundaki malikin iptali talep etmesini engellemeyecektir. Bunun yanı sıra, hak sahiplerinden birinin dilekçesini geri alması, diğerlerinin talebini etkilemeyecektir ³⁸⁹.

Kıymetli evrak, tahsil cirosu ile devredilmiş ise (TTK m. 688), ciro edilen kişinin de iptal talep etmeye hakkı vardır; zîrâ, tahsil cirosu, bir tür vekâlettir ³⁹⁰. Yargıtay da, senedi tahsil cirosu ile elinde bulunduran kişinin vekil hamil konumunda olduğunu belirterek bu kişinin, senet elinde iken zayi olması hâlinde iptal davası açabileceği yönünde kararlar vermiştir ³⁹¹. TBK m. 506/2 (mülga BK m. 390/2) uyarınca; “Vekil, üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür.” Bu nedenle, tahsil cirosu ile senedi devralan vekil,

³⁸⁷ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 22.

³⁸⁸ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 79; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 22-23; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 57; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 128; Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 47; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 139-140; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 88; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 99; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 65.

³⁸⁹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 23.

³⁹⁰ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 22; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 38; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 78; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 88; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 140; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 99; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 57; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 65.

³⁹¹ Yargıtay HGK., 16/04/1969 T., 1966/1336 E.-1966/512 K. sayılı ilâmı için bkz. Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 22, dn. 78; “...Mahkemece, davacı bankanın vekâleten hareket ettiği, iş bu davada hamili temsil yetkisinin bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmişse de, çek hamilinin davacı bankaya tahsil için ibraz ettiği çekin banka yedinde iken kaybolduğu, dolayısıyla vekil hamil konumunda olan davacı bankanın bu davayı açabileceği göz önünde bulundurularak, deliller değerlendirilip sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 11. HD., 07/04/2014 T., 2013/17934 E.-2014/6827 K. sayılı ilâm için bkz. Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 57-58, dn. 94.

cirantanın menfaatine uygun hareket ederek, borcunu eksiksiz bir şekilde yerine getirmelidir; aksi takdirde, TBK'nın 112 vd. (mülga BK m. 96 vd.) maddelerine göre, cirantaya karşı sorumlu olacaktır. Alacağın elde edilmesi için bir basamak teşkil eden iptalin talep edilmesi de vekilin borçları arasında yer alacağından, senedi tahsil cirosu ile devralanın (vekilin), iptal talebine yetkili olduğunun kabulü gerekir ³⁹².

Senet üzerinde, yalnızca şahsî borç ilişkisinden kaynaklanan bir hakka sahip olan kişilerin iptal talep etme hakları yoktur. Örneğin, alıcı satış akdi ifa edilmeden, başka bir deyişle, senet üzerinde aynî hak sahibi olmadan önce ziya dolayısıyla iptal talebine yetkili değildir ³⁹³.

Hisse senetlerinin zayi olmaları hâlinde ise, onları çıkaran anonim şirketin değil, hissedarların dava açması gerekir; zîrâ, sadece senedin meşru hamili ve yukarıda belirttiğimiz kişiler iptal talebi ile mahkemeye başvurabilirler ³⁹⁴.

Senedi düzenleyerek tedavüle çıkaran keşidecinin iptal davası açma hakkı olmadığı, gerek doktrin ³⁹⁵, gerekse müstekar Yargıtay içtihatlarıyla ³⁹⁶ ortaya

³⁹² Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 22-23.

³⁹³ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 24; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 100; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 78; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 57.

³⁹⁴ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 25; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 88; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 100; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 58; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 140.

³⁹⁵ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 48; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 25; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 141; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 82-83; Halil Can/ Semih Güner, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 1, Siyasal Kitabevi, Ankara 1999, s. 45; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 988. Ancak doktrinde nadir de olsa aksi görüşü savunan yazarlara rastlanmaktadır. Bu görüşe göre; keşideci, çeki düzenleyerek kendisine ait banka hesabından hamil veya lehtara ödeme yapılması yetkisi veren kişidir. Çek hesabı sahibinin, kendisi adına çek düzenlemek üzere bir başkasını temsilci veya vekil olarak tayin edemeyeceğine ilişkin Çek Kanunu'nun 5/3. maddesi de dikkate alındığında, keşidecinin temelde çekin asıl borçlusu ve çek üzerinde hak sahibi olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Özellikle, hamiline düzenlenen çekleri ele geçiren kimse ibraz hâlinde herhangi bir zorlukla karşılaşmadan bedeli tahsil etme imkânına sahip olmaktadır. Böyle bir durumda esasen borç ilişkisi içinde bulunmadığı hâlde üçüncü kişiye ödeme yapmak durumunda kalan ve çekten doğan alacağını tahsil edemeyen hamilin genel hükümlere göre açacağı davalara katlanacak olan keşideci olacaktır. Bu anlamda, TTK'nın 651/2. maddesinde keşideciye ilişkin istisnâî bir düzenlemeye de yer verilmemesi sebebiyle, keşidecinin iptal davası açma hakkına sahip olduğunu kabul etmek gerekmektedir. (Caner Gürühan, "Çekin Zayi Olması Nedeniyle Keşidecinin İptal Davası Açma Hakkına Sahip Olup Olmadığına İlişkin Bir Değerlendirme", **Batider**, C. 30, S. 4, Y. 2014, s. 301-302).

konulmuştur. Ancak senedin sonradan kendisine devredildiği durumlarda keşideci de, senet üzerinde hak sahibi son hamil sıfatıyla iptal davası açabilir³⁹⁷. Yargıtay da kararlarında keşideci ve hamil sıfatlarının birleşmesi hâlinde, keşidecinin hamil sıfatına dayanarak iptal davası açabileceği fikrini benimsemiştir³⁹⁸.

TMK'nın 701. maddesinin birinci fıkrasında elbirliği mülkiyeti tanımlanmıştır. Buna göre; “*Kanun veya Kanun'da öngörülen sözleşmeler uyarınca oluşan topluluk*

³⁹⁶ “...Mahkemece, iddia ve tüm dosya kapsamına göre; yürürlükte bulunan TTK'nın 818. maddesi delaletiyle yine aynı Kanun'un 757 ve 758. maddeleri uyarınca çek iptali davası açma hakkının yalnızca çekin hamili veya lehtarına tanınmış olup bu hakkın çek keşidecisine tanınmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Kararı, davacı temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin temyiz itirazları yerinde değildir.” Yargıtay 11. HD., 24/02/2016 T., 2015/7841 E.-2016/1998 K. sayılı ilâmi için bkz. Filiz Berberoğlu Yenipınar, **Hasımsız İptal Davaları**, B. 1, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018, s. 108; “...Davacı vekili, müvekkil şirkete ait iki adet çekin, keşide tarihi ve meblağı dışındaki unsurlar yazılı olduğu hâlde petrol almak üzere tanker sürücüsüne verildiğini ve bu çeklerin tankerden alındığını ileri sürerek, bu çekler hakkında ödemededen men ve çeklerin iptaline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkemece, bu tür davayı açma yetkisinin hamile ait olduğu, keşidecinin bu davayı açma hakkının bulunmadığı gerekçeleriyle, davanın reddine karar verilmiştir. Davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.” Yargıtay 11. HD., 18/01/2007 T., 2005/13399 E.-2007/437 K. sayılı ilâmi için bkz. Yavuz Süphandağ, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 2, Bilge Yayınevi, Ankara 2013, s. 295-296.

³⁹⁷ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 48; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 25; Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 79-80; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 100-101; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 59; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 141; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 79.

³⁹⁸ “...Dava, davacının keşidecisi ve lehtarı olduğu iki adet poliçenin zayi olması nedeniyle iptali istemine ilişkindir. İlke olarak, TTK'nın 669 ve devamı maddelerine dayalı olarak açılan poliçenin zayi nedeniyle iptali davasının hasımsız ve hamil tarafından açılması gerekir. Keşidecinin böyle bir davayı açma hakkı bulunmamaktadır. Ancak...TTK'nın 558. maddesine göre, poliçenin bizzat keşidecinin emrine yazılı olması mümkündür. Nitekim somut olayda iptali istenen poliçelerde ayrı bir lehtar bulunmayıp, davacı keşideci kendi emrine poliçeleri keşide etmiştir. Dosyada bulunan poliçe fotokopisi ve tercümeleri incelendiğinde, muhatap tarafından poliçe davadan önce kabul edilmiş olmakla, artık davacı keşidecinin bu kabul şerhi ile borçlu sıfatı ortadan kalkmış olup, tamamen alacaklı hamil, lehtar sıfatını kazanmıştır. O hâlde poliçeler, lehtar olan davacının elinde iken zayi olmuş bulunduğu TTK'nın 669 vd. maddelerine dayalı olarak bu davayı açma hakkı bulunmakla işin esasına girilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken aksi düşünceler ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir...” Yargıtay 11. HD., 08/04/2002 T., 2001/10899 E.-2002/3256 K. sayılı ilâm için bkz. Mahmut Bilgen, **Uygulamada Kambiyo Senetleri**, B. 1, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s. 23-24; “...Davacı tarafından zayi edildiği ve bu nedenle de iptali istenen poliçenin, TTK'nın 585. maddesi uyarınca keşidecinin emrine yazılı veya bizzat keşideci üzerine çekilmiş bir poliçe olduğunun metnin tercümesinden istihraç edilebiliyor ve bu nedenle davacının aynı zamanda hamil olduğunun anlaşılması sebebiyle TTK'nın 671 ve sonraki maddeleri uyarınca açtığı iptal davasının dinlenmesi mümkün ise de...” Yargıtay 11. HD., 21/06/2002 T., 2002/1951 E.-2002/6400 K. sayılı ilâm için bkz. Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 141, dn. 241.

dolayısıyla mallara birlikte malik olanların mülkiyeti, elbirliği mülkiyetidir.” Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, “elbirliği mülkiyetinde ortakların belirlenmiş payları olmayıp her birinin hakkı, ortaklığa giren malların tamamına yaygındır.” düzenlemesi yer almaktadır. Maddede belirtilen özelliklerden hareketle, elbirliği mülkiyetinde, ortaklar arasında zorunlu dava arkadaşlığı olduğu sonucuna varılır. Bu hâliyle, senet üzerinde elbirliği mülkiyeti bulunması durumunda, ortaklardan birine diğerlerini temsil yetkisi verilmediği sürece ziya sebebiyle iptal davasını bütün ortakların birlikte açması veya birinin açtığı davaya diğerlerinin muvafakat etmesi gerekmektedir ³⁹⁹. Ancak senet üzerinde paylı mülkiyet söz konusu ise, TMK’nın 693/3. maddesi uyarınca, bölünemeyen ortak menfaatlerin korunması amacıyla paydaşlardan her biri, ayrı ayrı iptal davası açabilecektir.

İptali talebinde bulunan kişinin, mahkeme tarafından senedin iptaline karar verilmesinde haklı ve hukuken korunması gereken bir menfaatinin bulunması gerekir. Hâkim tarafından re’sen araştırılması gereken bu husus mevcut değilse, esasa girilmeden talebin reddedilmesi gerekir. Haklı bir menfaatin bulunmadığı, yargılama sırasında ortaya çıkmışsa, hâkim, bunun tespiti ile iptal dilekçesini re’sen reddetmelidir ⁴⁰⁰.

2.3.1.4. Senet Zilyetliğini Yeniden Kazanmanın Mümkün Olmaması

Kıymetli evrakın ziyayı nedeniyle iptali, alacaklı lehine düşünülmüş ve öngörülmüş yasal bir kolaylıktır. Senedin yitirilmesinin geçici değil, sürekli olması gerekir ⁴⁰¹. TMK m. 976’da belirtildiği üzere, fiilî hâkimiyetin geçici nitelikteki sebeplerle kullanılamaması veya kullanma olanağının ortadan kalkması zilyetliği sona erdirmeyeceğinden, bu durumda iptal davası açılması da gündeme gelmeyecektir ⁴⁰². Aynı şekilde, senedin kimin elinde olduğunun bilindiği durumlarda senet zilyetliği, açılacak bir istirdat davası ile yeniden kazanılabileceğinden (TTK m. 758/1; 763); bu

³⁹⁹ Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*, s. 142.

⁴⁰⁰ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 25-26; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 101; Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*, s. 140; Gürühan, *Çekin Zayi Olması ve İptali*, s. 67; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 58; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 88-89.

⁴⁰¹ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 79; Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 57.

⁴⁰² Gürühan, *Çekin Zayi Olması ve İptali*, s. 63-64.

ihtimalde de iptal davası açılmaz ⁴⁰³. Senedin kimin elinde olduğu bilinmesine rağmen iptal isteminde bulunulduğu takdirde, bu talebin esastan reddi gerekir.

Senedi eline geçiren kimse bilinmekle birlikte, bu kimsenin açık kimlik ve adres bilgileri belirlenemiyorsa ⁴⁰⁴ veya bu kişiye müracaat edilmesi hukuken mümkün değilse, bu durumda iptal davası tekrar gündeme gelecektir ⁴⁰⁵.

2.3.1.5. Zayi Edilen Senedin Kanunen İptali Mümkün Senetlerden Olması

TTK'da yalnızca, kıymetli evrakın iptalinin dava edilebileceği öngörülmüştür. Bu nedenle, iptali talep edilen senedin kıymetli evrak niteliğini haiz senetlerden olması gerekir. Dolayısıyla adî borç senetleri ile kooperatiflerdeki ortaklık senetleri kıymetli evrak niteliğini haiz olmadıklarından, bu senetlerin TTK hükümlerine göre iptalleri talep edilemez ⁴⁰⁶. Limited şirketlerin çıkardıkları pay senetlerinden nama yazılı olanlar dışında kalan pay senetleri, kıymetli evrak niteliğini haiz olmadıklarından, bu senetler de TTK hükümlerine göre iptal edilemezler.

Kıymetli evrakın zayi olması nedeniyle iptaline ilişkin TTK düzenlemeleri, emredici niteliktedir. Dolayısıyla, taraflar aralarında anlaşarak ya da senet metnine koyacakları ihtirazî kayıtlarla, TTK'nın kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümlerini değiştiremezler ya da etkisiz kılamazlar. İrade serbestisi, ancak mevcut hükümlere aykırılık teşkil etmediği sürece söz konusu olabilir. Örneğin, bizzat hamil tarafından

⁴⁰³ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 79; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 57; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 57. Yargıtay 11. HD., 13/01/2014 T., 2013/11602 E.-2014/671 K. sayılı kararında "...Mahkemece, iddia ve dosyadaki belgelere göre, dava konusu çekin müdahale talebinde bulunan 3. kişi elinde bulunduğu ve çekle ilgili istirdat davası açıldığı, zayi sebebiyle çek iptali şartları oluşmadığı gerekçesiyle davanın reddine..."dair hükmün onanmasına karar verilmiştir. Karar için bkz. Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 64, dn. 181.

⁴⁰⁴ Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 64; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 50; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 102; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 143; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 992.

⁴⁰⁵ Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 64.

⁴⁰⁶ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 79-80; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 32 vd.; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 57; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 39; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 106; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 94-95.

senet üzerine iptal şerhi düşülmüşse, o senet artık kıymetli evrak vasfını yitireceğinden iptali istenemez ⁴⁰⁷.

TTK ya da başka bir kanunda aksi belirtilmedikçe tüm kıymetli evrak türlerinin iptali mümkündür. Bir senedin iptalinin mümkün olup olmadığı konusunda öncelikle o senedin kıymetli evrak niteliği taşıyıp taşımadığına, daha sonra iptalinin yasaklanıp yasaklanmadığına bakılmalıdır ⁴⁰⁸.

Zayi nedeniyle iptali talep edilen kıymetli evrakın, senet tipi ve türüne göre kanunda aranan tüm zorunlu unsurları içermesi gerekir. Bir senedin zorunlu unsurlardan bir veya birkaçını ihtiva etmemesi hâlinde, geçerli bir kıymetli evraktan bahsedilemeyeceği için, o senedin TTK hükümleri uyarınca ziyaı nedeniyle iptali talep edilemez ⁴⁰⁹. Eğer zorunlu unsurlarından biri ya da bir kaç olmayan ya da eksik olan senetlerin TTK hükümlerine göre iptali talep edilmiş ise, hâkim senedin kıymetli evrak vasfında olmaması sebebiyle talebin reddine karar vermelidir. Örneğin, çalındığı iddia edilen boş çek yapraklarının, TTK m. 780/1’de düzenlenen unsurları ihtiva etmemeleri sebebiyle, kıymetli evrak niteliğini haiz olmadıklarından iptalleri mümkün değildir ⁴¹⁰.

⁴⁰⁷ Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 50. “...Davacı vekili, 4 adet çek ile bir adet bononun müvekkilinin uhdesindeyken zayi olduğunu ileri sürerek, sözü edilen çeklerin ve bononun iptaline karar verilmesini talep etmiştir. Mahkemece, talep konusu çeklerin ve bononun ön sayfaları ve arka sayfalarının talep eden şirket tarafından iptal kaşesi ile iptal edildiği, bu senetlerin keşideciden alınan yeni senetlere karşılık iptal edilip kargoya verildiği ve bu esnada kaybolduğunun iddia edildiği, ön ve arka sayfalarına iptal kaşesi vurulmuş çeklerin ve bononun kıymetli evrak niteliklerini yitirdiği ve hukukî değerlerinin kalmadığı, geçersiz hâle geldikleri, dolayısıyla çek ve bono niteliğinde bulunmayan belgelerin TTK’nın bu konu ile ilgili hükümlerine göre zayi nedeniyle iptallerinin mümkün olmadığı gerekçesiyle; talebin reddine karar verilmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.” Yargıtay 11. HD., 02/04/2014 T., 2013/18292 E.-2014/6437 K. sayılı ilâmı için bkz. Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 50, dn. 77.

⁴⁰⁸ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 103.

⁴⁰⁹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 80; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyaı ve İptali**, s. 28; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 103; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 143-144.

⁴¹⁰ “...Davacı vekili, 25/12/2010 tarihinde müvekkiline ait işyerine camı kırarak giren hırsızların kasadaki nakit parayı ve şirkete ait ...Şubesi ve ...Bankası ...Şubesi’ndeki hesaplara ilişkin çek yapraklarının boş ve koçanından koparılmamış vaziyette çalındığını, çek yapraklarına ilişkin gazetede ilân verildiğini, bu nedenle söz konusu çek yapraklarının geçersizliğinin tespiti ile zayi belgesi verilmesini talep etmiştir. Mahkemece beyanlar ve tüm dosya kapsamı uyarınca, boş olarak çalınan çek

Kambiyo senetlerinin iptali, poliçenin iptaline ilişkin TTK m. 757-765 hükümlerine tâbi olduğu gibi, diğer bütün emre yazılı senetlerin (cirosu kabil senetler) iptalinde de poliçeye ilişkin iptal hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Örneğin kambiyo senetlerinden yalnızca çek hamile yazılı düzenlenebilir. Çekin iptali, hamile yazılı düzenlenmiş olsa bile, TTK m. 818 gereğince, poliçenin iptaline ilişkin hükümlere göre gerçekleşecektir. Ayrıca, poliçe, bono ve çek nama yazılı düzenlenmiş olsa bile nama yazılı senetlerin değil, poliçenin iptaline ilişkin hükümlere göre iptal edileceklerdir ⁴¹¹. TTK'nın 826. maddesinde düzenlenen “emre yazılı havale” ile TTK'nın 830. maddesinde düzenlenen “emre yazılı ödeme vaatleri” hakkında da poliçenin iptaline ilişkin hükümler tatbik edilir (TTK m. 831/2).

Bazı senet türlerinin iptali ise özel hükümlere tâbi kılınmıştır. Örneğin; makbuz senedi ve varantın ziyaında izlenmesi gereken prosedür, TTK'nın 849. maddesinde özel olarak düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, iptali mümkün olmayan senetleri düzenleyen TTK'nın 668. maddesinin 2. fıkrasında devlet tarafından çıkarılan tahviller hakkındaki özel hükümler saklı tutulmuş olup, mevzuatımızda devlet tahvillerinin iptali ile ilgili özel hükümler bulunmadığından, bu durum tartışma konusu olmuştur. Mülga Türk Ticaret Kanunu'nun kabulünden sonraki Yargıtay kararları da istikrarlı olmayıp, kimi kararlarda devlet tahvillerinin iptal edilemeyeceği ⁴¹², kimi kararlarda ise iptal edilebileceği belirtilmiştir ⁴¹³. Bir kısım yazarlarca savunulan ve bizim de katıldığımız

*yapraklarının çek vasfını haiz olmaması ve keşidecinin çek iptali davası açma hakkının bulunmaması nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir....Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.” Yargıtay 11.HD., 07/02/2014 T., 2013/18051 E.-2014/2106 K. sayılı ilâmı için bkz. Berberoğlu Yenipınar, **Hasımsız İptal Davaları**, s. 101.*

⁴¹¹ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 62-63; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 103-104; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, 92. Ancak Bozer/ Göle'ye göre; nama yazılı düzenlenen çekin ve bononun iptalinde nama yazılı kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümler; hamiline yazılı çeklerin iptalinde de hamile yazılı kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümler uygulanmalıdır (Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 45).

⁴¹² Yargıtay TD., 03/02/1966 T., 1963/6097 E.-1966/4400 K. sayılı iâmı için bkz. Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 29, dn. 107.

⁴¹³ Yargıtay 11. HD., 26/09/1979 T., 1979/4340 E.-1979/4156 K. sayılı iâmı için bkz. Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 29; dn. 108; Yargıtay 11. HD., 09/03/2006 T., 2006/6926 E.-2006/9515 K. sayılı ilâmı için bkz. Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 136, dn. 260.

görüŖe göre; TTK’nın 668/2 fıkrasında devlet tahvillerine ilişkin hükümler saklı tutulmuş olmakla birlikte, TTK m. 661/1.’deki “...tahviller gibi hamile yazılı senetlerin iptaline hak sahibinin istemi üzerine mahkemece karar verilir.” hükmü karşısında, devlet tahvillerinin ziyaı hâlinde de TTK’nın 661 vd. maddelerinde yer alan hükümler uygulanmalıdır ⁴¹⁴. Domaniç’e göre ise, her ne kadar, devlet tahvilleri ziyaa uğramaları sebebiyle iptal edilebilirse de, bunlar Ticaret Kanunu hükümlerine tâbi değildir ⁴¹⁵.

Zayi edilen tasarruf bonolarının TTK hükümlerine göre iptalleri mümkündür. TTK’nın 657/1. maddesinde, nama yazılı kıymetli evraklar, ziya sebebiyle iptal hususunda hamile yazılı kıymetli evrakların iptaline ilişkin hükümlere tâbi kılındığından, tasarruf bonosunun nama veya hamile yazılı olarak düzenlenmesinin, bu anlamda bir önemi yoktur.

Hamile yazılı mevduat cüzdanları ve sertifikaların kıymetli evrak olduğu hususunda bir ihtilaf olmadığına ve bunların iptal edilemeyeceğine ilişkin bir hüküm de bulunmadığına göre, bunlar TTK’nın 661 ve devamı maddelerine göre iptal edilebilirler ⁴¹⁶. Yargıtay da, hamile yazılı mevduat cüzdanını kıymetli evrak sayarak, bunların TTK hükümlerine göre iptal edilebileceğine hükmetmiştir ⁴¹⁷.

İpotekli borç senedi, irat senedi ve faiz kuponu da ziya sebebiyle iptal konusunda TTK hükümlerine tâbi senetlerdendir. TMK m. 925/2 uyarınca, bu senetlerin iptaline, hamile yazılı kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümler gereğince karar verilir. TTK m. 661/1’e göre; “Pay senetleri, tahviller, intifa senetleri,..., kupon belgeleri, esas kupon belgelerinin yenilenmesine yarayan talonlar gibi hamile yazılı senetlerin iptaline hak

⁴¹⁴ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 29; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 82; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 62; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 136; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 92.

⁴¹⁵ Hayri Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 2, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1975, s. 58’den aktaran Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 92.

⁴¹⁶ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 132; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 82; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 30-31; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 93; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 147; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 104.

⁴¹⁷ Yargıtay 11. HD., 16/03/1982 T., 1981/5485 E.-1982/1092 K. sayılı ilâmı için bkz. Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 132, dn. 25; Yargıtay 11. HD., 22/10/1981 T., 1981/4403 Esas-1981/4347 K. sayılı ilâmı için bkz. Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 31, dn. 118.

sahibinin istemi üzerine mahkemece karar verilir.” Bu hâliyle, TTK m. 661/1 hükmü tadâdî mahiyette olmadığından, aksine bir düzenleme bulunmadıkça, tüm hamile yazılı senetlerin iptalinde TTK m. 661-666 hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

Hayat ve diğer sigorta poliçeleri, milli piyango biletleri dışındaki diğer piyango biletleri, TTK’nın 502 ve 503. maddelerinde düzenlenmiş olan intifa senetleri, menkul kıymetler yatırım fonu katılma belgeleri, kâr ve zarar ortaklığı belgeleri ile katılma intifa senetleri ile hamile yazılı olarak düzenlenebilen gelir ortaklığı senetleri de, zayi olmaları hâlinde TTK hükümlerine göre iptalleri mümkün olan senetlerdedir ⁴¹⁸.

Kanun koyucu zayi olan para ve sürrogatlarında (paranın yerine geçen kaim değerler) “iptal edilemezlik” ilkesini benimsemiştir. Nitekim, TTK’nın 668/1. maddesine göre; “Banknot ve büyük miktarda çıkarılıp görüldüğünde ödenmesi gereken ve para yerine ödeme aracı olarak kullanılan ve belirli bedelleri yazılı olan diğer hamile yazılı senetlerin iptaline karar verilemez.” Maddedeki “büyük miktarda çıkarılan, görüldüğünde ödenmesi gereken, para yerine geçen diğer hamile yazılı senetler” deyiminden ne anlaşılması gerektiği açık ve net değildir. TTK’nın mezkur maddesi, İsviçre Borçlar Kanunu’nun 988. maddesinden iktibas edilmiştir. İsviçre Borçlar Kanunu’nun bu hükmü ile, 1. Dünya Savaşı’ndan sonra devlet ve komünlerin tedavüle çıkardıkları para yerine geçen bir çeşit kıymetli evrak kastedilmekteydi. Yani esasında, maddede, Türk Hukuku’nda ve Türkiye’de uygulama alanı bulmayan para sürrogatları ifade edilmek istenmiştir ⁴¹⁹.

Milli Piyango Teşkiline Dair 3670 sayılı Kanun’un 5772 sayılı Kanun ile değiştirilen 10. maddesi hükmüne göre, milli piyango biletinin mahkemece iptali dava edilemez ⁴²⁰. Dolayısıyla, iptal kararı ibraz edilerek milli piyango biletlerine isabet eden ikramiye veya amorti Milli Piyango İdaresinden talep edilemez. O hâlde, milli piyango

⁴¹⁸ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 82 vd.; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 31-32; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 93; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 105.

⁴¹⁹ Fadıl Cerrahoğlu, “Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali”, **İstanbul İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Dergisi**, Y. 1973, s. 197’den aktaran Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 55.

⁴²⁰ 3670 sayılı Milli Piyango Teşkiline Dair Kanun için bkz. 11/07/1939 tarih ve 4255 sayılı RG (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3670.pdf>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

biletinin yitirilmesi hâlinde, bunun mahkemeden iptalini dava etmekte hiçbir yarar yoktur ⁴²¹. Milli piyango biletinin kıymetli evrak olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Kimi yazarlar milli piyango biletlerinin kıymetli evrak olduğunu ancak iptal edilemeyeceğini savunurken ⁴²²; kimilerine göre ise, kıymetli evrak niteliğini haiz değildir ⁴²³. Kanaatimizce; milli piyango biletlerinde düzenleyenin tedavül amacının olmaması, bu senetlerin tedavül kabiliyetine sahip olmadığını göstermez. Örneğin, son dönemlerde, bazı ticarî işletmelerin, yılbaşı ve bazı özel günlerde milli piyango biletlerini promosyon olarak müşterilerine dağıtması ⁴²⁴, bu senetlerin tedavül amacıyla da alınabileceğini ve tedavüle çıkarılabileceğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, bu senetlerin kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümlere göre iptallerinin mümkün olmaması, bunların kıymetli evrak olma vasıflarına hâlel getirmez. Nitekim, yukarıda da açıkladığımız üzere, milli piyango biletleri dışında da, kanunen ziya sebebiyle iptalleri mümkün olmayan başka kıymetli evraklar da bulunmaktadır. Açıklanan tüm bu nedenlerle, milli piyango biletleri, hamile yazılı kıymetli evraklardan olup, bunlara isabet eden ikramiye veya amortinin Milli Piyango İdaresinden tahsili için mutlaka ibrazı gerekir. Zayi olmaları hâlinde ise TTK hükümleri uyarınca iptal edilemezler.

⁴²¹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 84.

⁴²² Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 57; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 63; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56-57; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 34; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 133-134, dn. 28; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 95.

⁴²³ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya'ya göre; piyango biletlerinde dolanım amacı yoktur. Ancak kazananların ikramiyeyi talep edebilmeleri için piyango biletinin ibraz gerekir ve piyango biletinin devri mümkün değildir; hak bileti elinde bulunduran tarafından istenebilir ve borçlu (piyango idaresi), piyango biletini elinde bulundurandan maddi hukuk bakımından hak sahibi olduğunu kanıtlamasını isteyemez. Piyango bileti bakımından devir (dolanım) engellenebildiği için, piyango bileti dolanım özgülenmiş değildir; bu yüzden, kıymetli evrak sayılamaz (Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 50); Pulaşlı'ya göre ise, bir milli piyango bileti, ikramiye çekilişine kadar, gerçekleşmesi geciktirici şarta bağlı "belirsiz bir tutarı" olan bir şans oyunu belgesi; çekilişte ikramiye isabet etmemesi hâlinde ise, değeri "sıfır" olan bir kağıt parçasıdır. Kıymetli evrakın her şeyden önce alacak veya eşya hukukuna ilişkin veya ortaksal hukuka ilişkin belirli bir hakkı içermesi şarttır. Ancak piyango bileti, ikramiye çekilişi yapılmadan önce kayıtsız şartsız bir "alacak hakkını" içermemektedir. Bu hâliyle piyango bileti, kıymetli evrakın esaslı unsurlarından olan "tedavül" ile "daha başlangıçta kayıtsız şartsız belirli bir hakkı içermek" niteliklerinden yoksundur. Dolayısıyla, ancak çekilişte ikramiye veya amorti çıkması hâlinde belirli bir para alacağını içereceği için, piyango biletinin kıymetli evrak olarak kabulü mümkün değildir. Olsa olsa özel bir "şans senedi" olarak değerlendirilebilir ki, bu da kıymetli evrakın içerdiği, senetleştirdiği haklar bakımından "kesinlik", "kayıtsız şartsız olma" ve "tedavül" nitelikleriyle bağdaşmaz (Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 84-85).

⁴²⁴ Karahan / Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56-57.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, kıymetli evrakın ziyayı nedeniyle iptal edilmesine ilişkin hükümler emredici nitelikte olduğundan, hukukî işlemle, özellikle, borçlunun senette bulunan beyanıyla, iptali kanunen mümkün olmayan senetlerin iptalinin sağlanması veya iptal usulünün kolaylaştırılması mümkün değildir. Bundan başka, iptali mümkün bir senedin iptal edilemeyeceğine ilişkin kayıtlar da geçersiz olacaktır ⁴²⁵.

2.4. Kıymetli Evrakın İptalinin Diğer Kurumlardan Farkları

2.4.1. Adî Senetlerin Ziya Nedeniyle İptalinden Farkları

Kural olarak, borcun ödenmesi hâlinde hem adî senedin iadesi, hem de makbuz verilmesi istenebilir (TBK m. 103/1). Ancak adî senedin zayı olması hâlinde, iptalinin mümkün olup olmadığı sorusunun cevabı TBK'nın 105. maddesinde yer almaktadır. Anılan düzenlemeye göre; “Alacaklı, borç senedini kaybettiğini iddia ederse, borçlunun istemi üzerine, borcu ödeme sırasında, kendisine borç senedinin iptalini ve borcun sona ermiş olduğunu gösteren resmen düzenlenmiş veya usulüne göre onaylanmış bir belge vermek zorundadır. Kıymetli evrakın iptaline ilişkin hükümler saklıdır.” Alacaklı, senedin iptaline ilişkin olarak “resmen düzenlenmiş veya usulüne göre onaylanmış belge”yi noterden temin edebilir. Alacaklı, notere başvurmak suretiyle, borcun varlığını, borçludan almış olduğu senedin iptal edildiğini ve borcun ifa ile son bulduğunu gösteren düzenleme şeklinde bir noter senedi düzenlenmesini ya da bu konulara ilişkin beyanını içeren belgenin onaylanmasını talep edecek ve düzenlenen bu resmî belgeyi borçluya verecektir ⁴²⁶.

TBK'nın 105. maddesinde (mülga BK m. 89) iptal usulünden söz edilmemiştir. Bunun nedeni, hak ile senet arasındaki bağılılığın kıymetli evraktaki gibi sıkı olmaması ve TBK'nın 188. maddesine (mülga BK m. 167) göre, senet hamiline her türlü def'inin

⁴²⁵ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 34.

⁴²⁶ Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)**, B. 22, Turhan Kitabevi, Ankara 2018, s. 813.

ileri sürülebilmesinden dolayı, senedin iadesinin çok fazla önem taşımaması olsa gerektir ⁴²⁷.

TBK'nın 105. maddesinde sözü edilen bir makbuz karşılığında sorunun çözülmesi, alacaklı olan kişinin borçlunun bu teklifini kabul etmesi hâlinde mümkündür. Ya alacaklı makbuz vermekten kaçınırsa ne olacaktır? Bu durumda, borçlunun adli mercilere müracaat ederek, zayi olan adî senedin iptali için bir karar almasına engel bir hüküm yoktur. Çünkü, TBK'nın 106. maddesi gereği, alacaklı temerrüde düşeceğinden, aynı Kanun'un 107. maddesine göre, borçlu tevdi yeri tayin ettirmek sureti ile borcunu bu yere ifa ve borçtan kurtulma imkânına sahip olur ⁴²⁸. Bu konuda özel hüküm bulunmadığından, iptal usulü, hâkimin takdirine göre belirlenecektir ⁴²⁹.

Adî senetler için öngörülen bu basit iptal usulüne karşılık, kıymetli evrakın iptali, TTK'da özel olarak düzenlenmiştir. Zîrâ, kıymetli evrakın iptalinin, adî senetler ile aynı usule tâbi kılınması mümkün değildir. Çünkü, kıymetli evrak, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, tedavül eden ve büyük çoğunluğu itibariyle kamu güvenliğini haiz senetlerdir ⁴³⁰. Ayrıca, kıymetli evrakta hak ile senet sıkı bir şekilde birbirine bağlanmıştır ve bunun sonucunda, senedin içerdiği hak ancak senedin ibrazı ile kullanılabilir. Senette mündemiç olan hak kıymetli evrakta ayrı olarak istenemez ya da kullanılamaz. Kıymetli evrakın borçlusu ancak senedin kendisine devri karşılığında ödeme ile yükümlüdür. Dolayısıyla, senedin zayi olması hâlinde içerdiği hakkın istenebilmesi ya da kullanılabilmesi ilke olarak mümkün değildir ⁴³¹. Ancak bu durumda alacaklı, hakkını kullanmaktan mahrum edilmiş, borçluya ise ifada bulunmadan borcundan kurtulma fırsatı verilmiş olur ⁴³². İşte hakkaniyete aykırı bu

⁴²⁷ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 17; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 82; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 88.

⁴²⁸ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 17, dn. 63.

⁴²⁹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 17; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 82; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 88.

⁴³⁰ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 121.

⁴³¹ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 47.

⁴³² Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 54-55; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 83; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 89.

neticeyi önlemek için zayi olan kıymetli evrakın iptali müessesesi, TTK'da özel usullere tâbi kılınmış ve mahkemece iptal yolu öngörülmüştür (TTK m. 651).

2.4.2. Bedelsizlik Nedeniyle İptal Davasından Farkları

Kıymetli evrakta mündemiç olan borç, her ne kadar asıl borç ilişkisinden mücerret olsa da, bu borcun doğmasını sağlayan husus, temel bir borç ilişkisinin varlığıdır⁴³³. Dolayısıyla, kambiyo senetlerinden kaynaklanan alacak haklarının mücerretliği, bunların asıl borç ilişkisinden tamamen ve her açıdan kopmuş olduğu anlamına gelmez⁴³⁴.

İşte kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan temel ilişki, hata, hile, ikrah gibi nedenlerle sakatlanmış olursa veya bu ilişki bir satış sözleşmesi olup da, satılan mal, kısmen ya da tamamen teslim edilmez yahut teslim edilmekle birlikte, ayıplı olursa, senet karşılıksız (bedelsiz) kalmış olacaktır. Kıymetli evrakın “hatır senedi” olarak düzenlenmesi hâlinde de durum aynıdır⁴³⁵.

Bunun yanı sıra, ticarî senet ilişkisinin arkasındaki asıl borç münasebeti, bir sözleşme olduğu takdirde, bu sözleşmenin çeşitli sebeplerle (ahlâka, adaba aykırılık, hukuka aykırılık, imkânsızlık) batıl olması hâlinde, Yargıtay, bu batıl sözleşmeye dayanarak tanzim edilen senetleri de, bedelsiz kabul etmektedir⁴³⁶.

Senedin bedelsiz kaldığı durumlarda, söz konusu senet, kambiyo alacaklısından geri alınmadıkça, tedavülde kalmaya ve hamil şeklen alacaklı görünmeye devam edecek⁴³⁷ ve bu senet iyiniyetli üçüncü kişilere devredildiği takdirde, bedelsizliğe ilişkin def'iler, senet üzerine şerh düşülmedikçe, şahsî def'i olmaları sebebiyle emre ve hamile

⁴³³ Şenol Kalfa, **Çekte Def'iler** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 129.

⁴³⁴ Öztürk, **Mücerret Kıymetli Evrak** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 56-57.

⁴³⁵ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 19; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 42; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 64.

⁴³⁶ Yargıtay HGK., 18/02/2015 T., 2015/19-1362 E.-2015/826 K.; Yargıtay 11. HD., 11/02/1980 T., 1980/620 E.-1980/620 K.; Yargıtay 11. HD., 25/02/1982 T., 1981/821 E.-1982/759 K.; Yargıtay 11.HD., 07/10/1986 T., 1986/4559 E.-1986/5041 K. sayılı ilâmları (Yılmaz, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler**, s. 462, dn. 842).

⁴³⁷ Kalfa, **Çekte Def'iler** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 130.

yazılı senetlerde (TTK m. 659/2, 687/1) iyiniyetli hamillere dermeyan edilemeyecektir ⁴³⁸. Bu durumda senet borçlusu bedelsiz senetten doğan borcu ifa etmek zorunda kalacağından fakirleşmiş; lehtar ise haksız yere zenginleşmiş olacaktır ⁴³⁹.

İşte bu sakıncaların önüne geçmek için uygulamada senet borçluları, bedelsizlik gerekçesiyle lehtara ve senedin kötü niyetli hamillerine karşı “bedelsizlik nedeniyle iptal davası” olarak adlandırılan bir dava açmakta ve mahkemeler de açılan bu davalara cevaz vermektedir.

Bu dava TTK’da düzenlenen bir dava değildir. Bu sebeple, TTK dışında bir hukukî dayanak aranmış ve TBK’nın 77 vd. maddelerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayandırılmıştır. Ayrıca, bu dava, esas itibariyle, İİK’nın 72. maddesindeki menfi tespit davasının bir uygulamasından ibarettir ⁴⁴⁰.

Uygulamada, isim benzerliği sebebiyle zayı nedeniyle iptal davası ile bedelsizlik nedeniyle iptal davaları birbirine karıştırılmaktadır ⁴⁴¹. Ancak iki dava türü arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar şu şekilde özetlenebilir ⁴⁴²:

⁴³⁸ Her ne kadar bedelsizlik, şahsî bir def’i olsa da, bazen taraflar arasında doğrudan doğruya hukukî bir ilişki söz konusu olmasa da, şahsî def’ilerin ileri sürülebildiği bazı hâllerde, bedelsizlik def’i de ileri sürülebilir. Örneğin, yeni hamilin senedi miras ya da alacağın temlik gibi halefiyet yollarıyla devralması durumunda bedelsizlik iddiası, bunlara karşı da ileri sürülebilecektir [Öztürk, **Mücerret Kıymetli Evrak** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 60].

⁴³⁹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali**, s. 19; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 65; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 90.

⁴⁴⁰ Can/ Güner, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 42; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Zıyı ve İptali**, s. 20; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24-25; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 65; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 90; Esenkar, **Çekin Zıyı Özellikle Çalınma Hali**, s. 75.

⁴⁴¹ “...Mahkemece yapılan yargılama sonucunda iddia, savunma ve tüm dosya kapsamına göre, çekin iptalinin çek hamili tarafından istenebileceği, yasa gereği keşideciye bu hakkın tanındığı, davanın çek iptali ve menfi tespit davası olarak değerlendirilemeyeceği gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir. Kararı, davacı temyiz etmiştir. Davacı, dava dilekçesi ile keşidecisi bulunduğu çekin tanzim tarihi ve bedelinin tahrif edildiğini belirterek çek iptali isteminde bulunmuş ve mahkemece yukarıda açıklanan gerekçe ile davanın reddine karar verilmiş ise de, hasımlı olarak açılan işbu davada, çek keşide edilen lehtarın davalı olarak gösterilmesi ve iddia edilen maddî vakıalar karşısında, hasımsız olarak açılan bir zayı nedeniyle çek iptali davasının söz konusu olmadığı anlaşılmıştır. Bu kapsamda, mahkemece davanın sahtelik nedeniyle menfi tespit ve bu nedenle çek iptali davası olarak görülerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, TTK m. 669 vd. maddelerine göre değerlendirme yapılarak davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş ve kararın bu

-Ziya sebebiyle iptal, Kıymetli Evrak Hukuku kapsamında olan bir müessesedir. Ancak, bedelsizlik nedeniyle iptal davası, TBK'nın 77 vd. maddelerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme ve İİK'nın 72. maddesinde düzenlenen menfî tespit hükümlerine dayanmaktadır.

-Ziya nedeniyle iptali, senedi zayi eden hamil talep edebilirken; bedelsizlikten doğan iptal davasının davacısı borçludur.

-Ziya sebebiyle iptal, nizasız kaza konusu olduğu hâlde, bedelsizlik nedeniyle iptal davasında, sebepsiz olarak zenginleşen lehtar veya kötü niyetli hamil hasım olarak gösterilmektedir ⁴⁴³.

-Senedin ziyadan dolayı iptal edilebilmesi için, zayi edilmiş olması gerekir. Bu durumda, temel ilişki varlığını sürdürmekte, ancak, senet hamilinin elinde bulunmamakta veya hasara uğraması nedeniyle senedin ibrazı imkânsız hâle gelmektedir. Oysa, bedelsizlik nedeniyle iptalde, durum bunun tersidir; yani, temeldeki ilişkide yer alan hak, çeşitli nedenlerle sona ermiş veya hiç doğmamış olmakla birlikte, senet hamilin elinde bulunmaktadır.

*nedenle davacı yararına bozulmasına karar verilmiştir.” Yargıtay 11. HD., 11/09/2012 T., 2012/10451 E.-2012/13060 K. sayılı ilâmı için bkz. Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 491-492.*

⁴⁴² Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 20; Can/ Güner, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 42-43; Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 24-25; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 65; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 91; Esenkar, **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, s. 75; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 83-84.

⁴⁴³ “...Kambiyo senedi ile borçlu bulunmadığına ilişkin menfî tespit davasının yasal dayanağını İİK'nın 72. maddesi oluşturmaktadır. Bu dava; senet borçlusu tarafından sadece senedin lehtarı aleyhine açılabilceği gibi, yalnız hamile yahutta lehtar ile hamile karşı birlikte açılması mümkündür. Dava sadece hamile karşı açılırsa, davacı hem usul hükümlerine göre “senedin bedelsiz olduğunu” ve hem de “davalı hamilin bile kendisinin zararına hareketle senedi iktisap ettiğini” kanıtlamak zorundadır. Başka bir anlatımla, dava kimin aleyhine açılmışsa iddianın da bu çerçevede incelenmesi gerekir. Mahkemece yukarıda açıklanan hususlar gözetilerek davacı senet borçlusunun davalı hamil hakkında açtığı dava ile ilgili delillerin toplanarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, “lehtar hakkında dava açılmadığı”ndan bahisle, davanın reddinde isabet görülmemiştir.” Yargıtay 19. HD., 29/04/1999 T., 1999/2021 E.-1999/2892 K. sayılı ilâmı için bkz. Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 1048.

-Ziya nedeniyle iptalde, hamil, bir senedin zayı olduğunu ve onda mündemiç olan hakkın varlığını ispat yükü altında iken; bedelsizlik nedeniyle iptal davasında, borçlu, kıymetli evrak ilişkisinin temelinde yatan ilişkide yer alan hakkın çeşitli nedenlerle doğmadığını, muteber olmadığını ya da sona erdiğini ispatlamak zorundadır. Ayrıca bu davanın lehtar ile birlikte hamil aleyhine açılması hâlinde, davacının bu hususlara ek olarak senet hamilinin senedin bedelsiz olduğunu bile bile kendisinin zararına hareketle o senedi iktisap ettiğini de ispatlaması gerekir ⁴⁴⁴.

2.5. İptal Davasının Açılması ve Yargılama Süreci

2.5.1. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Mahkemelerin görevi kanunla düzenlenmiş olup, görev kuralları kamu düzenindendir (HMK m. 1), taraflarca ileri sürülmese dahi, istinaf ve temyiz aşamaları da dâhil yargılamanın her aşamasında mahkemelerce re'sen nazara alınması gereken dava şartlarındandır (HMK m. 114/1-c, 115/1).

Çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece sulh hukuk mahkemeleridir (HMK m. 383). Dolayısıyla bir çekişmesiz yargı işinin asliye hukuk mahkemesinde görülebilmesi için, bunu öngören açık bir yasal düzenlemenin varlığı gerekir. O hâlde; HMK m. 383 düzenlemesiyle, sulh hukuk mahkemelerinin âdeta kira davaları, çekişmesiz yargı işleri gibi kanunda tek tek sayılan veya özel kanun hükümleriyle görevli kılındıkları dava ve işleri gören özel mahkemeler

⁴⁴⁴ “Kambiyo senedi ile borçlu bulunmadığına ilişkin menfî tespit davasının yasal dayanağını İİK’nın 72. maddesi oluşturmaktadır. Bu dava; senet borçlusu tarafından sadece senedin lehtarı aleyhine açılabileceği gibi, yalnız hamile yahutta lehtar ile hamile karşı birlikte açılması mümkündür. Dava sadece hamile karşı açılırsa davacı hem -usûl hükümlerine göre (HUMK m. 290)- “senedin bedelsiz olduğunu” ve hem de “davalı hamilin bile bile kendisinin (borçlunun) zararına hareketle senedi iktisap ettiğini (TTK m. 559)” kanıtlamak zorundadır. Başka bir anlatımla, dava kimin aleyhine açılmışsa iddianın da bu çerçevede incelenmesi gerekir. Mahkemece yukarıda açıklanan hususlar gözetilerek davacı senet borçlusunun davalı hamil hakkında açtığı dava ile ilgili delillerinin toplanarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, “lehtar hakkında dava açılmadığı”ndan bahisle, davanın reddinde isabet görülmemiştir.” Yargıtay 19. HD., 29/04/1999 T., 1999/2021 E.-1999/2892 K. sayılı ilâmı için bkz. Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 1048.

hâline geldiklerini söylemek yanlış olmayacaktır ⁴⁴⁵. Mülga 1086 sayılı HUMK'da çekişmesiz yargı işleri düzenlenmemesine karşılık, HMK'nın 382. maddesinde oldukça ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci fıkrasına göre; “Çekişmesiz yargı, hukukun mahkemelerce aşağıdaki üç ölçütten birine veya bir kaçına göre bu yargıya giren işlere uygulanmasıdır:

a) İlgililer arasında uyuşmazlık olmayan hâller,

b) İlgililerin, ileri sürebileceği herhangi bir hakkının bulunmadığı hâller,

c) Hâkimin re'sen harekete geçtiği hâller.”

Birinci fıkra da özellikle, hukukumuzda üzerinde mutabık kalınan çekişmesiz yargıya ilişkin temel ölçütler esas alınarak çekişmesiz yargı işlerinin genel olarak sınırları çizilmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise, merî kanunlarımızdaki belli başlı çekişmesiz yargı işleri, daha kolay bulunması ve anlaşılmasının sağlanması için mümkün olduğunca kategorilere ayrılarak sayılmıştır. Bu sayma işlemi yapılırken yabancı ülkelerdeki bu konuya ilişkin düzenlemelerden ve doktrinde ileri sürülen görüşlerden yararlanılmıştır. Çekişmesiz yargı işlerinin bu şekilde uzun bir liste hâlinde sayılması ile öncelikle mahkemelerin görevinin kanunla belirleneceğine ilişkin kuralda, çekişmesiz yargı işinde uygulanacak yargılama usulünde, mahkemenin yargılama sonunda vereceği karara karşı kanun yoluna başvurulup başvurulamayacağı, başvurulacaksa hangi kanun yolu olacağının belirlenmesinde, verilen kararın maddî anlamda kesin hüküm teşkil edip etmeyeceği konularında uygulamada ortaya çıkabilecek tereddütler, olabildiğinde asgarî düzeye indirilmek istenmiştir. Bu sayma nedeniyle, madde alışılmışın dışında uzun bir madde olmuştur. Ancak bu durum, çekişmesiz yargı işlerinin kendi içinde tekrar ayırım yapmaya müsait olmaması ve tümünün bir bütün olarak düzenlenme zaruretinden kaynaklanmıştır ⁴⁴⁶.

⁴⁴⁵ İbrahim Özbay, **6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi?**, B. 1, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, s. 35-36.

⁴⁴⁶ HMK m. 382 Gerekçesi; <http://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=10445> (Erişim Tarihi: 24/08/2018).

Çalışmamızın temelini teşkil eden “kıymetli evrakın iptali” de, HMK’nın 382. maddesinin 2. fıkrasının (e)-6 bendinde çekişmesiz yargı işleri arasında gösterilmiştir. 30/06/2012 tarihli ve 28339 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6335 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu’nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 2. maddesi ile 6102 sayılı TTK’nın 5. maddesinin kenar başlığı “*Ticarî davalar ve çekişmesiz yargı işlerinin görüleceği mahkemeler*” olarak değiştirilmiş ve aynı maddenin birinci fıkrası; “*Aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi tüm ticarî davalar ile ticarî nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir.*” şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Ticarî davalar ile ticarî nitelikteki çekişmesiz yargı işlerinde dava konusunun veya talebin miktar veya değerine bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesinin görevli olması yerinde bir düzenleme olmuştur. İhtisaslaşmanın sağlanması ve hukuk uygulamasında birliğin sağlanması açısından, aynı türdeki uyuşmazlıkların miktar ve değerleri ne olursa olsun aynı mahkeme tarafından görülmesi gereği yerine getirilmiştir ⁴⁴⁷. 6335 sayılı Kanun’un 2. maddesi ile değişik 6102 sayılı TTK’nın 5. maddesinin 4. fıkrasına göre ise; “*Asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yargı çevresindeki bir ticarî davada görev kuralına dayanılmamış olması, görevsizlik kararı verilmesini gerektirmez; asliye hukuk mahkemesi, davaya devam eder.*”

Bu hâliyle 6335 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği 01/07/2012 tarihinden itibaren ticarî nitelikteki dava ve çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğu hususu kesinlik ve netlik kazanmıştır. Dolayısıyla, TTK’nın 6335 sayılı Kanun ile değişik 4. ve 5. maddeleri uyarınca, ticarî nitelikteki çekişmesiz yargı işlerinden olan kıymetli evrakın ziyaı nedeniyle iptali davalarında da görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğu konusunda herhangi bir şüphe yoktur. Asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yargı çevrelerinde ise bu tip dava ve işlere asliye hukuk mahkemesi (asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla) bakacaktır.

⁴⁴⁷ Nesibe Kurt Konca, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Asliye Ticaret Mahkemeleri”, **TAA Dergisi**, S. 15, Y. 2013, <http://www.taa.gov.tr/yayin/kategori/turkiye-adalet-akademisi-dergisi/> (Erişim Tarihi: 25/08/2018), s. 120.

Ancak uygulamada, 6335 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce ortaya çıkan kıymetli evrakın iptaline ilişkin çekişmesiz yargı işlerine hangi mahkemede bakılacağı hususunda görev uyuşmazlıkları ortaya çıkmıştır. HMK'nın yürürlüğe girmesinden önce, asliye ticaret mahkemesinde açılan bu davaların, HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra çekişmesiz yargıda genel görevli mahkemenin sulh hukuk mahkemesi olması sebebiyle, sulh hukuk mahkemelerinde görülmesi gerektiği ileri sürülmüş; bu nedenle, asliye ticaret mahkemeleri, bu konuyla ilgili olarak görevsizlik kararı vermeye başlamıştır. Sulh hukuk mahkemeleri ise, HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra, TTK'daki hükümlerin HMK'ya göre özel hüküm sayılması sebebiyle, kıymetli evrakın iptaline ilişkin işlerin hâlâ asliye ticaret mahkemesinde görülmesi gerektiğini belirterek, kendilerine açılan zayi nedeniyle iptal davalarında, görevsizlik kararı vermişlerdir.

Bilindiği üzere; ilk derece mahkemelerinden asliye hukuk ve sulh hukuk mahkemelerinin kıymetli evrakın zıyaı nedeniyle iptaline ilişkin vermiş oldukları ve kesinleşen görevsizlik kararları, merci tayini için Yargıtay 17. HD'ye, ilk derece mahkemelerinden asliye hukuk ve sulh hukuk mahkemelerinin kıymetli evrakın zıyaı nedeniyle iptaline ilişkin vermiş oldukları görevsizlik kararlarının temyiz edilenleri ise, Yargıtay 11. HD'ye gitmektedir. Çünkü Yargıtay Kanunu'nun 14. maddesi gereğince toplanan Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nun "Yargıtay İşbölümü"ne ilişkin 21/01/2013 tarihli ve 1 sayılı kararına göre; kıymetli evrak ve ilişkilerinden kaynaklanan davalar sonucu verilen hüküm ve kararlar Yargıtay 11. HD'nin, adli yargı içinde yargı yeri belirlenmesine ilişkin ihtilaflar nedeniyle yargı yerinin belirlenmesi (mercî tayini) ise Yargıtay 17. HD'nin görevleri arasında gösterilmiştir⁴⁴⁸. Ancak mercî tayini hususunda Yargıtay 11. HD'nin vermiş olduğu kararlar⁴⁴⁹ ile 17. HD'nin vermiş olduğu kararlar⁴⁵⁰

⁴⁴⁸ Gültekin, "Kıymetli Evrakın Zıyaı Nedeniyle İptalinde ve Önleyici Tedbir Yargılamasında Görevli Mahkeme Sorunu", s. 402.

⁴⁴⁹ "Davacı vekili, 5.268,50 USD bedelli çekin müvekkilinin elindeyken kaybolduğunu, bütün aramalara rağmen bulunmadığını ileri sürerek, ödemeden men kararı verilmesi ile çekin iptaline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkemece, 6100 sayılı HMK'nın 01/10/2011 tarihinde yürürlüğe girmesinden sonra açılan davanın çekişmesiz yargı işi niteliğinde olduğundan, mahkemenin görevsizliğine, karar kesinleştiğinde ve talep hâlinde dosyanın nöbetçi sulh hukuk mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir. Kararı davacı vekili temyiz etmiştir. İstem, kambiyo senedinin zayi nedeniyle iptaline ilişkindir. Mahkemece, 01/10/2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı HMK'nın 383. maddesi uyarınca kambiyo senedinin zayii nedeniyle iptali davalarının sulh hukuk

birbirlerinden oldukça farklılık arz etmektedir. Yargıtay'ın bu iki dairesinin vermiş

mahkemelerinin görevine girdiği gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmiştir. 6100 sayılı HMK'nın 383. maddesinde çekişmesiz yargı işleriyle ilgili olarak aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece sulh hukuk mahkemelerinin görevli olacağı öngörülmüş ise de, karar tarihinde yürürlükte olan 6102 sayılı TTK'nın 757/1. maddesinde ve 6102 sayılı TTK'nın 5. maddesinde değişiklik yapan 6335 sayılı Kanun'un 2. maddesinde HMK'nın 383. maddesinin aksi yönünde düzenleme yapılarak bu tür işlerde asliye hukuk (ticaret) mahkemelerinin görevli olacağı öngörülmüştür. Açıklanan bu nedenle, istemle ilgili işe bakma görevi asliye hukuk (ticaret) mahkemesine ait olmasına rağmen görevsizlik kararı verilmesi doğru olmamış, mahkeme kararının bozulmasına karar vermek gerekmiştir." Yargıtay 11. HD., 25/02/2013 T., 2013/1883 E.-2013/3377 K. sayılı ilâmi için bkz. Günay, **Uygulamalı Çek Rehberi**, s. 80-81.

450 "Kıymetli evrakın iptali ve ödeme yasağı konulmasına ilişkin talep hakkında, İstanbul 38. Asliye Ticaret ile İstanbul 22. Sulh Hukuk Mahkemelerince ayrı ayrı görevsizlik kararı verilmesi nedeniyle yargı yerinin belirlenmesi için gönderilen dosya içindeki tüm belgeler incelendi. Talep, kıymetli evrakın ziyai nedeniyle iptali ve ödeme yasağının konulmasına ilişkindir. İstanbul 38. Asliye Ticaret Mahkemesi, 6100 sayılı HMK'nın 382. ve 383. maddeleri gereğince uyuşmazlığa sulh hukuk mahkemesinde bakılacağından bahisle görevsizlik kararı vermiştir. İstanbul 22. Sulh Hukuk Mahkemesi ise, açılan davanın HMK'nın 382. maddesine göre çekişmesiz yargı davası niteliğinde olup, çek iptali davalarının yeni TTK'da düzenlenmiş olması ve HMK'nın 4. maddesinde bu davaların sulh hukuk mahkemelerinde bakılacağına dair hüküm bulunmaması ve yeni TTK'da ziyai nedeniyle çek iptallerinin ticaret mahkemelerinde bakılacağına dair hüküm bulunması nedeniyle görevsizlik kararı vermiştir. Yeni TTK'nın 4. maddesinde, bu kanundan doğan hukuk "davalarının" ticarî dava sayıldığı, aynı kanunun 5. maddesinin 2. fıkrasında, bir yerde ticaret mahkemesi varsa, asliye hukuk mahkemesinin vazifesi içinde bulunan ve bu kanunun 4. maddesi hükmünce ticarî sayılan "davalara", ticaret mahkemesinde bakılacağı hususları düzenlenmiştir. Diğer taraftan, 01/10/2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı HMK'nın 382. maddesinde "çekişmesiz yargı işleri" düzenlenmiş, aynı maddenin 2. fıkrasının (e) bendinde, "Ticaret hukukundaki çekişmesiz yargı işleri" başlığı altında 6. madde olarak "kıymetli evrakın iptali" ne ilişkin taleplerin çekişmesiz yargı "iş" olduğu belirtilmiş, aynı yasanın 383. maddesinde de çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkemenin aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece sulh hukuk mahkemesi olacağı hükmüne yer verilmiştir. Yukarıda açıklanan yasa hükümlerine göre, çekişmesiz yargıda "dava" deyiminin yeri olmayıp "iş" deyimini vardır. Dava, iki taraf sistemine göre kurulmuş ise de, çekişmesiz yargıda birbiriyle çekişme hâlinde olan iki taraf olmadığından çekişmesiz yargı işleri için "dava" teriminin kullanılması doğru değildir. Yine çekişmesiz yargıda "taraf" değil, "ilgili" kavramı vardır. Çekişmesiz yargıda dava söz konusu olmadığı için davacı ve davalı terimlerinin de yeri yoktur. HMK'nın 383. maddesine göre, çekişmesiz yargıda sulh hukuk mahkemesinin görevi asıl olup asliye hukuk mahkemesinin görevi istisna olduğundan, yalnız "mahkeme" veya "hâkim" terimlerinin kullanıldığı bütün çekişmesiz yargı işleri için sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu sonucuna varılmaktadır (Prof. Dr. B. Kuru/ Prof. Dr. A. C. Budak, İstanbul Barosu Dergisi, C. 85, S. 5, Y. 2011, s. 33-36.) Somut olayda, uyuşmazlık, 13/10/2011 tarihinde yani 6100 sayılı HMK'nın yürürlüğe girmesinden sonra mahkemeye getirilmiştir. 6100 sayılı HMK'nın geçici 1. maddesinin 1. bendine göre; bu kanunun yargı yolu ve göreve ilişkin hükümleri kanunun yürürlüğe girmesinden önceki tarihte açılmış olan davalara uygulanmaz. Bu durumda, kıymetli evrakın ziyai nedeniyle iptali ve ödeme yasağı konulmasına ilişkin uyuşmazlık, 6100 sayılı HMK'nın 01/10/2011 tarihinde yürürlüğe girmesinden sonra açılan çekişmesiz yargı işi niteliğinde olup sulh hukuk mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir. Yukarıda açıklanan nedenlerle; 6100 sayılı HMK'nın 21. ve 22. maddeleri gereğince, İstanbul 22. Sulh Hukuk Mahkemesinin yargı yeri olarak belirlenmesine, 21/12/2011 tarihinde oybirliğiyle karar verildi." Yargıtay 17. HD., 21/12/2011 T., 2011/12469 E.-2011/12751 K. sayılı ilâmi için bkz. Levent Börü/ İlker Koçyiğit, "Kıymetli Evrakın İptaline İlişkin Çekişmesiz Yargı İşinde Görevli Mahkemenin Belirlenmesine İlişkin Değerlendirme", **Batider**, C. 28, S. 1, Y. 2012, s. 316 vd.

olduğu kararlar arasındaki bu çelişkinin giderilmesi için Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nca bu konuda bir içtihadı birleştirme kararı verilmesi ihtiyacı hâsıl olmuştur.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi 6335 sayılı Kanun ile TTK’da yapılan yasal değişikliklerden (TTK’nın 6335 sayılı Kanun ile değişik 4 ve 5. maddeleri) sonra, kıymetli evrakın iptali davalarına asliye ticaret mahkemelerince bakılacağı hususunda var olan tereddütler ortadan kaldırılmıştır. Ancak asıl sorun; mezkur kanunun yürürlük tarihinden önce açılan kıymetli evrakın zayi nedeniyle iptali davalarına sulh hukuk mahkemesinde mi, yoksa asliye ticaret mahkemesinde mi bakılacağıdır. Burada bize yol gösteren temel yasal düzenlemeler TTK’nın 4, 5 ve 757/1. maddeleri ile HMK’nın 2, 382 ve 383. maddeleridir. Kıymetli evrakın iptali; TTK’nın 4/1-a ve HMK’nın 382/2-(e)-6 maddeleri uyarınca ticarî nitelikte çekişmesiz yargı işlerindendir. HMK’nın 383. maddesinde ise, çekişmesiz yargı işlerinde genel görevli mahkemenin *aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece* sulh hukuk mahkemesi olduğu düzenlemesine yer verilmiştir. TTK’nın 4 ve 5. maddelerinin HMK m. 383 bağlamında özel nitelikte usul hükümleri olduğu ve hukukun genel kaidesi gereği genel düzenlemeye üstünlüğü olduğu ve öncelikle uygulanması gerektiği açıktır. Bunun yanı sıra, zayi nedeniyle iptal davalarının aşamalarından birini teşkil eden ödemenin yasaklanması kararlarında görevli mahkeme konusunu düzenleyen TTK’nın 757/1. maddesi uyarınca, bu tip kararları verme yetki ve görevinin ödeme veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemelerine ait olması, kanun koyucunun iradesinin de kıymetli evrakın ziya nedeniyle iptali davalarına asliye ticaret mahkemelerince bakılması yönünde olduğunu göstermektedir. Nitekim, 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6335 sayılı yasanın 1. maddesi ile değişik TTK’nın 4. maddesinin üst başlığının “Ticari davalar, *çekişmesiz yargı işleri* ve delilleri” olarak değiştirilmesi ve aynı maddenin birinci fıkrasına “çekişmesiz yargı işi” ibarelerinin eklenmesi ve yapılan yasal değişikliklerden sonra TTK’nın 4. ve 5. maddelerinin mevcut hâli tartışmalı noktaları ortadan kaldırmakta ve kanun koyucunun iradesinin bu tip çekişmesiz yargı işlerine asliye ticaret mahkemelerince bakılması yönünde olduğu kanısını güçlendirmektedir.

Kıymetli evrakın zayi nedeniyle iptali davalarında yetki konusunda da TTK'da açık bir düzenleme yoktur. Ancak emre yazılı senetler bakımından, zayi nedeniyle iptal davalarının aşamalarından birisi olan ödeme yasağını düzenleyen TTK'nın 757/1. maddesi hükmü yok göstericidir. Buna göre; ödeme yasağı kararlarında yetkili olan ödeme yeri veya hamilin yerleşim yeri mahkemesinin, iptal davalarında da yetkili olduğunun kabulü gerekir ⁴⁵¹.

6762 sayılı mülga TTK'nın 669. maddesinde sadece ödeme yerindeki mahkemeden tedbir istenebileceği düzenlenmekteydi. Yeni düzenleme ile emre yazılı senetlerde "hamilin yerleşim yeri" mahkemesi de, ödeme yasağı kararlarında ve dolayısıyla kambiyo senetlerinin zayi olması hâlinde açılacak iptal davalarında yetkili kılınmıştır. Böylece hamilin, ödeme yerinde –ki bu genellikle ödeme yeri ayrıca gösterilmeyen poliçe ve da bonolarda borçlunun yerleşim yeridir- dava açmasının zorluğundan kaynaklanan mesele çözüldüğü gibi, özellikle ödeme yerleri farklı birden fazla kambiyo senedinin aynı zamanda zayi olma olasılığında hamile tek dava ile zayi olan tüm kambiyo senetlerinin iptalini sağlama imkânı da tanınmıştır. Dolayısıyla, bu düzenleme, usul ekonomisi bakımından da isabetlidir ⁴⁵². Ödeme yeri mahkemesinin yetkili kılınması ise, iptal talebinde bulunanın iddiası hakkındaki delillerin, en kolay ve en güvenli bir biçimde bu yerde bulunabileceği ihtimali bakımından önem taşımaktadır ⁴⁵³.

⁴⁵¹ "...Dava, kıymetli evrak (bono) iptali istemine ilişkin olup, mahkemece yetkisizlik kararı verilmiştir. Ancak, çekişmesiz yargı işlerinde yetkiyi düzenleyen 6100 sayılı HMK'nın 384. maddesinde, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, çekişmesiz yargı işleri için talepte bulunan kişinin veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesinin yetkili olduğu düzenlenmiş, 6102 sayılı TTK'nın 757. maddesinde ise, ödeme veya hamilin yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğu açıkça belirtilmiştir. Buna göre, bonoya dayalı borcun aranılacak borç niteliğinde bulunduğu, TTK'nın 757. maddesine uygun olarak davacı hamilin borçlunun ikametgâhı mahkemesi Niğde'de dava açtığı ve mahkemenin yetkili bulunduğu gözetilerek yargılamaya devam edilmesi ve hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde yetkisizlik kararı verilmesi doğru olmamış, hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir..." Yargıtay 11. HD., 07/01/2014 T., 2013/18067 E.-2014/155 K. sayılı ilâmı için bkz. Gürühan, **Çekin Zayı Olması ve İptali**, s. 74, dn. 209.

⁴⁵² Abuzer Kendigelen, **Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, B. 2, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2012, s. 575.

⁴⁵³ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 74; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Zıyayı ve İptali**, s. 155; Esenkar, **Çekin Zıyayı Özellikle Çalınma Hali**, s. 91-92.

Nama ve hamile yazılı senetlerin iptalinde ise yetkili mahkeme, TTK m. 657/1 ve 661/2 uyarınca; senet borçlusunun yerleşim yeri; pay senetleri bakımından ise anonim şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesidir ⁴⁵⁴.

İpotekli borç senedi ve irat senetlerinin iptalinde ise, TMK m. 925'te (mülga Medenî Kanun m. 839) açıklık bulunmamasına rağmen, işin niteliği gereği, gayrimenkulün bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir ⁴⁵⁵.

İptal davası hasımsız açıldığı için, HMK m. 6 uyarınca genel yetkili mahkeme olan davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesinin iptal davasında yetkili olduğunu kabul etmek hukuken ve fiilen mümkün değildir.

İptale ilişkin hükümler emredici olduğu ve çekişmesiz yargıda yetki, kamu düzenine ilişkin sayıldığından, mahkemenin yetki hususunu re'sen nazara alması gerekmektedir ⁴⁵⁶. Zîrâ, borçlu, ziya sebebiyle iptale ilişkin yargılamada taraf olmadığından yetki itirazında bulunamayacaktır. Dilekçe sahibinin de böyle bir itirazda bulunacağı düşünülemeyeceğinden, mahkeme bu hususu re'sen dikkate almalıdır ⁴⁵⁷. İptale ilişkin hükümlerin emredici olmasının diğer bir sonucu da tarafların bu hususta yetki sözleşmesi yapamamasıdır (HMK m. 18/1).

⁴⁵⁴ "...TTK'nın 573. maddesi hamile yazılı senetlerin iptali konusunda yetkili mahkemeye ilişkin hükmü ihtiva etmekte olup, anılan maddenin ikinci fıkrasına göre, hamile yazılı hisse senetlerinin ziyai hâlinde yetkili mahkeme anonim şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir. Davalı vekili cevap layihasında, müvekkili şirketin merkezinin bulunduğu yerin Ankara olduğunu ileri sürmüş olup, bu konuda uyumsuzluk olmadığına göre, mahkemece dava dilekçesinin selahiyet yönünden reddine karar verilmesi gerekirken aksine düşünce ile davanın görülerek yazılı olduğu şekilde karar verilmesi doğru olmadığı gibi davanın da hasımsız açılması gerekirken şirketin hasım gösterilmek suretiyle de hüküm tesisi doğru görülmemiştir." Yargıtay 11. HD., 26/10/1984 T., 1984/5078 E.-1984/5084 K. sayılı ilâmı için bkz. Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 1006.

⁴⁵⁵ Kınacioğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 64; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s.100; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 108-109.

⁴⁵⁶ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 62; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 92; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 156; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 75; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 81; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 109.

⁴⁵⁷ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 62.

Kural olarak mahkeme, hem yetkisiz hem de görevsiz olduğu kanısına varırsa, kuracağı hüküm, sadece görevsizliğe ve dava dosyasının görevli mahkemeye gönderilmesine ilişkin olmalıdır. Yetki konusunda ise, doğrudan ya da dolaylı başka bir açıklama, bu hükümde yer almamalıdır. Başka bir deyişle, mahkeme ilk olarak görev, daha sonra yetki hususunu nazara almalıdır ⁴⁵⁸. Yargıtay da içtihatlarında kıymetli evrakın zayi nedeniyle iptali davalarına ilişkin temyiz incelemelerinde, mahkemenin görevsiz olduğu kanısına varması hâlinde görevsizlik kararı vermekle yetinmesi gerektiğini, aynı zamanda yetkisizlik kararı vermesinin doğru olmadığını ortaya koymuştur ⁴⁵⁹.

2.5.2. İptal Davasında İspat Yükü

İptal davasında ispat yükümlülüğü, genel kural olan TMK m. 6 gereğince iptali talep eden kişiye düşmektedir. Zîrâ; iptal davası tek taraflı, hasımsız bir yargı işi olduğundan, ispat yükümlülüğünün bir başkasına tahmili söz konusu olamaz. TTK m. 759/2 uyarınca, iptal isteminde bulunan kişi, senet elinde iken ziyaa uğradığını inandırıcı bir şekilde gösteren delilleri mahkemeye sağlamak ve senedin bir suretini ibraz etmek veya senedin esas içeriği hakkında bilgi vermekle yükümlüdür. Örneğin, senedin kaybindan hemen önce borçluya ibraz edildiği ve borçlunun kısmî ödemede

⁴⁵⁸ Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 82.

⁴⁵⁹ “Davacı vekili, İnegöl Sulh Hukuk Mahkemesi’ne yaptığı istemde, müvekkilinin hamili olduğu çeki kaybettiğini ileri sürerek, hasımsız olarak iptalini istemiş ve mahkemece, davanın ticarî nitelikte olduğu, bu davalarda görevli mahkemenin ticaret mahkemeleri, yetkili mahkemenin ise çek hesabının bulunduğu yer mahkemesi olduğundan yetkili ve görevli mahkemenin Ankara Asliye Ticaret Mahkemesi olması sebebiyle görevsizlik kararı verilmiştir. Mahkemece, yukarıda açıklandığı gibi; bu tür davalarda sulh hukuk mahkemelerinin görevsiz olduğu ve Ankara Asliye Ticaret Mahkemesi’nin yetkili bulunduğu gerekçesiyle mahkemenin görevsizliğine ve dosyanın kararı kesinleştiğinde görevli ve yetkili Ankara Asliye Ticaret Mahkemesi’ne gönderilmesine karar verilmiştir. HMK’nın 114. maddesinde anlamlı bir şekilde sıralanan dava şartları çerçevesinde mahkemenin görevsiz olduğu kanısına varması hâlinde görevsizlik kararı vermekle yetinilmesi gerekmekte olup, aynı zamanda yetkisizlik kararı da verilmesi doğru görülmemiştir. Bu itibarla, öncelikle görev hususu gözetilerek dava dilekçesinin görev yönünden reddine ve dosyanın görevli asliye ticaret mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.” Yargıtay 11. HD., 25/11/2012 T., 2012/45 E.-2012/18341 K. sayılı ilâmı için bkz. Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 489.

bulunduğu delil olarak gösterilebilir. Aynı şekilde hırsızlık, yangın, su baskını, deprem, vs. gibi olayların vukuu, ispat hususunda kolaylık sağlar ⁴⁶⁰.

Senedin ibrazının imkânsız olduğu ortaya çıksa bile, zayi olayı ispatlanamamışsa, iptale karar verilemez. Bunun nedeni, zayi olayı gerçekleşmemesine rağmen, senedin ibrazının imkânsız olmasının, senedin başkasına devredildiği veya rehnedildiği konusunda bir kuşku uyandırmasıdır ⁴⁶¹.

O hâlde; iptal talebinde bulunanın, senedin içeriği ve özellikle zorunlu yasal öğelerine ilişkin bilgileri ve senet elinde iken ziyaa uğradığını gösteren delilleri mahkemeye sunması gerekir. Bu hususlara ilişkin olarak mahkemede olumlu kanaat uyandırılacak kadar delil sunulması yeterlidir. Sunulan kanıtlarla iddiaların kesinlikle doğrulanması koşulu aranmaz. Yargıtay'ın yaklaşımı da bu doğrultudadır ⁴⁶².

Hâkim, iptal talebinde bulunanın talebinin haklı olduğuna kanaat getirinceye kadar araştırma yapmak zorundadır; iddiaların doğruluğu hakkında yeterli kanaate sahip olamazsa, hâkimin talebi reddetmesi gerekir. Senette para ile ifade edilebilir bir hak, bir hukukî işlem söz konusu olduğundan, HMK'nın 200 vd. maddelerinde yer alan "senetle ispat zorunluluğu" burada da kıyasen uygulanacaktır. Ayrıca senetle ispat zorunluluğunun istisnaları, bu tip davalarda da uygulama alanı bulabilecektir. Örneğin,

⁴⁶⁰ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 158.

⁴⁶¹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 64.

⁴⁶² "...Zayi nedeniyle kıymetli evrakın iptalini isteyebilmek için gerekli olan şartlardan birisi de senette mündemiç olan hakkın varlığını sürdürmesidir. Somut olayda davacı tarafından, dava konusu senedin kaybedildiği ileri sürülmüş ve anılan senedin esas içeriği hakkında bilgi sunulmuştur. Esasen hasımsız olarak açılan ve kesin hüküm niteliği de taşımayacak olan bu türden davalarda, davacının mahkemeye olumlu bir kanaat verecek kadar delil sunmasını yeterli saymak gereklidir. Aksinin kabulü ile davacının daha fazlasını ispata zorlanması, zayi nedeniyle kıymetli evrak iptali hükümlerinin uygulanmasını imkânsız hâle getirecektir. Kaldı ki, dava sırasında yapılacak olan ilânlar sonucunda, hak sahipleri varsa ortaya çıkabilecek ve kendilerine karşı istirdat davası açılabilir ya da hak sahipleri tarafından hasımlı olarak açılacak bir dava ile çek iptali kararının iptali talep edilebilecektir. Dolayısıyla mahkemeyi tereddüte sevk eden hususlar, esasen anılan davalarda tartışılacaktır. Bu durum karşısında mahkemece, somut uyuşmazlık yönünden davacı vekilince sunulan mevcut delillerin yeterli sayılarak ve davacının işbu davayı açmasında yasal bir engelin bulunmadığı kabul edilerek bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir..." Yargıtay 11. HD., 12/05/2014 T., 2014/1130 E.-2014/8954 K. sayılı ilâmı için bkz. Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 77, dn. 217.

hukukî işlem niteliğinde olmayan fiilî durumların her türlü delille ispatı mümkündür. İptal talebinde bulunan kişinin senede zilyet olması da, fiilî bir durum olduğundan, bu hususun tanıkla ispatı mümkündür. Senede zilyet iken, onun elden çıkması da aynı şekilde ve aynı gerekçeyle tanıkla ispat edilebilir bir durumdur. Senedin hata, hile neticesinde elden çıkması, mücbir sebeple ziya, usulüne uygun bir tevdi sırasında yetkili bir memur nezdindeyken kaybolma, vs. gibi hâllerde inandırıcı delil veya belirtiler varsa, yine tanıkla ispat yoluna gidilebilir ⁴⁶³.

Ancak mahiyetine uygun olmadığından, ziya sebebiyle iptale ilişkin yargılamada yemin (HMK m. 288) uygulama alanı bulamaz; zîrâ, borçlu taraf olmadığından, “*taraf yemini*”nin söz konusu olmaması gibi, “*re’sen yemin*” için de, gerekli olan kanaatin hâkimde uyanması hâlinde iptale karar verilmesi gerekeceğinden, “*re’sen yemin*”in de uygulama alanı yoktur ⁴⁶⁴.

İptal davasının çekişmesiz yargıya tâbi olması nedeniyle, keşidecinin iptal davasına konu senedin varlığı ve iptali isteyen kişinin bu senet üzerinde hak sahibi olduğu yönündeki ikrarı da iptal kararı verilmesinde etkili olmayacaktır ⁴⁶⁵.

2.5.3. İptal Davasında Senedin Ferdileştirilmesi

Dilekçe sahibinin yükümlülüklerini düzenleyen TTK’nın 759/2. maddesi uyarınca senedin iptali talebinde bulunanın senedin bir suretini mahkemeye ibraz etmesi veya dilekçesinde senedin esas içeriği hakkında yeteri kadar bilgi vermesi gerekir. Aksi hâlde senedin iptaline karar verilemez. Bu nedenle senedin keşidecisinin kim olduğu,

⁴⁶³ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 60; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 87; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 78; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 242; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 84. “...Dosya muhtevasına ve özellikle senedin yırtılması olayına şahadette bulunan tanıkların, davalı M’nin ölü (H) ile (diğer davalıların miras bırakanıdır) birlikte davanın dayandığı senetleri imzaladığını açıkça bildirmiş bulunmalarına ve BK’nın 13. (TBK m. 14) ve TTK’nın 688. maddelerine (yeni TTK m. 776) göre de böyle bir senetle davalı Mehmet’in sorumlu olacağına binaen, bedeli ödenmeden yırtıldığı vakıası sabit olan senetle o senedi borçlu sıfatı ile imzalayan kişinin sorumlu olması gerektiğinden, yerinde olmayan temyiz itirazlarının reddine...” Yargıtay 11. HD., 22/10/1981 T., 1981/3917 E.-1981/4331 K. sayılı ilâmından aktaran Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 161-162.

⁴⁶⁴ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 161;

⁴⁶⁵ Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 78; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 84.

keşide yeri ve tarihi, vâdesi, ihtiva ettiği hakkın türü, ne tipte bir senet olduğu, vs. hakkında yeteri kadar bilgi verilmesi gerekir. Senedin özel bir rengi varsa, bu konuda da bilgi verilmesi yararlı olacaktır ⁴⁶⁶. Senet, seri hâlde çıkarılmışsa (hamile yazılı hisse senedi veya tahvillerde olduğu gibi), senedin numarası da belirtilmelidir ⁴⁶⁷. Keza, zayi edilen senet birden fazla tertip hâlinde çıkarılmışsa, hangi tertipten olduğu da dilekçede gösterilmelidir. Senedin anılan özelliklerinin iptal dilekçesinde ortaya konulması, hem senedin ferdileştirilmesini sağlar, hem de o senedin kıymetli evrak vasfını haiz olup olmadığının mahkemece anlaşılmasına yardımcı olur ⁴⁶⁸. O hâlde, sadece kıymetli evrakın zayi edildiği iddiası ile mahkemeye başvurmak veya senedin türünün belirtilmesi yeterli değildir ⁴⁶⁹. Senedin niteliklerinin tam olarak ortaya konulması gerektiği hususu, Yargıtay kararlarına da konu olmuştur ⁴⁷⁰.

Zayi olan senet çek ise, ferdileştirme zayi edilen çekin mümkün olduğunca tanınması amacına yönelik olduğundan, ferdileştirme kavramının kapsamına muhatap bankanın ticaret unvanı, çek hesabının bulunduğu şube, hesap numarası ve çekin seri

⁴⁶⁶ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 63; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 162; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 110; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 88; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 75.

⁴⁶⁷ “...Zayi olması nedeniyle iptali istenen kıymetli evrak, çok sayıda (seri hâlde) çıkarılan senet ise, bunların ferdileştirilmesine yarayacak seri numaralarının ve hamillerinin bildirilmesi şarttır. Ferdileştirme yapılmadan senedin iptaline karar verilemez.” Yargıtay 11. HD., 22/03/1999 T., 1999/437 E.-1999/2401 K. sayılı ilâmı için bkz. Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 162, dn. 658.

⁴⁶⁸ Yaman, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 50.

⁴⁶⁹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 63; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 162.

⁴⁷⁰ “...Dava, hasımsız olarak açılan ve hırsızlık neticesinde çalındığı iddia edilen bonoların iptali istemine ilişkindir. Davacı vekili, dava dilekçesinde iptali istenen bonoların vâdesiz olduğunu belirtmiştir. TTK’nın 688. maddesinde bonoda bulunması gereken unsurlar tahdidî olarak gösterilmiş olup, vâde tarihi de bu unsurlar içerisinde ise de, takip eden 689/2. maddenin düzenlenmesinden anlaşılacağı üzere, vâde tarihi bonoda bulunması gereken zorunlu unsurlardan biri değildir. Buna göre, vâde tarihi bulunmayan bononun kıymetli evrak niteliği zedelenmeyip, görüldüğünde ödenmesi gereken bir bono sayılmaktadır. Dolayısıyla, mahkemenin davaya konu vâdesiz bono konusundaki görüşü isabetli bulunmamaktadır. Ancak, mahkemenin yaptığı araştırma neticesinde, iptale karar verilmesi hâlinde iptal edilen senedin tüm unsurlarının karar yerinde açıkça ve tereddüte yer vermeyecek ve hukukî sonuç doğurabilecek şekilde gösterilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, davacıların senede ilişkin tüm unsurları açıklamaları zorunludur. Oysa, davacıların dava dilekçesinde zayi nedeniyle iptalini istedikleri senede ilişkin unsurlar açıkça gösterilmemiştir. O hâlde mahkemece öncelikle iptali istenen senetlerin tüm unsurlarının davacılara açıklattırılarak hâsıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu şekilde eksik incelemeye dayalı olarak karar verilmesi doğru görülmemiştir...” Yargıtay 11. HD., 04/04/2005 T., 2004/6643 E.-2005/3140 K. sayılı ilâmı için bkz. Bilgen, **Uygulamada Kambiyo Senetleri**, s. 26-27.

numarası gibi ayırt edici özellikleri de girmektedir ⁴⁷¹. Yine 5941 sayılı Çek Kanunu’nun 2. maddesinin altıncı fıkrasında ⁴⁷², tacir olan ve tacir olmayan kişilere verilecek çekler ile hamiline düzenlenecek çeklerin açıkça ayırt edilebilecek biçimde bastırılacağı hükme bağlandığından, ferdileştirme kapsamında, zayi edilen çekin tacir olan veya olmayan kişilere verilecek bir çek mi, yoksa hamiline düzenlenecek bir çek mi olduğu hususu da dilekçede belirtilmelidir ⁴⁷³.

TTK’nın 661/4. maddesinde bir senedin kupon tablosu veya talon içermesi ve hamilin bu kupon tablosu veya talonu kaybetmesi durumunda, senedin esas bölümünün ibrazının, istemin haklı olduğunun ispatı için yeterli sayılacağı hükmüne yer verilmiştir.

Senedin ferdileştirilmesinde, borçlunun yardımı, muhakkak ki, çok gereklidir; zîrâ borcun yer aldığı senedin niteliklerini en iyi şekilde borçlu bilebilir. Borçlunun bu konudaki bilgi verme yükümü, TMK’nın 2. maddesindeki “doğruluk ve güven kuralı”na dayanmaktadır ⁴⁷⁴.

2.5.4. İptal Davasında Mahkemenin Yapacağı İnceleme

Mahkeme, bir iptal davasında, ilk olarak kendisinin yetkili ve görevli olup olmadığına bakmalı, daha sonra dava dilekçesinin usule uygunluğunu incelemeli, ardından TTK’nın 651/2. maddesi uyarınca, iptal talebinde bulunan şahsın buna

⁴⁷¹ Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 76; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 83-84. “...Dava, TTK’nın 757 vd. maddeleri çerçevesinde açılmış bir iptal davası niteliğinde olup, aynı Kanun’un 818/1-s maddesi uyarınca çek iptali davalarında da uygulanması gereken TTK’nın 759/2. maddesi hükmü gereğince, iptal isteminde bulunan talep sahibinin senedin esas içeriği hakkında mahkemeye bilgi vermekle yükümlü olduğu hükmü çerçevesinde iptali istenen çekler ile ilgili muhatabın hesap numarasının, keşidecisinin ve seri numaraları ile her bir çekin miktarının bildirilmiş olması karşısında mahkemenin yanlışlı gerekeyle iptali istenen çeklerle ilgili hiçbir delil sunulmadığından bahisle davanın reddine karar vermesi yerinde olmamış, davacının bu yöne ilişkin temyiz itirazlarının kabulü ile yerel mahkeme kararının bozulması gerekmiştir...” Yargıtay 11. HD., 07/02/2014 T., 2013/14401 E.-2014/2103 K. sayılı ilâmı için bkz. Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 76, dn. 213.

⁴⁷² 5941 sayılı Çek Kanunu için bkz. 20/12/2009 tarih ve 27438 sayılı RG (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/12/20091220-6.htm>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

⁴⁷³ Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 76.

⁴⁷⁴ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 63; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 163.

hakkının olup olmadığını, yani senedin iptalinde hukukî yararının bulunup bulunmadığını tespit etmelidir (HMK m. 114/1-h) ⁴⁷⁵ .

“*Senedin iptalini isteme hakkı*”nın, “*senet üzerinde hak sahibi olma*” kavramı ile karıştırılmaması gerekir. Senet üzerinde hak sahibi olmayan vekil, müstevdi gibi kişiler de, senedin iptalini talep hakkına sahip olabilirler. Ancak, bu durumda dahi lehine iptal kararı talep edilen kişinin hak sahipliğinin de ispatı gerekir. Örneğin, tevkil ciro su ile senedi devralan vekil, müvekkilinin senet üzerinde hakkı olduğunu ve bunun devam ettiğini ispatlamalıdır; çünkü, vekilin iptal hakkı, müvekkilinin hak sahipliği sıfatının varlığına bağlıdır ⁴⁷⁶ .

Dilekçe sahibi tüm bunlara ek olarak, senedi zayi ettiğini, bu nedenle senedi borçluya ibraz edemediğini ispatlayacak bütün delilleri sunmalıdır. Bazı durumlarda senedin zayi olduğu muhakkaktır. Bazen de bir olaydan fiilî bir karine ile senedin zayi olduğu sonucu çıkarılabilir. Örneğin, bir evin yanması hâlinde, bu evin içinde bulunan senedin de büyük bir ihtimalle yanmış olduğunun kabulü gerekir. Aynı şekilde, senet belli zamanlarda faiz veya kâr talep edilmesi hakkını sağlıyorsa (hisse senedi, tahvil gibi), aradan geçen uzun bir süre içinde kâr ve faiz talebiyle kimse borçluya başvurmamışsa, zayi olayının kuvvetle muhtemel olduğu sonucu çıkarılabilir ⁴⁷⁷ .

İptal talebini inceleyecek olan hâkimin nazara alması gereken diğer bir husus da; zayi olduğu iddiasıyla iptali talep edilen senedin kıymetli evrak vasfını haiz olup olmadığıdır. Zîrâ, bu niteliğe sahip olmayan senetlerin iptali, TTK hükümlerine değil, adî senetlerin iptalini düzenleyen TBK m. 105 hükmüne tâbi olacaktır.

⁴⁷⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 63; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 163; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 89; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 111; Gürühan, *Çekin Zayi Olması ve İptali*, s. 76.

⁴⁷⁶ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 63-64, dn. 127.

⁴⁷⁷ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 64-65.

2.5.5. İptal Davasında İlân Aşaması

2.5.5.1. İlânın Yapılması

İptal davasında mahkeme, dilekçe sahibinin senet elinde iken zayi olduğuna ilişkin iddialarını, yaptığı araştırmalar neticesinde inandırıcı bulursa, senedi eline geçireni muayyen bir süre içerisinde mahkemeye getirmeye davet ve aksi takdirde senedin iptaline karar verileceğini ihtar eder. Bu ilânda senede ilişkin bilgilere de yer verilir. İlân, emre yazılı senetler bakımından TTK m. 760 vd.; hamile yazılı senetler bakımından ise TTK m. 663 vd. maddelerinde düzenlenmiştir.

İlânın yapılmasının amacı, muhtemel hak sahiplerinin ortaya çıkmasını sağlamak ve bu şekilde iyiniyetli üçüncü kişilerin mağduriyetine engel olmaktır ⁴⁷⁸.

TTK'nın kıymetli evrakın iptalinde ilâna ilişkin hükümleri emredicidir. Dolayısıyla, senette mündemiç olan hakkın değerine bakılmaksızın bu ilânın mutlaka yapılması gerekir. Ancak, ilânla ilgili bu tedbirler alınırken, iptali talep edilen senedin değeri mahkemece göz önünde bulundurulmalı ve yapılacak ek masrafların iptalin sağlayacağı yararları ortadan kaldırmamasına özen gösterilmelidir. Değeri çok az olan bir senet için Türkiye çapında yayınlanan birkaç gazetede ilân yapılmasına karar verilmesi hâlinde, yapılan ilân masrafı belki de senetteki alacak miktarını aşacağından, iptalin faydası olmayacaktır ⁴⁷⁹.

Hamile yazılı senetler yönünden senedi getirme süresinin en az 6 ay olarak belirlenmesi gerekir; bu süre ilk ilân gününden itibaren işlemeye başlar (TTK m. 663).

Emre yazılı senetler yönünden ise senedi getirme süresi en az 3 ay, en çok bir yıldır (TTK m. 761/1). Ancak vâdesi gelmiş senetlerde zamanaşımı, üç ayın

⁴⁷⁸ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 66; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 164; Gürühan, *Çekin Zayi Olması ve İptali*, s. 79.

⁴⁷⁹ Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 74; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 67; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 164; Gürühan, *Çekin Zayi Olması ve İptali*, s. 79; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 112-113; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 90; Esenkar, *Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali*, s. 86.

geçmesinden önce gerçekleşirse, mahkeme üç aylık sürelerle bağlı değildir (TTK m. 761/2). Başka bir deyişle, mahkeme senedin zamanaşımına uğramaması için yasada belirtilenden daha kısa bir süre tayin edebilir. Süre, vâdesi gelen senetler hakkında birinci ilân gününden, vâdesi henüz gelmemiş senetler hakkında ise vâdenin gelmesinden itibaren işlemeye başlar (TTK m. 761/3). TTK'nın 795/1. maddesi hükmü uyarınca çekler, görüldüğünde ödendiğinden, çeklerde vâde yoktur. Bu nedenle, çekler bakımından mahkemeye getirme süresi, ilk ilân gününden itibaren işlemeye başlar.

İlân, TTK'nın 762/1. maddesi hükmü uyarınca, TTK'nın 35. maddesinde bahsi geçen Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde üç kere yapılır. İlânda, senedin getirilmemesi hâlinde iptal edileceği yönündeki ihtar mutlaka yer almalıdır. TTK'nın 762/2. fıkrasında ise, özellik gösteren olaylarda, mahkemenin uygun göreceği daha farklı ilân türlerine başvurabileceği düzenlenmiştir. Bu tedbirler, dava konusunun önem ve değerine göre ilân sayısının artırılması, ilânın Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'ne ek olarak başka yerel veya ülke çapında yayınlanan gazetelerde, radyolarda yapılması, vb. olarak sıralanabilir ⁴⁸⁰. Yargıtay bir kararında, yalnızca mahallî bir gazete ile yapılan ilânın yeterli olmadığına hükmetmiştir ⁴⁸¹.

Yargıtay bir kararında da, ilân metninin hazırlanmasının mahkemenin sorumluluğunda olduğuna, bu nedenle ilânların yanlış yapılmasının sorumluluğunun davacıya yüklenemeyeceğine, mahkemece gerektiğinde düzeltme ilânı yapılarak dava konusu senet ile ilgili bir karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir ⁴⁸².

Eğer birden çok senedin iptali isteniyorsa, bu senetlerin her biri için ayrı ayrı değil, tek bir ilân yayınlanır ve senetler bu ilânda ayrıntılı olarak açıklanır ⁴⁸³.

⁴⁸⁰ Esenkar, **Çekin Ziyatı Özellikle Çalınma Hali**, s. 86; Gürühan, **Çekin Zayı Olması ve İptali**, s. 80.

⁴⁸¹ Yargıtay 11. HD., 21/03/1983 T., 1983/1214 E.-1983/1320 K. sayılı ilâmını aktaran Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 83.

⁴⁸² Yargıtay 11. HD., 26/06/2012 T., 2012/14192 E.-2012/10965 K. sayılı ilâmını aktaran Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 513.

⁴⁸³ Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 512.

2.5.5.2. İlânın Sonuçları

Zayi sebebiyle iptali talep edilen senedin iptaline karar verilmeden önce yapılan ilânlar, senedi elinde bulunduran kişinin bunu mahkemeye ibraz etmesi suretiyle amacına ulaşabileceği gibi, sonuçsuz da kalabilir.

Birinci ihtimalde, mahkemece iptal davası açan dilekçe sahibine, senedi mahkemeye getiren kişi aleyhine iade davası açması için uygun bir süre verilir ⁴⁸⁴. “Uygun bir süre”den ne anlaşılması gerektiği yasada belirtilmemiştir ⁴⁸⁵. Mahkemece tayin edilen süre içinde iade davası açılması hâlinde, iptal davasının konusu zayi olmuş senet olduğundan, başkasının elinde olduğu tespit edildikten sonra mahkemeye tevdi edildiği sabit olmuş senet ile ilgili daha önce açılan iptal davasının sürdürülüp, iade davasının bekletici mesele yapılması anlamsızdır. Bu durumda senedin iptaline ilişkin dava konusuz kaldığından, esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir ⁴⁸⁶.

⁴⁸⁴ “...Talep, zayi nedeniyle çek iptali istemine ilişkin olup, mahkemece yazılı şekilde talebin reddine karar verilmiş ise de, 6102 sayılı TTK’nın 818/1. maddesi yollamasıyla uyumsuzluğa uygulanması gereken aynı Kanun’un 758. maddesi uyarınca dava sırasında çeki elinde bulunduranın bilinmesi hâlinde mahkemece bu kişi aleyhine istirdat davası açmak üzere süre verilip, dava açılmaması hâlinde ödeme yasağı ile ilgili karar vermesi gerekmektedir. Bu durumda, mahkemece yukarıda açıklandığı üzere TTK’nın 758. maddesi uyarınca işlem yapılması gerekirken, yanlışlı değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, talepte bulunanın bu yöne ilişkin temyiz itirazlarının kabulü ile yerel mahkeme kararının bozulması gerekmiştir...” Yargıtay 11. HD., 20/04/2015 T., 2015/490 E.-2015/5451 K. sayılı ilâmı için bkz. Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 114, dn. 206.

⁴⁸⁵ Kınacıoğlu’na göre; bu süre, hâl ve vaziyetin durumuna göre hâkim tarafından takdir ve tespit edilir (mülga TTK m. 675, c. 1) (6102 sayılı TTK m. 763/1, c. 1). Her hâlde hâkim, bu süreyi tayin ederken iyiniyetli bir kambiyo senedi hamilinin müracaat haklarının zamanaşımı süresini dikkate almalıdır (mülga TTK m. 661/2, 690/1, 726) (6102 sayılı TTK m. 749/1, 778/1, 814) (Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 75).

⁴⁸⁶ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 115; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 93. Sezer’e göre ise; dilekçe sahibinin mahkemece tayin edilen süre içerisinde iade davası açması hâlinde, açılan iade davası, iptal talebinde bulunan lehine sonuçlanırsa, buna ilişkin karar taraflar açısından kesin hüküm teşkil eder. Verilen kararla iptal talebinde bulunan, senedin gerçek ve meşru hamili hâline gelir ve iptale konu senedi iade davası sonucu elde edeceğinden iptal davası konusuz kalmış olur. Mahkeme, konusuz kalan iptal davası ile ilgili “*iptal davası konusuz kaldığından esas hakkında hüküm kurulmasına yer olmadığına*” şeklinde karar verir. Buna karşılık, iptal davasının davacısı iade davasını kaybederse, iade davası sonucu verilen kararla, senet davalıya iade edilip, iptal davasının davacısının, meşru hamil olmadığı tespit edilmiş olacağından, davacının aktif husumet ehliyeti bulunmadığından iptal davasının reddine karar verilir (Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 245-246). “Çek iptali davaları, özelliği itibarıyla hasımsız açılan

Mahkemece tayin edilen süre içerisinde iade davasının açılmaması hâlinde ise, dava konusu senet, mahkemeye tevdi eden kimseye iade edilir ve senedin meşru hamilinin tespit edilmiş olması nedeniyle dilekçe sahibi tarafından açılan iptal davasının reddine karar verilir. Daha önce verilen ödeme yasağı kararı ise mahkemece kaldırılır⁴⁸⁷.

Yapılan ilânlar sonucunda senedin mahkemeye getirilip gösterilmekle birlikte, tevdi edilmemesi durumunda ne yapılması gerektiği ile ilgili kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca bu, doktrinde de ihtilafli bir konudur. Bazı yazarlar, böyle bir ihtimalde, mahkemece senedi elinde bulunduran kişinin kimliği ve adresi belli olduğu için davacıya iade davası açması için uygun bir süre verilmesi ve bu sürenin sonucunun beklenmesi gerektiğini savunurken⁴⁸⁸; bazıları da TTK'nın 665/1. ve 763. maddelerindeki şart gerçekleşmediğinden, senedin süresinde getirilmemiş sayılacağını ve doğrudan iptal kararı verilmesi gerektiğini savunmuşlardır⁴⁸⁹. Kanaatimizce; TTK'nın iade davasını düzenleyen 665 ve 763. maddelerinin lafızlarına bakıldığında, TTK'nın 665/2. maddesinde “Dilekçe sahibi bu süre içinde dava açmazsa, mahkeme senedi *geri verir* ve ödeme yasağını kaldırır.”; TTK'nın 763. maddesinde ise “...dilekçe sahibi bu süre içinde dava açmazsa, mahkeme, poliçeyi, *sunmuş olana geri veri* ve muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır.” ibarelerinden de anlaşılacağı üzere, iade davası açılması için mahkemece süre tayininin, iptale konu senedin mahkemeye tevdi edilmesi durumunda söz konusu olabileceği, senedin yalnızca mahkemeye getirilip gösterilmesinin iade davası açılması için mahkemece süre tayini bakımından yeterli olmadığı sonucu çıktığından, ikinci görüş daha isabetlidir.

davalardan olup, yapılan yargılama sırasında çek hamilinin ortaya çıkması durumunda, çek iptali davasını açan davacıya, mevcut çek hamiline karşı çek istirdadı davası açması konusunda süre verilmeli, istirdat davasının açılması hâlinde, çek iptali davasının konusuz kaldığından bahisle karar verilmesine yer olmadığına, açılmaması hâlinde ise çek iptali davasının reddi yönünde hüküm kurulmalıdır...” Yargıtay 11. HD., 29/02/2016 T., 2015/7488 E-2016/2170 K. sayılı ilâmı için bkz. Berberoğlu Yenipınar, **Hasımsız İptal Davaları**, s. 108.

⁴⁸⁷ Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 81-82.

⁴⁸⁸ Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 248; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 116; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 93-94.

⁴⁸⁹ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 63; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 82; Esenkar, **Çekin Ziyatı Özellikle Çalınma Hali**, s. 87-88.

Yapılan ilânlar sonucunda senet tayin edilen süre içerisinde mahkemeye getirilmezse, mahkemece senedin iptaline karar verilir (TTK m. 666/1; 764/1). Mahkeme, iptale karar vermeden önce, borçluya, senet bedelini tevdi etme ve yeterli teminat karşılığında bunu ödeme yükümünü getirebilir (TTK m. 765/1). Burada amaç, senedi iyiniyetle iktisap edenleri korumak olup ⁴⁹⁰, teminat ise senette mündemiç olan hakkı iyiniyetle iktisap etmiş olan kişilerin zararlarını karşılamaya yöneliktir ⁴⁹¹. Senet iptal edildiği veya senetten doğan haklar diğer bir sebeple ortadan kalktığı takdirde, teminat geri alınır (TTK m. 765/2).

Hâkimin, tayin edilen sürenin geçmesinden sonra, iptal kararı vermeden, eldeki delilleri ve yeni olayları tekrar incelemesi yerinde olur. Özellikle, bu süre içinde, senede zilyet olan üçüncü kişinin senetteki alacağın ifası veya faiz yahut kâr talebiyle borçluya başvuruda bulunmadığı hususunun dilekçe sahibi tarafından ispatlanması istenebilir. Bunun nedeni, dilekçe sahibinin hak sahipliğinin iptal anında devam etmesinin, iptalin şartlarından biri olmasıdır ⁴⁹².

Senedin üçüncü kişi elinde olduğu anlaşılrsa bile, hâkim onun iptaline karar verebilir. Bunun sebebi, senedin bu kimse tarafından mahkemeye ibraz edilmemesinin, onun kötü niyetli olması ihtimalini ortaya koyması ve bu durumun, dilekçe sahibinin hak sahipliği olduğuna ilişkin iddiasını kuvvetlendirmesidir ⁴⁹³.

Kanun’da mahkemece tayin edilen süre sonunda iptalin ayrıca talep edilmesi gerektiğine ilişkin bir hüküm yoktur. Bu nedenle hâkim, iptale re’sen karar verecektir.

⁴⁹⁰ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 63; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 99; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 69; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 116; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 92.

⁴⁹¹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 69; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 116.

⁴⁹² Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 68-69.

⁴⁹³ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 69.

Ancak, bundan önce dilekçe sahibine iptali hâlâ isteyip istemediğinin sorulması uygun olur ⁴⁹⁴.

2.5.6. İptal Kararı ve Niteliği

Emre yazılı senetlerde verilen iptal kararı, ilân edilmez. Zîrâ iptal edilen senedin vâdesi esasen geçmiş olduğu için tedavül kabiliyeti kalmamış bir senetle ilgili iptal kararının ilânında üçüncü şahısların yararından söz edilemez ⁴⁹⁵. Ancak hamile yazılı senetlerde iptal kararının ilânı, TTK'nın 666/2. maddesi uyarınca zorunludur. Aynı şekilde, nama yazılı senetlerin iptali, TTK'nın 657/1. maddesi uyarınca hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümlere tâbi kılındığından, nama yazılı senetlerde de iptal kararının ilânı yasal bir zorunluluktur (TTK m. 657/1 delâleti ile TTK m. 666/2). Anılan düzenlemeye göre, mahkemece verilen iptal kararı (nama ve hamile yazılı senetlerde), Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile ve mahkemece gerek duyulursa başka araçlarla da ilân edilir. Bu düzenlemenin nedeni, hamile yazılı senetlerde, senedin getirilmesi için belirlenen sürenin, emre yazılı senetlerde olduğu gibi vâdeden değil, ilk ilân tarihinden itibaren işlemeye başlaması (TTK m. 663), böylece, senedin vâdesinin gelmemiş olması ve dolayısıyla iyiniyetli üçüncü kişilerce iktisabının ihtimal dâhilinde olmasıdır ⁴⁹⁶.

TTK'nın 652. maddesinin birinci fıkrasında lehine iptal kararı verilen hak sahibine bir tercih hakkı sunulmuştur. Buna göre; hak sahibi hakkını senetsiz olarak ileri sürebileceği gibi, yeni bir senet düzenlenmesini de talep edebilir.

Mahkemece verilen iptal kararı, senette mündemiç olan hakka etkili değildir; sadece, senedi etkiler; onun teşhis fonksiyonunu ortadan kaldırır ⁴⁹⁷. Ayrıca bu, senetle

⁴⁹⁴ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 68, dn. 146; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 166; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 83; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 89.

⁴⁹⁵ Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 58; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 76; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 69.

⁴⁹⁶ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 76.

⁴⁹⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 58; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 89; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 122; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 58; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 84; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 48; Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 166;

ilgili kişilerin borçlu olduğunu tespit eden bir karar değildir ⁴⁹⁸. İptal kararı, karar hamiline, senette mündemiç olan hakkı kanıtlamak kaydıyla, sadece senet borçlusuna başvurma hakkı sağlar. İptal kararı, bunun dışında, senetten dolayı çeşitli sıfatlarla rücu mekanizmasında mesuliyet altına girmiş kişilere kural olarak başvuru hakkı sağlamaz ⁴⁹⁹.

Mahkemece verilen iptal kararının, zilyetliği kaybedilen senedi iyiniyetle iktisap eden üçüncü kişilerin haklarına da bir etkisi yoktur ⁵⁰⁰. İptal kararı, her zaman değiştirilebilen ve aksi ispat edilebilen bir karardır. Bu nedenle davaya konu senedin meşru hamili olduğunu iddia eden kimse, iptal davasının iptali için dava açıp, verilen iptal kararını ortadan kaldırma imkânına sahiptir ⁵⁰¹. Yargıtay da içtihatlarında, hukukî menfaati olanların iptal kararlarının iptalini dava yolu ile istemelerinin mümkün olduğuna karar vermiştir ⁵⁰². Bunun yanı sıra, senet bedelinin iptal kararı hamiline

Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 84; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 249; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 114; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 96; Bilgen, **Uygulamada Kambiyo Senetleri**, s. 31. “...İptal kararı alan kişi (iptal davasının davacısı) borçludan kendisine senedi ibraz etmeden, ödemede bulunmasını isteyebilmek hakkını kazanmaktadır. İptal kararının etkileri hak sahipliğinin teşhisi meselesine ilişkindir. Kararın maddî hukuk yönünden herhangi bir etkisi yoktur. Bu kararlar senedi elinde bulunduran üçüncü şahsın hakkının sona erdiği, onun yerine artık bundan böyle davacının hak sahibi olduğu sonucuna da varılamaz. İptal kararı, iptal olunan senet yerine kaim olan bir senet mahiyeti taşımaktadır. Borçlu, iptal kararı hamiline iyiniyetle ödemede bulunduğu takdirde ödemede bulunduğu şahıs gerçek alacaklı olmasa dahi, mevcut iptal kararına güvenerek yaptığı ödeme ile borcundan kurtulur (mülga TTK m. 558/2). Gerçek hak sahibi olan veya olmayan bir şahsın elinde bulunan senedin, iptal kararının verilmesinden sonra hiçbir teşhis fonksiyonu kalmamaktadır. Dolayısı ile borçlu, senedi elinde bulunduran şahsa ödemede bulunmadığı takdirde hiçbir sorumluluk doğmaz...” Yargıtay 19. HD., 24/10/2013 T., 2013/9082 E.-2013/16597 K. sayılı ilâmı için bkz. Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 81.

⁴⁹⁸ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 166.

⁴⁹⁹ Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 95.

⁵⁰⁰ Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 252. “...çekin kaybolması nedeniyle açılan davalarda verilen iptal kararlarının bir ilâm olmayıp tespit niteliği taşıdığı, bu kararlar hasımsız verildiğinden bu davada taraf olmayan iyiniyetli üçüncü kişiyi bağlamayacağı, davacının, davalının çeki devir alırken bu çekin kaybolduğunu bildiği ve bu hususu bile bile borçlunun zararına olacak şekilde devir aldığını ispatlayamadığı gerekçesiyle davanın reddine...” ilişkin hükmün onanmasına dair Yargıtay 11. HD., 14/05/2014 T., 2014/2699 E.-2014/9228 K. sayılı ilâmı için bkz. Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 84, dn. 243.

⁵⁰¹ Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 84-85.

⁵⁰² “...İptal davası, çekişmesiz yargı usulüne tâbidir. Hak sahibi olduğunu iddia eden kişi tarafından açılır. Bu kararın maddî hukuk bakımından hiçbir etkisi bulunmamaktadır. Hasımsız olarak açılan davalar sonucu tesis edilen çek iptali kararlarının iptaline ilişkin olarak Türk Hukuk Mevzuatında açıkça bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, hukukî menfaati olanların iptal kararının iptalini dava yolu ile isteyebilmelerinin mümkün olduğu kabul edilmektedir. Dairemizin istikrar kazanmış

ödenmiş olması hâlinde, senedi elinde bulunduran kişinin, senedin haksız olarak iptal edildiği savını ileri sürerek, karar hamiline karşı sebepsiz zenginleşme davası; senet bedeli henüz ödenmemişse hak sahipliğine yönelik çekişmenin önlenmesi ile yeni senet düzenlenmiş olan hâllerde ayrıca bu senedin iadesi davası açması mümkündür⁵⁰³. Gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kişi, iyiniyetle ödeme yapan senet borçlusuna ise müracaatta bulunarak senette mündemiç olan hakkı talep edemez. Ancak borçlunun, iptal kararını kendisine ibraz ederek senet bedelinin tahsilini talep eden karar hamilinin gerçek hak sahibi olmadığını bilmesine rağmen senet bedelini bu kişiye ödemesi durumunda, borçlunun ağır kusurlu olduğu kabul edilir. Bu durumda gerçek hak sahibi üçüncü kişi, borçluya müracaat ederek senet bedelinin kendisine ödenmesini talep edebilir⁵⁰⁴.

Kısacası; mahkemece verilen iptal kararı, hiçbir şekilde maddî anlamda kesin hüküm oluşturmaz ve kararın maddî hukuk yönünden herhangi bir etkisi yoktur⁵⁰⁵. İptal kararı, hakkın varlığına, muhtevasına ve bu hak üzerindeki tasarruf yetkisine tesir etmez⁵⁰⁶.

uygulanmasında da böyle bir davanın dinlenebileceği benimsenmektedir. Bu durumda, davacının hukukî menfaatinin bulunması şartıyla işbu davanın açılması mümkün bir dava olduğunun kabulü ile işin esasına girilmesi, taraf kanıtlarının değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, davacının tarafı olmadığı, hasımsız olarak görülmüş çek iptali davasında alınan kararı temyiz etmediği yönündeki yasal olmayan gerekçeye dayalı olarak davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir.” Yargıtay 11. HD., 25/06/2009 T., 2008/3406 E.-2009/7854 K. sayılı ilâmı için bkz. Gürühan, Çekin Zayi Olması ve İptali, s. 84-85, dn. 244.

⁵⁰³ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 53; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 91; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 124.

⁵⁰⁴ Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 252-253.

⁵⁰⁵ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 58; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 91; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 131; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 137; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34; Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43; Öztürk Dirikhan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 85; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 48; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 53; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 166; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 84; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 96; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 249; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 118; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 94; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 994.

⁵⁰⁶ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 131; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 58; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 166; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 94; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 118; Sezer, **Kıymetli Evrakın**

İptal kararı, maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmese de, hüküm ve sonuçlarını verildiği andan itibaren doğurmaya başlar ve etkisi yürürlükte kaldığı sürece devam eder⁵⁰⁷.

2.5.7. İptal Davasında Yargılama Giderleri

Tarafların, davanın görülmesi ve sonuçlanması için ödedikleri paraların tümüne yargılama giderleri denir. Bizde yargılama giderleri geniş anlamda kullanılmakta ve harçlar da bu kapsamda değerlendirilmektedir (HMK m. 323/1-a). Davacı, yargılama harçları ile her yıl Bakanlıkça çıkarılan gider avansı tarifesinde belirlenen tutarı dava açarken mahkeme veznesine yatırmak zorundadır. Gider avansı, her türlü tebligat ve posta ücretleri, bilirkişi ve tanık ücretleri gibi giderler için davacıdan alınan meblağı ifade eder (HMK Yönetmeliği m. 45/1)⁵⁰⁸.

Yargılama giderleri, kural olarak, davada haksız çıkan, yani aleyhine hüküm verilen tarafa yükletilir (HMK m. 326/1). Davada haksız çıkan tarafa yükletilecek olan yargılama giderleri, hem davayı kazanan tarafın daha önce avans olarak ödediği (HMK m. 114/1-g; 120; 324/1) hem de Devlet hazinesince peşin olarak ödenen giderlerdir.

Zayi Olması ve İptal Davası, s. 249. “...TTK’nın 621 ve 639. maddelerinde açıklandığı gibi, ödeme talebi ile karşılaşan borçlu, bedeli ödemesi halinde senedin, protesto belgesinin ve ayrıca bir makbuzun kendisine verilmesini isteme hakkına sahiptir. Ödeyen kimsenin kendi borçlusuna rücu edebilmesi için senedi eline geçirmesi gerekmektedir. Senedin zayi edilmesi hâlinde mahkemeden alınan iptal kararı, senedin yerini tutan bir hukukî niteliğe sahip değildir. TTK’nın 564. ve 676. maddelerinde yazılı olduğu üzere, iptal kararı üzerine hak sahibi, hakkını senetsiz olarak da dermeyan ya da yeni bir senet ihdasını poliçede kabul edenden ve bonolarda keşideciden talep edebilir. İptal kararı, hak sahipliğinin teşhisi hususunda rol oynamaktadır. Bu kararın maddî hukuk yönünden herhangi bir etkisi yoktur. Yani hakkın mevcudiyetine, muhtevasına ve hatta bu hak üzerinde tasarruf yetkisine tesir etmez. İptal kararı, davacının alacaklı olduğunu göstermez. İptal kararı sadece, davacının senedi ibraz edememesine rağmen hak sahibiymiş gibi kabul edilmesine imkân verir. Kıymetli evrakta hak ile senet arasındaki mevcut sıkı bağlılık ancak bu ölçüde ve bu durumda çözülmektedir. İptal kararı, bu kararı almış olan davacıya, haklarını asıl borçluya karşı kullanma hakkını verir. Müracaat borçlularına başvurma hakkı yoktur. Kendisine müracaat edilen asıl borçlu ise, iptal kararı alan kişiye karşı onun alacaklılık sıfatına, borcun mevcudiyetine ve muhtevasına ilişkin def’iler ileri sürebilir. Böylece, iptal kararı almış olan kişinin müracaat hakkı, senet hamilinin hakkı kadar geniş olmayıp sınırlıdır...” Yargıtay 11. HD., 22/01/1985 T., 1984/5809 E.-1985/52 K. sayılı İlâm için bkz. Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 83, dn. 238.

⁵⁰⁷ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 86; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 97; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 85.

⁵⁰⁸ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, s. 697 vd.; Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği için bkz. 03/04/2012 tarih ve 28253 sayılı RG (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120403-3.htm>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

Bundan başka, davayı kazanan taraf, davasını bir vekil vasıtasıyla takip etmiş ise, haksız çıkan (davayı kaybeden) taraf yargılama gideri olarak vekâlet ücretine de mahkûm edilir⁵⁰⁹.

Kıymetli evrakın ziyayı nedeniyle açılan iptal davaları ise, hasımsız olarak açıldığı için, bu davalarda 492 sayılı Harçlar Kanunu'na bağlı (1) sayılı tarifenin A/III/2-a bendine göre maktu karar ve ilâm harcı tahsil edilir⁵¹⁰. Davanın kabul ya da reddi hâlinde, davacının yapmış olduğu yargılama giderlerine, bu arada yatırmış olduğu karar ve ilâm harcına da katlanmasına karar verilir⁵¹¹.

Kıymetli evrakın ziyayı nedeniyle iptal davasında davacı, vekil ile temsil edildiği takdirde, davanın niteliği gereği, talebin kabulüne karar verilmiş olsa dahi, davacı lehine vekâlet ücretine hükmedilemez⁵¹². Bunun yanı sıra, dava konusu senedin yargılama sırasında üçüncü kişi tarafından vekil eliyle mahkemeye sunulması da, bu kişi lehine vekâlet ücretine hükmedilmesini gerektirmez. Çünkü, üçüncü kişilerin iptal davasında taraf sıfatı yoktur⁵¹³.

2.5.8. İptal Kararına Karşı Kanun Yolu

Çekişmesiz yargı işlerinden olan iptal davası sonucunda verilen kararlara karşı kanun yolunun açık olup olmadığı konusunda doktrinde farklı görüşlerle karşılaşılmaktadır.

Öztürk Dirikkan, mülga 1086 sayılı HUMK hükümleri uyarınca, iptal talebinin reddi ve iptal kararlarının temyiz edilememesi gerektiğini, ancak, Yargıtay kararlarında

⁵⁰⁹ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku**, s. 700.

⁵¹⁰ 492 sayılı Harçlar Kanunu için bkz. 17/07/1964 tarih ve 11756 sayılı RG (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.492.pdf>) (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

⁵¹¹ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 218.

⁵¹² Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 219.

⁵¹³ "...Hasımsız görülmesi gereken işbu zayı sebebiyle çek iptal davasında, mahkemece davaya konu çekleri ibraz eden üçüncü kişilerin davanın tarafı sayılamayacağı gözden kaçırılarak, davacı aleyhine vekâlet ücreti takdir edilmesi doğru görülmemiş, davacı vekilinin bu hususa dair temyiz itirazlarının kabulüyle mahkeme kararının bu yönden bozulmasına..." (Erhan Günay, "Yargıtay Kararları Eşliğinde Soru/Yanıtlı Çek Zayii Nedeniyle İade ve İptal Davaları", **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 10, S. 111, Y. 2015, s. 95).

tam bir istikrarın sağlanması ve görüşler arasındaki farklılığın giderilmesi, ayrıca, bir usulsüzlük varsa, bunun, kararı verenden başka bir merci tarafından tekrar incelenmesi için, “olması gereken hukuk” açısından, ayrı bir nizasız kaza kanununun yapılması ve menfaatleri bağdaştırmak için nizasız kaza sonunda verilen kabul ve red kararlarının ve bu arada, kıymetli evrakın iptali ve iptal talebinin reddi kararlarının temyiz edilebileceğini veya başka bir kanun yoluna gidilebileceğini kabul etmenin uygun olacağını savunmuştur⁵¹⁴.

Sezer’e göre ise; iptal davasında kanun yolunun açık olup olmadığına dair bir düzenleme olmadığından iptal davasının kabulüne veya reddine dair verilen kararlara karşı kanun yoluna gidilebilir⁵¹⁵.

Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise; mahkemece verilen iptal talebinin kabulüne ilişkin kararlar, istem doğrultusunda olduğundan ve bu tip davalarda hasım da bulunmadığından, bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz. Ancak, iptal talebinin reddine ilişkin kararlara karşı kanun yolu açıktır⁵¹⁶.

HMK’nın 387. maddesinde, çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı hukukî yararı bulunan ilgililerin, özel düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla, kararın öğrenilmesinden itibaren iki taraf içinde, bu Kanun hükümleri dairesinde istinaf yoluna başvurabilecekleri düzenlemesine yer verilmiştir. Bu hâliyle; çekişmesiz yargı işlerinden olan iptal davalarında verilen red kararları aleyhine HMK’nın 387. maddesi uyarınca kararın öğrenilmesinden itibaren iki hafta içinde istinaf yoluna başvurulabilir. Böylece, ilk derece mahkemelerince verilen ve usul ve yasaya aykırı olma ihtimali bulunan iptal talebinin reddine ilişkin kararların, bölge adliye mahkemelerince denetlenmesi ve bu

⁵¹⁴ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 71.

⁵¹⁵ Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 258.

⁵¹⁶ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 91; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 59; Merih Kemal Omağ, “Kıymetli Evrak Hukukunda Ziya/ İptal”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, C. 10, S. 100, Y. 2018, s. 45; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 115; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 120-121; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 97-98; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 86; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 95.

kararlarda usulsüzlük olması durumunda tashihi sağlanmış olacaktır. HMK'nın "temyiz edilemeyen kararlar" kenar başlığını taşıyan 362. maddesinin 1. fıkrasında ise, çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar, bölge adliye mahkemelerinin temyiz yoluna başvurulamayan karar türleri arasında sayılmıştır. Dolayısıyla, ilk derece mahkemelerinin iptal davasının reddine ilişkin kararlarının istinaf incelemesi sonucunda bölge adliye mahkemelerince verilen kararlara karşı, HMK'nın 362/1-ç maddesi uyarınca temyiz yolu kapalıdır. İptal talebinin kabulüne karar verilmesi durumunda ise, bu tip davalarda hasım bulunmaması ve verilen kabul kararının dilekçe sahibinin talebi doğrultusunda olması sebebiyle, dilekçe sahibinin, mahkeme tarafından verilen iptal talebinin kabulüne ilişkin karar aleyhine kanun yoluna başvurmasında hukukî yararı bulunmadığından HMK'nın 387. maddesi uyarınca bu kararlara karşı kanun yolu kapalıdır.

Yargıtay tarafından zayi edilen devlet tahvillerinin iptali ile ilgili olarak 1945 tarihinde verilen İçtihadı Birleştirme Kararında, ödemenin men'i ve iptal kararlarının usul kanununda temyize tâbi tutulmadığı için temyiz edilemeyeceklerine, ancak talebin reddi kararlarının, bunu mahkemeye arz edenin haklarına dokunduğu ve kanuna aykırılığı hâlinde düzeltilmesi gerekli ve önemli görüldüğü, ayrıca nihaî sayıldığı için temyiz edilebileceğine hükmedilmiştir ⁵¹⁷. Yargıtay daha sonra da bu karar doğrultusunda hareket ederek, red kararlarının temyiz edilebileceği; buna karşılık iptal kararlarının temyiz edilemeyeceği görüşünü devam ettirmiştir ⁵¹⁸.

⁵¹⁷ Yargıtay İBGK., 30/05/1945 T., 1944/6-1944/40 E.-1945/11 K. sayılı ilâmını aktaran Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 69-70.

⁵¹⁸ Ancak Yargıtay nadir de olsa bazı kararlarında, iptal kararlarının temyiz edilebileceği sonucuna varmıştır: "...karar temyiz edenlere faiz ve resûlmal ödeme ve yeni senet verilmesi külfetini yüklediğine göre ilâm mahiyetindedir ve temyizi kabildir." Yargıtay TD., 28/12/1972 T., 1972/3099 E.-1972/5720 K. sayılı ilâm için bkz. Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 70, dn. 152.

Dilekçe sahibi dışında kalan kişilerin iptal davasına müdahil olma hakları yoktur; dolayısıyla bu kişilerin bu davalarda verilen kararlara karşı kanun yoluna başvurma hakları da yoktur ⁵¹⁹.

⁵¹⁹ “...Çek zayi iptal davası, 6100 sayılı HMK’nın 382. maddesinde sayılan çekişmesiz yargı işlerinden ve hasımsız açılmakta olup yargılamanın hiçbir aşamasında aslî müdahale mümkün değildir. Müdahale talebinin kabulü mümkün olmayan kişi, davaya taraf olamadığı için temyiz etme hakkı da yoktur. Bu nedenle müdahale talep eden vekilinin çek zayii iptal davasında verilen karara yönelik temyiz isteminin reddine karar verilmiştir.” Yargıtay 11. HD., 21/02/2017 T., 2015/13005 E.-2017/988 K. sayılı ilâmı için bkz. Berberoğlu Yenipınar, **Hasımsız İptal Davaları**, s. 102-103.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KIYMETLİ EVRAK TÜRLERİNE GÖRE İPTAL USULÜ

3.1. Emre Yazılı Senetlerin İptali

3.1.1. Genel Olarak

TTK m. 831’de, cirosu mümkün diğer senetlere, poliçenin iptali ve poliçeyi elinde bulunduranın onu iade ile yükümlü olmaları hâllerine ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlemesine yer verilmiştir. Bu hâliyle, poliçenin iptali hakkındaki hükümler (TTK m. 757-765) kural olarak, tüm emre yazılı senetlerin iptali hakkında da uygulanır.

Böylece, emre yazılı havale (TTK m. 826; 829), emre yazılı ödeme vaatleri (TTK m. 830), emre yazılı olmak şartıyla konişmento (TTK m. 1228 vd.), taşıma senedi (TTK m. 856 vd.) poliçeler hakkındaki hükümlere göre iptal edilirler. Poliçenin iptaline ilişkin hükümler ayrıca, devir biçimine bakılmaksızın tüm poliçelere, bonolara (TTK m. 778/1-ı) ve çeklere (TTK m. 818/1-s) uygulanır. Bu durumda bir poliçe, bono ya da çek nama düzenlenmişse, bunların iptali bakımından nama yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümler değil, poliçenin iptaline ilişkin hükümler uygulama alanı bulur. Ancak çeklerde kabul yasağı bulunduğundan (TTK m. 784/1), poliçe hükümlerine yapılan atıf, TTK m. 764/2 ve m. 765’teki düzenlemeleri kapsamaz⁵²⁰.

Makbuz senedi ve varantın iptali ile ilgili TTK’nın 831 ile 849. maddelerinde iki ayrı hüküm mevcuttur. Bu durumda acaba “özel hükmün genel hükme üstünlüğü ilkesi” gereği daha özel düzenleme niteliğinde olan TTK’nın 849. maddesi mi, yoksa TTK’nın 831/1. maddesinde yapılan atıf gereği TTK’nın 757-765. maddeleri mi uygulama alanı bulacaktır?

⁵²⁰ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 147.

Kıymetli evraka ilişkin hükümler İsviçre Borçlar Kanunu'ndan iktibas edilmiştir. İsviçre Borçlar Kanunu'nda emtia senetlerinin ziyayı hakkında özel bir hüküm yoktur. Bu hususta kambiyo senetlerine, yani poliçe hükümlerine atıfla iktifa edilmiştir. İşte bu atfın yapıldığı 1152. madde, tercüme yolu ile aynen 6762 sayılı TTK'ya aktarılmış ve 743. maddeye (6102 sayılı TTK m. 831/1) konulmuştur. Öte yandan, İsviçre Borçlar Kanunu'nun emtia senetlerine ilişkin hükümleri yeterli görülmediğinden, bu noktada aynen tercüme esasından ayrılma yolu tercih edilmiş, 1926 tarihli mülga Ticaret Kanunu'nun konuyla ilgili hükümleri lisan yönünden düzeltilerek ve yenileştirilerek 6762 sayılı TTK'ya alınmıştır ve TTK'nın 820. maddesi, 761. madde (6102 sayılı TTK m. 849) olarak 6762 sayılı kanuna girmiştir. Yani, 743. maddede (6102 sayılı TTK m. 831/1) yapılan atfın varlığı unutulmuş, aynı konu bir de 761. maddede (6102 sayılı TTK m. 849) ele alınmıştır⁵²¹. Bu durumda, “makbuz senedi ve varant hakkında hangi hükümler uygulanacaktır?” sorusuna doktrinde birbirinden farklı cevaplar verilmiştir. Bir görüşe göre; özel hüküm durumunda olan TTK'nın 849. (mülga 6762 sayılı TTK m. 761) maddesine uygulamada öncelik verilmesi gerekir⁵²². Aksi görüşte olanlar ise, bir unutkanlık dolayısıyla ortaya çıkan bu durumu, sisteme ve amaca uygun bir şekilde yorumlayarak çözmek gerektiğini, fazla şekilci davranarak, özel hüküm olan TTK'nın 849. (mülga 6762 sayılı TTK m. 761) maddesinin mutlak olarak uygulanması gerektiği savunulduğu takdirde, bu maddedeki düzenlemenin yetersiz olması nedeniyle bir çıkmaza girileceğini, bu sebeple TTK'nın 831/1. (mülga 6762 sayılı TTK m. 743/1) maddesinde yapılan atıfla poliçenin iptaline ilişkin hükümlerin, emtia senetlerinde de uygulanmasını kabul etmenin yerinde olacağını savunmuştur⁵²³.

Kanaatimizce; TTK'nın 849. maddesinin, aynı Kanun'un 831. maddesine nazaran daha özel düzenlemeler içermesi sebebiyle, “özel düzenlemenin genel düzenlemeye üstünlüğü” esası gereği makbuz senedi ve varantın iptaline, TTK'nın 849. maddesinin uygulanması daha isabetli olacaktır.

⁵²¹ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 124.

⁵²² Poroy/ Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, s. 127; Ertekin/ Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, s. 57; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali*, s. 147; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 124; Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptal Davası*, s. 190.

⁵²³ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 37.

3.1.2. Önleyici Tedbirler

Borçlu, hak sahibi olduğu anlaşılan hamilin senedi ibraz etmesi hâlinde, borcunu ifa etmekle yükümlüdür. Bu nedenle, emre yazılı bir senedi zayi etmiş olan hamil, başkası tarafından ele geçirilen senedin ibraz edilerek hakkın talep edilmesi hâlinde borcun şeklen hak sahibi görünen kişiye ifa edilmesini ve böylece kendisinin zarara uğramasını engellemek amacıyla, mahkemeden önleyici tedbir kararı almalıdır ⁵²⁴.

O hâlde, rızası olmaksızın senet elinden çıkan kimsenin yapacağı ilk iş, önleyici tedbir kararı almak üzere mahkemeye başvurmaktır (TTK m. 757/1). Emre yazılı senetlerde hamil, iptal davası açmadan önce, ödeme yasağı kararı için mahkemeye başvurabilir. Oysa hamile yazılı senetlerde ödeme yasağı kararı, ancak iptal davası açılmış ise talep edilebilir.

Önleyici tedbir kararı vermeye yetkili olan mahkeme, ödeme veya hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesidir (TTK m. 757/1). Hamilin yerleşim yeri mahkemesinin yetkili kılınması, merî TTK ile birlikte getirilen bir yeniliktir. Çok sayıda nama, hamile veya emre yazılı kıymetli evrakın aynı anda zayi olması hâlinde her biri için borçlunun yerleşim yeri veya ödeme yerinde ayrı ayrı davalar açılması ve tüm iptal işlemlerinin ayrı ayrı yürütülmesi, oldukça zahmetli ve masraflı bir iştir. Kanun koyucunun hamilin yerleşim yeri mahkemesini yetkili kılması, bu tip durumlarda hamile önemli oranda kolaylık sağlamaktadır ⁵²⁵. Zîrâ, hamil bu sayede zayi olan senetlerin iptali amacıyla, her bir senet için farklı yer mahkemelerine müracaat etmekten kurtulur. Kanun koyucunun aynı zamanda ödeme yeri mahkemesini de yetkili kılması, daha önce ifade ettiğimiz gibi, iptale karar vermeden önce gerekli olan delillerin ödeme yerinde daha kolay ve güvenli olarak elde edilme ihtimaline dayanmaktadır ⁵²⁶.

⁵²⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 38.

⁵²⁵ Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 148.

⁵²⁶ Tuna/ Göç Gürbüz, *Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak*, s. 58-59; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 148; Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 74; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 95; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 40.

Mahkemenin ödeme yasağı kararı verebilmesi için, iptali istenen senedin kıymetli evrak niteliğinde olduğuna, iptal talebinde bulunan kişinin o kıymetli evrakta hak sahibi bulunduğuna ve senedin talepte bulunanın elinden rızası olmaksızın çıktığına inanması gerekir. Bunun için de, iptal talebinde bulunan kişinin, senet elinde iken ziyaa uğradığını inandırıcı gösteren delilleri mahkemeye sunması, bu çerçevede senedin bir suretini ibraz etmesi veya senedin esas içeriği hakkında mahkemeye bilgi vermesi zorunludur (TTK m. 759/1,2) ⁵²⁷.

Talepte bulunan tarafından mahkemeye sunulan delillerin, bu kişinin varlığını iddia ettiği olay ve olguların gerçekleştiği hususunda mahkemede olumlu kanaat uyandırması hâlinde, mahkemece talebin kabulü ile ödemenin yasaklanmasına karar verilir. Mahkeme, ödemeyi men eden kararında muhataba, vâdenin gelmesi üzerine senet bedelini tevdi etmeye izin verir ve tevdi yerini gösterir (TTK m. 757/2). Bu hüküm, hak sahibi olan alacaklı ile senedi elinde tutan kişi arasındaki uyuşmazlığın ya da senet kaybolduğu takdirde bir müddet sürecek olan iptal işlemlerinin, borçlunun durumunu ağırlaştırmaması için haklı olarak konulmuştur ⁵²⁸.

Mahkemenin tevdi yerini göstermesi ve ödemeye izin vermesi hâlinde, esas borçlu ödemede bulunabilir (senet bedelini tevdi edebilir); ancak, bu, kendisi için bir yükümlülük oluşturmaz. Bir başka deyişle, bu karara rağmen, esas borçlu, sonuçlarına katlanmak şartıyla herhangi bir ödeme yapmadan davanın sonucunu bekleme hakkına da sahiptir. TTK m. 765'te, mahkemenin, iptale karar vermeden önce, esas borçluya, senet bedelini tevdi etme veya teminat karşılığı ödeme yükümü getirebileceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme, TTK m. 757'deki düzenlemenin emredici olmadığı kanaatini güçlendirmektedir ⁵²⁹.

Ödeme yasağı kararından sonra izlenmesi gereken yol, senedi eline geçiren kişinin bilinip bilinmemesine göre değişir.

⁵²⁷ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 56.

⁵²⁸ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 128.

⁵²⁹ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 72.

3.1.3. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmesi

Senedi eline geçiren kişi bilindiği takdirde, mahkeme dilekçe sahibine iade (istirdat) davası açması için uygun bir süre verir (TTK m. 758/1). İade davasının açılabilmesi için davanın tevcih edilebileceği bir kişi bulunmalıdır. Dolayısıyla, senet zilyedinin kim olduğunun bilinmesi gerekir. Ancak, zilyedin kimliği tespit edilemiyorsa veya tespit edilmesine rağmen bu kişiye müracaat edilmesi hukuken olanaklı değilse, örneğin hırsızın kimliği belli olmasına rağmen, adresi bilinmiyor veya kendisi cebri icra yoluyla takip edilemiyorsa, pratik olarak bu kimseye müracaat ile senet zilyetliğinin tekrar ele geçirilmesi mümkün olmadığından, iade davası açılmaz; bu durumda senedin iptali gerekir⁵³⁰.

Emre yazılı senetlere ilişkin istirdat davalarında görevli mahkeme, TTK'nın 758, 4/1-a ve 5/1. maddeleri uyarınca asliye ticaret mahkemesidir. Asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yerlerde ise asliye hukuk mahkemeleri (asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla) bu tip davalara bakmakla yükümlüdür. İstirdat davasında yetkili mahkeme ise, bu konuya ilişkin TTK'da özel bir hüküm bulunmadığından HMK'daki genel yetki kurallarına göre belirlenir (HMK m. 6 vd.)⁵³¹.

Dilekçe sahibi, mahkeme tarafından kendisine verilen süre içerisinde dava açmazsa, muhatap hakkındaki ödeme yasağı kararı kaldırılır (TTK m. 758/2). TTK'nın 758. maddesinin (mülga TTK m. 670) lafzından, bu kararın hâkim tarafından re'sen kaldırılacağı sonucu çıkmaktadır. Böyle olması da yerinde olacaktır. Zîrâ, istirdat davasını açmayan dilekçe sahibi, kendi lehine alınmış olan önleyici tedbir kararının kaldırılmasını talep etmeyecektir. Her ne kadar, borçluya, önleyici tedbir kararı tebliğ ediliyor ise de, borçlu, verilen süre içinde istirdat davasının açılıp açılmadığını bilemeyeceğinden, o da böyle bir talepte bulunamayacaktır. Bu nedenle, istirdat davası açmayı ihmal ederek hak sahibi olduğu konusunda kuşku duyulmasına neden olan kişi

⁵³⁰ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 95-96; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 53.

⁵³¹ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 72; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 61; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 148; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 150; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 190.

lehine gereksiz yere önleyici tedbir kararının yürürlükte kalmasını engellemek için, hâkimin bu kararı re'sen kaldırması uygun olacaktır ⁵³². Buna karşın, süresi içinde dava açılır ve kabul edilirse, bu karar, taraflar açısından kesin hüküm oluşturacağından, dilekçe sahibinin, davaya konu senedin gerçek ve meşru hamili olduğu ispatlanmış olur ve mahkeme, iade davasına konu senedin bu davayı kazanan gerçek ve meşru hamile iadesine karar verir. Daha önce konulmuş olan ödeme yasağı kararı da kaldırılır. Ayrıca istirdat davası lehine sonuçlanan davacı, mahkeme kararıyla borçluya veya senet bedeli, TTK'nın 757. maddesi gereğince bir yere tevdi edilmişse oraya başvurarak, alacağını elde edebilir ⁵³³. İade davası dilekçe sahibi aleyhine sonuçlanırsa, mahkeme senedin bu kişiye iadesine karar verir. Konulmuş olan ödeme yasağı kararı da kaldırılır. Ayrıca, davacının senet üzerinde hak sahibi olmadığı anlaşıldığından, iptalin talep edilmesi artık mümkün olmaz ⁵³⁴.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, burada söz konusu olan istirdat davası, TMK m. 989'da düzenlenen taşınır davası mahiyetinde olmakla birlikte, birtakım özel şartlara tâbi olması nedeniyle taşınır davasından ayrılmaktadır. Buna göre, TMK'da düzenlenen taşınır davasından farklı olarak, TTK m. 686/2 uyarınca, poliçe, hamilin elinden ne suretle çıkmış olursa olsun, yeni hamil ancak poliçeyi kötü niyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisabında ağır bir kusur bulunduğu takdirde, poliçeyi geri vermekle yükümlüdür. Aynı kural, TTK'nın 778. maddesindeki yollama ile bonolarda ve aynı yasanın 792. maddesi hükmü ile çeklerde de uygulanır ⁵³⁵.

Hak sahibi görünen yeni hamile karşı iade davası açılmasına engel olan iyiniyet hâli, senet zilyetliğinin devri anında var olmalıdır. Zilyetliğin devrinden sonra kazanıma engel olan noksanlığa vâkıf olunması, yani bir anlamda hamilin kötü niyetli olması, bu kazanıma engel oluşturmaz ⁵³⁶.

⁵³² Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 57.

⁵³³ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 56; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 228-229.

⁵³⁴ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 56.

⁵³⁵ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 96.

⁵³⁶ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 151.

İstirdat davası açan davacının, senedin gerçek hamili olduğunu ve o senedi zayi ettiğini ispatlaması gerekir. Ayrıca, TMK'nın 3. maddesine göre; iyiniyetin varlığı asıl olduğundan ve TTK m. 686/2, bu karinenin aksine bir hüküm getirmediğinden, senedi iktisap edenin, yani senedi müteselsil ve birbirine bağlı cirolar sonucunda elinde bulunduranın kötü niyetli olduğunu iddia eden davacının, bu iddiasını ispat etmesi gerekir⁵³⁷.

Kaybolduğu iddia edilen senedin borçlunun elinde bulunması, senedin ödeme ile ele geçirildiğine dair kuvvetli bir karine teşkil eder. Bu nedenle, dilekçe sahibi davacı, söz konusu emre yazılı senedin rızası dışında elinden çıktığını gösteren kanıtları ve senet örneğini mahkemeye vermek zorundadır, aksi hâlde ispat yükünün senedi elinde bulunduran borçluya yüklenmesi mümkün değildir⁵³⁸.

3.1.4. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmemesi

Emre yazılı senedi eline geçiren kişi bilinmiyorsa, o senedin iptali söz konusu olur (TTK m. 759/1). Senet elinden iradesi dışında çıkan hamil, senedin iptaline karar verilmesini isteyebilir. Ancak bunun için, hamilin o senedin elinde iken zayi olduğunu gösteren delilleri mahkemeye sunması ve senedin bir suretini ibraz etmesi veya içeriği hakkında mahkemeye bilgi vermesi gerekir (TTK m. 759/2). Ayrıca, iptal talebinde bulunanın senedin kimin elinde olduğunu bilmemesi veya senedin herhangi bir kişinin eline geçmeyecek şekilde zayi olmuş olması gerekir⁵³⁹.

Mahkeme, dilekçe sahibinin, emre yazılı senedin elinde iken ziyaa uğradığına dair yaptığı açıklamaları inandırıcı bulursa, ilân yolu ile senedi eline geçireni belirli bir süre içinde senedi getirmeye davet ve aksi takdirde senedin iptaline karar verileceğini

⁵³⁷ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 151. “...Çek iptali davası devam ederken hamilin ortaya çıkması hâlinde, mahkemece TTK'nın 670. maddesi uyarınca başkaca hiçbir husus araştırılmaksızın, davacıya hamile karşı istirdat davası açmak üzere mehil verilir ve dava açıldığı takdirde iptal davası reddedilir. Davacının çekin gerçek hamili olduğu, çeki zayi ettiği ve çekin haksız şekilde hamilin eline geçtiği hususlarını, açılacak bu davada ispatlaması gerekmektedir.” Yargıtay 11. HD., 17/03/2008 T., 2008/1513 E.-2008/3397 K. sayılı ilâm için bkz. Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 505.

⁵³⁸ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 96.

⁵³⁹ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 152.

ihhtar eder (TTK m. 760). Emre yazılı senedi getirme süresi en az 3 ay ve en çok 1 yıldır (TTK m. 761/1). Vâdesi gelmiş senetlerde zamanaşımı üç ayın dolmasından önce gerçekleşirse, mahkeme, üç aylık süre ile bağılı değildir (TTK m. 761/2). Süre, vâdesi gelen senetler hakkında birinci ilân gününden, vâdesi gelmeyen senetler hakkında ise vâdenin gelmesinden itibaren işler (TTK m. 761/3). Bu hâliyle, vâdesi gelmeyen emre yazılı senetlerin iptaline karar verilemez.

Senedin getirilmesine ilişkin ilân, TTK'nın 762/1. maddesi delaletiyle, TTK'nın 35/4. maddesi uyarınca Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde üç defa yapılır. Ancak mahkeme, özellik arz eden olaylarda, uygun göreceğı daha başka ilân önlemlerine de başvurabilir (TTK m. 762/2). İlânın muhtevası, tayin edilen süre içinde senedin getirilmesi, aksi hâlde senedin iptaline karar verileceğı ihtarından ibarettir.

Yapılan ilân üzerine, iki ihtimal söz konusu olur. Buna göre; elden çıkan senet mahkemeye sunulursa, mahkeme, dilekçe sahibine senedi geri almak üzere iade davası açması için uygun bir süre verir (TTK m. 763/c. 1). Dilekçe sahibi bu süre içinde dava açmazsa, mahkeme, senedi, onu sunmuş olana geri verir ve muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır (TTK m. 763/c. 2).

Dilekçe sahibi dava açarsa, yukarıda “senedi eline geçiren kişinin bilinmesi” başlığı altında açıklandığı üzere dava sonucuna göre hareket edilir. Bu davada da yetkili mahkeme, HMK'daki genel yetki kurallarına göre belirlenir (HMK 6 vd.). Ancak yukarıda da açıklandığı üzere, senedi mahkemeye ibraz eden, ancak kötü niyetli olması veya iktisabında ağır kusurlu olması hâlinde onu geri vermekle yükümlüdür (TTK m. 686/2, 778/1-(a), 792).

İlân süresinin geçmesine rağmen, senet mahkemeye sunulmazsa, mahkeme senedin iptaline karar verir (TTK m. 764/1). Mahkeme senedin iptaline karar vermeden önce, borçluya senet bedelini tevdi etmesini veya yeterli teminat karşılığında bunu

ödemesini de emredebilir (TTK m. 765). Bu düzenlemenin amacı, iyiniyetli müktesipleri korumaktır ⁵⁴⁰.

3.1.5. İptal Kararının Niteliği ve Sonuçları

Mahkemece verilen iptal kararı, senette mündemiç olan hakka etkili olmayıp, sadece senedi etkiler. Senedin teşhis fonksiyonunu ortadan kaldırır. İptal kararı, maddî anlamda kesin hüküm oluşturmadiğından, maddî anlamda mevcut hukukî durum aynen devam eder. Daha önce de belirttiğimiz gibi, senedin iptalinin, senette yer alan hakkın varlığına, muhtevasına ve hak üzerindeki sahibinin tasarruf yetkisine herhangi bir etkisi yoktur ⁵⁴¹.

İptal davası, tespit davası niteliğinde olduğundan, iptal kararı yeni bir alacak hakkı doğurmayıp, yalnızca dava konusu senedin zayi olduğunu tespit eder ⁵⁴².

İptal kararından sonra dilekçe sahibinin, bu karara dayanarak yeni bir senet düzenlenmesini talep edebilip edemeyeceği doktrinde tartışmalıdır. Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre; iptal kararı sonucu, genel hükme göre hak ya senetsiz olarak ileri sürülebilir ya da yeni bir senedin ihdası istenebilir (TTK m. 652/1) ⁵⁴³. Diğer görüşe göre ise, TTK'nın 764/2. maddesi uyarınca, emre yazılı senetlerin iptaline karar verilmiş olması hâlinde, hak, senetsiz olarak ve ancak senedi kabul edene karşı ileri sürülebilmektedir. Burada özel bir hüküm söz konusu olduğundan TTK m. 652/1'in

⁵⁴⁰ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 99.

⁵⁴¹ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 53; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 58; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 84-85; Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 131; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 115; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 152; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 166-167; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 155.

⁵⁴² Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 156.

⁵⁴³ Nizam İpekçi, **TTK Şerhi (Kıymetli Evrak Taşıma)**, C. 3, B. 1, Adil Yayınevi, Ankara 2003, s. 2729; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 88; Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 48; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s.58; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 131; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 130; Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 33; Tuna/ Göç Gürbüz, **Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak**, s. 60.

uygulanması, yani bir senet ihdası söz konusu olamaz ⁵⁴⁴. Yargıtay içtihatları incelendiğinde ise, Yargıtay’ca ilk görüşün benimsendiği anlaşılmaktadır ⁵⁴⁵.

Doktrinde tartışmalı olan bir diğer konu ise; iptal kararı alan dilekçe sahibinin, bu kararı müracaat borçlularına ileri sürüp süremeyeceğidir. Bu konuda doktrinde birçok görüş ortaya atılmıştır. Bu görüşlere bakıldığında;

Öztan; iptal kararının, davacıya, haklarını “asıl borçlu”ya karşı kullanabilme imkânı kazandırdığını, buna karşılık, “müracaat borçluları”na başvurabilme hakkı vermediğini savunmaktadır (TTK m. 764/2) ⁵⁴⁶.

Pulaşlı ise, kural olarak iptal kararı ile ancak poliçeyi kabul eden kişiye ve ona aval veren kimseye müracaat edilebileceğini, buna göre cirantalara başvurulması ve

⁵⁴⁴ Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 44-45; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 74; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 100; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 77. Ancak Kınacıoğlu ve Pulaşlı’ya göre; tek borçlusu olan ve kanunen emre yazılı senetlerden sayılan pay senetlerinin iptalinde yeni bir pay senedinin tanzimi mümkündür.

⁵⁴⁵ “...Dava, davalı yanca müşteri çeki ile ödenen mal bedelinin, çeklerin kaybolması nedeniyle davacının temel ilişkiye dayalı olarak alacak istemine ilişkindir. Bu durumda öncelikle çeklerle yapılan ödemede çeklerin zayii hâlinde hangi koşullar ile temel ilişkiye dayalı olarak alacağın talep edilebileceğinin incelenmesi gerekir. TTK’nın 564/1. maddesi hükmüne göre; “iptal kararı üzerine hak sahibi hakkını senetsiz olarak dermeyer veya yeni bir senet ihdasını talep edebilir.” Somut olayda yukarıda açıklanan yasa hükmü çerçevesinde çeklerin zayii olduğuna ilişkin bir karar bulunmadığı gözetilmeden mahkemece yazılı gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir.” Yargıtay 19. HD., 26/04/2004 T., 2003/8201 E.-2004/4702 K. sayılı ilâmı için bkz. Bilgen, Uygulamada Kambiyo Senetleri, s. 35-36; “...Çek hamilinin aldığı zayi kararı, çek alacaklısına çeki ibraz etmeden bedelini borçludan isteyebilme ya da yeni bir çek düzenlenmesini talep hakkı sağlar. Fakat borçlunun inkarı durumunda hamilin temel borç ilişkisini kanıtlaması gerekir (19. HD., 15/11/1996 T. 1996/3659 E.-1996/10097 K. sayılı kararı). Zîrâ çekin kaybolmasıyla keşideci, çeke yönelik savunmaları ileri sürme imkânından mahrum bırakılmıştır. Yazılı delil başlangıcı niteliğinde olmayan belgelerle bu ilişkinin kanıtlanması mümkün olmadığı gibi, Halk Bankası ve Ş...bank şubelerinde tevdi ve ibraz ile ilgili olarak yer alan kayıtlar, varlığı ileri sürülen çekin içerdiği miktar yönünden yeterli kabul edilemez. Mahkemece çek hamili Ahmet K...’a temel borç ilişkisini ve alacaklı olduğu kesin miktarı kanıtlayacak delilleri sorulup toplanan deliller birlikte değerlendirilerek menfi tespit ve itirazın iptali davaları yönünden bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulmasında isabet görülmemiştir...” Yargıtay 19. HD., 09/11/2000 T., 2000/5551 E.-2000/7607 K. sayılı ilâmı için bkz. Bilgen, **Uygulamada Kambiyo Senetleri**, s. 41-42.

⁵⁴⁶ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 58. Bu görüşte olan diğer yazarlar ve eserleri için bkz. Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 137-138; Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 43; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 74; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 48; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 76; Bilgili/ Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 44; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 183; İpekçi, **TTK Şerhi (Kıymetli Evrak Taşıma)**, C. 3, s. 2729; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 253.

senet bedelinin talep edilmesinin mümkün olmadığını, ancak iki durumda senedin ziyai nedeniyle iptal kararı alan dilekçe sahibinin düzenleyen ve poliçeyi kabul eden muhatap dışında kalan diğer senet borçlularına müracaat hakkının olduğunu, bu durumlardan ilkinin, TTK m. 743 hükmü uyarınca poliçenin suretinin düzenlenmiş ve bütün borçluların imzalarının alınmış olması olduğunu, ikinci durumun ise zayi olan bonoyu iptal ettiren hamilin, keşideciyi protesto ettirmiş olması olduğunu, ancak son durumda cirantalara başvuran hamilin, iptal kararıyla birlikte protesto evraklarını da ibraz etmek zorunda olduğunu ortaya koymuştur⁵⁴⁷.

Poroy/Tekinalp'e göre; iptal kararına dayanılarak başvuru hakkının kullanılıp kullanılmayacağı tereddüt yaratmaktadır. Çünkü, TTK m. 764/2 hükmü, iptal kararı verildiği takdirde, iptal talebinde bulunan kişinin sadece kabul eden muhataba karşı, poliçeden doğan hakkını ileri sürebileceğini belirtmektedir. Bu hükümden hareketle kabul eden muhatap dışında diğer başvuru hakkı borçlularına başvurulamayacağı sonucuna varılır⁵⁴⁸.

Ertekin/Karataş ise; yasada bu konuda bir boşluk olduğunu, bu boşluğun yapılacak bir düzenleme ile giderilmesi ve müracaat borçlularına da başvuru hakkını sağlayıcı hükümler konulmasının en uygun çözüm yolu olduğunu, ancak bu çözüm yolu sağlanıncaya kadar süresinde protesto çekilmesi hâlinde müracaat borçlularına başvurma hakkını tanımak gerekeceğini, zîrâ, müracaat borçlularına gidebilme hakkını bertaraf etmemek gerektiğini, yalnız başvuru hâlinde müracaat borçlusunun borçlu olmadığı yolundaki savunması söz konusu olduğunda, bunu zayi eden hamilce genel hükümlere göre yazılı biçimde kanıtlanması zorunluluğunun doğduğunu, senet elde olmadığı için de bu kanıtlama güçlüğü gözetilecek olursa, itiraz edecek müracaat borçlularına gitmenin pratikte bir yarar sağlamayacağını savunmuştur⁵⁴⁹.

⁵⁴⁷ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 92 vd.

⁵⁴⁸ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 125.

⁵⁴⁹ Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 70-71.

Kayar, kaybedilen senette imzası bulunduğu ispat edilebilen müracaat borçlularına başvurmanın mümkün olması gerektiğini savunmuştur⁵⁵⁰.

Göç Gürbüz ise, TTK m. 764/2 hükmünün kabul eden muhataba başvuru hakkını düzenlemekle birlikte maddenin amacının, başvuru borçlularını sınırlandırmak olmadığını, hamilin senetten doğan haklarını iptal kararı ile kullanabileceğini, bu hükmün lafzına dayalı olarak dar bir anlam yüklenmemesi gerektiğini, bu sebeple borçlu tarafından senet bedeli tevdi edilmediği takdirde, hamile, poliçelerde kabul eden muhatap ya da bonolarda düzenleyen ve onlara aval verenler dışındaki diğer senet borçlularına karşı da başvuru hakkı olduğunu kabul etmek gerektiğini savunmuştur⁵⁵¹.

Yargıtay ise bu husustaki bazı kararlarında müracaat borçlularından istemde bulunulabileceği görüşünü benimsemiş iken⁵⁵²; bazı kararlarında ise iptal kararının, hak sahibine asıl borçluya karşı haklarını kullanma imkânı verdiğini, müracaat borçlularına başvurma hakkı vermediğini ortaya koymuştur⁵⁵³.

Kanaatimizce; TTK m. 764/2. maddesi hükmü gereği iptal kararı alan dilekçe sahibi, poliçelerde kabul eden muhatap, bonolarda bonoyu düzenleyen kişi veya bunlar lehine aval verenlerden (TTK m. 702/1) ödeme talebinde bulunabilecek; bunlar dışında

⁵⁵⁰ Kayar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 34.

⁵⁵¹ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 173.

⁵⁵² "...TTK'nın 676/2. maddesinde, poliçenin iptaline karar verilmiş olmasına rağmen, dilekçe sahibinin kabul edene karşı poliçeden doğan talep hakkını dermeyeran edebilmesini öngörmektedir. Ancak, TTK'nın 642. maddesinde ifade olunduğu gibi emre muharrer senet borçlusu protesto edilmiş olmasına nazaran 636. maddesinde beyan edildiği üzere, hamilin bunları borçlanmadaki sıraları ile bağlı olmaksızın mal sattığı kendi borçlusu olan davalı cirantaya da müracaat hakkını kabul etmek iktiza eder." Yargıtay TD., 28/09/1967 T., 1967/174 E.-1967/3415 K. sayılı ilâmi için bkz. Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 183.

⁵⁵³ "...Senedin zayi edilmesi hâlinde mahkemeden alınan iptal kararı, senedin yerini tutan bir hukukî niteliğe sahip değildir. TTK'nın 564. ve 676. maddelerinde yazılı olduğu üzere, iptal kararı üzerine hak sahibi, hakkını senetsiz olarak da dermeyeran veya yeni bir senet ihdasını poliçede kabul edenden ve bonolarda keşideciden talep edebilir. İptal kararı, hak sahipliğinin teşhisi hususunda rol oynamaktadır. Bu kararın maddî hukuk yönünden herhangi bir etkisi yoktur. Yani hakkın mevcudiyetine, muhtevasına ve hatta bu hak üzerinde tasarruf yetkisine tesir etmez. İptal kararı, davacının alacaklı olduğunu göstermez. İptal kararı sadece, davacının senedi ibraz edememesine rağmen hak sahibiymiş gibi kabul edilmesine imkân verir. Kıymetli evrakta hak ile senet arasındaki mevcut sıkı bağlılık ancak bu ölçüde ve bu durumda çözülmektedir. İptal kararı, bu kararı almış olan davacıya, haklarını asıl borçluya karşı kullanma hakkını verir. Müracaat borçlularına başvurma hakkı yoktur..." Yargıtay 11. HD., 22/01/1985 T., 1984/5809 E.-1985/52 K. sayılı ilâmi için bkz. Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 1011.

kalan müracaat borçlularından ise ödeme talebinde bulunamayacaktır. Aksinin kabulü, kanun koyucunun amacını aşan bir yorum olur.

Çeklerde ise durum daha farklıdır. Şöyle ki; çek bakımından poliçenin iptali hükümlerine yollama yapan TTK'nın 818/1-(s) maddesi, TTK'nın 764. maddesinin ikinci fıkrasını hariç tutmuştur. Bunun nedeni, çekte poliçede olduğu gibi bir “esas borçlu”nun (kabul eden muhatap) olmaması ve kabul yasağı bulunmasıdır. TTK m. 818/1-(s) hükmü, TTK m. 764/2'yi hariç tuttuğundan genel hükümlere gidilecektir. Böyle olunca, TTK m. 652/1 uyarınca hak senetsiz olarak ileri sürülebilecek ya da yeni bir çek düzenlenecektir. Hakkın senetsiz olarak ileri sürüldüğü hâllerde, iptal kararı alan hamil, aralarındaki ilişkiye göre düzenleyene, cirantalara, muhataba veya bunlar lehine aval verenlere başvuracaktır. Ancak bu kişiler ödeme yapmadığı takdirde, iptal kararını alan hamil, bu kişilere karşı dava açmalı ve varlığını kanıtlamak suretiyle alacağını tahsil etmelidir. Yeni çek düzenlenen hâllerde ise, çek ilişkisi içinde hareket edilir⁵⁵⁴.

3.2. Hamile Yazılı Senetlerin İptali

3.2.1. Genel Olarak

TTK'nın 658/1. maddesine göre; “Senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak hamile veya hamiline yazılı senet sayılır.”

Hamile yazılı senetler, zilyetliğin devri ile el değiştirirler (TTK m. 647/1). Bu durumda, zayi edilmiş olan hamile yazılı kıymetli evrakı ibraz eden kişinin hak sahibi olup olmadığının anlaşılması zor olacağından, borçlu, ifada bulunurken nama ve emre yazılı senetlere göre daha az araştırma yapacak, ona ifada bulunmakla borcundan kurtulacaktır; ancak, bunun için borçlunun ağır kusuru veya hilesinin bulunmaması

⁵⁵⁴ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 74.

gerekir (TTK m. 646/2). Böyle bir durumda, senette mündemiç olan borç ifa edilmiş olacağından, zayi eden hamil iptal talebinde bulunamayacaktır⁵⁵⁵.

Kanun koyucu tarafından emre ve nama yazılı olan senetlerin iptali hususunda herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Buna karşılık, TTK'nın 661/1. maddesinde hamile yazılı senetlerden iptali mümkün olanlar tadadî olarak sayıldıktan sonra, TTK'nın 668. maddesinde bazı hamile yazılı senet türlerinin iptaline karar verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır⁵⁵⁶. Bazı senetlerin hamile yazılı olarak düzenlenememesi⁵⁵⁷ ise, TTK'nın 661 vd. maddelerinde yer alan iptal hükümlerinin uygulama alanını daraltmaktadır⁵⁵⁸. TTK'nın çeklerin hamile yazılı olarak düzenlenmesine cevaz vermesine karşılık, çeklerde hangi durumlarda poliçeye ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulacağını düzenleyen TTK'nın 818. maddesinin 1. fıkrasının (s) bendinde iptal hususunda poliçeye ilişkin hükümlere atıf yapılmış olması nedeniyle, iptali talep edilen çek, hamile yazılı olsa bile hamile yazılı senetlerin iptalini düzenleyen TTK'nın 661-669 maddeleri değil, poliçenin iptalini düzenleyen TTK'nın 757-764/1. maddeleri uygulama alanı bulacaktır.

Her ne kadar TTK'nın 657/1. maddesinde aksine özel hükümler bulunmadıkça nama yazılı senetlerin, hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümlere göre iptal olunacağı hüküm altına alınmış ise de, nama yazılı senetlerin iptal edilemeyeceğinin kararlaştırılabilmesi veya özel iptal usullerinin öngörülebilmesi (TTK m. 657/2) de, hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümlerin uygulanma imkânını azaltmaktadır⁵⁵⁹.

⁵⁵⁵ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 71-72.

⁵⁵⁶ İptali mümkün olmayan hamile yazılı senetler, yukarıda "Zayi Edilen Senedin Kanunen İptali Mümkün Olan Senetlerden Olması" başlığı altında ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bkz. s. 113 vd.

⁵⁵⁷ Poliçe (TTK m. 671, m. 672), bono (TTK m. 776, m. 777), makbuz senedi (TTK m. 834), varant (TTK m. 835) gibi.

⁵⁵⁸ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 72; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 99.

⁵⁵⁹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 72.

3.2.2. İptal Usulü

3.2.2.1. Önleyici Tedbir Safhası

Hamile yazılı senetlerin iptalinde, borçlunun ödeme yapmasını engellemek için mahkemeden “ödeme yasağı kararı” vermesi istenebilir; fakat, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, hamile yazılı senetlerde bu husus, emre yazılı senetlerden farklı olarak, ancak ve ancak iptal davası açılmış ise talep edilebilir. Zîrâ, TTK’nın 662. maddesinde “dilekçe sahibinin talebi üzerine” ibaresi geçtiğine göre, önce iptal talebini ihtiva eden bir dilekçeyle başvuruda bulunmak gerekir. Ayrıca TTK’nın 661. maddesinde “iptal talebi”, bir sonraki maddede ise “ödeme yasağı kararı” düzenlendiğinden, bu durum da, önleyici tedbir kararının, iptal talebinden sonra verilebileceğini gösteren diğer bir husus olarak kabul edilebilir ⁵⁶⁰.

“Önleyici tedbirlerin alınmasına ilişkin talebin, iptal talebinden sonra yapılabilmesi” yönündeki bu düzenlemenin, senedi zayi eden hamilin aleyhine olduğu söylenebilirse de, her iki talebin aynı anda yapılabilmesi imkânının bulunması, bunu kısmen önleyebilecektir. Kanun’da bunu engelleyici bir düzenleme bulunmadığından, iptal ve önleyici tedbir taleplerinin aynı anda yapılması mümkün kabul edilmelidir ⁵⁶¹.

Hamiline yazılı senetlerde, önleyici tedbir talebinin en erken iptal talebi ile birlikte yapılabilmesi, senedin kimde olduğunun bilinmesi hâlinde istirdat davası açmak gerektiğinden, iptalin talep edilememesi ve dolayısıyla bu durumda TTK’ya göre önleyici tedbir kararı alınamaması sonucunu doğuracaktır ⁵⁶².

⁵⁶⁰ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 73; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 102-103; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 112.

⁵⁶¹ Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 85; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 73; Bozer/ Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 51; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 103; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 112; Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*, s. 161; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 133; Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak*, s. 120.

⁵⁶² Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 73; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 103.

Mahkemeden önleyici tedbir ve iptal kararı verilmesini talep hakkı, senedin zayi olduğu veya ziyan ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olduğunu iddia eden kişiye aittir.

Hamile yazılı senetlerde iptal ve dolayısıyla ödemenin yasaklanması kararlarını verme yetkisi; senet borçlusunun yerleşim yeri veya pay senetleri hakkında anonim şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine aittir (TTK m. 661/2). Bu hükmün emredici olması sebebiyle, taraflar bu hususta yetki sözleşmesi yapamaz (HMK m. 18/1). İpotekli borç senedi ve irat senedinin zayi olmaları hâlinde ise, yetkili mahkeme konusunda TMK m. 925 ve 926'da bir düzenleme olmamasına karşın, bu tip davalara bakma yetkisinin, işin mahiyeti icabı gayrimenkulün bulunduğu yer mahkemesine ait olması gerekir⁵⁶³.

Ödeme yasağı ve iptal kararlarının verilebilmesi için, dilekçe sahibinin senedin zilyedi bulunduğu ve onu zayi ettiği yolundaki iddialarının mahkemece inandırıcı bulunması gerekir (TTK m. 661/3). Özellikle, senedin kapsamı, keşidecisi, keşide tarihi, miktarı, vâdesi gibi konularda mahkemeye tatmin edici bilgiler sunulmalıdır. Uygulamada, ayrıca protesto belgesi, banka ihbarnamesi, senet bordrosu, fotokopisi, sureti gibi belgelerin yanı sıra, tanıkla da mahkemenin dilekçe sahibi lehine bir kanaate ulaşması sağlanmaya çalışılmaktadır. Tabiatıyla, sunulan kanıtlarla işin niteliği gereği iddianın tam bir kesinlikle doğrulanması aranmaz. Yalnız, bir senet, kupon tablosu veya talon içeriyorsa ve hamil yalnız kupon tablosunu veya talonunu kaybetmişse, talebin haklı olduğunun ispatı için senedin esas bölümünün ibrazı yeterlidir (TTK m. 661/4)⁵⁶⁴.

Dilekçe sahibinin isteminin haklı bulunması üzerine, mahkeme senedin borçlusunu aksine hareket ettiği takdirde iki defa ödeme yapmak zorunda kalacağını ihtar ederek bedelini ödemekten yasaklar (TTK m. 662/1). Ödeme yasağı kararının borçlu hakkında hüküm ifade edebilmesi için bu kararın kendisine tebliği gerekir.

⁵⁶³ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali**, s. 77.

⁵⁶⁴ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 51.

Havale ilişkisi bulunan senetlerde ise bu karar, muhataba tebliğ edilir ⁵⁶⁵. Ödeme yasağı kararına rağmen yapılan ödeme, borçluyu borcundan kurtarmaz (TTK m. 658/2). Hamile yazılı senetlerde, hâkimin borçluya senet bedelinin tevdi edilmesi konusunda yetki vermesi hususu düzenlenmemiştir. Bununla birlikte, TBK'nın 107. maddesine göre, borcun bir yere tevdi edilmesi mümkündür; zîrâ önleyici tedbir kararı ile, ifa talebinde bulunan kimsenin hak sahipliği konusunda kuşkuya düşülmesi şartı gerçekleşmiştir ⁵⁶⁶.

Hisse senetleri için verilen önleyici tedbir kararı, hem malî nitelikteki hakları, hem de oy hakkını kapsar. Yasaklama kararına rağmen anonim şirket, üçüncü kişinin genel kurula katılma talebini reddetmeyip, oy hakkını veya diğer haklarını kullanmasına izin verirse, hisse senedini zayi eden hamilin tazminat talebi ile karşılaşabilir ⁵⁶⁷.

3.2.2.2. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmemesi

Dilekçe sahibinin, senedin zilyedi olduğu ve senedi zayi ettiğine dair yaptığı açıklamalar, mahkemece inandırıcı bulunursa, gerçek hak sahibi olma ihtimali olan kişi, ilân yolu ile senedi belli bir süre içinde ibraz etmeye çağrılır ve aksi hâlde senedin iptaline karar verileceği ihtar edilir. Sürenin en az altı ay olarak belirlenmesi gerekir; bu süre ilk ilân gününden itibaren işlemeye başlar (TTK m. 663). Mahkeme bu süreyi isterse uzatabilir. İlânın TTK m. 664/1'de yapılan yollama dolayısıyla TTK'nın 35/4. maddesi uyarınca Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ve 3 defa yapılması gerekir. Mahkeme yapacağı ilânda, senedin ne zaman, nerede, kim tarafından ve ne şekilde kaybedildiği ve senedin teşhisine yarayacak özelliklere yer verir ⁵⁶⁸. Mahkeme gerek gördüğü takdirde, ayrıca uygun göreceği diğer şekillerde de ilân yapılmasına karar verebilir (TTK m. 664/2).

Mahkemece tayin edilen süre içinde iptali talep edilen senet, mahkemeye sunulursa, mahkeme dilekçe sahibine senedin iadesi davası açması için süre verir (TTK m. 665/1). Dilekçe sahibi, mahkeme tarafından tayin edilen süre içerisinde iade davası

⁵⁶⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 73, dn. 167.

⁵⁶⁶ Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 103-104.

⁵⁶⁷ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 74.

⁵⁶⁸ Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 105.

açarsa, bu davaya genel hükümler çerçevesinde bakılır. Bu dava bakımından yetkili mahkeme de, HMK'daki genel yetki kurallarına göre belirlenir; görevli mahkeme ise, TTK'nın 4/1-a ve 5/1. maddeleri uyarınca asliye ticaret mahkemesidir.

Hamile yazılı senetlerde iade davası, ancak kötü niyetli hamile karşı açılır (TMK m. 990). TMK'nın 3. maddesine göre; iyiniyetin varlığı esas olduğundan ve TMK m. 990, bu karinenin aksine bir hüküm ihtiva etmediğinden, senedi iktisap edenin kötü niyetli olduğunu iddia eden davacının, bu iddiasını ispat etmesi gerekir. Bu dava, davacı lehine neticelenirse, bu kararla birlikte davaya konu senet, davalıdan alınarak davacıya verilir. İade davası reddedildiği takdirde ise, davaya konu senet, davalıya iade edilir. Bu dava sonucunda verilen karar taraflar bakımından kesin hüküm oluşturur.

Mahkemece tayin edilen süre içerisinde iade davası açılmazsa, mahkeme, senedi getiren hamile iade eder ve ödeme yasağını kaldırır (TTK m. 665/2).

Senedin getirilmesi için verilen ilân, sonuçsuz kalır ve senet mahkeme tarafından belirlenen süre içerisinde getirilmezse, o senedin iptaline karar verilir. İptal kararı, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ve emre yazılı senetlerden farklı olarak mahkemenin gerekli görmesi hâlinde başka vasıtalarla derhal ilân edilir (TTK m. 666/2) Bunun nedeni, hamile yazılı senetlerde, senedin getirilmesi için belirlenen sürenin, emre yazılı senetlerde olduğu gibi vâdeden değil, ilk ilân tarihinden itibaren işlemeye başlaması (TTK m. 663), böylece, senedin vâdesinin gelmemiş olması ve dolayısıyla iyiniyetli üçüncü kişilerce iktisabı ihtimalinin bulunmasıdır ⁵⁶⁹.

Gerek istem üzerine, gerekse re'sen yapılan ilânların giderleri, hamile yazılı senedin iptalini isteyen kişi tarafından karşılanır ⁵⁷⁰.

Senet bedelinin muaccel olmadığı durumlarda, iptal kararı üzerine dilekçe sahibi, gideri kendisine ait olmak üzere borçlu tarafından kendisine yeni bir senet verilmesini isteyebilir. Senet bedelinin muaccel olduğu durumlarda ise iptal kararı, senet yerine

⁵⁶⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, s. 76.

⁵⁷⁰ Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak*, s. 127.

kaim olur. Dilekçe sahibi bu iptal kararına istinaden senet bedelinin ifasını isteme hakkını haizdir (TTK m. 666/3) ⁵⁷¹.

İptal davasında yargılama, hasımsız olarak yürütülür. Ancak, Yargıtay, tasarruf bonolarıyla ilgili bir kararında, zayi edilen senet yerine yenisinin verilmesinin talep edilmesi hâlinde, davanın hasımlı (hazine) olması gerektiği sonucuna varmıştır ⁵⁷². Yargıtay, bu kararıyla iptal davasının tâbi olacağı yargılama türünde ikili bir ayrıma gitmiştir. Ancak Yargıtay'ın vardığı bu sonuç hatalıdır. Zîrâ, Kanun'da böyle bir ayırım yoktur. Bundan başka, yeni bir senet ihdasını talep etmek, zayi eden hamile iptal kararının verilmesinden sonra yararlanılmak üzere Kanun tarafından tanınmış bir haktır (TTK m. 666/3). Başka bir deyişle, yeni bir senet ihdasını talep etmek, iptal kararının sonuçlarından biridir; iptal davasının tâbi olacağı yargılama türünü değiştirme özelliğine sahip değildir. Bu nedenle, böyle bir ayırım uygun değildir ⁵⁷³.

3.2.2.3. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmesi

Hamile yazılı senedi elinde bulunduran kişinin önceden bilinmesi hâli, ihtimal dâhilinde olmasına rağmen TTK'da düzenlenmemiştir. Bu durumda nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusunda doktrinde hâkim olan görüşe göre; kanundaki bu boşluğa rağmen, senet rızası hilafına elinden çıkan kişi, eğer senedin kimde olduğunu biliyorsa, (TMK m. 990'da düzenlenen şart sağlanmak kaydıyla) bu kişiye iade davası açma imkânının tanınması, çıkarlar dengesine en uygun düşen sonuç olur ⁵⁷⁴.

⁵⁷¹ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 53.

⁵⁷² "...Davacı, kaybolan 3.130 TL değerindeki 64 adet tasarruf bonolarının iptalini ve bunların yerine yenilerinin verilmesini dava etmiştir. İptal hakkındaki davalar, hasımsız açılabilirse de, olayda olduğu gibi kaybolan bonoların yerine yenilerinin verilmesi de dava edildiğine ve yeni tasarruf bonolarının verilmesinde hazineye husumet yönelebileceğine göre husumet yönünden davanın reddinde isabet yoktur." Yargıtay TD., 12/12/1967 T., 1966/4270 E.-1967/4670 K sayılı ilâmı için bkz. İpekçi, **TTK Şerhi (Kıymetli Evrak Taşıma)**, C. 3, s. 2104.

⁵⁷³ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 75.

⁵⁷⁴ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 123; Tuna/ Göç Gürbüz, **Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak**, s. 55; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 136.

3.2.3. Özel Hükümler

Kanun koyucu, hamile yazılı senetlerden bazılarının iptalini özel hükümlere tâbi kılmıştır. İptali, özel hükümlere tâbi kılınan hamile yazılı senetlerden bazıları şunlardır:

3.2.3.1. Münferit Kuponların İptali

TTK'nın iptalini özel hükümlere tâbi kıldığı ilk hamile yazılı senet türü; münferit kuponlardır. Genel olarak kuponlar TTK'nın 509. ve 510. maddelerinde bahsi geçen, kâr payı ile hazırlık devresi faizi tevziine mahsus olarak tanzim edilen ve nama veya hamile yazılı olabilen, kıymetli evrak vasfını haiz vesikalardır. O hâlde; kuponlar, faiz ve kâr dağıtımında kolaylık sağlanması amacı ile ihdas edilmiş kıymetli evrak⁵⁷⁵.

Kuponlar, münferit kağıtlar hâlinde olabileceği gibi birçok yapraktan müteşekkil bloklar hâlinde de olabilirler. TTK'nın 667. maddesinde özel olarak düzenlenen ise münferit hamile yazılı kuponlardır. Diğer blok hâlindeki hamile yazılı kuponlar ile (münferit veya blok hâlinde) nama yazılı kuponların ziyayı ve iptalleri ise, TTK'nın 667. maddesi dışında olup, TTK'nın m. 657 ilâ 661-666 hükümlerine tâbidir⁵⁷⁶.

Faiz veya temettü kuponları, genellikle hamile yazılı senetler olup, bunların iptali konusunda yukarıda açıklanan uzun iptal usulüne başvurulması istenmemiş, bu senetler için daha kısa ve basit bir iptal usulü öngörülmüştür⁵⁷⁷. Bu tür senetlerin ziyayı hâlinde, mahkeme, hak sahibinin talebi üzerine vâdesi dolmuş senet bedellerinin derhal, vâdesi dolmamış olanların ise vâdesinde mahkemeye yatırılmasına karar verir (TTK m. 667/1). Senet bedellerinin yatırılmasından itibaren üç yıl geçtikten sonra hak sahibi olduğunu iddia eden hiçbir kişi ortaya çıkmaz ve vâdenin dolmasından itibaren üç yıl geçmiş olursa, mahkeme senet bedelinin dilekçe sahibine verilmesine karar verir (TTK m. 667/2). Burada dikkat edilmesi gereken husus; söz konusu sürenin geçmesinden sonra bankaya yatırılan paraların doğrudan dilekçe sahibine verilmediği; bu konuda

⁵⁷⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 77; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 115.

⁵⁷⁶ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 115.

⁵⁷⁷ Bozer/ Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 54; Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, s. 87; Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak*, s. 128.

mahkemenin ayrıca karar vermesi gerektiğidir ⁵⁷⁸. Zîrâ, bu sürenin geçmesinden sonra daha önce yatırılan senet bedelinin dilekçe sahibine “mahkeme kararı üzerine” verileceği TTK m. 667/2’de açıkça zikredilmiştir. Dolayısıyla, mezkûr yasal düzenlemenin lafzı, aksinin savunulması imkânını açıkça ortadan kaldırmaktadır. Münferit kuponların iptalindeki en önemli husulardan bir diğeri ise, ilân formalitesinden kaçınılmış olmasıdır ⁵⁷⁹.

Eğer kupon üç yıllık süre içinde mahkeme sunulursa, bu durumda TTK’nın 665. maddesi uygulanarak, istirdat davası açılması için dilekçe sahibine uygun bir süre verilmesi gerekir. Bu süre içinde dava açılırsa, bu dava genel hükümlere göre yürütülür. Süre, dava açılmadan geçirilirse, kupon, mahkemeye getirene iade edilir. TTK m. 665/2 uyarınca davanın açılmaması hâlinde ödeme yasağı kaldırılacağına göre, bedel de, senedi ibraz edene verilmelidir ⁵⁸⁰.

İptal talebinde bulunulurken münferit kuponların kimde olduğunun bilinmesi hâli, hamile yazılı senetlerde olduğu gibi burada da düzenlenmemiştir. Bu durumda, 6102 sayılı TTK’nın 758. maddesi kıyasen uygulanarak dilekçe sahibine, istirdat davası açması için uygun bir süre verilmesi gerekir.

3 yıllık bekleme süresi içinde, dilekçe sahibinin hak sahipliği konusunda kuşkuya düşülmüşse, mahkemeye yatırılmış olan bedelin borçluya iadesine karar verilmelidir ⁵⁸¹.

⁵⁷⁸ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 134; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 139. Bazı yazarlar ise TTK m. 667/2’de belirtilen sürelerin geçmesinden sonra hiçbir hak sahibinin başvurmaması hâlinde, kupon bedelinin dilekçe sahibine herhangi bir mahkeme kararına ihtiyaç olmaksızın verilmesi gerektiğini savunmaktadırlar (Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 116; Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 128).

⁵⁷⁹ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 54; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 87; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 139; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 116.

⁵⁸⁰ Can/ Güner, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 50; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 78; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 67; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 116.

⁵⁸¹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 78; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 116.

3.2.3.2 Devlet Tarafından Çıkarılan Hamile Yazılı Tahvillerin İptali

Kanun koyucu tarafından, iptali özel hükümlere tâbi kılınan diğer bir hamile yazılı senet türü; devlet tarafından çıkarılan tahvillerdir. TTK'nın 668. maddesinin 1. fıkrasında iptali mümkün olmayan hamile yazılı kıymetli evraklara yer verilirken, aynı maddenin 2. fıkrasında ise devlet tarafından çıkarılan tahvillere ilişkin hükümler saklı tutulmuştur. Daha önce bu konuya ilişkin doktrinel tartışma ve Yargıtay kararları, “Zayi Edilen Senedin Kanunen İptali Mümkün Senetlerden Olması” başlığı altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır⁵⁸². Bu nedenle bu tartışma ve Yargıtay Kararlarına atıf yapmakla iktifa edilmiştir.

3.2.3.3. Hamile Yazılı İpotekli Borç Senedi ve İrat Senedi

Hamile yazılı ipotekli borç senedi ve irat senedi, iptali özel hükümlere tâbi kılınan senetlerdendir. İpotekli borç senedi ve irat senedi bakımından TTK'nın 669. maddesinde saklı tutulan özel hükümler, TMK'nın m. 925 ve 926. hükümleridir. Bunlardan TMK m. 925, ipotekli borç senedi ve irat senedi için tapu kütüğüne yapılacak tescil yanında düzenlenecek olan rehin senedinin (TMK m. 911) kaybedilmesi hâlinde iptalini düzenlerken, TMK m. 926, anılan senedin alacaklısının kim olduğunun bilinmediği hâllerde iptalini düzenlemektedir⁵⁸³.

Rehin senedi irade dışında elden çıkmış ya da borcu sona erdirmeye kastı olmaksızın yok edilmiş ise, alacaklı rehin senedi ve kuponu mahkeme kararıyla iptal ettirerek borçludan borcunu ödemesini ve alacak henüz muaccel değilse, yeni bir rehin senedi veya kupon düzenlenmesini isteyebilir (TMK m. 925/1). İptal kararı, hamile yazılı kıymetli evrakın iptali usulüne göre verilir. Ancak rehin senedinin iptalinde ibraz süresi, diğer hamile yazılı kıymetli evraklardan farklı olarak 1 yıl olarak belirlenmiştir (TMK m. 925/2). Daha önce de belirttiğimiz gibi, alelâde hamile yazılı kıymetli evrakların iptalinde bu süre, kanun koyucu tarafından en az 6 ay olarak belirlenmiştir (TTK m. 663).

⁵⁸² Ayrıntılı açıklama için bkz. s. 113 vd.

⁵⁸³ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 78.

Borçlu da, ödenmiş olmasına rağmen geri verilmemiş olan senet için aynı hükümler uyarınca senedin iptalini talep etme hakkına sahiptir (TMK m. 925/3).

TMK 926'da ise; ipotekli borç senedi veya irat senedi alacaklısının kim olduğunun on yıldan beri bilinmediği ve bu süre içinde faiz ödenmesinin de istenmediği durumlarda, rehinli taşınmazın malikinin, alacaklının ortaya çıkması için gaipliğe ilişkin hükümlere göre (TMK m. 32 vd.) ilân yapılmasını hâkimden isteyebileceği düzenlenmiştir. Alacaklı ortaya çıkmaz ve yapılan araştırma sonucunda büyük bir olasılıkla alacağın artık mevcut olmadığı anlaşılırsa, hâkim tarafından senedin iptaline karar verilir; bu kararla rehin derecesi boşalmış olur (TMK m. 926/2).

3.3. Nama Yazılı Senetlerin İptali

3.3.1. Genel Olarak

TTK'nın 654. maddesinde nama yazılı senetler şu şekilde tanımlanmıştır: "Belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır." Nama yazılı senetlerin devri ise TTK'nın 647. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan düzenleme uyarınca, nama yazılı senetlerin devri için, ciro veya bir temlikname ile senedin teslimine gerek vardır. Senet borçlusu da, borcunu öderken, hamile veya emre yazılı senetlerden farklı olarak senedin yetkili hamilini araştırmak ve tespit etmek zorunluluğu altındadır. Yetkili hamile ödeme yapmayan borçlu, borcundan kurtulamaz (TTK m. 655); yetkili hamile ikinci defa ödeme yapmak durumunda kalır. Bu hâliyle, senet borçlusu, borcunu öderken, hamile veya emre yazılı senetlere nazaran daha fazla araştırma yükümü altındadır. Bu da, kayıp olan senedin gerçek hak sahibinden başkasına ödenmesi ihtimalini azaltmaktadır ⁵⁸⁴. Her ne kadar böyle bir ihtimalin vukuu, pek mümkün olmasa da, tamamen imkânsız da sayılmaz. Şöyle ki; hak sahibi devir

⁵⁸⁴ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 87; Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 54-55; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 125; Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 55; Can/ Güner, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 51; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 117; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 106; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 140; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 173.

açıklamasını ayrı bir kağıda veya senet üzerine yazar, fakat senedin zilyetliğini devirden vazgeçer ve buna rağmen lehine devir beyanı tanzim edilen, senedi eline geçirir; borçlu da hile ve ağır kusuru bulunmadan senet bedelini bu kişiye öderse, borçlunun gerçek hak sahibinden başkasına yaptığı ödeme geçerli olur; borçlu borcundan kurtulur⁵⁸⁵.

3.3.2. Nama Yazılı Senetlerin İptalinde Usul

TTK'nın 657/1. maddesi uyarınca, aksine özel hükümler bulunmadıkça, nama yazılı senetler, hamile yazılı senetlere ilişkin hükümlere göre iptal edilirler. Yukarıda açıkladığımız gerekçelerle, emre veya hamile yazılı senetlere göre tedavül kabiliyeti ve üçüncü kişiler tarafından iyiniyetle iktisap edilebilme ihtimali daha az olan nama yazılı senetler için ayrı bir iptal usulünün öngörülmemesi yerindedir⁵⁸⁶.

Hamile yazılı senetlerden farklı olarak, kural olarak tüm nama yazılı senetlerin iptali mümkündür. Nama yazılı senedi zayi eden hak sahibi, yetkili ve görevli mahkemeye başvurarak TTK'nın 661 vd. hükümlerine göre ödeme yasağı ve senedin iptalini talep edebilir. Davacının mahkemeye sunacağı dilekçede, iptali istenen nama yazılı senedin bütün içeriğini detaylı olarak açıklaması gerekir. Bu amaçla, senedin numarası, tanzim tarihi, keşide tarihi, senette mündemiç olan hakkın bedeli ve mahiyeti gibi hususlarda mahkemeye inandırıcı bilgiler sunulmalıdır⁵⁸⁷.

Nama yazılı senetlerin iptalinde, hamile yazılı senetlerin iptalinden farklı olarak davacının, senedin rızası dışında elinden çıktığını ve senet zayi olmadan önceki zilyedi ve meşru hamili olduğunu kanıtlaması yanında, ayrıca TTK m. 655/1 uyarınca, senedin kendi adına veya hukukî halefi olduğu şahıs adına düzenlendiğine ilişkin mahkemede olumlu bir kanaat uyandırması gerekir⁵⁸⁸. Zaten, senedin, kendi adına veya hukukî halefi olduğu şahıs adına düzenlenmiş olması, o kişinin hak sahipliğini belirleyen bir husustur. Ancak, emre ve hamile yazılı senetlerin aksine, nama yazılı senetlerde açılacak

⁵⁸⁵ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 140.

⁵⁸⁶ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 79.

⁵⁸⁷ Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 108.

⁵⁸⁸ Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 108; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 118-119.

olan istirdat davalarında hamilin kötü niyetli olduğunu ispat, zorunlu değildir ⁵⁸⁹. Zîrâ, iyiniyetli müktesip, emre (TTK m. 686/2) ve hamile yazılı senetlerde (TMK m. 990) korunmuş olmasına rağmen, nama yazılı senetlerde bu tür bir düzenleme bulunmamaktadır.

Nama yazılı senetlerin iptali ve istirdat davalarında izlenmesi gereken süreç, hamile yazılı senetlerdeki gibidir. Bu nedenle hamile yazılı senetlerin iptali başlığı altında yapılan açıklamalar, nama yazılı senetler yönünden de geçerlidir.

Nama yazılı senetlerde iptal talebi konusunda karar verecek olan mahkeme, TTK'nın 657/1. maddesinde yapılan atıf dolayısıyla, TTK'nın 661/2. maddesi uyarınca borçlunun yerleşim yeri veya pay senetleri hakkında anonim şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesidir.

Nama yazılı hisse senetlerinin devir şekli bakımından niteliğinin ne olduğunun doktrinde ihtilaflı bir konu olduğunu daha önce belirtmiştik. Her ne kadar doktrinde bazı yazarlar, nama yazılı hisse senetlerinin, tam ciro ve zilyetliğin devri ile el değiştirebilmeleri nedeniyle (TTK m. 490/2), “kanunen emre yazılı senet” olduklarını, bu nedenle poliçe hükümlerine göre iptal edilmeleri gerektiğini ⁵⁹⁰, ancak senede menfi emre kaydı konulması hâlinde, gerçek nama yazılı hisse senedi hâline geleceklerinden, iptallerinin de nama yazılı senetlerin iptalini düzenleyen TTK'nın 657. maddesi hükümlerine göre yapılacağını savunmakta iseler de ⁵⁹¹; kanaatimizce bu tür nama yazılı hisse senetlerinin yazılı devir beyanı ve zilyetliğin geçirilmesi ile devredilebilme olanağı, anılan hükme karşın devam etmekte olduğundan, bu hisse senetleri, nama yazılı olma özelliklerini korumaktadırlar. TTK m. 490/2 hükmü ile istisnaî bir düzenleme getirilerek, hak sahiplerine bir tercih hakkı sunulmuş ve talep edildiği takdirde nama yazılı hisse senetlerini emre yazılı senetlerin devir şekli ile devredebilme imkânı

⁵⁸⁹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 80.

⁵⁹⁰ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 80; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 87; Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 56; Coşkun, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 996; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 178.

⁵⁹¹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 80; Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 56.

tanınmıştır. Zîrâ, anılan Kanun maddesinin lafzına bakıldığında “hukukî işlemle devir, ciro edilmiş nama yazılı pay senedinin zilyetliğinin devralana geçirilmesiyle yapılabilir.” hükmünün emredici bir düzenleme olmadığı, burada hak sahiplerine, nama yazılı hisse senetlerini emre yazılı senetlerin devir şekline göre devretme konusunda bir tercih hakkı sunulduğu açıktır. Nitekim pay senetlerinin “nama veya hamiline yazılı” olduklarını düzenleyen TTK’nın 484/1. maddesi hükmü de bu kanaati güçlendirmektedir. Dolayısıyla nama yazılı hisse senetlerinin iptalinde, nama yazılı senetlerin iptalini düzenleyen TTK’nın 657/1. maddesi hükmü uygulama alanı bulacak ve bu senetler hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümlere göre iptal edilecektir. Nitekim Yargıtay da, bu konuya dair vermiş olduğu bir kararda, TTK’nın 657. maddesi uyarınca, nama yazılı hisse senetlerinin iptallerinin, hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin TTK’nın 661. maddesi hükmü dairesinde mümkün olduğunu ifade etmiştir⁵⁹².

Eksik nama yazılı senetlerin iptali de, diğer nama yazılı senetlerin iptaline göre olmalıdır; zîrâ, bu tür senetlere konulacak “veya hamiline” kaydı, borçluya, sadece bir araştırma külfeti yüklenmeden, senedin hamili olan kişiye ödeme yapma konusunda bir yetki verir. Borçlu, ancak dilerse bu yetkisini kullanır; kullanırsa, ağır kusuru ve hilesi olmaksızın, hak sahibi olmasa bile senedin hamiline yapacağı ödeme ile borcundan kurtulur (TTK m. 656). Bu tür senetlerin nama yazılı olma nitelikleri ortadan kalkmadığından, iptalleri de nama yazılı senetlerin iptali usulüne göre olmalıdır⁵⁹³. Ancak TTK m. 656/c. 3 hükmü, TTK m. 785/2’yi saklı tutmuştur. Atıf yapılan hüküm çeklere ilişkindir. Gerçekten de TTK m. 785/2’ye göre, belirli bir kişi lehine “veya hamiline” kelimelerinin veya buna benzer başka bir ibarenin eklenmesi ile düzenlenen çek, hamiline yazılı çek sayılır. Buradan anlaşıyor ki, çeklerdeki “veya hamiline”

⁵⁹² “...Dava zayi nedeniyle nama yazılı hisse senedi ve ilmühaberlerin iptali istemine ilişkindir. Bu nitelikteki senetlerin, 6102 sayılı TTK’nın 484 vd. maddeleri uyarınca kıymetli evrak mahiyetinde olduğu kuşkusuz olup, aynı Kanun’un 657. maddesinde nama yazılı hisse senetlerinin iptalinin, hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin 661. maddesi hükmü dairesinde mümkün olduğu belirtilmiş olmakla, mahkemece yanılığılı değerlendirmeye dayalı olarak davanın reddine karar verilmiş olması doğru olmamış, davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulüyle, yerel mahkeme kararının bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” Yargıtay 11. HD., 03/12/2014 T., 2014/8747 E.-2014/18895 K. sayılı ilâmî için bkz. <http://www.hukukmedeniyeti.org/karar/34782/> (Erişim Tarihi: 26/09/2018).

⁵⁹³ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali**, s. 81; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 62-63.

kaydı, sadece borçlu lehine bir ifa kolaylığı ve bedeli çekin her hamiline ödeyerek borçtan kurtulma olanağı yaratmamakta; söz konusu çeki doğrudan doğruya hamile/hamiline yazılı bir çek haline getirmektedir. Ancak, bu tür çeklerin iptali de, TTK m. 818/1-(s)'de yapılan atıf dolayısıyla poliçenin (emre yazılı senetlerin) iptali hakkındaki hükümlere (TTK m. 757 vd.) göre olur⁵⁹⁴.

3.3.3. Yasanın Saklı Tuttuğu Hükümler

TTK'nın 657. maddesi hükmü, hem nama yazılı senetlerin iptaline ilişkin temel kuralı, hem de bu temel kuralın hangi durumlarda uygulama alanı bulmayacağını hüküm altına almıştır. Bu düzenlemeye göre; aksine özel hükümler bulunması, borçlunun senet üzerinde iptal usulünü basitleştirmesi veya senet ibraz edilmeksizin ödeme hakkını saklı tutması gibi hâllerde nama yazılı senetlerin iptaline ilişkin temel kural uygulanamaz. Bu başlık altında saklı tutulan özel hükümler açıklanacak; borçlunun iptal usulünü basitleştirmesi ve senet ibraz edilmeksizin ödeme hakkını saklı tutması gibi durumlar ise bir sonraki başlık altında ele alınacaktır.

İptali istisnâî düzenlemelere tâbi tutulan ilk nama yazılı senet türü; kanunen emre yazılı olan ve menfî emre kaydını ihtiva eden poliçe, bono ve çek tir. Kanunen emre yazılı olan poliçe, bono ve çek gibi kıymetli evraklara, menfî emre kaydı konulmak suretiyle bunlar nama yazılı senet hâline getirilse bile, poliçenin iptalinin TTK'nın 757-765 maddeleri arasında özel olarak düzenlenmiş olması ve bu hükümlerde poliçenin emre veya nama yazılı olmasına göre bir ayırım yapılmamış olması ile TTK'nın 778/1-(ı) ve 818/1-(s) maddelerinde bono ve çek in iptallerinin poliçe hükümlerine tâbi kılınmış olması sebebiyle, nama yazılı poliçe, bono ve çek in iptalinde hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin TTK'nın 661 vd. hükümleri değil, poliçenin iptalini düzenleyen TTK'nın 757 vd. hükümleri uygulama alanı bulacaktır⁵⁹⁵.

⁵⁹⁴ Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 62.

⁵⁹⁵ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 88; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 60; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 125-126; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 119; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 81; Deryal, **Ticaret Hukuku Bilgisi**, s. 249; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**,

İptali özel düzenlemelere tâbi kılınan bir diğer senet türü; makbuz senedi ve varanttır. Nama yazılı makbuz senedi ve varantın ziyayı hâlinde iptallerinde de, özel düzenleme niteliğinde olan TTK'nın 849. maddesi hükmü uygulama alanı bulur ⁵⁹⁶. Anılan hükme göre, *“Makbuz senedi veya varantı kaybeden hamil, bu senetlere malik olduğunu ispat etmek ve teminat vermek suretiyle, mağazanın bulunduğu yerdeki mahkemeden alacağı izin üzerine, durumun kararda gösterilen o yer gazetelerinde ilânından ve itiraz üzerine verilecek sürenin geçmesinden sonra ikinci bir nüsha alabilir. Kaybolan varantın süresi geçmişse, hamilin istemi üzerine mahkeme aynı şekilde borcun ödenmesine izin verebilir. İzin, mağazaya ve varanta ilişkin ise, hem mağazaya hem de ilk borçluya tebliğ olunur. Alacaklının, mağazanın bulunduğu yerde bir de yerleşim yeri göstermesi gerekir. Mağaza sahibi ve borçlu izin kararına itiraz edebilirler. İtiraz üzerine mahkeme derhâl hükmünü verir. Hüküm alacaklı lehine ise, icranın geri bırakılmasına karar verilemez. Ancak, ilgililerin istemi üzerine, icra mahkemesi hüküm kesinleşinceye kadar tevdi olunan eşyanın satışından elde edilecek paranın icra veznesinde saklanmasına karar verebilir.”*

3.3.4. Borçluya Tanınan İmkânlar

Nama yazılı kıymetli evrakta, hak sahibi olmayan kişiye borcun ifası ve bu suretle borçlunun borcundan kurtulması, daha önce de ifade ettiğimiz gibi zayıf bir ihtimal olduğundan, bu tür senetlerin zayi edilmeleri hâlinde ayrıntılı bir iptal usulü düzenlemesine gerek görülmediği gibi, hamile yazılı senetler için öngörülen iptal usulünün zaman alması nedeniyle borçluya bazı kolaylıklar da sağlanmıştır ⁵⁹⁷. Nama yazılı senetlerin iptalinde borçluya tanınan bu kolaylıklar, TTK'nın 657. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Anılan düzenlemeye göre; “Borçlu senette ilânların sayısını azaltmak veya süreleri kısaltmak suretiyle iptal için daha basit bir usul öngörebileceği gibi, alacaklı kendisine senedin iptal ve borcun ödendiğini gösteren, resmen

s. 178-179; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 65; Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 106; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 140-141; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 109.

⁵⁹⁶ Makbuz senedi ve varantın iptalinde uygulanması gereken kanun maddelerine (TTK m. 831 ve m. 849) dair doktrinel tartışmalar için bkz. s. 151 vd.

⁵⁹⁷ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 82.

düzenlenmiş veya usulen onaylanmış bir belge verildiği takdirde, senet ibraz edilmeksizin ve iptaline karar verilmeksizin de geçerli olmak üzere ödeme hakkını da saklı tutabilir.” Bu madde ile iptale ilişkin usulî işlemler hafifletildiği gibi özel iptal usulü imkânı da getirilmiştir.

Her iki imkân bakımından ortak olan husus; senedin iptaline ilişkin yapılan bu usulî değişikliklerin senet metnine dercedilmiş olması gerekliliğidir ⁵⁹⁸. Ancak TTK m. 657/2 hükmünün uygulanabilmesi için, senet metninde, senedin özel olarak iptal edilebileceğine ilişkin bir kaydın bulunması yeterlidir. Kanundaki ibarelerin mutlaka kullanılması şart değildir. Örneğin, “senedin ziyayı hâlinde, TTK m. 657/2’ye göre özel iptal usulü uygulanacaktır.” şeklinde bir kayıt da yeterlidir ⁵⁹⁹.

Borçlu, Kanun’un öngördüğü kolaylıklardan yararlanmak için, saklı tuttuğu haklara ilişkin kaydı, sonradan, yani senedin ihdasından sonra fakat zayi olma hâli ortaya çıkmadan önce de senede aktarabilir ⁶⁰⁰. Zîrâ, Kanun’da buna engel herhangi bir hüküm yoktur.

Borçluya tanınan bu iki imkân, basitleştirilmiş iptal usulü ve özel iptal usulü olarak iki alt başlık altında incelenebilir:

3.3.4.1. Basitleştirilmiş İptal Usulü

Kanun’un nama yazılı senetlerin iptali usulünde borçluya tanıdığı kolaylıklardan ilki; nama yazılı senetlerin iptali için Kanun’da öngörülen usulün basitleştirilmesidir. Buna göre, borçlu, senet metnine koyacağı bir kayıt ile, senedin getirilmesi için yapılan ilânların sayısını azaltabileceği gibi verilen sürenin kısaltılmasına da sağlayabilir.

⁵⁹⁸ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 126; Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 55-56; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 144; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 121.

⁵⁹⁹ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 122; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 144.

⁶⁰⁰ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 144. Ancak Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, her iki iptal usulünde, borçlunun saklı tuttuğu hakların senet tedavüle çıkmadan önce senede yazılmış olması gerektiğini dermeyer etmişlerdir. Bkz. Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 134.

Örneğin, üç ilân yerine (TTK m. 664/1) bir veya iki ilân yapılması veya senedin getirilmesi için verilen asgarî 6 aylık sürenin (TTK m. 663) daha kısa olması, senette öngörülebilir. Borçluya böyle bir imkân tanınmasının sebebi, hamile yazılı senetlerdeki asgarî ilân sayısı ile bağlı kalmanın fazla masrafa yol açması, ancak bu tip senetlerde, senet bedelinin genellikle küçük olması ve tedavülünün çok sınırlı ölçüler içerisinde cereyan etmesidir ⁶⁰¹. Borçlunun böyle bir imkândan yararlanması neticesinde senedin iptali için uzun süre beklenmesi gerekmeyeceği gibi, yapılacak olan ilân masrafı da azalmış olacaktır ⁶⁰².

Borçlu, TTK’da belirtilenler dışında kalan hususlarda değişiklikler yapılmasına karar veremez. Örneğin, borçlu, mahkemenin yapacağı ilânların Ticaret Sicili Gazetesi yerine başka bir gazetede yayınlanmasını isteyemeyeceği gibi, senedin iptalini talep etme hakkını da saklı tutamaz ⁶⁰³.

Burada şu soru akla gelebilir: Kanun’da borçluya tanınan bu iki imkân “veya” bağlacı ile ayrıldığına göre, borçlu, hem senedi getirme süresini kısaltıp, hem de ilân sayısının azaltılmasını öngörebilir mi? TTK’nın 657. maddesinin 2. fıkrası ile borçluya Kanun’da nama yazılı senetler için öngörülen iptal usulünü terk edip, özel bir iptal usulü öngörme imkânı tanındığından, “çoğun içinde az da vardır” ilkesi gereği, hem senedi getirme süresini kısaltıp, hem de ilân sayısını azaltmanın mümkün olduğunu kabul etmek isabetli bir yaklaşım olacaktır.

3.3.4.2. Özel İptal Usulü

TTK’nın 657. maddesinin 2. fıkrasında borçluya tanınan ikinci kolaylık, alacaklının kendisine senedin iptal ve borcun ödendiğini gösteren, resmen düzenlenmiş veya usulen onaylanmış bir belge verdiği takdirde, senet ibraz edilmeksizin ve iptaline karar verilmeksizin dahi geçerli olmak üzere ödeme hakkını saklı tutabilmesidir.

⁶⁰¹ Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 55-56; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 121.

⁶⁰² Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 82; Tuna/ Göç Gürbüz, **Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak**, s. 58; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 146

⁶⁰³ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 144-145.

TTK'nın 657. maddesinin 2. fıkrasında kabul edilen özel iptal usulü, kaynağını TBK'nın 105. maddesinde adî senetler için getirilmiş olan düzenlemeden almaktadır ⁶⁰⁴. Bu durum, ilk bakışta kıymetli evrak kavramı ile bağdaşmıyor gibi görünebilir. Bilindiği üzere, bir senede kıymetli evrak vasfını kazandıran ana özelliklerden biri, senedin ibraz edilmemesi hâlinde ödenmeyeceği hususunun borçlu tarafından vaad edilmesidir. TTK'nın 657/2. maddesi hükmü, işte bu vaade ilişkin istisnâî bir düzenleme niteliği taşımaktadır. İşte bu düzenleme, nama yazılı senetleri, adî borç senetlerine yaklaştıran en önemli husustur. Ancak, buna rağmen, nama yazılı senedin kıymetli evrak vasfı kaybolmamaktadır. Şöyle ki; borçlu, alacaklı senedi ibraz etmediği ve senedin de zayi olduğunu bildirmediği hâlde ödemede bulunursa ve alacaklı olarak görünen şahsın, gerçekte artık bu sıfatı taşımadığı ortaya çıkarsa, borçlu borcundan kurtulamayacaktır (TTK m. 655/2). Bundan başka, adî senetten farklı olarak, bu hâlde dahi nama yazılı bir senet üzerinde hapis hakkı tesis olunabilir (TMK m. 950); keza, intifa hakkı tesisi yönünden de kıymetli evrak özelliği devam etmektedir ⁶⁰⁵.

Borçlunun özel iptal usulünde ödemede bulunabilmesi için, senedin zayi olduğunun alacaklı tarafından iddia edilmesi gerekir. Alacaklı kavramından, senedin ziyayı anında hak sahibi (senette adı geçen) veya onun hukukî halefî olan şahıs anlaşılır ⁶⁰⁶.

Son olarak belirtilmesi gereken bir husus da şudur: Kanun'daki bu imkândan yararlanılmış ve senet bu özel usulle iptal edilmiş, ancak senetten ayrılan hak, henüz muaccel hâle gelmemişse, alacaklı, borçludan yeni bir senet tanzim etmesini isteyebilir. Çünkü, Kanun'da yalnızca iptal usulü bakımından istisnâî hükümler öngörülmüş, ancak iptalin sonuçları hakkında ayrı bir düzenleme getirilmemiştir. Bu itibarla, özel iptal usulünün, doğurduğu sonuçlar bakımından, alelade iptal usulünden hiçbir farkı yoktur;

⁶⁰⁴ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 88; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 61; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 83; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 122; Tuna/ Göç Gürbüz, **Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak**, s. 58; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 146.

⁶⁰⁵ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 122.

⁶⁰⁶ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 70.

alacaklı, her iki durumda da, vâdesi gelmiş borcun ifasını, vâdesi gelmemiş borç için ise yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilecektir (TTK m. 652/1; m. 666/3) ⁶⁰⁷.

⁶⁰⁷ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyarı ve İptali**, s. 83; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 88.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. İPTAL KARARININ HÜKÜMLERİ

4.1. Genel Olarak

Kıymetli evrakın zayı olduğu veya ziyayı ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişinin açtığı iptal davasının, bu kişi lehine sonuçlanması hâlinde, TTK'nın 652/1. maddesi uyarınca, iptal kararı hamili, hakkını senetsiz olarak ileri sürebilir veya yeni bir senet ihdasını talep edebilir. O hâlde, Kanun'da açıkça ifade edilmemekle birlikte, iptal kararının niteliğinden doğan iki önemli sonuç vardır. Bunlar; olumlu ve olumsuz sonuçlardır ⁶⁰⁸.

4.1.1. İptal Kararının Olumlu Sonucu

İptal kararı, bu kararı elde eden kişinin senette mündemiç olan ve iptal ile artık senetten ayrılan hakkın sahibi olduğuna ilişkin bir karine yaratır ⁶⁰⁹. Dolayısıyla, iptal kararı, talepte bulunanın hak sahipliğini, borçluya karşı ortaya koyması bakımından önemlidir; hak sahibinin teşhisine imkân verir ⁶¹⁰. Bu, iptal kararının olumlu sonucudur.

⁶⁰⁸ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 83; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 84; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 57; Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 57-58; Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 60 vd.; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 174; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 150.

⁶⁰⁹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 84.

⁶¹⁰ “...Dava, keşideci şirket tarafından mükerrer olarak ödenen çek bedelinin istirdadı istemine ilişkindir. Davacı tarafından keşide edilen çek hakkında, davalı şirketin zayı nedeniyle çek iptali davası açtığı, bu davada verilen iptal kararı üzerine çek bedelinin davacı tarafından davalıya ödendiği, bu ödemeden sonra iptale konu çek hamilinin de davacıdan ödeme talebinde bulunduğu ve davacının bu kişiye de ayrıca ödeme yaptığı uyumsuzluk konusu değildir. Uyumsuzluk, mahkemenin çek iptali kararı üzerine davacı tarafından bu iptal davasının davacısı olan davalıya yapılan ilk ödemenin yasal dayanağının bulunup bulunmadığı ve bu ödemenin iadesinin gerekip gerekmediği noktasında toplanmaktadır. Kıymetli evrakın iptali kararının sonuçlarından birisi, hak sahipliğinin borçluya karşı gösterilmesi, başka bir deyişle hak sahibinin teşhisine imkân vermesidir. İptal kararını almış şahıs, iptal edilmiş senette mündemiç hakları dermeyan edebilir ve borçlu da kenidisine ödemede bulunarak borcundan kurtulabilir. İyiniyetle ödeme yapmış olan borçlu, artık senedi ibraz eden hamile ödeme yapmak mecburiyetinde değildir. Somut olayda, davacı da iyiniyetli olarak çek iptali davasının davacısı olan davalıya ödeme yapmış olduğundan, yapılan bu ödemede yasaya aykırı bir yön bulunmadığı gibi, artık davacının hakkında icra takibi başlatan iptal edilmiş senedin hamiline ödeme yapma zorunluluğu da bulunmamaktadır. Buna rağmen ödeme yapmış olan davacının, ödediği bu bedeli davalıdan istemesine yasal imkân bulunmadığından mahkemece davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde

İptal kararının olumlu sonucunun TTK'daki yansımaları, bu Kanun'un 652. maddesinin 2. fıkrasında görmekteyiz. Söz konusu düzenlemeye göre; "İptal kararı üzerine hak sahibi, hakkını senetsiz olarak da ileri sürebilir veya yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilir." Bu hâliyle iptal kararı, senedi zayi eden hamilin senette mündemiç olan hakkı senetsiz olarak borçluya karşı dermeyeran edebilmesini ⁶¹¹ ve borçlunun da iptal kararı hamiline hile ve ağır kusuru bulunmaksızın yapacağı ödeme ile borcundan kurtulmasını sağlar (TTK m. 646/2). İptal kararıyla, kıymetli evrakta hak ile senet arasındaki sıkı bağıllık, ancak bu ölçüde çözülmektedir ⁶¹².

Borçlu, mahkemece iptal kararı verilmiş olmasına rağmen karar hamilinin hak sahibi olmadığı bilgisine vâkıf, bu karara dayanarak ödemede bulunduğu iddiasını ileri sürüp, borçtan kurtulamaz. Hile veya ağır kusurla yapılan bir ödemeye, borçlunun hiçbir zaman borçtan kurtulamayacağını unutmamak gerekir. Ancak, bu gibi durumlarda, borçlu ödemeden kaçınır, fakat daha sonra bu keyfiyeti ispat edemezse, geciken ifa dolayısıyla borçlunun senet zilyedine karşı temerrüde ilişkin sonuçlara katlanmak zorunda kalacağı da unutulmamalıdır ⁶¹³.

davanın kısmen kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş ve hükmün bu nedenle davalı yararına bozulması gerekmiştir." Yargıtay 11. HD., 20/03/2012 T., 2011/13221 E.-2012/4222 K. sayılı ilâmı için bkz. Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 96-97.

⁶¹¹ "...Mahkemece, iddia, savunma ve tüm dosya kapsamına göre, her ne kadar davacı, çek bedellerinin davalıdan faiziyle birlikte tahsilini talep etmiş ise de, kıymetli evrakın zayi sebebi ile iptalini düzenleyen TTK'nın 651/1. maddesinde "kıymetli evrak zayi olduğu takdirde mahkeme tarafından iptaline karar verilebilir." hükmünün bulunduğu, ayrıca şayet mahkemece kıymetli evrakın iptaline karar verilmiş ise 6102 sayılı yeni TTK'nın 652/1. maddesine göre hak sahibinin hakkını senetsiz olarak da ileri sürebileceği veya yeni bir senet düzenlenmesini isteyebileceği, bu itibarla davacının meşru hamil iken zayi ettiği her iki çekten dolayı keşideciye müracaat edebilmesinin ön şartının çeklerin zayiine ilişkin mahkeme ilâmının bulunması gerektiği hâlde çeklerin zayiine ilişkin herhangi bir mahkeme kararının sunulmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir." Yargıtay 11. HD., 12/05/2014 T., 2014/1151 E.-2014/9017 K. sayılı ilâmı için bkz. Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 112, dn. 5.

⁶¹² Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 58.

⁶¹³ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 59.

4.1.2. İptal Kararının Olumsuz Sonucu

İptal kararının verilmesi ile senedi elinde bulunduran üçüncü kişi, artık emre yazılı senetlerde muntazam ciro zincirinin, hamile yazılı senetlerde ise, sadece hamil olmanın yarattığı hak sahipliği karinesinden yararlanamayacaktır. Başka bir deyişle, kıymetli evrakın en önemli özelliğinden biri olan senedin hak sahibini teşhis fonksiyonu ortadan kalkmaktadır ⁶¹⁴. Bu nedenle, borçlu, senedi elinde bulunduran üçüncü kişinin ifa talebini reddetmesinden dolayı ortaya çıkabilecek sonuçlardan çekinmesine gerek kalmadan bu talebi reddedebilir; zîrâ, senet iptal edilmiştir. Bu da, iptal kararının olumsuz sonucudur ⁶¹⁵.

İptal kararının her iki etkisi de “hak sahipliğinin teşhisi”ne ilişkindir. Maddî hukuk yönünden kararın herhangi bir etkisi yoktur. Bu açıdan mevcut durum aynen devam eder ⁶¹⁶. İptal kararı, sadece zayi eden hamilin senette mündemiç olan hakkı senetsiz olarak borçluya dermeyeran edebilmesini ve borçlunun da iptal kararını alan kişiye ifada bulunmak suretiyle borcundan kurtulabilmesini sağlar. Bu nedenle, gerçekte hak sahibi olmayan bir kişi, senetteki hakkın sahibi durumuna gelmez. Başka bir deyişle, iptal kararı, aslında mevcut olmayan bir hakka vücut vermez, muhtevasında değişiklik

⁶¹⁴ “...Ticarî senetlerin zayi nedeniyle iptaline dair verilen karar, davanın hasımsız olarak açılıp, görülmesi nedeniyle maddî hukuk bakımından kesin hüküm sonuçları doğurmaz. Bu itibarla ne senedin keşidecisini, ne de mahkemece yapılan ilâna rağmen hamili olduğu ticarî senedi her nasılsa dava dosyasına ibraz edememiş olan senet zilyedini bağlamaz. Ancak, iptal kararı ticarî senedin teşhis fonksiyonunu ortadan kaldıracığından dolayı, artık zayi nedeniyle iptaline karar verilen senedi elinde bulunduran senet zilyedinin keşideciye müracaat ederek senet bedelinin kendisine ödenmesini istemesi mümkün olmadığı gibi, keşidecinin de iptal kararıyla hükümden düşen senedi ödemekten kaçınması gerekir. Ne var ki, senet zilyedinin senedin meşru hamili olduğunu iddia ederek, iptal kararının iptali istemi ile dava açıp, zayi nedeniyle verilen iptal kararını ortadan kaldırıp, senede dayalı haklarına kavuşması, bir başka deyişle, senede dayanarak ödeme talebinde bulunması mümkün bulunmaktadır...” Yargıtay 11. HD., 26/01/2001 T., 2001/5674 E.-2001/8724 K. sayılı ilâmı için bkz. Bilgen, **Uygulamada Kambyo Senetleri**, s. 41

⁶¹⁵ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 84.

⁶¹⁶ “...İlke olarak, çekin iptali davası açıp da kazanan kişi için bu çek üzerinde hak sahibi olduğuna dair bir karine oluşup, iptal kararı alan kişinin çekin alacaklısı olduğuna ilişkin kesin hüküm niteliği taşımaz. Bir başka deyişle, çekin iptaline ilişkin karar, maddî hukukta herhangi bir değişikliğe neden olmamakta; sadece şekli bakımdan bazı kolaylıklar sağlamaktadır. Bunun doğal sonucu olarak, çekin kaybolması nedeniyle, açılan davada verilen iptal kararı hasımsız olarak görülmesi nedeniyle bir ilâm olmayıp, tespit niteliği taşımaktadır. Bu itibarla, çeki elinde bulundurup, icra takibine konu yapmış olan davacının çekin iptaline ilişkin verilmiş kararın ortadan kaldırılmasını isteme hakkı mevcuttur. ...” Yargıtay 11. HD., 15/06/2009 T., 2009/3405 E.-2009/7287 K. sayılı ilâmı için bkz. Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 500.

yaratmaz, iptal kararı hamilinin o hakkın alacaklısı olduğunu kesin olarak tespit etmez ⁶¹⁷. Sonuç olarak, bu karar, asıl hak sahibi olan üçüncü kişinin iyiniyetle iktisap ettiği hakkı sona erdirip, iptal kararı hamili lehine yeni bir hak yaratmaz ⁶¹⁸. Dolayısıyla, iptal kararı, sadece, davacının senedi ibraz edememesine rağmen, “hak sahibiymiş gibi kabul edilmesine” imkân verir ⁶¹⁹.

Bunun yanı sıra, iptal kararının verilmesi ile senette bulunan borç muaccel hâle gelmez; zîrâ, bu karar maddî hukukta herhangi bir değişikliğe neden olmaz. Karar ile borcun muacceliyet kazanmayacağı, TTK’nın 652/1 ve 666/3. maddelerinden de anlaşılmaktadır. Anılan düzenlemelerde, iptal kararı hamilinin (muaccel olmayan borçlar için) yeni bir senet ihdasını talep edebileceği belirtilerek, bu durum açıkça ortaya konulmuştur ⁶²⁰.

Tüm bu açıklamalar, iptal kararının sadece şeklî bakımdan birtakım kolaylıklar sağladığını, ancak maddî hukukta herhangi bir değişikliğe neden olmadığını açıkça ortaya koymaktadır ⁶²¹.

4.2. İptal Kararının Senetle İlgisi Olan Taraflar Arasındaki İlişkilere Etkisi

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, iptal talebinin kabulüne ilişkin mahkeme kararlarına karşı kanun yolu kapalıdır. İptal kararı, verildiği andan itibaren hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlar. Yürürlükte kaldığı süre içerisinde de karar hamili, borçlu ve senet hamili üçüncü kişi arasındaki ilişkilere tesir eder ⁶²². Aşağıda iptal kararının bu kişiler arasındaki ilişkilere tesir ettiği hususlar ayrı ayrı ele alınacaktır.

⁶¹⁷ Seza Reisoğlu, **Çek Hukuku**, B. 1, (Yazarın Kendi Yayını), Ankara 2011, s. 326.

⁶¹⁸ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 85.

⁶¹⁹ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 58.

⁶²⁰ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 85.

⁶²¹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 86.

⁶²² Yaman, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 78.

4.2.1. İptal Kararının Karar Hamili ile Senet Borçlusu Arasındaki İlişkiye Etkisi

4.2.1.1. İptal Kararı Hamilinin Hakları

İptal kararı, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, karar hamilinin alacaklı olarak teşhisine imkân sağlar. İptal kararı ile birlikte hamil, alacağın muaccel olup olmamasına göre, elinde senet olmadığı hâlde hakkını ileri sürebilme veya yeni bir senet ihdası talep etme imkânı bulur (TTK m. 652/1, 666/3). Alacak muaccel ise, iptal kararının verilmesi ile karar hamili, başka bir işleme gerek kalmaksızın hakkını borçluya karşı ileri sürebilir. Bu durum, yalnızca senetteki hakkın alacaklısı sıfatıyla iptal kararını elde eden kişi için geçerlidir. Fer'i zilyet durumunda olan kişiler, ancak bu hakkın kendilerine sağladığı yetkileri kullanabileceklerinden, ifayı talep edemezler ⁶²³.

Dilekçe sahibi, iptal kararının verilmesi ile alacaklılık sıfatını mahkemede olumlu kanaat uyandıracak şekilde ispatladığına göre, bir alacaklının sahip olabileceği tüm hakları borçluya karşı kullanabilir. Ancak, bunun için hakkın hâlâ mevcut veya gelecekte ortaya çıkabilecek durumda olması gerekir. Eğer, hak sona ermişse, örneğin, borçlu hilesi veya ağır kusuru olmadan üçüncü kişiye borcunu ifa etmişse, artık bu haklar kullanılamaz ⁶²⁴.

Senet bedeli, mahkemenin müsaadesi ile borçlu tarafından gösterilen yere tevdi edilmişse, karar hamili, borçluya değil, tevdi yerine müracaat etmeli ve alacağını oradan almalıdır ⁶²⁵.

Borçlu, iptal kararı kendisine ibraz edilmesine rağmen, karar hamilinin, hak sahibi olmadığını ileri sürme imkânını haizdir. Bu konuda haksız çıkması hâlinde ise, sonuçlarına kendisi katlanacaktır. Ancak hile ya da ağır kusuru olmadan iptal kararı

⁶²³ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 86; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 174-175; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 163; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 118.

⁶²⁴ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 87.

⁶²⁵ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 87; Yaman, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 80.

hamiline yapacağı ödeme, onu borcundan kurtaracaktır ⁶²⁶. Daha sonra bu kararın iptaline karar verilmiş olması, sonucu değiştirmez; borçlunun hile ya da ağır kusuru olmadan iptal kararı hamiline yapmış olduğu ödeme, geçerliliğini korur ⁶²⁷.

Karar hamilinin ifa talebi üzerine borçlu, karar kendisine resmi olarak tebliğ edilmemişse, iptal kararı hamiline ifada bulunduğunu ispatlamak için, bu kararın bir suretini istemelidir. Bu şekilde, zayi olan senedi ibraz eden üçüncü kişilerin iddialarına karşı kendisini savunabilir. Karar hamili tarafından böyle bir suretin verilmemesi hâlinde, borçlu, bu kişinin ifa talebini reddedebilir ⁶²⁸.

İspat noktasında ele alınması gereken diğer bir konu da, iptal kararından sonra, borçlunun TTK m. 646/2 hükmü çerçevesinde senetteki hakkın gerçek sahibine ödemede bulunmak için yapacağı araştırma yükümünün azalıp azalmadığı hususudur. Bu, doktrinde tartışmalı bir konudur. Şöyle ki, Öztan, iptal kararından sonra dahi borçlunun, iptal kararı hamilinin gerçek hak sahibi olmadığını açıkça bilmesi ve bu konuda gerekli delillere de sahip olması veya borçlunun bu konuda ağır kusurlu davrandığının ileri sürülebilmesi hâllerinde, ödememe mecburiyetinde olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmekte ve ilaveten borçlunun TTK m. 646/2 çerçevesinde, iptal kararından sonra yapacağı ödemede göstereceği dikkatin, normal ödemede göstereceği dikkate oranla azaldığına dair mâkul bir sebebin bulunmadığını ifade etmektedir ⁶²⁹. Öztürk Dirikkan ise, iptal kararından sonra borçlunun senet üzerindeki hak sahipliğini araştırma yükümlülüğünün bir ölçüde azaldığına işaret etmektedir. Yazara göre; iptal kararının verilmesinden önce dilekçe sahibi, hak sahipliğini mahkeme önünde kanaat

⁶²⁶ “...Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına ve mahkemenin TTK hükümlerine göre, ziya nedeniyle senetlerin iptaline karar verilmesi üzerine, senet lehtarı ve borçlusu bir protokol de yaparak zayi olan senetler yerine yeni senetler düzenlediklerini, borçlu bu son düzenlenen senetlerle borcu ödemiş ve bu suretle usulüne uygun olarak borçtan kurtulduğunu, bu ödemede borçluya yöneltilebilecek kusurlu bir davranışın mevcut olmamasına, mahkemece iptal edilen eski senetler gerçekten lehtar tarafından davalıya ciro edilmiş ise, davalının ancak lehtara başvurma hakkı bulunduğuna göre, davalı vekilinin bütün temyiz itirazları yerinde değildir...” Yargıtay 11. HD., 08/11/1979 T., 1979/4774 E.-1979/5123 K sayılı ilâmı için bkz. Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 63.

⁶²⁷ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 86-87.

⁶²⁸ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 87-88.

⁶²⁹ Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 2, Turhan Kitabevi, Ankara 2000, s. 277’den aktaran Yaman, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 79.

verecek şekilde ispatlamış olduğundan, ayrıca borçluya bu sıfatın araştırılması yükümlülüğünü yüklemek gereksizdir ⁶³⁰. Kanaatimizce; Öztürk Dirikkan'ın, iptal kararından sonra borçlunun senet üzerindeki hak sahipliğini araştırma yükümlülüğünün bir ölçüde azaldığına ilişkin görüşü, diğer görüşe nazaran daha isabetlidir. Şöyle ki; iptal davasının şartlarından birisinin de “iptali talep edenin hak sahibi olması” olduğunu daha önce de ifade etmiştik. Dolayısıyla, dilekçe sahibinin talebi doğrultusunda dava konusu senedin iptaline karar verilebilmesi için, dilekçe sahibinin “hak sahipliği” sıfatı hususunda, mahkemeye olumlu kanaat verecek kadar delil ibraz etmiş olması gerekir. Bu hâliyle, iptal kararından sonra borçlunun, iptal kararı hamilinin hak sahipliğini araştırma yükümlülüğünü, normal ödemede yerine getirmesi gereken araştırma yükümlülüğü ile eşit kabul etmek, borçluyu gereksiz yükümlülüklerin altına sokmak anlamına gelir. Fakat, iptal kararından sonra borçlunun araştırma yükümlülüğünün tamamen kalktığı da söylenemez.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, borçlu, iptal kararı hamilinin bu kararı haksız olarak elde ettiğini, başka bir deyişle, onun hak sahibi olmadığını biliyorsa, örneğin, kendisi gerçeğe aykırı bilgi vererek iptal kararın alınmasına yardımcı bulunmuşsa, borcundan kurtulamaz. Borçlunun ağır kusur ile ifada bulunması hâlinde de durum aynıdır (TTK m. 646/2) ⁶³¹.

İptal kararı hamilinin borçlu karşısında sahip olduğu diğer bir hak ise, masrafını karşılamak suretiyle yeni bir senet ihdasını isteme hakkıdır. Bu talep, muaccel olmayan alacaklar için geçerlidir. Çünkü, muaccel bir alacak söz konusu ise, iptal kararı hamili, senet elindeymiş gibi doğrudan doğruya ifayı talep edebildiğine göre, yeni bir senet ihdasını talep etmesinde herhangi bir menfaati olmayacaktır ⁶³². Yeni bir senet

⁶³⁰ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 87.

⁶³¹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 87.

⁶³² Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 88; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 178.

düzenlenmesine ilişkin talep, mahiyeti itibariyle, senet bedelinin ödenmesine ilişkin talep gibidir ⁶³³.

Hisse senetlerinde olduğu gibi hakkın süreklilik arz ettiği hâllerde ise, iptal kararı hamili, kendisine ödeme yapılmasını istemekle yetinemez. Daha sonraki dönemlerde ortaya çıkacak (genel kurula katılmak, kârdan pay almak gibi) taleplerini ileri sürebilmek için borçludan kendisine yeni bir senet verilmesini istemelidir. Bu çerçevede, borçlu, iptal kararına konu olan senedin yerine yeni bir senet düzenleyerek karar hamiline teslim eder. Böylece, hak ile senet yeniden bir araya gelmiş, bütünleşmiş olur ⁶³⁴.

İptal kararı hamili, yukarıda belirttiğimiz istisnaî durumlar dışında, yeni bir senet ihdasını talep etmek zorunda değildir; dilerse bu imkânı kullanmak yerine bekleyerek, borç muaccel olduktan sonra doğrudan doğruya ifayı talep edebilir. Yani, karar hamilinin yeni bir senet düzenlenmesini istemesi, tamamen kendi ihtiyarında kalan bir husustur ⁶³⁵.

Yeni senet, karar hamiline, zayi edilen senette bulunan hakları aynı şekilde sağlamalıdır. Başka bir deyişle, yeni senedin muhtevası ve şekli, zayi edilen senet gibi olmalıdır. Bu nedenle, yeni senet, zayi edilen senedin ikinci nüshası niteliğindedir. Ancak tanzim tarihi, zayi edilen senetten farklı olarak, yeni senedin düzenlendiği tarih olacaktır ⁶³⁶.

⁶³³ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 59; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 88; Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 65; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 177; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 164; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 119.

⁶³⁴ Mustafa Çeker, **Ticaret Hukuku**, B. 2, Karahan Kitabevi, Adana 2011, s. 659.

⁶³⁵ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 59; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 88; Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 65; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 178; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 164; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 120.

⁶³⁶ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 88; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 165; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 178.

İptal kararı hamili, rehin alacaklısı, intifa hakkı sahibi gibi fer'i zilyet ise, hakkın alacaklısı olmadığından, borçludan sadece yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilir ⁶³⁷.

4.2.1.2. Borçlunun İleri Sürebileceği Def'iler

Zayi olan senet iptal edilince, borçlunun hamile ileri sürebileceği def'ilerde herhangi bir değişiklik olmaz. Çünkü iptal kararı, karar hamilini "hamil"ın yerine koymuştur. Böyle olunca, iptal kararına rağmen, borçlu, iptal kararını alan kişinin alacaklı sıfatına yönelen def'ilerle, ehliyetsizlik veya ıskat dolayısıyla hakkın var olmadığı gibi def'ileri de ileri sürebilir. Çünkü iptal kararı, sadece kararı alana, ifayı senetsiz istemek veya yeni bir senet talep etmek hakkını vererek kolaylık sağlamış, yoksa iptal talebinde bulunanın haklılığını veya hakkının mevcudiyetini hükme bağlamamıştır. Zaten senet borçlusu, iptal davasının tarafı değildir ⁶³⁸.

Alacaklı sıfatına yönelen def'iler çerçevesinde borçlu, iptal kararı hamilinin zayi olduğu ileri sürülen senede hiçbir zaman sahip olmadığını, senedi çaldığını, senet metnini değiştirerek kendisini alacaklı olarak yazdığını, borcun yenilendiğini ya da takas edildiğini veya senette yazılı olan hakkı başkasına devretmiş olmasına rağmen, gerçek alacaklının ticarî tecrübesizliğinden yararlanarak ziya olayını iddia ettiğini ve bu sebeple mahkemeden iptal kararı aldığını, iptal kararı hamiline def'i olarak ileri sürebilir.

Karar hamiline alacaklı sıfatına ilişkin def'iler ileri süren borçlu, bu iddialarını ispatlamak zorundadır. Borçlu, def'ilerin dayandığı sebepleri ispat ettiği takdirde, iptal kararı hiçbir sonuç yaratmaz ve etkisini kaybeder. Böyle bir durumda, bu def'ilere karşı iptal kararı hamilinin yapacağı tek şey ise, senette borçlu olarak görünen kişiyi dava etmektir ⁶³⁹.

⁶³⁷ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 90; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 164.

⁶³⁸ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 123-124; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 90.

⁶³⁹ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 179; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 89; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 121. "...TTK'nın 557. maddesi gereğince bonoda yer alan hak, senetten ayrı olarak öne sürülemez. Bu nedenle davacı, asıl senet nedeniyle zayi belgesi almış ve böylelikle de senetsiz olarak borçlu aleyhine dava açma hakkını

Daha önce de belirttiğimiz gibi, borçlu, karar hamiline karşı borcun niteliğine veya varlığına ilişkin def'ileri de ileri sürebilir. Örneğin, borçlu, senette yazılı olan hakkın hiçbir zaman doğmadığı, mehil verildiği ya da ıskat edildiği yahut ödeme yasağının veya iptal kararının ilânından önce borçlunun iyiniyetle edada bulunması gibi bir sebeple sukut ettiğine ilişkin def'ileri ileri sürebilir ⁶⁴⁰. Ancak bu def'ilerin ileri sürülebilmeleri, kıymetli evrakta def'ilerin ileri sürülebilme esaslarına uygun olmalı, def'i dermeyanına ilişkin sınırlamalara aykırı düşmemelidir (TTK m. 659, 687) ⁶⁴¹. Örneğin, hamile yazılı bir senette, borçlu, senedin rızası hilafına tedavüle çıkarıldığı yolunda bir def'i ileri süremez (TTK m. 659/3). Çünkü, senet zayi olmasaydı ve vâdesinde borçluya ibraz edilseydi, borçlu bu tür def'ileri senet hamiline karşı ileri süremeyecekti ⁶⁴².

4.2.2. İptal Kararının Senet Borçlusu ile Senet Zilyedi Olan Üçüncü Kişi Arasındaki İlişkiye Etkisi

Mahkemece iptaline karar verilen senedin nisbî anlamda ziyai söz konusu ise, bu senedin üçüncü bir kişinin elinde bulunması, ihtimal dâhilindedir. Dolayısıyla, yalnızca senedin nisbî anlamda zayi olması hâlinde, senet borçlusu ile senet zilyedi olan üçüncü bir kişi arasında bir ilişkiden söz edilebilir. Üçüncü kişinin zilyetliği, haklı bir sebebe dayanabileceği gibi, haksız da olabilir. Ancak iptal kararıyla birlikte senedin teşhis fonksiyonu ortadan kalkacağından, senet zilyedi olan üçüncü kişi, senette mündemiç olan hakka sahip olduğunu, artık o senede dayanarak kanıtlayamaz.

kazanmış bulunmaktadır. Ancak, davacının alacağının varlığını da ispat etmesi gerekir. Davacı zayi olan senette alacaklı olduğu (kasa fişi ile), mezkur senetten dolayı borçlu olduğu miktarı bankaya yatırmış ancak, kasa fişi ile de senet kendisine iade edilmediği için bankaya borçlu olup, yatırmış olduğu miktarı bankadan tahsil etmiştir. Bu arada borçlu olmadığını söyleyen davalı ise, davacıya hitaben yazdığı mektupta dava konusu olan senedin borçlusu olduğunu bizzat bildirmektedir. Bu durumda, davacı zayi olan senette yer alan alacağını ispat ettiğine göre davanın kabulü gerekirken...” Yargıtay 11. HD., 21/03/1979 T., 1979/1436 E.-1979/1418 K. sayılı ilâmı için bkz. Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 166, dn. 324.

⁶⁴⁰ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 60.

⁶⁴¹ Umut Akdeniz, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, s. 109.

⁶⁴² Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 89; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 180; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 167; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 121-122.

Bu durumda, senedin iptal edilmesiyle borçlu, o senede zilyet olan üçüncü kişiye ifada bulunmayabilir. Emre yazılı bir senedin zilyedi, muntazam cirolarla hak sahipliğini, nama yazılı senedin zilyedi ise, temlikler arasındaki bağlantılarla halefiyetini ispatlasa bile, borçlu, bu kişinin ifa talebini reddedebilir. Böyle bir durumda, borçlunun ifa talebinin reddi nedeniyle sorumluluğu doğmaz ⁶⁴³. Buna karşın, borçlu, iptal kararı hamiline iyiniyetle yapacağı ödeme ile borcundan kurtulur (TTK m. 646/2).

Borçlunun karar hamiline yapacağı ve ağır kusur veya hile içermeyen ödeme, onu borcundan kurtaracağı için, senede zilyet olan üçüncü kişi, borcun sona erdiği def'i ile karşılaşabilir. Bu durumda, üçüncü kişi, kendisine ifada bulunulan karar hamili aleyhine sebepsiz zenginleşme davası açabilir (TBK m. 77) ⁶⁴⁴. Ancak borçlu, iptal kararı hamiline hile veya ağır kusuru ile ödemede bulunmuşsa ve senede zilyet olan üçüncü kişi bunu ispatlayabilirse, borçludan ikinci kez ifada bulunmasını isteyebileceği gibi, borçluya karşı haksız fiil nedeniyle (TBK m. 49 vd.) tazminat davası da açabilir ⁶⁴⁵.

İptal kararı verildikten sonra fakat karar hamili tarafından herhangi bir talepte bulunulmadan önce senede zilyet olan üçüncü kişinin ortaya çıkarak, senedi ibraz edip borçludan ödeme talebinde bulunması da mümkündür. Eğer ödeme yasağı, borçluya tebliğ edilmişse, borçlunun bu tedbire rağmen üçüncü kişiye ödemede bulunması, ağır

⁶⁴³ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 94.

⁶⁴⁴ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 174; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 59; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 94; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 193; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 124; Bilgen, **Uygulamada Kambiyo Senetleri**, s. 31. “...Dava, itirazın iptali istemine ilişkindir. Davacı zayi sebebiyle iptal kararına dayanarak keşideci olan davalıdan talepte bulunmuş, ancak davalı, ileride senet hamilinin ortaya çıkabileceği ihtimalinden söz ederek ödemeden kaçınmıştır. Henüz, ortaya çıkmış bir senet hamili bulunmamaktadır. Başka bir anlatımla, üçüncü bir kişinin davaya konu çeklere dayalı olarak davalıdan herhangi bir talepte bulunduğu savunulmamıştır. Üçüncü kişi, kendisine ifada bulunulan iptal kararı hamili aleyhine sebepsiz zenginleşme davası açabilir. Başka bir anlatımla, böyle bir durumda senede zilyet olan üçüncü kişi, iyiniyetle iptal kararı hamiline ödemede bulunan borçluya başvuramaz. Hâl böyle olunca, uyumsuzluğun değerlendirilip çözümlenmesi gerekirken mahkemece somut olaya uygun düşmeyen gerekçelerle yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.” Yargıtay 19. HD., 28/09/2011 T., 2011/637 E.-2011/11594 K. sayılı ilâmı için bkz. Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 114, dn. 7.

⁶⁴⁵ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 193; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 174.

kusur şeklinde yorumlanır ve borçlu ikinci kez ödeme yapma riski ile karşı karşıya kalır ⁶⁴⁶.

Ancak borçlunun ifada bulunduğu senet zilyedi, maddî hukuk bakımından gerçek hak sahibi ise, borçlu, iptal kararı hamiline bunu ispat ettiği takdirde, bu kişiye yaptığı ödeme ile borcundan kurtulur. Ancak borçlunun böyle bir yola başvurması zor ve masraflı olduğu için, hak sahibinin kim olduğu hususunda bir tereddüt ortaya çıkmışsa, borçlunun izleyebileceği en sağlam ve mantıklı yol, TBK m. 111 anlamında senet bedelini tevdi etmektir ⁶⁴⁷. Böylece borçlu ikinci kez ödeme yapma riski olmadan borcundan kurtulmuş olur. Eğer iptal kararı hamili ile senet zilyedi olan üçüncü kişi, işlerinden hangisinin haklı olduğunun tespiti için mahkemeye başvurmuşlarsa, davanın sonucunda hak sahibi olduğuna karar verilen kişi, tevdi edilen bedeli, tevdi mahallinden almaya hak kazanır ⁶⁴⁸.

Zayi edilen senet hisse senedi ise, özellikle oy hakkının kullanılmasında tevdi söz konusu olamayacağından, anonim şirket, iptal kararını alan kişiye durumu ihbar edebilir. Bu suretle, anonim şirket, hak sahipliğini tespit davasının sonucuna kadar üçüncü kişinin oy kullanmasını engelleyebilir ⁶⁴⁹.

4.2.3. İptal Kararının İyiniyetli Zilyet ile İptal Kararı Hamili Arasındaki İlişkiye Etkisi

Daha önce de belirttiğimiz gibi, iptal davası, hasımsız açılan bir dava olduğu için, bu dava sonunda verilen iptal kararı, maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmez. Dolayısıyla, iptal kararının, senedi iyiniyetle devralan üçüncü şahısların haklarına hiçbir

⁶⁴⁶ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 193.

⁶⁴⁷ Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 72; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s.59; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 49; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 94; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 193; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 175; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 122; Bilgen, **Uygulamada Kambiyo Senetleri**, s. 31.

⁶⁴⁸ Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 72; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 59; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 94; Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 49; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 175; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 193; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 123.

⁶⁴⁹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 94-95.

etkisi olmaz. İyiniyetli olarak senedi devralan kişinin bu kazanımı korunur ve hukukî durumu, iptal kararı ile değişikliğe uğramaz⁶⁵⁰. Bu durumun aksi, yani, senedi zayi eden hamilin korunması, “kıymetli evraka güven” ilkesi ile bağdaşmaz. Bu nedenle, senedi güvene dayalı olarak iktisap etmiş üçüncü kişinin korunması, hakkaniyete daha uygun bir sonuçtur⁶⁵¹. Yalnız iyiniyetli üçüncü kişi, sadece elindeki senede dayanarak borçluya müracaat hakkını kaybeder; zîrâ, iptal kararı ile zayi olan senedin hak sahipliğini teşhis fonksiyonu ortadan kalkmış bulunmaktadır⁶⁵².

Bunun yanı sıra, iptale ilişkin yargılamanın devamı süresince ve özellikle ilânlara rağmen ortaya çıkmayan üçüncü kişinin, kendisinin hak sahibi olduğunu ispat etmek hususunda durumu ağırlaşabilir. Hatta bazen, TMK’nın 3. maddesine göre, “Kanunun iyiniyete hukukî sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyiniyetin varlığıdır.” kuralının aksine, senede zilyet olan kişi iyiniyetini ispat etmek zorunda kalabilir. İlânlara rağmen senedin mahkemeye ibraz edilmemesinde kusuru olan iyiniyetli zilyet, senedi zayi eden hamilin iptale ilişkin masraflarını tazmin etmek zorunda kalır⁶⁵³.

Senede zilyet olan üçüncü kişinin iyiniyetli olması hâlinde bu iktisabının korunacağı kuralı, emre veya hamile yazılı senetler için geçerlidir; zîrâ, nama yazılı senetler mahiyetleri gereği iyiniyetle iktisap edilemezler⁶⁵⁴.

⁶⁵⁰ “...Çekin kaybolması nedeniyle açılan davada verilmiş bulunan iptal kararı, bir ilâm değil, tespit niteliğini haiz bir karardır. Ayrıca bu karar, hasımsız olarak verilmiş bulunduğundan, davada taraf olmayan iyiniyetli üçüncü kişileri bağlamaz. Bu husus, ticarî senetlerin güvenli tedavül etmesinin de tabii sonucudur. Diğer taraftan dosyada, alacaklı cırantanın, çeki devralırken bunun kaybolduğunu bildiği ve bu durumu bile bile borçlunun zararına olarak devraldığı yolunda bir iddia ve delile de rastlanmamıştır. (Mülga) TTK’nın 690. maddesinin göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken aynı Kanun’un 599. maddesi gereğince, keşideci borçlu, lehtara karşı ileri sürebileceği şahsî def’ileri iyiniyetli hamile karşı ileri süremez. Hamil ve takip alacaklısının çeki iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket ettiği iddia ve ispat edilemediğine göre, borçlunun kötüniyet iddiası, sabit olmadığından, istemin reddine karar verilmesi gerekirken, somut olaya uygun düşmeyen gerekçelerle yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir.” Yargıtay 12. HD., 07/07/2011 T., 2010/33486 E.-2011/14709 K. sayılı ilâmı için bkz. Kemal Karanfil, **Kambiyo Senetlerinde Sıkça Yapılan Hatalar**, B. 2, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 194.

⁶⁵¹ Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 176.

⁶⁵² Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 73; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 194; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 176.

⁶⁵³ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 96.

⁶⁵⁴ Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 61, dn. 42; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 194; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 176-177.

Senet iptal edilmiş ancak borçlu henüz ödemede bulunmamışsa, iyiniyetli müktesip, borçlu ile iptal kararı hamiline karşı, yeni bir senet düzenlenmişse istihkak; yeni bir senet ihdas edilmemişse hak sahipliğine yönelik muarazanın men'i (çekişmenin önlenmesi); ifa gerçekleştirmişse ifa muhatabına karşı sebepsiz zenginleşme davası açabilir⁶⁵⁵.

Ancak bono ve poliçelerde, borçlu, iptal kararına dayanarak borcunu iptal kararı hamiline ödemişse ve bu ödemede borçlunun herhangi bir hile ya da ağır kusuru bulunmuyorsa, yapmış olduğu bu ödeme ile borcundan kurtulacaktır (TTK m. 646/2, 710/3). Bu durumda, senede zilyet olan iyiniyetli hamilin, iptal kararının iptali için karar hamili aleyhine dava açması gerekir⁶⁵⁶. İptal kararının iptali, ancak bu kararın usulüne uygun olarak verilmediği hâllerde mümkündür. Örneğin, karar, yasada öngörülen sürelerle riayet edilmeksizin (TTK m. 663, 761/1) verilmiş ise, iptal edilebilir⁶⁵⁷.

Senedin iptaline karar verildikten sonra üçüncü kişi tarafından iyiniyetle iktisap edilip edilemeyeceği, doktrinde tartışmalı olan bir konudur. Bazı yazarlar, mahkeme kararıyla iptal edilmiş ve dolayısıyla kıymetli evrak niteliğini kaybetmiş olan senedin, artık iyiniyetli iktisabın konusu olamayacağı fikrini benimsemişlerdir⁶⁵⁸. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise, Kanun'da aksine bir hüküm olmadığına göre, iyiniyet tercih edilmeli ve böyle bir iktisap mümkün sayılmalıdır⁶⁵⁹. Bu nedenle, iyiniyetli üçüncü kişi, iptal kararından doğan hakların kendisine devri veya borçlunun karar

⁶⁵⁵ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 124; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 53; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 195; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 177.

⁶⁵⁶ “...Kıymetli evrakın iptaline ilişkin davanın, çekişmesiz yargı alanına girdiği açıktır. Bu davalar, hasımsız olarak açılır ve çekişmesiz yargıya tâbi bu gibi davalarda verilen kararlar, maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmez. O nedenle bu kararlar aleyhine kanun yollarına başvurulsa bile kesin hüküm oluşturmamaklarından açılacak bir iptal davası ile değiştirilebilir ve ortadan kaldırılabilirler.” Yargıtay HGK., 25/06/1997 T., 1997/11-313 E.-1997/569 K. sayılı ilâmi için bkz. Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 137, dn. 3.

⁶⁵⁷ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 195; Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 72-73; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 177-178.

⁶⁵⁸ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 91; Karahan/ Arı/ Bozgeyik/ Saraç/ Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 136; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 60; Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 124.

⁶⁵⁹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 96; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 196; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 178; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 153.

hamiline ifada bulunmuş olması hâlinde, bunun iadesini isteyebilir. Ancak bunun için, iptale ilişkin masrafların tazmin edilmesi gerekir ⁶⁶⁰.

Police ve bonolardan farklı olarak yasa gereği, çekin aslî borçlusu bulunmadığından, çek ibraz süresi içinde muhataba ibraz edilmezse, hamilin çeke dayalı olarak talepte bulunmasından söz edilemez. İbraz süresi geçmeden çekin iptali söz konusu olamayacağına göre, iptalden sonra ortaya çıkacak zilyet, iyiniyetli de olsa, çek tutarını talep edemez; yani, iyiniyet burada korunmaz. Bu sonucun iptal kararıyla da ilgisi yoktur. İptal kararı olsa da olmasa da, geç kalarak yasal sürede ibrazı kaçırın hamilin müracaat hakkı düşmüş demektir ⁶⁶¹.

Ancak iptal kararı alınmadan, yani, çek tutarı iptali isteyene ödenmeden önce, çekin zilyedi ortaya çıkarsa, müracaat hakkı düşmüş olsa bile çek tutarı, iptal isteyene ödenemez; çünkü, bu kimsenin hak sahibi olup olmadığı henüz belli olmadığından ve TTK'nın 799. maddesi gereği, ibraz süresi geçtikten sonra da muhatabın ödeme yetkisi bulunduğundan, sorun, açılacak olan bir istirdat davası ile çözülecektir. Ayrıca çekin rıza dışı elden çıktığı ve bu nedenle istirdat davasında, hamilin ağır kusurlu veya kötü niyetli olduğunun da ispatı gerekir ⁶⁶².

4.3. İptal Kararı Sonucunda Meydana Gelen Zarara Kimin Katlanacağı Meselesi

Kıymetli evrakın nisbî anlamda zayi olması üzerine senedin iptaline karar verilmesi hâlinde senet borçlusu, senet bedelini karar hamiline ya da senedi elinde bulunduran üçüncü kişiye ifa edebilir. Ancak yukarıda açıkladığımız gerekçelerle borçlu için en makul yol, senet bedelini, mahkemece tayin edilen tevdi mahalline ödemektir. Senedin ziyayı ve iptali nedeniyle ortaya çıkan zarara kimin katlanacağı sorusuna verilecek olan cevap ise, bu farklı ihtimallere binaen değişiklik göstermektedir.

⁶⁶⁰ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 96.

⁶⁶¹ Ertekin/ Karataş, *Uygulamada Ticari Senetler*, s. 73; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 196; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali*, s. 178.

⁶⁶² Esenkar, *Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali*, s. 122; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali*, s. 197; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali*, s. 178-179.

Kıymetli evrakın ziyayı, üçüncü kişinin fiilinden kaynaklanıyorsa ve zayi eden hamil bundan dolayı zarara uğramışsa, o kişiye karşı TBK'nın 49 vd. maddeleri uyarınca, haksız fiil nedeniyle tazminat davası açılabilir. Zayi eden hamil ile senedin ziyasına neden olan üçüncü kişi arasında akdî bir ilişki söz konusu ise, örneğin bu kişiler arasında bir vekâlet akdi⁶⁶³ varsa zayi eden hamil, bu akde dayanarak zararını, özellikle iptal nedeniyle yaptığı masrafları tazmin ettirebilecektir⁶⁶⁴. Nitekim Yargıtay'ın da bu yönde birçok kararı bulunmaktadır⁶⁶⁵.

Tahsil için bankaya verilen senedin zayi olması nedeniyle, senet hamilinin bankanın sorumluluğuna gidip dava açabilmesi için ise, mahkemeden zayi nedeniyle iptal kararı almış ve senet borçlusuna başvurup sonuç alamamış olması gerekir⁶⁶⁶.

⁶⁶³ “...Davacı vekili karar düzeltme isteminde bulunmuştur. Davacının, lehtarı bulunduğu bonoyu tahsil için davalı bankanın Antalya şubesine verdiği, 3.000.000 TL meblağlı bononun davalı tarafından kaybedildiği hususunda taraflar arasında uyumsuzluk bulunmamaktadır. Davalı bankanın, kaybolan bono için iptal kararı aldığı ve davacının verilen iptal kararına istinaden bono borçlusu hakkında icra takibine giriştiği, borçlunun alacağa ve takibe itiraz etmediği, ancak borçlunun 31/10/1988 vâde tarihli bononun kaybindan sonra işyerini devretmesi ve adına kayıtlı taşınmazı 16/12/1988 tarihinde satması nedeniyle alacağını tahsil etme imkânı kalmayınca davacının senedi zayi eden banka hakkında bu tazminat davasını açtığı anlaşılmaktadır. Bono, tahsil için, tahsil cirosuyla bankaya verildiğine göre, davalı, vekil-hamil durumundadır. Vekil, BK'nın 390/1-2 maddeleri uyarınca banka vekil edenine karşı vekâleti iyi bir şekilde ifa ile mükelleftir. Vekil ihmal ve dikkatsizliğinden doğan zararlardan sorumludur. Davacı TTK'nın 644. maddesine göre keşideciye gitmiş, ancak alacağını tahsil imkânı bulamamıştır. Bu durumda mahkemece davacının zararının doğup doğmadığı ve zarar miktarı araştırılıp sonucuna göre bir karar vermek gerekirken tahsile verilen bononun akibetini davacının iki ay sonra araştırmasının kötü niyet telakki edilmesi ve davacının her zaman alacağını bono keşidecisinden tahsil edebileceği görüşüyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş ve onandığı anlaşılan hükmün bozulması gerekmiştir.” Yargıtay 11. HD., 03/06/1992 T., 1992/3876 E.-1992/8161 K. sayılı ilâmı için bkz. Ertekin/ Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, s. 107.

⁶⁶⁴ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 98; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 199; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 127; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 179-180.

⁶⁶⁵ Bkz. Yargıtay 11. HD., 20/11/1973 T., 1973/4173 E.-1973/4599 K.; 02/07/1985 T., 1985/3163 E.-1985/4417 K.; 20/10/1988 T., 1987/2011 E.-1988/5997 K. sayılı ilâmları ile Yargıtay HGK., 16/04/1969 T., 1969/1336 E.-1969/512 K. sayılı ilâmı (Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 199, dn. 826).

⁶⁶⁶ “...Dava, davacı tarafından tahsili için davalı bankaya verilmiş olan senedin, borçlunun bulunduğu yerdeki banka şubesine gönderilmesi sırasında zayi edilmesi nedeniyle, bu konuda iptal kararı alınarak senet borçlusuna müracaat edilmesine rağmen, tahsil imkânı bulunmadığından dolayı, kusurlu davranışı sonucu davacının zararına sebebiyet veren davalı bankadan senet bedelinin tahsili istemine ilişkindir. Davalı banka, senedin zayi edilmesi üzerine vekil hamil sıfatıyla Bursa 5. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne açtığı dava ile 18/10/1984 tarihinde zayi nedeniyle iptal kararı almış bulunmaktadır. Her ne kadar iptal kararı, iptal olunan senet yerine geçen bir senet niteliğini taşımaz ve bu itibarla kıymetli evrak olarak kabul edilemez ise de, TTK'nın 564. maddesinin 1. fıkrası

Ödeme yasağı kararı borçluya tebliğ edilmiş olmasına rağmen, ifada bulunan borçlu (çekte muhatap banka), ağır kusur veya hilesi nedeniyle borcundan kurtulmuş olmayacağından (TTK m. 646/2), iptal kararı hamiline ikinci kez ödeme yapmak zorunda kalacak ve zarara katlanacaktır. Ödeme yasağı kararı olmasa bile, borçlu, kusurlu olarak üçüncü kişiye ifada bulunursa, karar hamili, borçluya haksız fiil hükümlerine dayanarak başvurabilir; zîrâ zayi edenle borçlu arasında doğrudan bir akdî ilişki yoktur ⁶⁶⁷. Üçüncü kişiye ifada bulunan borçlunun kusuru yoksa, ziya nedeniyle doğan zarara karar hamili katlanır. Buna karşılık, ödeme yasağı kararı olmamasına rağmen, senedin zayi olduğu haricen borçluya bildirilmiş ve bunun üzerine borçlu, iyiniyetli yeni hamilin ifa talebini reddetmiş olursa, iyiniyetli hamil protesto çekerek müracaat borçlularına başvurabileceğinden, zarara senedi zayi eden hamil katlanır ⁶⁶⁸.

Çeklerde ise, ödemenin yasaklanmasından sonra ödemede bulunan muhatap bankanın keşideciye karşı aralarındaki çek sözleşmesinden doğan bir sorumluluğu söz konusu olduğundan, bu sorumluluk, TBK'nın 505, 506 ve 112. maddelerinin uygulanmasını gerektirecektir. Banka sorumluluktan kurtulmak istiyorsa, TBK'nın 506. maddesi hükmü gereği, objektif özen görevini yerine getirdiğini ispat etmelidir ⁶⁶⁹. Ödemenin yasaklanmasına karşılık yapılan ödeme hâlinde muhatap banka, hamile karşı

*uyarınca, iptal kararı üzerine hak sahibi, hakkını senetsiz olarak da öne sürebilir. Bu itibarla, senet alacaklısı olan davacının öncelikle bu karara istinaden borçluyu takip etmesi, bir sonuç alınmazsa bu takdirde bankanın kusurlu hareketinden dolayı zarara uğradığından bahisle banka aleyhine dava açması gerekir. Dairemizin yerleşmiş içtihatları da bu doğrultudadır (Bkz. Yargıtay 11. HD., 03/02/1977 T., 1977/5774 E.-1977/427 K. ve 11. HD., 29/09/1977 T., 1977/3659 E.-1977/3923 K. sayılı kararlar). Oysa davacı, zayi nedeniyle iptal kararı alınmadan ve bu karara dayanılarak senet borçlusuna müracaatta bulunmadan 03/10/1983 tarihinde keşide ettiği poliçenin borçlusu tarafından kabul edilmediğini ileri sürerek banka aleyhine dava açmış bulunmaktadır. O hâlde, mahkemece davacının yukarıda açıklanan prosedürü takip etmeden dava açmış olması ve henüz zararının gerçekleşmemiş bulunmasına göre, davanın reddine karar verilmesi gerekirken, aksine düşünce ile yazılı olduğu şekilde davanın kabulü doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 11. HD., 02/07/1985 T., 1985/3163 E.-1985/4117 K. sayılı ilâmı için bkz. Kaçak, **Bono-Poliçe-Çek**, s. 1027-1028.*

⁶⁶⁷ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 98.

⁶⁶⁸ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 99; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 181; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 200.

⁶⁶⁹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 98-99; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 181; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 200.

ise, aralarında bir sözleşme olmadığından, TBK'nın 49 vd. maddelerine göre sorumlu olacaktır ⁶⁷⁰.

Borçlu, iptal kararı alınmadan önce kendi rızası ile senedi zayi eden hamile ödemede bulunursa, verdiğini geri alamaz; ancak senedi zayi eden hamilin hile ile kendisini ifaya zorladığını ispatlarsa, ödediği senet bedelini geri alabilir ⁶⁷¹.

Senedin vâdesi geçmişse ve iptal kararı üzerine borçlu, ağır kusuru ve hilesi olmaksızın ifade bulunmuşsa, zarara katlanacak olan, senedin iyiniyetli hamilidir. Bu durumda, iptal kararı hamiline sebepsiz zenginleşme davası ile başvurmak gerekir; zîrâ, iptal kararı hamili, hakkı sona ermesine rağmen, bu kararla, senet bedelini tahsil etmiştir. Senedi zayi eden hamil ise senedin ziyaından doğan masraflar için ancak senedi bulan, çalan yani sebepsiz yere zenginleşen kişiye karşı dava açabilecektir ⁶⁷².

⁶⁷⁰ Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 119; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 200.

⁶⁷¹ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 99; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 181-182; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 200; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 129.

⁶⁷² Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 99; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 182; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 200; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 128-129.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. İSTİRDAT (İADE) DAVASI

5.1. Genel Olarak

Kıymetli evrakı zayi eden hamil, mahkemeden ödeme yasağı kararı aldıktan sonra, o senedin kimin elinde olduğunu biliyorsa, istirdat (TTK m. 665/1, 758/1); bilmiyorsa, iptal davası açmalıdır. Aksi hâlde mahkeme, muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır (TTK m. 665/2, 758/2).

Aynı şekilde senedi zayi eden hamilin açmış olduğu iptal davası devam ederken yapılan ilânlar sonucunda iptali istenen senet, mahkemeye sunulursa, mahkeme, dilekçe sahibine iade davası açması için uygun bir süre verecektir. Dilekçe sahibi, verilen süre içinde iade davası açmazsa, mahkeme o senedi sunmuş olana geri verir ve muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır (TTK m. 763).

“Senedi elinde bulunduran kişinin bilinmesi”nden anlaşılması gereken, bu şahsın kim olduğunun açıkça tespit edilebilir olmasıdır. Ancak senedin kimin elinde olduğuna ilişkin kanaat, birtakım karine ya da varsayımlara dayandırılmaz.

Senede zilyet olan şahıs bilinmesine rağmen, ikametgâhı tespit edilemiyorsa ya da senedi eline geçiren şahsın bulunduğu ülke kanunları, senedi zayi eden sâbık hamile herhangi bir himaye bahşetmiyorsa, artık istirdat davası açma imkânı kalmaz. Bu durumda iptal talebinde bulunulmalıdır⁶⁷³.

Zayi edilen kıymetli evrakın istirdadını sağlamak amacıyla dava açabilmek için, senedin nisbî anlamda zayi olması gerekir. Çünkü, mutlak anlamda zayi olan senedin bir başkasının eline geçme ihtimali yoktur. Dolayısıyla, istirdat davası, yalnızca nisbî anlamda zayi olan senetler bakımından gündeme gelir. Senet üzerindeki hâkimiyetin

⁶⁷³ Yaman, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 99.

geçici kaybı ya da senet zilyetliğinin iradî olarak kaybedildiği terk veya zilyetliğin devri gibi durumlarda da istirdat davası, uygulama alanı bulamaz ⁶⁷⁴.

5.2. İstirdat (İade) Davasının Hukukî Mahiyeti

TTK'nın 665, 758 ve 763. maddelerinde düzenlenen iade davası ⁶⁷⁵, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, TMK'nın 989 vd. maddelerinde düzenlenen taşınır davası mahiyetinde olmakla birlikte aralarında esaslı bazı farklılıklar vardır. Şöyle ki; Medenî Hukukta taşınır davası, çalınma, kaybolma, vb. ziya hâllerinde sadece kötü niyetli değil, iyiniyetli zilyede karşı da açılabilir. Burada iyiniyet sadece, zilyetliğin rıza hilâfına kaybedilmesinden itibaren 5 yıllık hak düşürücü süre içinde davanın açılmaması hâlinde, bir daha istirdat davasının açılmamasında rol oynamaktadır (TMK m. 991). Kıymetli evrakın ziyayı hâlinde ise, genel prensipten uzaklaşmış ve söz konusu davanın yalnızca kötü niyetli veya iktisabında ağır kusuru bulunan kimselere karşı açılabileceği esası benimsenmiştir (TTK m. 686/2, 778/1, 792; TMK 990) ⁶⁷⁶.

Bu düzenlemenin amacı, ticarî hayattaki güveni korumaktır ⁶⁷⁷. İstirdat davasının açılabilmesi için böyle bir sınır getirilmemiş olsaydı, iyiniyetli yeni hamilin beş yıl süre ile istirdat davasının davalısı olması mümkün olabilecekti. Bu ise, kıymetli evraka duyulan güveni sarsacak ve kıymetli evraktan beklenen faydanın sağlanamamasına neden olacaktı ⁶⁷⁸.

⁶⁷⁴ Yaman, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 99.

⁶⁷⁵ Moroğlu, TTK'nın 763. maddesinin kenar başlığının "iade davası" olmasını eleştirmiştir. Yazara göre; söz konusu maddenin kenar başlığı "iade davası" değil, "istirdat" sözcüğünün karşılığı olan "geri alma davası" olmalıdır (Erdoğan Moroğlu, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu/ Değerlendirme ve Öneriler**, B. 8, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 406).

⁶⁷⁶ Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 129; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 96; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 145; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 52; Gürühan, **Çekin Ziyayı Olması ve İptali**, s. 44-45; Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 61; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Ziyayı Olması ve İptali**, s. 131-132; Esenkar, **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, s. 65; Sezer, **Kıymetli Evrakın Ziyayı Olması ve İptal Davası**, s. 213; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Ziyayı Olması ve İptali**, s. 184.

⁶⁷⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 61; Esenkar, **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, s. 65; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Ziyayı Olması ve İptali**, s. 184; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Ziyayı Olması ve İptali**, s. 132; Gürühan, **Çekin Ziyayı Olması ve İptali**, s. 45.

⁶⁷⁸ Esenkar, **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, s. 66.

5.3. İade Davasının Şartları

5.3.1. Senedin Hak Sahibinin Rızası Hilâfına Elden Çıkması

Zayi hâlinde istirdat davası açılabilmesi için gerekli olan temel şart, senedin, rızası hilâfına hamilin elinden çıkmasıdır. Bu durum, senedin bir yerde unutulması hâlinde olduğu gibi senet zilyedinin veya çalınmada olduğu gibi üçüncü bir kişinin fiilinden kaynaklanabilir ⁶⁷⁹.

Senet üzerindeki fiilî hâkimiyetin kullanılmasının geçici olarak mümkün olmaması ya da kesintiye uğraması zilyetliğin kaybı anlamına gelmeyeceği için bu gibi durumlarda istirdat davası açılmayacaktır ⁶⁸⁰. Bunun yanı sıra, zilyetliğin iradî olarak kaybedildiği terk, zilyetliğin devri gibi durumlarda da bu dava açılmayacaktır.

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, istirdat davasının uygulama alanı bulabilmesi için senedin nisbî anlamda zayi olması gerekir. Zîrâ yanma, yırtılma gibi mutlak zayi hâllerinde, senedin zilyetliğinin bir başkasına geçmesi ihtimali bulunmadığından, istirdat davası açılmasında da hukukî yarar bulunmamaktadır.

5.3.2. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmesi

İstirdat davasının açılabilmesi için gerekli olan şartlardan bir diğeri, zayi edilen senedin kimin elinde olduğunun bilinmesidir. Bu şart, TTK'nın 758/1. maddesinde açıkça ifade edilmiştir. Zaten senedin iadesine ilişkin husumetin yöneltilebileceği belirli bir kişinin bulunması, işin niteliği gereğidir ⁶⁸¹.

Senedi eline geçiren kişi, dilekçe sahibi tarafından en baştan bilinebileceği gibi, iptal davası sürerken yapılan ilânlar sonucunda senedi eline geçiren kişinin kimliğine sonradan muttali olmak da mümkündür. İptal davası sürerken hamilin ortaya çıkması ve senedi mahkemeye ibraz etmesi hâlinde, TTK'nın 665. ve 763. maddeleri gereği, dilekçe sahibine iade davası açması için uygun bir süre verilmesi gerekir. Verilen süre içinde

⁶⁷⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali*, s. 53.

⁶⁸⁰ Esenkar, *Çekin Ziyatı Özellikle Çalınma Hali*, s. 58.

⁶⁸¹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyatı ve İptali*, s. 53.

iade davasının açılması hâlinde, iptal davası konusuz kaldığından bu davada karar verilmesine yer olmadığına karar verilir. Süresinde iade davasının açılmaması hâlinde ise, senet onu ibraz edene iade edilir ve muhatap hakkındaki ödeme yasağı kaldırılır. Açılan iptal davasının ise reddine karar verilir ⁶⁸².

Senedin zilyedi olan üçüncü kişinin bilinmesi ile kastedilen, onun açık kimliğinin ve ikametgâhının bilinmesidir. Senedin eski hamili senedi çaldırılmış ve hırsız görmüş olsa bile, onun kimliği veya adres bilgileri tespit edilemiyorsa, iade davası açılmaz. Bazı hâllerde ise, senede zilyet olan üçüncü kişinin kimliğinin bilinmesi, yeterli olmaz; bu kişiye müracaat edilmesi de hukuken mümkün olmalıdır. Örneğin, üçüncü kişi, cebri icra yolu ile takip edilemiyorsa, pratik bakımdan bu kişiye müracaat ile zilyetliğin tekrar elde edilmesi artık mümkün olmayacağından, istirdat davası da açılmaz ⁶⁸³. Bu gibi durumlarda yapılması gereken; yasal şartları varsa, iptal davası açmaktır.

5.3.3. Senedi Eline Geçiren Kişinin Kötü Niyetli veya İktisabında Ağır Kusurlu Olması

Aleyhine istirdat davası açılacak kişinin kötü niyetli veya iktisabında ağır kusurlu olması da, bu davanın açılabilmesi için var olması gereken diğer bir şarttır (TTK m. 686/2, 778/1, 792, 831; TMK m. 990) ⁶⁸⁴. Bu nedenle davacının talebi doğrultusunda

⁶⁸² “... Dava, zayi nedeniyle çek iptali istemine ilişkin olup, bu davalar, özelliği itibari ile hasımsız açılan davalardan olup, yapılan yargılama sırasında çek hamilinin ortaya çıkması durumunda, çek iptali davasını açan davacıya, mevcut çek hamiline karşı çek istirdadı davası açması konusunda süre verilmeli, istirdat davasının açılması hâlinde, çek iptali davasının konusuz kaldığından bahisle karar verilmesine yer olmadığı, istirdat davası açılmaması hâlinde ise çek iptali davasının reddi yönünde hüküm kurulmalıdır...” Yargıtay 11. HD., 01/03/2017 T., 2015/13127 E.-2017/1189 K. sayılı ilâmi için bkz. Berberoğlu Yenipınar, **Hasımsız İptal Davaları**, s. 103.

⁶⁸³ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 53; Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, s. 95-96; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 46-47; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 139; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 190.

⁶⁸⁴ “...TTK’nın 704. maddesi, emre yazılı çeklerle ilgili olarak, hamile yazılı senetlere ilişkin MK’nın 903. maddesine paralel bir koruma sağlamaktadır. Buna göre, emre yazılı bir çek, herhangi bir şekilde önceki hamillerden birinin elinden çıktığı takdirde, çeki elinde bulunduran son hamile karşı, ancak, çeki kötü niyetle iktisap ettiği veya iktisabında ağır kusuru bulunduğu takdirde istihkak davası açılabilecektir. Kötü niyetten maksat, senedin önceki hamilin elinden rızası hilâfına çıktığını bilmek veya bilebilecek durumda bulunmaktır. Ağır kusur ise, -örneğin hamilin hüviyetinin sorulmaması gibi- senedin iktisabında olağan özenin gösterilmemesini ifade eder. Yine, TTK’nın 598/2 maddesindeki “poliçe hamilin elinden herhangi bir surette çıkmış bulunursa...” ibaresi, poliçenin önceki hamilin elinden rızası hilâfına çıkmış olmasını, yani çalınmasını, tehdit ya da hile ile alınmasını,

karar verilebilmesi için, senedi elinde bulunduranın kötü niyetli veya iktisabında ağır kusurlu olduğunu ispatlaması gerekir ⁶⁸⁵.

Yargıtay, istirdat davaları yönünden kötü niyeti, senedin önceki hamilin elinden rızası dışında çıktığını bilmek ya da bilebilecek durumda olmak; ağır kusuru ise, olağan özenin gösterilmemesi olarak tanımlamıştır ⁶⁸⁶.

Dava konusu senedi bulan kişinin iyiniyeti söz konusu olamayacağından, senette mündemiç olan hakkı iktisap etmesi de mümkün değildir. Ancak senedin lükata hükümleri uyarınca (TMK m. 769 vd.) iktisabı mümkün olmalıdır. Bu durum, özellikle hamile yazılı senetler için söz konusudur; zîrâ, senet üzerinde kime ait olacağı konusunda bilgi varsa, o senedin sahibine verilmesi gerekir. Böyle bir bilgi yoksa, lükata yolu ile iktisap mümkündür ⁶⁸⁷.

5.3.4. İade Davasının Mahkemece Verilen Uygun Süre İçinde Açılması

TTK'nın 758. maddesinde, senedi eline geçiren kişi bilindiği takdirde, mahkemenin dilekçe sahibine iade davası açması için uygun bir süre vereceği; TTK'nın 763. maddesinde de, elden çıkan senedin, yapılan ilânlar üzerine mahkemeye sunulması

kaybedilmesini veya rıza ile fakat devri sakatlayan hukukî olgularla elden çıkmasını ifade etmektedir. Ancak senedi çalan veya hile ile hamilinden alan ya da bulan kişinin sahte ciro ile devretmesi hâlinde, bunu bilmeyen ve bilebilecek durumda da olmayan; eş söyleyişle, kötü niyetli ve ağır kusurlu olmayan (yeni) hamil korunur. Çekin, keşidecinin elinden rızası hilâfına çıktığı iddiası, tanık dâhil her türlü delille kanıtlanabilir..." Yargıtay HGK., 27/02/2002 T., 2002/19-80 E.-2002/130 K. sayılı ilâmı için bkz. Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 218-219.

⁶⁸⁵ "...Dava, 6762 sayılı TTK'nın 704. maddesine dayalı çek istirdadı istemine ilişkindir. Davacı, davalı tarafından takibe konulan beş adet çekin zayi nedeniyle iptali için dava açmış olup, davada davalı tarafından çeklerin ibraz edilmesi üzerine istirdat davası açmak üzere kendisine mehil verilmiştir. TTK'nın 704. maddesi gereğince çek, herhangi bir suretle hamilinin elinden çıkmış bulunursa, ister hamile yazılı bir çek bahis mevzuu olsun, ister ciro suretiyle nakledilebilen bir çek bahis mevzuu olup da hamil hakkını 702. maddeye göre ispat etsin, çek eline geçmiş bulunan yeni hamil ancak çeki kötü niyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisabında ağır bir kusuru bulunduğu takdirde o çeki geri vermekle mükelleftir. Bu maddeye göre, davacı evvela çekin hamili bulunduğunu, bu çekin elinden rızası dışı çıktığını sonradan ise, davalının çeki kötü niyetle iktisap etmiş olduğunu veya ağır kusurlu bulunduğunu ispatlaması gerekmektedir..." Yargıtay 11. HD., 13/05/2013 T., 2012/10208 E.-2013/9737 K. sayılı ilâmı için bkz. Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 826.

⁶⁸⁶ Yargıtay HGK., 27/02/2002 T., 2002/19-80 E.-2002/130 K. sayılı ilâmı. Bkz. s. 204-205, dn. 684.

⁶⁸⁷ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 54, dn. 86; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 148; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 190-191.

hâlinde, mahkemenin dilekçe sahibine uygun bir süre vereceği düzenlenmiştir. Bu hâliyle, istirdat davasının açılabilmesi koşullarından birisinin de, iade davasının mahkemece tayin edilen uygun süre içerisinde açılması olduğu anlaşılmaktadır.

Mahkemece “uygun süre”nin belirlenmesinde; davanın niteliği, davaya konu kıymetli evrakın sayısı, davanın nerede açılmak mecburiyetinde olduğu gibi hususlar nazara alınır. Örneğin, davanın yabancı bir ülkede açılması hâlinde, süre daha uzun tutulabilir ⁶⁸⁸.

Dilekçe sahibi tayin olunan süre içerisinde iade davasını açtığı takdirde, daha önce verilmiş olan ödeme yasağı kararı, dava sonuçlanıncaya kadar sürer. Verilen süre içinde istirdat davası açılmadığı takdirde ise, hâkim ödeme yasağını kaldırır (TTK m. 758/2, 763) ⁶⁸⁹.

Verilen süre içinde iade davasının açılmamış olması veya davanın müracaata bırakılması, davacının senet üzerindeki hakkını düşürmez; yani, davacı, genel zamanaşımı süresi içinde iade davası açabilir; ayrıca, senedi ele geçirip sonradan devreden şahıstan tazminat talep edebilir. O hâlde, dilekçe sahibi, verilen süre geçmiş olmasına rağmen, genel hükümlere göre dava açma hakkını koruyacaktır; zîrâ, hâkimin tayin edeceği süre, hak düşürücü nitelikte değildir. Bu süre, sadece mahkemece verilmiş olan ödeme yasağı kararının dava açılmamasına rağmen, zamanaşımı gerçekleşinceye kadar yürürlükte kalmasını ve böylece, belki de gerçekten hak sahibi olan kişilerin

⁶⁸⁸ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 153; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 192; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 54; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 228.

⁶⁸⁹ Kınacıoğlu'na göre, istirdat davası tayin olunan süre içinde açılmazsa, TTK'nın 670/2 (6102 sayılı TTK m. 758/2) maddesi gereği mahkeme borçlu hakkındaki ödeme yasağının kaldırılmasına ya re'sen ya da dilekçe sahibinin talebi üzerine karar verir. Dilekçe sahibi bu talebi, doğal olarak senedin kendisine verilmesi mukâbilinde yapar (Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 73). “...TTK'nın 670/2 hükmüne göre istirdat davası, mahkemece tayin olunan mühlet içinde açılmazsa, ihtiyatî tedbir kararının kaldırılacağı, süresi içinde istirdat davası açıldığı takdirde ise, ödeme yasağının devam edeceği nazara alınmadan davanın konusu kalmadığı gerekçesiyle ihtiyatî tedbirin (ödeme yasağının) kaldırılması doğru olmamış, davacı vekilinin buna ilişkin temyiz itirazlarının kabulü ile kararın temyiz eden davacı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” Yargıtay 11. HD., 21/03/2012 T., 2011/14168 E.-2012/4334 K. sayılı ilâmı için bkz. Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 504.

zamanaşımı def'i ile karşılaşarak haklarını elde edememesini önleme amacına yöneliktir ⁶⁹⁰.

5.4. İade Davasının Tarafları

İade davasının davacısı, dava konusu senedi zayi eden hamildir. Yani, kıymetli evrakın zayi olduğu ya da ziyam ortaya çıktığı sırada senet üzerinde hak sahibi kim ise, o kişi iade davasını açabilir. Senedin zayi olmadan önceki son meşru hamilinin aslı ya da fer'i zilyet olması önem taşımaz. Her iki tür zilyet de bu davayı açabilir. Buna karşılık, keşideci, zayi olan kıymetli evrak için iade davası açamaz ⁶⁹¹. Bu durumda, keşideci ancak, borçlu olmadığının tespiti davası açabilir. Aynı şekilde zilyet yardımcıları da, iade davalarında aktif dava ehliyetine sahip değildir.

Senet üzerinde birden fazla kişi hak sahibi ise ve bu, müşterek mülkiyet şeklinde ise, TMK m. 693 gereği, her zilyedin kendi başına bu davayı açması mümkündür. Ayrıca bu davada, dava konusu senedin müşterek zilyetlerin hepsine iade edilmesi talep edilmelidir. Ancak senet üzerindeki hak sahipliği, iştirak mülkiyet şeklinde ise, TMK'nın 702. maddesi gereği, bu davayı tüm hak sahiplerinin birlikte açmaları ve senedin tüm zilyetlere iadesi talep edilmelidir ⁶⁹².

İade davasının davalı ise, meşru hamilin elinden iradesi dışında çıkan senedi kötü niyetle iktisap eden veya iktisabında ağır kusuru bulunan kimsedir (TTK m. 686/2, m. 778/1, m. 792; TMK 990). Bu bakımdan senedi iyiniyetle iktisap eden kişiye karşı

⁶⁹⁰ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 57; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 193; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 153; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 54; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 144; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 228.

⁶⁹¹ "...Dava konusu "çek" in keşidecisi olan davacılarından N. Numan'ın, zayi nedeniyle çekin iptalini istemeye hakkı bulunmadığına göre, iptal davası sırasında çeki ibraz eden davalı B. Acar'a karşı istirdat davası da açamayacağı gözetilerek mahkemece, keşideci davacı ile ilgili olarak, davanın açıklanan bu gerekçelerle reddi gerekirken, esasa ilişkin yazılı gerekçelerle reddi yerinde değilse de, sonucu itibarıyla doğru olan yerel mahkeme kararının onanmasına karar vermek gerekmiştir." Yargıtay 11. HD., 23/05/2007 T., 2007/4917 E.-2007/7881 K. sayılı ilâmı için bkz. Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 841.

⁶⁹² Günay, **Uygulamalı Çek Rehberi**, s. 71; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 54; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 187; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 146; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 49; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s. 62-63.

iade davası açılmaz. Burada hamilin iyiniyetli olup olmadığı, senedi iktisap ettiği ana göre belirlenir. Hamil, senedi iyiniyetle iktisap ettikten sonra, o senedin gerçek ve meşru hamilinin elinden rızası hilâfına çıktığı bilgisine vâkıf olması, sonuca etki etmez; bu kişinin iktisabı korunur.

İstirdat davası, dava konusu senedi elinde tutan son haksız hamile karşı açılır. Önceki haksız hamillere artık husumet yöneltilemez ⁶⁹³. Bunun yanı sıra, senedin aslî zilyedi olmayan ve sadece senedi saklama gayesiyle elinde bulunduran kişiye karşı da iade davası açılmaz ⁶⁹⁴.

Senedin birden çok yeni zilyedinin olması hâlinde açılacak olan istirdat davasında, husumetin bu kişilerin tamamına yöneltilmesi yerinde olur ⁶⁹⁵. Çünkü, zilyetliğin bütün olarak iadesi, ancak bu şekilde sağlanabilir ⁶⁹⁶. Eğer dava zilyetlerden yalnızca bir kısmına karşı açılmış ise, mahkemenin davacıya diğer zilyetleri de davaya dâhil etmesi için uygun bir süre vermesi gerekir. Çünkü, bu kişiler arasında zorunlu dava arkadaşlığı vardır. Verilen süre içerisinde diğer zilyetler davaya dâhil edilmezse, mahkemenin açılan davayı usulden reddetmesi gerekir.

⁶⁹³ Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 214. “...TTK’nın 704. maddesi, emre yazılı çeklerle ilgili olarak, hamile yazılı senetlere ilişkin TMK’nın 903. maddesine paralel bir koruma sağlamaktadır. Buna göre, emre yazılı bir çek, herhangi bir şekilde önceki hamillerden birinin elinden çıktığı takdirde, çeki elinde bulunduran son hamile karşı, ancak, çeki kötü niyetle iktisap ettiği veya iktisabında ağır kusuru bulunduğu takdirde istihkak davası açılabilecektir...” Yargıtay HGK., 27/02/2002 T., 2002/19-80 E.-2002/130 K. sayılı ilâmi için bkz. Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 136, dn. 11.

⁶⁹⁴ “... Davaya konu pay senedinin A... Menkul Değerler A.Ş. tarafından davalı Takasbank’a saklanmak üzere tevdi olunduğunun anlaşıldığı, aslî zilyet olmayan ve saklama görevi yapan davalının davada pasif husumeti bulunmadığı gerekçesiyle, davanın pasif husumet yokluğu nedeniyle reddine karar verilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.” Yargıtay 11. HD., 11/12/2000 T., 2000/8825 E.-2000/9874 K. sayılı ilâmi için bkz. Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 135, dn. 10.

⁶⁹⁵ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 55; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 188; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 147; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 49; Esenkar, **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, s.63; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 214.

⁶⁹⁶ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 55; Esenkar, **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, s. 63.

5.5. İade Davasında Yetkili ve Görevli Mahkeme

İade davalarında görevli mahkemenin belirlenmesinde TTK'nın 4/1 ve 5/1. maddeleri yol göstericidir. Bunlardan TTK'nın 4/1. maddesine göre, “Her iki tarafın da ticarî işletmesiyle ilgili husulardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ile tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın; bu Kanunda,...öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ticarî dava ve ticarî nitelikte çekişmesiz yargı işi sayılır.” TTK'nın 5/1. maddesine göre ise, “Aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi tüm *ticarî davalar* ile ticarî nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir.” Bu iki düzenleme birlikte değerlendirildiğinde; iade davalarının TTK'da düzenlenen davalardan olduğu, dolayısıyla ticarî nitelik taşıdığı, bu hâliyle ticarî nitelikteki iade davalarına bakma görevinin de anılan düzenlemeler uyarınca asliye ticaret mahkemelerine ait olduğu sonucuna varılmaktadır. Asliye ticaret mahkemesi olmayan yerlerde ise bu tip davalara bakma görevi, asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemelerine aittir (TTK m. 5/4).

İade davalarında yetkili mahkeme konusunda TTK'da özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda doktrinde de farklı görüşlerle karşılaşılmaktadır. Bazı yazarlar, istirdat davasında yetkili mahkemenin TTK'nın 661/2 (mülga 6762 sayılı TTK m. 573/2), 757/1 (mülga 6762 sayılı TTK m. 669) ve 758 (mülga 6762 sayılı TTK m. 670) maddeleri gereği ödeme yeri (ve 6102 sayılı TTK'nın 661/2. maddesi gereği borçlunun yerleşim yeri ile TTK'nın 757/1. maddesi gereği hamilin yerleşim yeri) mahkemesi olduğu görüşünü savunmuşlardır ⁶⁹⁷. Ancak bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, iade davalarında yetkili mahkeme, TTK'nın 757/1. maddesi hükmüne göre değil, HMK'nın genel yetki kurallarına göre belirlenmelidir ⁶⁹⁸. Yargıtay uygulaması da bu yöndedir ⁶⁹⁹.

⁶⁹⁷ Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 73; Karakaya, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 134.

⁶⁹⁸ Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, s. 61; Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 55; Göç Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, s. 186; Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve*

Senet zilyetliğinin zilyedin haksız fiili sonucunda kaybedilmesi hâlinde ise, haksız fiilin vukû bulduğu veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkili olacaktır (HMK m. 16).

5.6. İade Davasında İspat Yükü

İade davasında ispat yükü, iddia sahibine yani, davacıya düşmektedir. Zîrâ, bu davada hasım, senede zilyet bulunması sebebiyle mülkiyet karinesinden istifade ettiğinden, ispat mükellefiyetinin senedi elinde bulunduran davalıya tahmili söz konusu olamaz⁷⁰⁰.

İspat yükünün davacıda olması, TMK'nın "İspat Yükü" başlıklı 6. maddesindeki "Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür." hükmüne de uygundur.

İade davasında davacı; meşru hamil olduğunu, senedin rızası hilâfına elinden çıktığını ve davalının kötü niyetli veya senedi iktisabında ağır kusurlu olduğunu ispat etmek zorundadır⁷⁰¹. Davalının, dava konusu senedi kötü niyetle iktisap ettiği veya

İptali, s. 148; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 51; Esenkar, **Çekin Ziyatı Özellikle Çalınma Hali**, s. 64; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 219; Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 503.

⁶⁹⁹ Yargıtay 11. HD., 25/09/2008 T., 2008/7439 E.-2008/10558 K. sayılı ilâmı (Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 134, dn. 7).

⁷⁰⁰ Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyatı ve İptali**, s. 151. "...Davacının, kendisinin yetkili hamil olduğunu kanıtlaması yanında, yeni hamilin çeki kötü niyetle iktisap etmiş olduğunu veya iktisabında ağır kusurlu bulunduğunu da kanıtlaması gerekir. Çeki elinde bulunduran davalı hamil, muntazam ciro silsilesine göre çeki iktisap etmiş olup, çekin meşru hamili durumundadır. Aksi hâlin kabulü kıymetli evrakın "kamu itimadına mazhar olma" özelliğini ortadan kaldırır. Bu itibarla; mahkemece, ispat yükü tersine çevrilerek davalıya davaya konu çeki edinme nedenini kanıtlama yükümlülüğü getirilmiş olması ve davalının da bu hususu kanıtlayamaması gerekçesiyle ve davalı yetkili hamilin kötü niyet veya ağır kusurunu ispata yeterli olmayan aradaki cirantanın beyanına dayanılarak davanın kabulüne karar verilmesi hatalıdır." Yargıtay 11 HD., 28/02/2013 T., 2012/3668 E.-2013/3689 K. sayılı ilâmı için bkz. Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 143, dn. 24.

⁷⁰¹ "...6762 sayılı TTK'nın 704. maddesi "Çek, herhangi bir suretle hamilinin elinden çıkmış bulunursa, ister hamile yazılı bir çek bahis mevzuu olsun, ister ciro suretiyle nakledilebilen bir çek bahis mevzuu olup da hamil hakkını 702. maddeye ispat etsin çek eline geçmiş bulunan yeni hamil ancak çeki kötü niyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisapta ağır kusuru bulunduğu takdirde o çeki geri vermekle mükelleftir." hükmünü haizdir. Bu madde uyarınca ispat yükü, çekin yetkili hamili olduğunu ve çekin rızası hilâfına elinden çıktığını ileri süren davacıya ait olup, davacının bu hususların yanı sıra ayrıca

iktisabında ağır kusurlu bulunduğu ispat edilmedikçe, TMK'nın 3/1. maddesi uyarınca asıl olan, iyiniyetin varlığı olduğundan davalı iyiniyetli sayılır ve açılan davanın esastan reddi gerekir. Senedin hata veya hile sonucu verilmiş olduğu tanıkla ispatlanabilir ⁷⁰². Ayrıca, senedin davacının rızası hilâfına elden çıktığı iddiası da, tanık dâhil her türlü delille ispatlanabilir ⁷⁰³.

5.7. İade Davasının Sonuçları

Davacının mahkemece tayin edilen uygun süre içerisinde açtığı iade davasını kazanması hâlinde, davacının senet üzerindeki hak sahipliği hüküm altına alınmış olur. Bu durumda senedi elinde bulunduran davalı, o senedi gerçek ve meşru hamil olduğu ispatlanmış olan davacıya vermekle yükümlüdür. Davacı, kararın kesinleşmesi üzerine, borçluya veya TTK m. 757/2 hükmü uyarınca senet bedeli bir yere tevdi edilmişse bu yere başvurarak alacağını elde edebilir ⁷⁰⁴. Ancak bunun için ödeme yasağı kararının kaldırılmış olması gerekir. Buradaki ödeme yasağı kararı, HMK m. 397'deki gibi kendiliğinden değil, mahkeme kararı ile kalkmaktadır. İade davasının kabulüne karar verilmesi hâlinde davacı, dava konusu senedi geri alma imkânına sahip olduğundan, artık iptal davası açmasına gerek kalmayacaktır ⁷⁰⁵.

İade davasının davacı aleyhine sonuçlanması hâlinde ise, davacının dava konusu senet üzerinde hak sahibi olmadığı hüküm altına alınmış olur ve dava konusu senedin davalıya iadesine karar verilir. Mahkemece verilen ödeme yasağı kararı da kaldırılır.

davalının çeki kötü niyetle iktisap etmiş olduğunu veya iktisapta ağır kusurlu bulunduğunu ileri sürüp kanıtlaması gerekmektedir. ... Yargıtay 11. HD., 04/02/2014 T., 2013/16370 E.-2014/1868 K. sayılı ilâmi için bkz. Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 52, dn. 141.

⁷⁰² Yargıtay HGK., 17/04/1968 T., 1967/769 E.-1968/255 K. sayılı ilâmi (Poroy/ Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, s. 129, dn. 17).

⁷⁰³ "...Zayi olan çekin istirdadı ile ilgili davada ispat yükünün davacıda olduğu, bu davada davacının senedin rızası hilâfına elinden çıktığını ve senedi elinde bulunduran şahsın kötü niyetli veya iktisabında ağır kusurlu olduğunu ispat etmesi gerektiği, davacının bu iddiasıyla açtığı davada, tanık dâhil her türlü delil ibraz ve ikame edilebileceği..." Yargıtay 11. HD., 09/10/2013 T., 2013/1010 E.-2013/17965 K. sayılı ilâmi için bkz. Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 53, dn. 146.

⁷⁰⁴ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 56; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 152; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 55; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 144-145; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 229; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 194; Esenkar, **Çekin Ziyai Özellikle Çalınma Hali**, s.66-67; Günay, **Uygulamalı Çek Rehberi**, s. 70.

⁷⁰⁵ Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 55.

Davalı, kararın kesinleşmesi ile birlikte borçluya veya TTK m. 757/2 hükmü uyarınca senet bedeli bir yere tevdi edilmişse bu yere başvurarak alacağını elde edebilir ⁷⁰⁶. Ancak bunun için ödeme yasağı kararının kaldırılmış olması gerekir. Burada da davanın reddi ile birlikte davacının dava konusu senet üzerinde hak sahibi olmadığı anlaşıldığından, iptal davası açılmasına gerek kalmaz. Ancak bu karara rağmen iade davasının davacısı tarafından iptal davası açıldığı takdirde, açılan bu davanın aktif husumet yokluğu nedeniyle reddine karar verilmelidir.

İade davasında verilen kararlar maddî anlamda kesin hüküm teşkil eder. Bu nedenle iade davasının kabulü ya da reddine ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarına karşı istinaf (HMK m. 341/2) ve temyiz (HMK m. 362/1-a) kesinlik sınırına göre kanun yolları açıktır.

⁷⁰⁶ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 56; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 152; Gürühan, **Çekin Zayı Olması ve İptali**, s. 55-56; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 144-145; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptal Davası**, s. 229; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, s. 194-195; Esenkar, **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, s. 67; Günay, **Uygulamalı Çek Rehberi**, s. 71.

SONUÇ

Kıymetli evrakta senet ile hak arasındaki ilişkiyi düzenleyen TTK'nın 645. maddesi uyarınca, senette mündemiç olan hak senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez. Ancak senetle hak arasındaki bu sıkı ilişki, senedin hamilin iradesi dışında zayi olduğu yanma, çalınma, kaybolma, vb. durumlarda hamilin senetteki hakkından mahrum olmasına, senet borçlusunun da sebepsiz yere zenginleşmesine yol açmaktadır. Ayrıca senedin nisbî ziyaî hâlinde senedi elinde bulunduran yeni hamilin de senet bedelini borçludan tahsiline kapı aralamaktadır. İşte hakkaniyete aykırı tüm bu sonuçların önüne geçmek için kanun koyucu, kıymetli evrakın iptali müessesesini tanzim yoluna gitmiştir.

Ticarî hayatta sağladığı güven, akıcılık, çabukluk, nakit yerine kullanımındaki kolaylık ve fazlalık nedeniyle adî senetlerden farklı olarak kıymetli evrakın ziyaî nedeniyle iptali konusu, kanunumuzda ayrıntılı olarak tanzim edilmiştir ⁷⁰⁷.

Senedin nisbî anlamda ziyaî hâlinde meşru hamilin yapması gereken ilk işlem, mahkemeye başvurarak ödeme yasağı talebinde bulunmaktır. Zîrâ, senedi eline geçiren üçüncü kişinin senedi borçluya ibraz ederek senet bedelini tahsil etme ihtimali söz konusudur. Senedin ibrazının herkes bakımından imkânsız hâle geldiği mutlak ziya hâllerinde ise hamilin ödeme yasağı talebinde bulunmasında hukukî yararı yoktur.

Ödeme yasağı kararını mahkemeden talep etme yetkisi, kıymetli evrak zayi olduğu anda senet üzerinde hak sahibi olan, senedi normal şartlarda ödeme için borçluya ibraz edecek olan kişilere aittir. Bu kişi senedi devir yoluyla ya da rehin veya tahsil cirosuyla kazanmış olan son hamildir.

Ödeme yasağı talebinde bulunabilmek için talebe konu olan senede sadece zilyet olmak yeterli değildir. Örneğin, bir senede hırsızlık yolu ile zilyet olan kişinin, o senet üzerindeki zilyetliğini kaybetmesinden dolayı ödeme yasağı talebinde bulunması kabul

⁷⁰⁷ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Ziyaî ve İptali*, s. 301.

edilemez ⁷⁰⁸. Bu hâliyle, ödeme yasağı talebinde bulunabilmek için senet üzerindeki zilyetliğin meşru yollarla kazanılmış olması gerekir.

Ödemenin yasaklanması talebinde bulunurken, talepte bulunandan teminat alınıp alınmayacağı hususunda kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Önleyici tedbir konusunda düzenleme bulunmayan durumlarda HMK'nın ihtiyatî tedbire ilişkin hükümleri uygulama alanı bulacağından, teminat konusunda da HMK'nın ihtiyatî tedbirde teminatı düzenleyen 391/2-ç ve 392. maddeleri devreye girer. HMK'nın 392/1. maddesine göre; *“İhtiyati tedbir talep eden, haksız çıktığı takdirde karşı tarafın ve üçüncü kişilerin bu yüzden uğrayacakları muhtemel zararlara karşılık teminat göstermek zorundadır. Talep resmi belgeye, başkaca kesin delile dayanıyor yahut durum ve koşullar gerektiriyorsa, mahkeme gerekçesini açıkça belirtmek koşuluyla teminat alınmamasına da karar verebilir. Adli yardımdan yararlanan kimsenin teminat göstermesi gerekmez.”* Teminatın amacı, önleyici tedbir nedeniyle üçüncü kişilerin uğrayabilecekleri zararı karşılamaktır. Senedin zayi olması hâlinde önleyici tedbir nedeniyle üçüncü kişilerin zarara uğramaları ihtimali her zaman vardır; zîrâ, önleyici tedbirin alınmasına ilişkin bir karar verilip, borçluya tebliğ edilince, borçlu senedi ibraz eden üçüncü kişiye borcu ifa edemeyecek, bu da üçüncü kişiyi zarara uğratacaktır. Senet, gerçekten zayi edilmiş olsa bile, önleyici tedbirin alınması için tam bir ispat aranmadığından, yeni hamil bunu iyiniyetle iktisap etmiş olabileceği için, vâdesi gelmiş bulunmasına rağmen borcun ifa edilmemesi, onu zarara uğratabilecektir ⁷⁰⁹. O hâlde, HMK'nın 391/2-ç ve 392. maddeleri kıyasen uygulandığında, mahkeme önleyici tedbir nedeniyle başkalarının uğrayabileceği muhtemel zararlara karşılık, önleyici tedbir talebinde bulunan kişinin teminat yatırmasına karar verebilir.

Mahkeme, ödeme yasağı talebinde bulunan dilekçe sahibinin iddialarını kuvvetle muhtemel görürse, ödemenin yasaklanmasına karar verir. Bu nedenle ödeme yasağı talebinde bulunan dilekçe sahibinin istemine, elinde bulunması hâlinde kıymetli evrakın suretini veya fotokopisini eklemesi gerekir. Bunların bulunmaması hâlinde ise, senedin

⁷⁰⁸ Yaman, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 32.

⁷⁰⁹ Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, s. 42-43.

ferdileştirilmesi amacıyla esaslı unsurları hakkında mahkemeye yeteri kadar bilgi verilmesi gerekir.

Mahkeme, yargılama sonunda önleyici tedbir (ödemeden men) kararı vermiş ise, her ne kadar TTK'da açık bir hüküm bulunmasa da, işin niteliği gereği bu kararın sonuç doğurabilmesi için borçluya (havale niteliği taşıyan senetlerde muhataba) tebliğ edilmesi gerekir. Bu kararın borçluya tebliğ edilmesi ile senedin hak sahibini teşhis fonksiyonu ortadan kalkmış olur.

Mahkemece ödeme yasağına karar verilmesi hâlinde, dilekçe sahibinin izlemesi gereken yollar, senedi ele geçiren kimsenin bilinip bilinmemesine göre farklılık arz etmektedir. Senedi ele geçiren kişi biliniyorsa, mahkemece dilekçe sahibine TTK'nın 758/1.maddesi hükmü uyarınca iade davası açması için uygun bir süre verilir. Belirlenen süre içerisinde iade davası açılmazsa, mahkeme muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır (TTK m. 758/2, 763/1). Bu hükmün mefhumu muhalifinden, mahkemece verilen süre içerisinde iade davası açıldığı takdirde, ödeme yasağının, iade davası sonuçlanıncaya kadar devam edeceği anlaşılmaktadır. Senedi eline geçiren kişi en baştan bilinebileceği gibi, iptal davası devam ederken yapılan ilân sonucu da bu kişi ortaya çıkabilir. Mahkeme, dilekçe sahibinin iddialarını inandırıcı bulursa, verilecek ilânla senedi eline geçireni, senedi belirli bir süre içerisinde getirmeye davet, aksi hâlde senedin iptaline karar verileceği ihtar edilir. Hamile yazılı senetler yönünden senedi getirme süresinin, en az 6 ay olarak belirlenmesi gerekir; bu süre ilk ilân gününden itibaren işlemeye başlar (TTK m. 663). TTK'nın 657/1. maddesinde nama yazılı senetlerin de hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümlere göre iptal edileceği, ancak aynı maddenin 2. fıkrasında borçlunun ilânların sayısını azaltmak, süreleri kısaltmak suretiyle iptal için daha basit bir usul öngörebileceği düzenlemesine yer verilmiştir. Emre yazılı senetler yönünden ise senedi getirme süresi en az 3 ay, en çok bir yıldır (TTK m. 761/1). Ancak vâdesi gelmiş senetlerde zamanaşımı, üç ayın geçmesinden önce gerçekleşirse, mahkeme üç aylık sürelerle bağlı değildir (TTK m. 761/2). Başka bir deyişle, mahkeme senedin zamanaşımına uğramaması için yasada belirtilenden daha kısa bir süre tayin edebilir. Süre, vâdesi gelen senetler hakkında

birinci ilân gününden, vâdesi henüz gelmemiş senetler hakkında ise vâdenin gelmesinden itibaren işlemeye başlar (TTK m. 761/3). TTK'nın 795. maddesi hükmü uyarınca çekler, görüldüğünde ödendiğinden, çeklerde vâde yoktur. Bu nedenle, çekler bakımından mahkemeye getirme süresi, ilk ilân gününden itibaren işlemeye başlar.

İlân, TTK'nın 762/1. maddesi hükmü uyarınca, TTK'nın 35. maddesinde bahsi geçen Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde üç kere yapılır. İlânda, senedin getirilmemesi hâlinde iptal edileceği yolundaki ihtar mutlaka yer almalıdır. TTK'nın 762/2. fıkrasında ise, özellik gösteren olaylarda, mahkemenin, uygun göreceği daha farklı ilân türlerine başvurabileceği düzenlenmiştir.

Senedi ele geçiren kişinin sonradan ortaya çıkması hâlinde mevcut iptal davası konusuz kalacağından esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmelidir; bu hususun iptal davası yönünden bekletici mesele yapılmasına gerek yoktur. Zîrâ, bu durumda senedi elinde bulunduran kişi bilinmekte ve ibraz imkânsızlığı bulunmadığından senedin ziyaından da söz edilemektedir.

Kanaatimizce mahkemenin talepte bulunana iade davası açması için uygun bir süre vermesi için TTK'nın iade davasını düzenleyen 763. maddesi uyarınca iptal davasına konu olan senedin mahkemeye tevdi edilmesi gerekir; yalnızca senedin mahkemeye getirilip gösterilmesi yeterli olmaz.

İade davası, esas itibariyle, taşınırın iadesini sağlamak için açılan “taşınır davası” mâhiyetindedir (TMK m. 989). Medenî Hukuk'ta bu dava, gasp, çalınma veya ziya hâllerinde, sadece kötü niyetli değil, iyiniyetli zilyede karşı da açılabilir. Ancak kambiyo senetleri yönünden bir sınırlama yapılmış ve aynî haklardaki genel prensipten farklı olarak, söz konusu davanın yalnızca, kötü niyetli veya senedi iktisabında ağır kusuru bulunan kimselere karşı açılabilmesi esası benimsenmiştir (TTK m. 686/2, 778/1, 792). İade davası açılması konusundaki bu sınırlamanın nedeni, kıymetli evrakın, diğer menkul mallardan farklı olarak tedavülünün kolay olmasıdır. Böyle bir davanın açılması mümkün sayılsaydı, iyiniyetli olmalarına rağmen, 5 yıl süreyle iade davası ile karşı karşıya kalabileceklerinden, üçüncü kişilerin kıymetli evraka duydukları güven

sarsılacak, bu da kıymetli evrakın kendisinden beklenen faydayı sağlayamamasına neden olacaktı ⁷¹⁰. Bunun yanı sıra, iade davasının açılabilmesi için senedi elinde bulunduranın kimliği ve tebligata elverişli adresinin de açıkça bilinmesi veya tespit edilebilir olması gerekir.

İade davalarında görevli mahkemenin belirlenmesinde TTK'nın 4/1 ve 5/1. maddeleri yol göstericidir. Mezkur düzenlemeler uyarınca, iade davalarının TTK'da düzenlenen davalardan olduğu, dolayısıyla ticarî nitelik taşıdığı, bu hâliyle ticarî nitelikteki iade davalarına bakma görevinin de asliye ticaret mahkemelerine ait olduğu sonucuna varılmaktadır. Asliye ticaret mahkemesi olmayan yerlerde ise bu tip davalara bakma görevi, asliye hukuk mahkemelerine aittir (TTK m. 5/4).

İade davalarında yetkili mahkeme konusunda TTK'da özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda doktrinde de farklı görüşler olmakla birlikte, kanaatimizce, iade davalarında yetkili mahkeme, TTK'nın 757/1. maddesi hükmüne göre değil, HMK'nın genel yetki kurallarına göre belirlenmelidir. Yargıtay uygulaması da bu yöndedir ⁷¹¹. Senet zilyetliğinin haksız fiil sonucunda kaybedilmesi hâlinde ise, haksız fiilin vukû bulduğu veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkili olacaktır (HMK m. 16). İade davasında ispat yükü, iddia sahibine yani, davacıya düşmektedir. Zîrâ, bu davada hasım, senede zilyet bulunması sebebiyle mülkiyet karinesinden istifade ettiğinden, ispat mükellefiyetinin de senedi elinde bulunduran davalıya tahmili söz konusu olamaz ⁷¹². İspat yükünün davacıda olması, TMK'nın "İspat Yükü" başlıklı 6. maddesindeki "Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür." hükmü ile de uyumluluk arz etmektedir ⁷¹³. İade davasında davacı; meşru hamil olduğunu, senedin rızası hilâfına

⁷¹⁰ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 14.

⁷¹¹ Yargıtay 11. HD., 25/09/2008 T., 2008/7439 E.-2008/10558 K. sayılı ilâmı (Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 134, dn. 7).

⁷¹² Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 151.

⁷¹³ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 55; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali**, s. 151; Gürühan, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, s. 52; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi**

elinden çıktığını ve davalının kötü niyetli veya senedi iktisabında ağır kusurlu olduğunu ispat etmek zorundadır. Davalının, dava konusu senedi kötü niyetle iktisap ettiği veya iktisabında ağır kusurlu bulunduğu ispat edilmedikçe, TMK'nın 3/1. maddesi uyarınca asıl olan, iyiniyetin varlığı olduğundan davalı iyiniyetli sayılır ve açılan davanın esastan reddi gerekir. İade davasının kabulüne karar verilmesi hâlinde ise, davacının dava konusu senet üzerinde hak sahibi olduğu mahkeme kararıyla ortaya konulmuş olur. Bu kararlar mahkeme, dava konusu senedin davacıya teslimine karar verir.

Zayi olan senedi eline geçiren kişiyi bilinmiyorsa ya da yapılan ilânlar sonucunda bu kişi ortaya çıkmamışsa, dava konusu senedi, zilyetliğin yeniden iktisap edilemeyecek şekilde zayi eden meşru hamilin talebine uygun olarak senedin iptaline hükmedilir. İptal davası, çekişmesiz yargı işlerindendir; bu tip davalarda hasım yoktur. İptal davasından önce ödeme yasağı kararı verilen durumlarda mahkemece verilen süre içinde iptal davası açılmadığı takdirde, ödeme yasağı re'sen kalkar. Buna karşılık; süresi içinde iptal davası açılır ve kabul edilirse; bu karara karşı kanun yolu açık olmadığından, kararın borçluya tefhim veya tebliğ edilmesi ile önleyici tedbir de sona erer. Dava reddedildiği takdirde ise, bu karara karşı kanun yoluna müracaat edilebildiğinden, mahkemece tayin edilen önleyici tedbirin kalkması için kararın kesinleşmesi gerekir. Keyfiyetin, daha önce kendisine tebligat yapılmış bulunan borçluya bildirilmesi icap eder. Mahkemenin, ödeme yasağı kararını sebepsiz olarak re'sen kaldırması mümkün değildir ⁷¹⁴.

Kıymetli evrakın zayi olması hâlinde kimlerin iptal davası açabileceği hususunda kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda TTK'nın 651/2. maddesi yol göstericidir. Anılan düzenlemeye göre, "Kıymetli evrakın zayi olduğu veya ziyayn ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi, senedin iptaline karar verilmesini isteyebilir." Yargıtay'ın yerleşik kararlarında ise, senedin zayi olması nedeniyle iptal davası açma hakkının lehtar ve hamile ait olduğu belirtilmiştir. Senedi tahsil cirosu ile

Olması ve İptali, s. 142; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 225; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 193.

⁷¹⁴ Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyay ve İptali**, s. 46; Gültekin, **Kıymetli Evrakın Ziyay ve İptali**, s. 139.

devralan hamil ve senet tahsil cirosu ile devredilmiş ise senedi ciro eden ciranta da TTK m. 688/1 hükmü uyarınca senedin iptalini isteyebilirler.

Senedi düzenleyerek tedavüle çıkaran keşidecinin iptal davası açma hakkı olmadığı, gerek doktrin, gerekse müstekar Yargıtay içtihatlarıyla ortaya konulmuştur. Ancak senedin sonradan kendisine devredildiği durumlarda keşideci de, senet üzerinde hak sahibi son hamil sıfatıyla iptal davası açabilir ⁷¹⁵.

TTK'nın 6335 sayılı Kanun ile değişik 4 ve 5. maddeleri uyarınca, ticarî nitelikteki çekişmesiz yargı işlerinden olan kıymetli evrakın iptali davalarında görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir. Asliye ticaret mahkemesi bulunmayan yargı çevrelerinde ise bu tip davalara asliye hukuk mahkemesi (asliye ticaret mahkemesi sıfatıyla) bakacaktır.

Kanaatimizce, emre yazılı senetler yönünden ödeme yasağı kararlarında yetkili olan ödeme yeri veya hamilin yerleşim yeri mahkemesi, iptal davalarında da yetkilidir. Nama ve hamile yazılı senetlerin iptalinde ise yetkili mahkeme, TTK m. 657/1 ve 661/2 uyarınca; senet borçlusunun yerleşim yeri; pay senetleri hakkında ise anonim şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesidir.

İptal davasında talepte bulunan kimse, senet elinde iken ziyaa uğradığını “kuvvetle muhtemel” gösteren delilleri mahkemeye sunmak ve senedin bir suretini ibraz etmek veya esas muhtevası hakkında bilgi vermekle yükümlüdür (TTK m. 759/2). Başka bir anlatımla senedin iptali talebinde bulunanın, senedi ferdileştirmesi gerekir. Bu amaçla, senedin yeteri kadar tasvir edilmesi, unsurlarının belirtilmesi gerekir. Aksi hâlde senedin iptaline karar verilemez.

Mahkeme, talepte bulunanın iddialarını kuvvetle muhtemel görürse, senedin iptaline karar verir. TTK'nın 652. maddesinin birinci fıkrasında lehine iptal kararı

⁷¹⁵ Bozer/ Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, s. 48; Öztürk Dirikkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, s. 25; Eriş, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, s. 79-80; Göç Gürbüz, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 100-101; Karakaya, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, s. 59; Sezer, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası**, s. 141; Esenkar, **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, s. 79.

verilen hak sahibine bir tercih hakkı sunulmuştur. Buna göre; hak sahibi hakkını senetsiz olarak ileri sürebileceği gibi, yeni bir senet düzenlenmesini de talep edebilir.

Mahkemece verilen iptal kararı, senette mündemiç olan hakka etkili değildir; sadece, senedi etkiler; onun teşhis fonksiyonunu ortadan kaldırır. Ayrıca bu karar, senetle ilgili kişilerin borçlu olduğunu tespit eden bir karar değildir ⁷¹⁶. Bunun yanı sıra iptal kararının, zilyetliği kaybedilen senedi iyiniyetle iktisap eden üçüncü kişilerin haklarına da bir etkisi yoktur ⁷¹⁷. İptal kararı, her zaman değiştirilebilen ve aksi ispat edilebilen bir karardır. Bu hâliyle; mahkemece verilen iptal kararı, hiçbir şekilde maddî anlamda kesin hüküm oluşturmaz ve kararın maddî hukuk yönünden herhangi bir etkisi yoktur. Dolayısıyla, İptal kararı, hakkın varlığına, muhtevasına ve bu hak üzerindeki tasarruf yetkisine tesir etmez; sadece bu kararı alan şahsın, senedi ibraz edememesine rağmen, hak sahibi olarak kabul edilmesine hizmet eder.

İptal kararı alan dilekçe sahibi, poliçelerde kabul eden muhatap, bonolarda bonoyu düzenleyen kişi veya bunlar lehine aval verenlerden (TTK m. 702/1) ödeme talebinde bulunabilecek; bunlar dışında kalan müracaat borçlularından ise ödeme talebinde bulunamayacaktır. Aksinin kabulü, kanun koyucunun amacını aşan bir yorum olur.

Çeklerde ise durum daha farklıdır. Şöyle ki; çek bakımından poliçenin iptali hükümlerine yollama yapan TTK'nın 818/1-(s) maddesi, TTK'nın 764. maddesinin ikinci fıkrasını hariç tutmuştur. Bunun nedeni, çekte poliçede olduğu gibi bir “esas borçlu”nun (kabul eden muhatap) olmaması ve kabul yasağı bulunmasıdır. TTK m. 818/1-(s) hükmü, TTK m. 764/2'yi hariç tuttuğundan genel hükümlere gidilecektir. Böyle olunca, TTK m. 652/1 uyarınca hak senetsiz olarak ileri sürülebilecek ya da yeni bir çek düzenlenecektir. Hakkın senetsiz olarak ileri sürüldüğü hâllerde, iptal kararı alan hamil, aralarındaki ilişkiye göre düzenleyene, cirantalara, muhataba veya bunlar lehine aval verenlere başvuracaktır. Ancak bu kişiler ödeme yapmadığı takdirde, iptal kararını

⁷¹⁶ Gültekin, *Kıymetli Evrakın Zıyayı ve İptali*, s. 166.

⁷¹⁷ Sezer, *Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptal Davası*, s. 253; Gürühan, *Çekin Zayı Olması ve İptali*, s. 84.

alan hamil, bu kişilere karşı dava açmalı ve varlığını kanıtlamak suretiyle alacağını tahsil etmelidir. Yeni çek düzenlenen hâllerde ise, çek ilişkisi içinde hareket edilir

Mahkemece verilen iptal talebinin kabulüne ilişkin kararlar, istem doğrultusunda olduğundan ve bu tip davalarda hasım da bulunmadığından, bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz. Ancak, iptal talebinin reddine ilişkin kararlara karşı kanun yolu açıktır. HMK'nın 387. maddesinde, çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı hukukî yararı bulunan ilgililerin, özel düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla, kararın öğrenilmesinden itibaren iki taraf içinde, bu Kanun hükümleri dairesinde istinaf yoluna başvurabilecekleri düzenlemesine yer verilmiştir. Bu hâliyle; çekişmesiz yargı işlerinden olan iptal davalarında verilen red kararları aleyhine HMK'nın 387. maddesi uyarınca kararın öğrenilmesinden itibaren iki hafta içinde istinaf yoluna başvurulabilir. Böylece, ilk derece mahkemelerince verilen ve usul ve yasaya aykırı olma ihtimali bulunan iptal talebinin reddine ilişkin kararların, bölge adliye mahkemelerince denetlenmesi ve bu kararlarda usulsüzlük olması durumunda tashihi sağlanmış olacaktır. Ancak HMK'nın “temyiz edilemeyen kararlar” kenar başlığını taşıyan 362. maddesinin 1. fıkrasında, çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar, bölge adliye mahkemelerinin temyiz yoluna başvurulamayan karar türleri arasında sayılmıştır. Dolayısıyla, ilk derece mahkemelerinin iptal davasının reddine ilişkin kararlarının istinaf incelemesi sonucunda bölge adliye mahkemelerince verilen kararlara karşı, HMK'nın 362/1-ç maddesi uyarınca temyiz yoluna başvurulamaz.

KAYNAKÇA

- AKDENİZ, Umut, **Kambiyo Senetlerinde Def'iler** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007.
- AKER, Yeşim, **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**, B. 2, Beta Yayınevi, İstanbul 2008.
- AKSU, Raziye, **Aval Kurumu**, B. 1, Seçkin Yayınevi, Ankara 2015.
- AYTAÇ, Zühtü, “Gelir Ortaklığı Senetlerinin Hukuki Statüsü”, **Batider**, C. 13, S. 3-4, Y. 1986, s. 209-230.
- BAHTİYAR, Mehmet, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 16, Beta Yayınevi, İstanbul 2018.
- BATTAL, Ahmet, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 1, Gazi Kitabevi, Ankara 2005.
- BERBEROĞLU YENİPİNAR, Filiz, **Hasımsız İptal Davaları**, B. 1, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018.
- BİLGİN, Mahmut, **Uygulamada Kambiyo Senetleri**, B. 1, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.
- BİLGİLİ, Fatih/ Ertan DEMİRKAPI, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B: 8, Dora Yayınları, Bursa 2018.
- BOZER, Ali/ Celal GÖLE, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 8, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (Türkiye İş Bankası A. Ş. Vakfı) Yayınları, Ankara 2018.
- BOZGEYİK, Hayri, “Kıymetli Evrakta Hakkın Doğuşu ve Borçlunun Def'ileri”, **Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul 2003, s. 481-497.
- BOZKURT, Tamer, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 4, Kuram Yayınevi, Kocaeli 2017.
- BÖRÜ, Levent/ İlker KOÇYİĞİT, “Kıymetli Evrakın İptaline İlişkin Çekişmesiz Yargı İşinde Görevli Mahkemenin Belirlenmesine İlişkin Değerlendirme”, **Batider**, C. 28, S. 1, Y. 2012, s. 313-319.
- CAN, Halil/ Semih GÜNER, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 1, Siyasal Kitabevi, Ankara 1999.
- CAN, Mertol, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 3, İmaj Yayınevi, Ankara 2015.
- CHUN, Changmin, **Cross-Border Transactions of Intermediated Securities**, Springer Publisher, London 2012, <https://books.google.com.tr> (Erişim Tarihi: 19/01/2019).

- COŞKUN, Mahmut, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 3, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016.
- ÇEKER, Mustafa, **Ticaret Hukuku**, B. 4, Karahan Kitabevi, Adana 2016.
- ÇEKER, Mustafa, **Ticaret Hukuku**, B. 2, Karahan Kitabevi, Adana 2011.
- DERYAL, Yahya, **Ticaret Hukuku Bilgisi**, B. 4, Derya Kitabevi, Trabzon 2009.
- DOĞAN, Pınar Bahar, “Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Kıymetli Evrak Olarak Değerlendirilmesi Sorunu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 3, S. 27, Y. 2008, s. 37-42.
- DOMANIÇ, Hayri, **Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması/ TTK Şerhi**, C. 4, B. 1, Eskin Matbaası Temel Yayınları, İstanbul 1990.
- DÜNDAR, Hamit, “Kambiyo Senetlerinde Soyutluk (Mücerretlik) İlkesinin Yargıtay İçtihatlarıyla Birlikte İncelenmesi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 3, S. 26, Y. 2008, s. 37-43.
- ERİŞ, Gönen, **Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak**, B. 1, Seçkin Yayınevi, Ankara 2014.
- ERTEKİN, Erol/ İzzet KARATAŞ, **Uygulamada Ticari Senetler**, B. 3, Turhan Kitabevi, Ankara 1998.
- ESENKAR, Burhanettin, **Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali**, B. 3, Adalet Yayınevi, Ankara 2007.
- GÖÇ GÜRBÜZ, Diğdem, **Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptali**, B. 1, Beta Yayınevi, İstanbul 2017.
- GÜLTEKİN, Özkan, “Kıymetli Evrakın Zayı Olması Halinde Hamilin Hakları”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 2, S. 16, Y. 2007, s. 31-38.
- GÜLTEKİN, Özkan, **Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali**, B. 8, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016.
- GÜLTEKİN, Özkan, “Kıymetli Evrakın Ziyayı Nedeniyle İptalinde İptal Kararı Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 2, S. 10, Y. 2007, s. 59-70.
- GÜLTEKİN, Özkan, “Kıymetli Evrakın Ziyayı Nedeniyle İptalinde ve Önleyici Tedbir Yargılamasında Görevli Mahkeme Sorunu”, **TAA Dergisi**, S. 15, Y. 2013, s. 381-406, <http://www.taa.gov.tr/yayin/turkiye-adalet-akademisi-dergisi-sayi-15/> (Erişim Tarihi: 25/07/2018).
- GÜNAY, Erhan, **Uygulamalı Çek Rehberi**, B. 6, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017.

- GÜNAY, Erhan, “Yargıtay Kararları Eşliğinde Soru/Yanıtlı Çek Zayii Nedeniyle İade ve İptal Davaları”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 10, S. 111, Y. 2015, s. 86-98.
- GÜRÜHAN, Caner, “Çekin Zayi Olması Nedeniyle Keşidecinin İptal Davası Açma Hakkına Sahip Olup Olmadığına İlişkin Bir Değerlendirme”, **Batider**, C. 30, S. 4, Y. 2014, s. 283-308.
- GÜRÜHAN, Caner, **Çekin Zayi Olması ve İptali**, B. 2, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.
- HACIÖMEROĞLU, Abdülhamid Oğuzhan, **Kıymetli Evrak Hukukunda Ciro**, B. 1, Yetkin Yayınevi, Ankara 2017.
- İMREGÜN, Oğuz, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri**, B. 9, Gür-Ay Matbaası, İstanbul 1991.
- İMREGÜN, Oğuz, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 1, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995.
- İPEKÇİ, Nizam, **TTK Şerhi (Kıymetli Evrak Taşıma)**, C. 3, B. 1, Adil Yayınevi, Ankara 2003.
- KAÇAK, Nazif, **Bono- Poliş- Çek**, B. 5, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010.
- KALFA, Şenol, **Çekte Def’iler** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.
- KANDEMİR, Zeynep, **Kambiyo Senetlerinde İşlemlerin Ayakta Tutulması İlkesinin Görünüm Biçimleri ve Bu Senetlerde Bulunabilecek Zorunlu ve İhtiyari Unsurlar** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011.
- KARAAHMETOĞLU, Cihat Alp, **Kambiyo Senetlerinde Def’iler** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016.
- KARAHAN, Sami/ Zekerriyya ARI/ Hayri BOZGEYİK/ Tahir SARAÇ/ Mücahit ÜNAL, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 2, Mimoza Yayınevi, Konya 2014.
- KARAKAYA, Umur, **Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali**, B. 1, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- KARANFİL, Kemal, **Kambiyo Senetlerinde Sıkça Yapılan Hatalar**, B. 2, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.
- KAYAR, İsmail, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 6, Detay Yayıncılık, Ankara 2013.
- KAYIHAN, Şaban/ Mustafa YASAN, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 4, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017.

- KENDİGELEN, Abuzer, **Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, B. 2, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2012.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M., **Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)**, B. 22, Turhan Kitabevi, Ankara 2018.
- KINACIOĞLU, Naci, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 5, Nobel Yayıncılık, Ankara 1999.
- KURU, Baki/Ramazan ARSLAN/ Ejder YILMAZ, **Medenî Usul Hukuku**, B. 25, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.
- KURT KONCA, Nesibe, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Asliye Ticaret Mahkemeleri”, **TAA Dergisi**, S. 15, Y. 2013, s. 79-125, <http://www.taa.gov.tr/yayin/turkiye-adalet-akademisi-dergisi-sayi-15/> (Erişim Tarihi: 25/08/2018).
- KUTLU, Cengiz, **Kambiyo Senetlerinin Devri** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2013.
- MOROĞLU, Erdoğan, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu/ Değerlendime ve Öneriler**, B. 8, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.
- MOROĞLU, Erdoğan, **Notlu-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, B. 7, Beta Yayınevi, İstanbul 2001.
- NARBAY, Şafak, **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**, B. 2, Beta Yayınevi, İstanbul 1999.
- OMAĞ, Merih Kemal, “Kıymetli Evrak Hukukunda Ziya/İptal”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, C. 10, S. 100, Y. 2018, s. 41-45.
- ÖZBAY, İbrahim, **6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Neler Getirdi?**, B. 1, Şeşkin Yayınevi, Ankara 2012.
- ÖZBUDAK, Coşkun, “İhtiyati Tedbire İlişkin Kararlar Tek Başına Temyiz Edilebilir mi?”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 9, S. 92, Y. 2014, s. 90-95.
- ÖZTAN, Fırat, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 22, Turhan Kitabevi, Ankara 2018.
- ÖZTÜRK, Dursun Faruk, **Mücerret Kıymetli Evrak** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.
- ÖZTÜRK DİRİKKAN, Hanife, **Kıymetli Evrakın Ziyası ve İptali**, B. 1, Dokuz Eylül Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Ankara 1990.
- PEKCANITEZ, Hakan/ Oğuz ATALAY/ Muhammet ÖZEKES, **Medenî Usul Hukuku**, B. 6, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018.

- POROY, Reha/ Ünal TEKİNALP, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, B. 22, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018.
- PULAŞLI, Hasan, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, B. 6, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.
- REİSOĞLU, Seza, **Çek Hukuku**, B. 1 (Yazarın Kendi Yayını), Ankara 2011.
- SARIKAYA, Merve, **Kambiyo Senetlerinde Teminat Kaydı**, B. 1, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018.
- SEVEN, Vural, “Çek Keşidecisinin TTK m. 711/3’e Göre Verdiği Ödemeden Men Talimatının Hukuki Niteliği ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi”, **TBB Dergisi**, C. 20, S. 70, Y. 2007, s. 284-301.
- SEZER, Ahmet, “Kıymetli Evrakın Özellikleri”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 2, S. 5, Y. 2007, s. 28-37.
- SEZER, Ahmet, **Kıymetli Evrakın Zayi olması ve İptal Davası**, B. 4, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- SÜPHANDAĞ, Yavuz, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 2, Bilge Yayınevi, Ankara 2013.
- TUNA, Ergun, **Ticaret Hukuku-Kıymetli Evrak**, C. 3, B. 1, Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı, İstanbul 1986.
- TUNA, Ergun/ Diğdem GÖÇ GÜRBÜZ, **Ticaret Hukuku Prensipleri-Kıymetli Evrak**, B. 1, Beta Yayınevi, İstanbul 2018.
- TEKİL, Fahiman, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 1, Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi, İstanbul 1980.
- ÜLGEN, Hüseyin/ Mehmet HELVACI/ Abuzer KENDİGELEN/ Arslan KAYA, **Kıymetli Evrak Hukuku**, B. 9, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2014.
- YAMAN, Adnan, **Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.
- YILMAZ, A. Lerzan, **Kambiyo Senetlerinde Def’iler**, B. 2, Aristo Yayınevi, İstanbul 2017.
- YILMAZ, A. Lerzan, “Kıymetli Evrak Mevhumunu Değiştiren Gelişme-Evraksız Kıymetli Evrak”, **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Akademisi**, C. 15, S. 1, Cumhuriyetin 75. Yıldönümü Armağanı, İstanbul 1999, s. 435-452.

DİĞER KAYNAKLAR

<https://www.etimolojiturkce.com>

<https://books.google.com.tr>

<http://www.hukukmedeniyeti.org>

<http://www.mevzuat.gov.tr>

<http://www.resmigazete.gov.tr>

<http://www.ticaretkanunu.net>

<http://www.tim.org.tr>

<https://www.turkhukuksitesi.com/mevzuat>

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ İNTİHAL FORMU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

ADI VE SOYADI Funda ŞAHİN
ÖĞRENCİ NO 11906006
EĞİTİM - ÖĞRETİM YILI
YARIYIL ☐ Güz ☒ Bahar
ANABİLİM DALI
PROGRAM X Yüksek Lisans / Doktora
TEZ KONUSU Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası

İNTİHAL RAPORU BİLGİLERİ

RAPOR TÜRÜ Tez Savunma Sınavı Sonrası
SAYFA SAYISI 247
BENZERLİK ORANI % 21
RAPORLAMA TARİHİ 12/04/ 2019

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, ana bölümler, sonuç ve tartışma kısımlarından oluşan toplam 247 sayfalık kısmına ilişkin, 19/02/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından TURNİTİN adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan intihal raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 21'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- X Kabul/Onay sayfaları hariç,
X Kaynakça hariç
X Alıntılar hariç/dâhil
☐ Diğer

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Programlarda Tez Çalışması İntihal Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

(Öğrencinin Adı Soyadı)
Funda ŞAHİN (12/04/2019)

(İMZA/TARİH)

Tez Danışmanı
(İMZA/TARİH)
Doç. Dr. Nihat TAŞDELEN (12/04/2019)

Anabilim Dalı Başkanı
(İMZA/TARİH)
Doç. Dr. Ali AYLI (12/04/2019)

Formdaki bilgiler bilgisayar ortamında doldurulmalıdır. El yazısı ile doldurulan formlar geçersiz sayılmaktadır.

KGK-FRM-340/00

